קצ ל.

געקליבענע
שריפטען
— פון —
לעאָניד אַנדרעעוו

איבערזעצט פון
מ. קאַטץ.

ערשטער באנד.

היברו פאבלישינג קאמפאני
83-85 קאנאל סטריט, ניו יארק.
1912.

אינהאלט פּערצייכנים:

די מאַרסעליעזע 5
ג ע ל ע כ ט ע ר 9
דער גלאָקען-קלאַנג 17
דאָס שווייגען 26
דער תהום 46
אַזוי איז געווען 67
די וואַנד 104
אין קעלער 116
ו ו א ל י א 132
ח ש ך 151
די קריסטען 224
א פּרייַנד 248

COLLECTION OF WRITINGS by LEONID ANDREIEV

Translated into Yiddish by M. KATZ

Copyright 1912, Hebrew Publishing Company, New York.

די מארסעליעזע

דאָס איז געווען א מענש א גאַרנישט. א נשמה פון א האָז און א געדולד פון א בהמה. וועז זיין פינסטערער מזל האָט איהם, ווי אויף חוזק, אריינגעווארפען צו אונז אין אונזערע רייהען, האָבען מיר געלאַכט, מיר האָבען זיך געקאטשעט פאר געלעכטער. ס'טרעפט דען וועז עס איז אזא מיאוסער, אזא גראָבער טעות. איך האָב אויף מיין לעבען ניט געזעהען א מענש זאָל האָבען אזוי פיעל טרעהרען און זיי זאָלען זיך גיסען אזוי אָפט פון די אויגען, פון דער נאָז, פון'ם מויל, אקוראט ווי א שוואם, וואָס איז אָננעזאָפט מיט וואסער און פערקוועטשט אין פויסט. אין אונזערע רייהען האָב איך אויך געזעהן מאנסביליען וויינענדיג, נאָר זייערע טרעהרען זיינען געווען פייער, וואָס פלעגט פערטרייבען וויליד חיות. פון די דאזיגע שטאַלצע טרעהרען פלעגט דאָס פנים ווערען אלט, און די אויגען יונג: ווי א פייערדיגער שטראָם, וואָס רייסט זיך פון דער טיעפעניש פון דער ערד, פלעגען זיי אויסברענען סימנים אויף אייביג און בעגראבען אונטער זיך גאנצע בערג פון נישטיגע השגות און קליינינקע דאגות. און ביי איהם וועז ער פלעגט זיך אויסווויינען, פלעגט נאָר דאָס נעזעלע רויט ווערען און דאָס טיכעלע פלעגט ווערען נאס. אפנים, אז ער פלעגט דאָס נאָכדעם טריקענען אויף א שטריקעלע, אז ניט — פון וואנען האָט ער גענומען אזוי פיעל טיכעלעך?

און די גאנצע צייט פון'ם גלות פלעגט ער אָבשלאָגען די שוועלען ביי די נאטשאלניקעס, ביי אלע נאטשאלניקעס, וויפיעל עס איז נאָר געווען און וויפיעל ער האָט נאָר געקענט אויסטראכטען; ער פלעגט זיך בוקען, פלעגט וויינען, פלעגט שווערען, אז ער איז גאָט די נשמה שולדיג, ער פלעגט בעטען מען זאָל רחמנות האָבען אויף זיינע יונגע יאָהרען, ער פלעגט צוזאָגען, אז וויפיעל ער וועט לעבען וועט ער זיין גוט און פרום און וועט ניט עפענען דאָס מויל נאָר אויף צו דאנ־

קען און בעטען און לויבען, און יענע פלעגען פון איהם לאכען, זיי פלעגען איהם רופען ווי מיר: „קליינער אונגליקליכער חזיר" און פלעגען איהם שרייען:

— הער נאר, דו, חזיר!

און ער פלעגט לויפען, ווען מען האט איהם נערופען: ער האט אלץ געוואלט אויף א בשורה, אז מען שיקט איהם אהיים און יענע פלעגען פשוט פון איהם חוזק מאכען. זיי האבען געוואוסט, ווי מיר, אז ער איז ניט שולדיג, נאר מיט זיינע לויידען האבען זיי גערעכענט אבשרעקען אנדערע קליינינקע חזירים, — כאטש יענע האבען, דוכט זיך, אזוי אויך געטוג מורא. ער פלעגט קומען צו אונז אויך ווען די איינזאמקייט פלעגט איהם טרייבען מיט איהר פחד, נאר אונזערע פנים'ער פלעגען זיין שטרייגג, אונזער הערצער פערשלאסען, און קיין שליסעל פלעגט ער ניט קאנען געפינען. ער פלעגט ווערען אבגעדיג, פלעגט אונז רופען טייערע חברים און פריינד, און מיר פלעגען שאקלען מיט די קעפ און זאגען:

— היט זיך! מען וועט דערהערען.

און ער פלעגט נאך קוקען אויף דער טיהר — אט דער קליינינקער חזיר. נו, זאגט איהר, האט מען זיך געקענט איינהאלטען? מיר פלעגען אנהויבען לאכען, כאטש אונזער קול איז געווען אבגעוועהנט דערפון. ער פלעגט ווערען אביסעל פרעהליכער און לעבעדיגער, פלעגט זיך צוזעצען נעהענטער און דערצעהלען, און ווייגען איבער זיינע טייערע ביבעלעך, וואס ער האט געלאזען אויף טיש, איבער זיין מאמינקע און זיינע ברידערלעך, וואס ער וויסט גאר ניט פון זיי — צו לעבען זיי, צו זיינען זיי געשטארבען פון פחד און ביינקען.

דער סוף פלעגט זיין, אז מיר פלעגען איהם ארויסטרייבען.

ווען ס'האט זיך אנגעהויבען דער הונגער, — איז אויף איהם געפאלען א טויט־שרעק, א מורא'דיג־קאמישער שרעק. ער האט זעהר ליעב געהאט די אביללה, אט דער קליינינקער חזיר, און ער האט זעהר מורא געהאט פאר זיינע טייערע חברים און האט זעהר מורא געהאט פאר נאטשאלסטווא. אהן א קאפ האט ער זיך ארומגעדרעהט צוויישען אונז און אפט געווישט דעם שטערען. כ'וויים ניט, צו איז אויף איהם געווען טרעהרען, צו שוויים. ער האט מיך געפרעגט מיט א האלב מויל:

— איהר וועט לאנג הונגערען ?

— לאנג, — האָב איך הארט געענטפערט.

— און שטיל־ערהייט וועט איהר גאָר ניט עסען ?

— די מאמינקע וועט אונז שיקען קיכעלעך, — האָב איך געענט־פערט ערנסט. ער האָט א קוק געטהאָן אויף מיר ניט גלויבענדיג, א שאָקע געטהאָן מיט'ן קאָפּ און איז אוועק מיט א זיפּץ. און אויפ'ן אנדערען טאָג איז ער געקומען, גרין און גע׳ל פאר פּחד :

— טייערע חברים, איך ווי׳ל אויך הונגערען מיט אייך.

און אלע האָבען איהם געענטפערט אין איין קול :

— הונגער אליין.

און ער האָט געהונגערט ! מיר האָבען ניט געגלויבט, ווי איהר גלויבט ניט, מיר האָבען גערעכענט, אז ער עסט עפּעס שטיל־ערהייד, און די וועכטער האָבען אויך גערעכענט דאָס אייגענע. און וועו ער איז צום סוף הונגער פערשלאפט געוואָרען מיט הונגער־טיפוס, האָ־בען מיר נאָך געקנייטשט מיט די פלייצעס ; קלייגער, אומגליקליכער חזיר ! נאָר איינער פון אונז, — דער, וואָס פלעגט קיין מאָל ניט לא־כען, האָט געזאָגט מיט א פינסטערען פנים :

— ער איז אונזער חבר. קומט צו איהם.

ער האָט גערעדט פון הילף, און די רייד זיינע זיינען געווען נישטיג, ווי זיין גאנץ לעבען. וועגען זיינע טהייערע ביכעלעך, וועגען דער מאמינקע מיט די ברידערלעך האָט ער גערעדט ; ער האָט געבע־טען קוכעלעך, — זיסע, צוקער־זיסע קוכעלעך, און האָט געשוואָרען, אז ער איז ניט שולדיג, און האָט געבעטען מחילה. און ער האָט גע־רופען זיין פאטערלאנד, זיין ליעבע פראנקרייך האָט ער גערופען, — אה, פערשאָלטען זאָל ווערען דאָס שוואכע מענשליכע הארץ ! ער האָט אונז אויף שטיקער דאָס הארץ גערישען מיט אָט דעם רופען : ליעבע פראנקרייך !

וועו ער איז געשטאָרבען, זיינען מיר אלע דאביי געווען. פאר'ן טויט איז ער געקומען צו זיך און איז געלעגען שטיל, אזא קליינינקער, א שוואכער, און שטיל זיינען מיר געשטאנען, מיר — זיינע חברים. און מיר אלע, אלע ווי איינער, האָבען גהערט ווי ער האָט געזאָגט :

וועו איך ווע׳ל שטאָרבען, זינגט איהר מיר די „מארסעליעזע".

דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל, וועו די אויגען זיינע זיינען

געווען טרוקען, און מיר — מיר האָבען געווויינט, געווויינט אלע — ביז איינעם, און ווי פייער, וואָס פערטרייבט ווילדע חיות, האָבען געגליהט אונזערע טרעהרען.

ער איז געשטאָרבען, און מיר האָבען איבער איהם געזונגען „מארסעלייזע". יונג און שטאַרק האָבען געקלונגען אונזערע שטימען אין דער גרויסער ליעד פון פרייהייט, און מעכטיג האָט אונז צוגע־ברומט דער גרויסער ים, און אויפ'ן רוקען פון זיינע ריזיגע וועלען האָט ער געטראָגען קיין פראנקרייך אי דעם בלייכען פּחד אי די בלוט־רויטע האָפנונג. און ער איז אונז געבליבען אויף אייביג א פאָהן — אָט דער גאָרנישט מיט א גוף פון א האָז און מיט א גרויסער מענשלי־כער נשמה. אויף די קניע פאר דעם העלד, חברים און פריינד!

מיר האָבען געזונגען. אויף אונז האָבען געקוקט די ביקסען, זייע־רע אייזענם האָבען געקלונגען מיט א בייזער, און די שארפע שטאָלע־נע שטיקעם ווי די גיפטיגע צייהן פון א שלאנג, האָבען זיך געצויגען צו אונזערע הערצער, — און אלע מאל העבער, — אלע מאל פרעהלי־כער האָט געקלונגען דאָס מעכטיגע ליעד. אויף די עדעלע הענד פון די קעמפּפער האָט שטיל זיך געוויעגט דער שוואַרצער ארון.

מיר האָבען געזונגען „מארסעלייזע".

געלעבטער

אום האלב זיעבען בין איך געווען זיכער, אז זי וועט קומען, און מיר איז געווען שרעקליך פרעהליך. מיין מאנטל איז געווען פער־שפילעט בלויז אויף איין אויבערשטען העקל און האט זיך צובלאזען פון דעם קאלטען ווינד, אבער איך האב קיין קעלט ניט געפיהלט; מיין קאפ איז געווען גדלות'דיג אבגעוואפנען אויף צוריק, מיין סטודענ־טישע היטל איז שוין געזעסען אויף דער סאמע פאטילייצע; אויף בע־גענענטע מאנסלייט האבען מיינע אויגען געקוקט גנעדיג און גהווי־בען; אויף פרויען — ארויסרופענדיג און צערטליך: הגם עס איז שוין אריבער פיער טעג ווי איך האב געליעבט נאר זי איינע, אבער איך בין געווען אזוי יונג, און מיין הארץ איז געווען אזוי רייך, אז בלייבען אין גאנצען גלייכגילטיג צו אנדערע פרויענצימער האב איך ניט געקאנט. און מיינע טריט זיינען געווען שנעלע, דרייסטע, פלי־הענדיגע.

וועו עס איז געווען א פערטל צו זיעבען איז מיין מאנטל געווען פערשפילעט אויף צוויי קנעפלעך, און געקוקט האב איך בלויז אויף פרויען, אבער שוין ניט מיט אן ארויסרופענדען און צערטליכען בליק, נאר גיכער מיט אבשטויס. מיר איז נויטהיג געווען נאר איין פרויענצימער — די איבעריגע האבען זיך געקאנט געהן צום טייפעל: זיי האבען מיר בלויז געשטערט און מיט זייער אויסערליכע עהנליכ־קייט צו איהר האבען זיי נאר געווירקט, אז מיינע בעווענונגען זאלען זיין אונזיכער.

וועו עס איז געווען פינף מינוט צו זיעבען איז מיר געוואלען היים.

און צוויי מינוט צו זיעבען איז מיר געוואלען קאלט.

אום זיעבען גלייך האב איך זיך איבערצייגט, אז זי וועט ניט קומען.

אום האלב נייען האב איך מיט זיך פארגעשטעלט די אונגליק־

ליכסטע בעשעפענישׂ אויף דער וועלט. דער מאנטעל איז געווען פער־שפילעט אויף אלע קנעפלעך, דער קראגען אויפגעשטעלט, און די היטעל אראבגערוקט ביז דעם בלוי־געווארענעם נאז ; די האָר אויף די שלייפען, די ברעמען און די וואנצעם זיינען געווארען וויים פון פראסט, און די צייהנער האבען געקלאפט איינער אן דעם אנדערען. פון מיין שלעפעדיגען גאנג און איינגעבויגענעם רוקען האט מען מיך געקאנט רעכענען פאר נאך נאר א מונטערען אלטען מאן, וועלכער נעהט צוריק פון צו־נאסט אין הקדש.

און דאם אלעס האט אנגעמאכט — זי ! אה, טייפ . . . ניין, מען דארף ניט : עם קאן זיין, אז מען האט זי ניט געלאזען נעהן, און אפשר איז זי קראנק, אדער געשטארבען . . . געשטארבען ! — און איך זידעל זי.

II.

— דארט איז היינט אויך יעווענניא ניקאלאיעוונא, — האט מיר געזאגט מיין חבר, א סטודענט, ניט מיינענדיג קיין זאך דערביי : ער האט ניט געקאנט וויסען, אז איך האב געווארט אויף יעווגעניא ניקאלאיעוונא אויפ'ן פראסט פון זיבען ביז האלב נייען א זייגער.

— אזוי גאר ! — האב איך געענטפערט טיעפזיניג, און פון האר־צען איז ארויסגעשפרונגען : אה, טייפ . . .

דארט — ד. ה. אויף דעם אבענד ביי די פאלאזוא'ס. די פאלא־זוא'ס זיינען מענשען, ביי וועלכע איך בין קיין מאל ניט געווען. אבער היינט וועל איך דארט זיין.

— סיניארי ! — האב איך פרעהליך א געשריי געטהאן — היינט איז ווייה־נאכט ; היינט זיינען אלע פרעהליך — לאמיר אויך פרעה־ליך זיין.

— אבער ווי ? — האט טרויעריג זיך איינער אבגערופען.

— אבער וואו ? — האט זיך אבגערופען אן אנדערער.

— לאמיר זיך אויספוצען און מיר וועלען פאהרען בעזוכען אלע אבענדען, — האב איך בעשלאסען.

און זיי, די דאזיגע אונפיהלענדע מענשען, זיינען ווירקליך פרעהליך געווארען. זיי האבען געשריען, זיינען געשפרונגען און הא־

בען געזונגען. זיי האָבען מיר נעראנקט פאר דעם פּאָרשלאג און האָבען געצויגט וויפיעל מזומן געלד זיי האָבען. אין א האלבע שטונדע ארום האָבען מיר איבער'ן שטאָדט צונויפגעקליעבען אלע איינזאמע, אלע ביינקענדע סטודענטען, און וועו עס האָבען זיך אָנגעקליעבען אונזערע א צאהן פּרעהליך־שפּרינגענדע טייוואָלים, זיינען מיר אריינגעפאָהרען צו א פּאריק־מאכער, וועלכער איז אויך געווען א קאָסטיומער, און מיר האָבען אָנגעפּילט דאָס הויז מיט קעלט, יונקייט און נעלעכטער.

מיר איז נויטהיג געווען עפּעס, וואָס זאָל אויסדריקען טרויער, שעהנקייט און אנציהענדע ביינקשאפט, און איך האָב א בעט געטאָן:

— גיט מיר א קאָסטיום פון א שפּאָנישען אדעליגען.

דער שפּאָנישער אדעליגער האָט געמוזט זיין זעהר א לאָנגער, וואָרים אין זיינע קלייד־ער בין איך פערשוואונדען אין נאנצען, אז עס האָט זיך פון מיר קיין ברעקעלע ניט ארויסגעזעהען און איך האָב זיך דערפיהלט אזוי איינזאם, ווי אין א אונגעהייער בריטען זאל, אין וועלכען עס זיינען קיין מענשען ניטא. ארויסגעהענדיג פון דעם קאָסטיום, האָב איך א בעט געטהאָן עפּעס אנדערעס.

— צו ווילט איהר ניט א קאָסטיום פון א קלאָאון? א בונטער מיט גלעקלעך.

— פון א קלאָאון! האָב איך אויסגעשריען מיט פערשאָטונג.

— נו פון א באנדיט. אזא דאָזיגע הוט און א קינזשאל.

— א קינזשאל! — אָט דאָס פאסט זיך טאקע צו וואָס איך דארף. קלייד־ער אָבער, איז דער באנדיט, וועמעס קלייד־ער מען האָט מיר נעגעבען, געווען נאָך גאָר א ניט־דערוואקסענער. ריכטיגער געזאָגט, דאָס איז געווען א פערדאָרבענער אינגעל פון א יאָהר אכט. זיין שטיקעל הוט האָט ניט געגרייכט אפילו צו מיין פּאטילייצע, און פון די סאָמעטענע הויזקעס האָט מען מיך קוים געקאָנט ארויסשלעפּען, ווי פון א פּאסטקע. דער פּאזש־קאָסטיום האָט ניט געטויגט — געווען דורכאויס אין פלעקען, ווי א טיגער. דער מאָנאָכען־קאָסטיום איז געווען צולעכערט.

— וואָס זשע דויערט עס ביי דיר? עס איז דאָך שוין שפּעט! — האָבען מיך געטריבען אייליענדיג די חברים, וועלכע זיינען שוין ג־

וועז אָנגעטהאָן. עס איז געבליבען איין אייניציגער קאָסטיום — פון א פּראָמינענטען כינעזער.

— דערלאַנגט דעם כינעזער! — האָב איך א מאָך געטהאָן מיט׳ן האַנד, און מען האָט מיר געגעבען דעם כינעזער. דער טייוועל ווייסט וואָס דאָס איז אזוינס געווען! איך רייד שוין ניט וועגען דעם קאָסטיום גופא. איך וועל אויך שווייגען וועגען די מאָדנע אידיאָטישע קאַליטע שטיוועל, וועלכע זיינען געווען אויף מיר צו קליין, זיינען אריפגעקראָכען בלויז ביז העלפט, און דער הויפט טהייל האָט געשטעקט פון בייד זייטען פוס, ווי צווויי אונפערשטענדליכע פליגלען. איך וועל אויך גאָר נישט זאָגען וועגען דער ראָזער שמאָטע, וועלכע האָט פערדעקט מיין קאָפּ ווי א מין פּאַריק און האָט זיך צוגעבונדען מיט פערים צו די אויערען, פון וואָס די אויערען זיינען אויפגעהויפען געוואָרען, און זיינען געווען אָנגעשטעלט ווי ביי א פּליעדער־מויז.

— אָבער א מאַסקע!

דאָס איז געווען, אויב מען קאָן זיך אזוי אויסדריקען, א רוחניות׳דיגע פיזיאָנאָמיע. זי האָט געהאַט א נאָז, אויגען און א מויל, און דאָס אלעס איז געווען רעגעלמעסיג, אויף דעם ריכטיגען פלאַץ, אָבער אין איהר איז ניט געווען קיין שום מענשליכעס געשטאַלט. אפילו אין קבר קאָן א מענש אזוי רוהיג ניט זיין. זי האָט ניט אויסגעדריקט ניט קיין אומעט, ניט קיין פרייד, ניט קיין התפעלות — זי האָט לחלוטין גאָר נישט אויסגעדריקט. זי האָט אויף אייך געקוקט גליך און רוהיג — און אייך פלעגט אָנכאַפען א קייכענדער געלעכטער, וועלכען איהר האָט ניט געקאָנט צוריקהאלטען. מיינע חברים האָבען זיך געקייקעלט פון געלעכטער איבער די דיוואָנעס, זיינען צופאַלען אונמעכטיג אויף די שטולען און האָבען געמאַכט מיט די הענד. דאָס וועט זיין די ארי־גינעלסטע מאַסקע, האָבען זיי געזאָגט. איך האָב שיער ניט געווייניגט. נאָר וועז איך האָב א קוק געטהאָן אין שפּיעגעל האָט מיך אויך אָנגע־כאַפט א געלעכטער. יא, דאָס וועט זיין די אָריגינעלסטע מאַסקע.

— אונטער קיינע אומשטענדען זאָל מען ניט אַראָבנעהמען די מאַסקעס — האָבען זיך צוזויפגעראַדט די חברים אויפ׳ן וועג — לאָמיר זיך געבען איינע די אַנדערע א וואָרט.

— א וואָרט! א וואָרט! . . .

III.

דאָס איז געווען אבסאָלוט די אָריגינעלסטע מאסקע. נאָך מיר זיי־נען נאָכגעגאַנגען גאַנצע רעדלעך מיט מענשען, מען האָט מיך געדרעהט, געשטויסען, געשלעפּט, געקנייפּט — און וועו איך האָב זיך, א אויס־געמאַרטערט, מיט כעס א קעהר געטהאָן צו מיינע פערפאָלגער — האָט זיי אָנגעכאפּט א מוראַ׳דיגער געלעכטער. דעם גאַנצען וועג בין איך געווען אַרומגערינגעלט און געשטיקט פון א דונערנדען וואָלקען פון געלעכטער, און דער געלעכטער־שטורם האָט זיך געהוקט צוזא־מען מיט מיר, און איך האָב זיך ניט געקאָנט אַרויסרייסען פון דעם דאָזיגען רינג פון וואַנזיניגער שמחה. מינוטען־וויים האָט עס מיך אַליין אויך פערכאפּט: איך האָב געשריען, געזונגען, געטאַנצט, און די גאַנצע וועלט האָט זיך געדרעהט אין מיינע אויגען שכור׳ער־הייד. און וווי וווייט זי איז געווען פון מיר, די דאָזיגע וועלט! און ווי עלענד בין איך געווען אונטער דער דאָזיגער מאסקע!

ענדליך, האָט מען מיך געלאָזען צורוה, מיט כעם און מיט פּחד, בייז און צערטליך האָב איך אויף איהר א קוק געטהאָן און געזאָגט:

— דאָס בין איך.

די געדיכטע ברעמען האָבען לאַנגזאם און מיט פערוואונדערונג זיך אויפגעהויבען, א גאַנצער בינטעל שווארצע שטראהלען האָט א שפּריץ געטהאָן איהר מיר — און א געלעכטער, ווי די פריהלינגס זונן, האָט מיר געענטפערט.

— יא, דאָס בין איך. דאָס בין איך! — האָב איך געטענה׳ט, און האָב געשמייכעלט — פאר וואָס זייט איהר ניט געקומען היינט?

אָבער זי האָט געלאכט. פרעהליך האָט זי געלאכט.

— איך האָב זיך אזוי צומאטערט. אזוי צוואועהטאָגט איז מיין האַרץ, — האָב איך מיט געבעט געפאָדערט פון איהר אן ענטפער.

אָבער זי האָט געלאכט. דער שווארצער גלאנץ פון איהרע אויגען איז פערלאָשען געווארען, און אלץ בונטער האָט זיך צוברענט דער שמייכעל. דאָס איז געווען די זונן, אָבער א ברענענדע זונן, אָהן רחמנות, אכזרי׳ש.

— וואָס איז מיט איך?

— דאָס זייט איהר ? — האָט זי געזאָגט, איינהאַלטענדיג איהר גע׳עכטער — וואָס פאַר א קאַרישער איהר זייט ! . . .

מיינע אקס׳לען האָבען זיך ארונטערגע׳אָזון, דער קאָפ האָט זיך איינגעבויגען, און אין מיין פאָזע איז געווען אזוי פיעל פערצווייפ׳לונג. און אין דער צייט וואָס זי האָט מיט א שטי׳לען שטראַהל׳ענדען שמיי־כע׳ל אויפ׳ן פנים, געקוקט אויף די יונגע פרעה׳ליכע פאַראַ׳לאך, וועל־כע האָבען זיך פערבייגעטראָגען פערבי אונז טאַנצענדיג, האָב איך צו איהר געזעדט :

— שעהמט זיך צו ל׳אָבען. פיהל׳ט איהר דען ניט הינטער דער קאַמישער מאסקע מיין ל׳עבעדיגען ל׳יידענדען פנים ? איך האָב דאָך זי אָנגענטהאָן בל׳וין צו׳יעב דעם, כדי צו קאָנען געהן זעהן אויך. איהר האָט מיר געגעבען האָפנונג אויף אייער ל׳יעבע, און שוין נעהמט איהר זי צוריק אזוי שנעל, אזוי אכזר׳יש. פאַר וואָס זייט איהר ניט גע־קומען ?

האַסטיג, מיט אן ענטפער אויף די מיל׳דע שמייכ׳לענדע ל׳יפען, האָט זי זיך א קערה געטהאָן צו מיר — און אן אכזר׳ישער גע׳עכטער האָט איהר אָנגעכאַפט מיט דער גאַנצער מאַכט. קייכענדיג, כמעט ווייגענדיג, פאַרדעקענדיג דעם פנים מיט איהר פערפיומירטען טא־שענטיכע׳ל, האָט זי קוים מיט שווערע מיה ארויסגערעדט :

— גיט א קוק . . . אויף זיך. פון הינטען אין שפיעגע׳ל . . . אָה, ווי איהר זעהט אוים ! . . .

אָנרוקענדיג די ברעמען, צונויפדרייקענדיג די צייהנער פון וועה־טאָג, מיט א פערג׳ליווערטען פנים, פון וועל׳כען עם האָט אָבגע־שטראַמט דאָס בל׳וט, האָב איך א קוק געטהאָן אין שפיעגע׳ל, — אויף מיר האָט געקוקט אן אידיאָטיש־רוהיגע, אונבעוועגל׳יך־גל׳ייכג׳ילטיגע, אונמענשל׳יך־ריהרעוודיגע פיזיאנאמיע. און איך . . . איך האָב זיך צו׳אַכט ; און מיט נאָך א ניט־פערג׳ליווערטען גע׳עכטער, אָבער שוין מיט א שוידער פון ערוועקטען כעס, מיט דעם וואהנזין פון פער־צווייפ׳לונג, האָב איך אָנגעהויבען רייד׳ען, כמעט זיך צושריען :

— איהר טהאַרט מעהר נישט ל׳אָבען !

און וועז זי איז אנטשווינגען געוואָרען, האָב איך צו איהר שטי׳ל געזעדט וועגען אונזער ל׳יעבע. און קיין מאָל האָב איך ניט געזעדט אזוי גוט, וואַרים ; קיין מאָל האָב איך זי ניט ג׳ליעבט אזוי שטאַרק.

וועגען די יסורים פון וואַרטען, וועגען די גיפטיגע טרעהרען פון וואהנזינניגער אייפערזוכט און ביינקשאפט, וועגען מיין הארץ, וואָס איז איבערפילט מיט ליעבע, האָב איך געראַטן. און איך האָב געזען, ווי איהרע ברעמען האָבען געוואָרפען א געריכטען שאָטען אויף די בלייך־נעוויאַרענע באקען. איך האָב געזעהן, ווי דורך זייער מאַטער וווייסקייט האָט א לייכט געטהאָן אן אויפגעפלאַמטער רויטער פייער, און ווי איהר גאַנצער עלאַסטישער קערפער האָט זיך ניט וועלענדיג געבויגט צו מיר. זי איז געווען פערקלייידט אלס די געטין פון דער נאכט און, אין גאַנצען א רעטזעלהאפטע, אזוי ווי מיט א דונקעל־הייט פון שוואַרצען שלייער בעצויגען, בליצענדיג מיט ברילאַנטע שטערען, איז זי געווען שעהן, ווי דער פערגעסענער חלום פון דער וווייטער קינדהייט. איך האָב גערעדט — און טרעהרען זיינען אָנגע־לאָפען אין מיינע אויגען, און מיט פרייד האָט געקלאפט מיין הארץ. און איך האָב דערוועהן, דערזעהן, ענדליך, ווי א מילדער, רחמנות־דיגער שמייכעל האָט צוועפענט איהרע ליפען, און מיט א ציטער, האָבען זיך אויפגעהויבען איהרע ברעמען. לאַנגזאם, מיט פּחד, און מיט אונענדליכען פערטרויען האָט זי אקעהר געטהאָן צו מיר איהר קעפעלע, און . . .

אזא געלעכטער האָב איך נאָך קיין מאל ניט געהערט!

— ניין, ניין, איך קאָן ניט! . . . — האָט זי כמעט געשלוכצט און, פערוואַרפענדיג דעם קאָפּ, האָט זי וויעדער אויסגעשאָסען מיט א קלינגענדען שטראָם פון געלעכטער.

אָה, וועז מען וואָלט מיר כאָטש אויף איין מינוט געגעבען א מענשליכען פּנים! איך האָב געביסען די ליפּען, טרעהרען זיינען גע־פלאָסען איבער מיין צוהיצטע געזיכט, און זי, די דאַזיגע אידיאָט־שע פיזאַנאָמיע, אין וועלכער עס איז אלעס געווען רעגעלמעסיג, נאָז, אויגען און ליפּען, די דאַזיגע פיזאַנאָמיע, האָט געקוקט מיט איהר אונ־בעוועגליך שרעקליכער גלייכגילטיגקייט. און וועז איך בין צוועק־גענאַנגען הינקענדיג אויף מיינע קנילירטע פיס, האָט זיך צו מיר נאָך לאַנג צוגעטראַגען דער הילכיגער געלעכטער: אזוי ווי פון אן אונ־געהויערע הויכקייט וואלט געפאלען אראָב א זילבערנער שטרייף וואַ־סער און וואלט זיך מיט א פרעהליכען געזאַנג צושאָטען, אבשלאָגענדיג זיך אין דעם האַרטען פעלז.

IV.

מיר זיינען געגאנגען אהיים צושאטען איבער דער לייגג פון דער שלאפענדער גאס און וועקענדיג די נעכטליכע שטילקייט מיט מונטערע אויפגערעגטע שטימען, און א חבר זאגט צו מיר :

— דו האסט געהאט א קאלאסאלען ערפאלג. איך האב נאך קיין מאל ניט געזעהן, אז מען זאל אזוי לאכען . . . ווארט, וואס טהוסט דו ? פארוואס רייסט דו די מאסקע ? בריידער, ער איז פון זינען אראב ! זעהט, ער צורייסט זיין קאסטיום ! ער ווייגט ! ! . . .

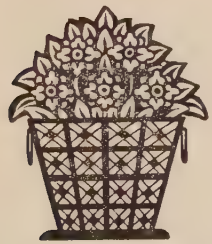

דער גלאָקען־קלאַנג

אין יענעם הייסען און אונגלויק־בריינענדען זומער האָט געברענט אַלעם. עס האָבען געברענט שטעדט, שטעדלעך און דערפער: דער וואַלד און דאָם פעלד זיינען שוין פאר זיי מעהר קיין שמירה ניט געווען: אונטערטעניג האָט אויפגעפלאַמט אפילו דער אונבעשיצטער וואַלד, און ווי א רויטער טישטוך האָט זיך צושפרייט דער פייער אויבער די אויסגעטריקענטע לאָנקעם. בייטאָג האָט זיך אין פרעסענדען רויך בעהאַלטען די רויטע, פערשלייערטע זונן, און ביינאכט האָבען זיך אין פערשיעדענע ווינקלען פון הימעל צופלאַמט דער שווייגענדער מאָרגען־שטערן און אבענד־שטערן; זיי האָבען זיך געווויגט אין שוויי־גענדען פאַנטאַסטישען טאַנץ, און די זאָנדערבאַרע געמישטע שאָ־טענס פון מענשען און בויטער זיינען געקראָכען איבער דער ערד, ווי אונבעוואוסטע נאכט־ברואים. הינט האָבען אויפגעהערט צו האַווקען מיט זייער בעגריסענדער בילעריי, וועלכע רופט דעם וואַנדערער און באָט איהם אָן א דאך און לאַסקע; לאַנג און טרויעריג האָבען זיי גע־וואַיעט, אָדער האָבען בייז געשווייגען, בעהאַלטענדיג זיך הינטער די דילען. מענשען, ווי הינד, האָבען געקוקט אויינער אויף דעם אַנדערען מיט בייזע און צושראָקענע אויגען און האָבען געערדט הויך וועגען שרפות און וועגען געהיימע אונטערצינדער. אין איין פערוואָרפענעם דאָרף האָט מען ערמאָרדעט אן אלטינקען וואַנדערער, וועלכער האָט ניט געקאָנט זאָגען, וואוהין ער געהט; און דערנאָך האָבען וויבער בעווויינט דער דער'הרג'עטען און זיי האָט פערדראָסען פאר זיין גרויער באָרד, וועלכע האָט זיך צונויפגעקלעפט פון דעם שווארצען בלוט.

אין יענעם הייסען און אונגלויק־בריינענדען זומער האָב איך ge־וואהנט אין איינעם פון די פריצישע הייזער, וואו עס זיינען געווען פיעלע אלטע און יונגע פרויען. בייטאָג האָבען מיר געארבייט און געערדט און וווינינג געטראכט וועגען די שרפות, אבער ווי עס פלעגט

אנקומען די נאכט, האָט אונז אנגעכאפט אן אימה. דער ווירטה פון דעם מאיאנטעק, פלעגט אפט אַוועקפאהרען אין שטאדט; דעמאלט האבען מיר נאנצע נעכט ניט געשלאפען און צושראקענע פלעגען מיר ארומגעהן בעוואכען דעם הויף, זוכענדיג אונטערצינדער. מיר האָבען זיך צוגעדרויקט איינער צום אנדערען, האבען נערעדט קוים הערבאר, און די נאכט איז געווען א שווייגענדע און ווי פינסטערע משונה־דיגע מאססען האבען זיך ערהויבען די בנינים. זיי האבען אונז אוים־געווויזען אונבעקאנט, ווי מיר וואלטען פריהער זיי קיינמאל ניט געזעהן, און שרעקליך ניט פעסט האבען זיי אונז אויסגעווויזען, אקוראט ווי זיי וואלטען ערווארטען דעם פייער און זיינען שוין געווען פארטיג פאר איהם. איין מאל האָט פאר אונז עפעס ליכטיגעס א בלאנק געטהאן אין דעם שפאלט פון וואנד. דאָם איז געווען דער הימעל, און מיר האבען געמיינט, אז ס'איז פייער, און די פרויען האבען זיך מיט קולות אַוואָרף געטהאן צו מיר, דאן נאָך כמעט א קליין אינגעל, און האבען געבעטען בעשיצונג.

. . . און איך אליין האב פון שרעק פערלאָרען דעם אָטהעם און האב זיך ניט געקאנט ריהרען פון אָרט . . .

אמאל פלעג איך שפעט אין דער נאכט אויפכאפען זיך פון דער הייסער, צוואוואָרפענער בעטעל און דורכ'ן פענסטער ארויסקריכען אין גאָרטען. דאָם איז געווען אן אלטער גרויסאָרטיג־בייזער גאָרטען, וועלכער האָט אויף דעם שרעקליכסטען שטורם געענטפערט בלויז מיט אן איינגעהאלטענעם הוזשען. אונטען איז אין איהם געווען פינסטער און טויט־שטיל, ווי אויף דעם דעק פון תהום, און פון אויבען האָט זיך געהערט א ניט קלאָהרע שאָרשען און רוישען, אזוי ווי א וויטער געשפרעך. בעהאלטענדיג זיך פון וועמען, האָט זיך אימיצער גענג'עט אונטער מיר אויף מיין סליאר און האָט אריינגעקוקט איבער'ן אקסעל; איך בין צוגעקומען צום ברעג פון גאָרטען, וואו אויף א הויכען בארג איז געשטאנען א צאָם, און א הינטער'ן צאָם וויט ארונטער זיינען זיך צולאָפען די פעלדער, וועלדער און פון פינסטערגים בעהאלטענע דערפלעך.

די הויבע, טרויעריג־שווייגענדע ליפאָוע בוימער זיינען זיך צוגאנגען פאר מיר, — און צווישען זייערע דיקע שוואָרצע שטאמען, אין די לעבער פון צאָם, אין דער לעהרקייט צווישען די בלעטער האָב איך

דערזעהן עפּעס שרעקליכעס און אונגעוועהנליכעס, וואָס האָט אָנגעפילט מיין האַרץ מיט אַן אונרוהיגען פּחד, און מיינע פּיס האָבען אָנגעהויבען צו ציטערען פון שוידער. איך האָב געזעהן דעם הימל, אָבער ניט דעם פינסטערען רוהיגען, נעכטליכען הימל, נור א ראָזען הימל, ווי ער איז קיין מאל ניט, ניט בייטאָג און ניט ביינאכט.

די מעכטיגע ליפּעס זיינען געשטאנען ערנסט און שווייגזאם און, ווי מענשען, האָבען זיי אויף עפּעס געווארט, און דער הימל איז אונאטירליך געוואָרען אלץ ראָזיגער, און ווי א רויטער שוידער זיינען דורכגעאָבען איבער'ן הימל די אימה'דיגע אבליכטונגען פון דער אונטען ברענענדער ערד. לאָנגזאם זיינען ארויפגעשוואומען און זיך צוגאנגען אין דער הויך קנויל־ענדע זיילען און אין דעם גופא, וואָס זיי זיינען געווען אזוי שווייגזאם, ווען אונטען האָט אלץ געקריצט און געקנאקט, אין דעם וואָס זיי זיינען געווען אזוי ניט געהיילט און גרויס־ארטיג, ווען אונטען האָט זיך אלץ געצאפּעלט — דערריין איז געווען א רעטעניש און יענע שרעקליכע אונאטירליכקייט, ווי אין דער ראָזע בעפּארבונג פון הימל. די הויכע ליפּאָווע בוימער, ווי זיי וואלטען זיך בעדיינקט, האָבען אלץ מיט איין מאל אָנגעהויבען איבערצושמועסען זיך מיט זייערע שפּיצען און אויף אזוי פלוצלונג זיינען זיי אנשוויגען געוואָרען, און אויף לאַנג געבליבען פערגליווערט אין בייזער ערוואַרטונג. עס איז געוואָרען שטיל, אזוי ווי אויף דעם גרונד פון תהום. איך האָב געפיהלט ווייט אהינטער מיר דאָס הויז, וואָס איז געווען פול מיט צושראָקענע מענשען; ארום מיר האָבען זיך פאַרזיכטיג געשטופט די ליפּאָווע בוימער, און פאַראויס האָט זיך שווייגזאם געווינט דער רויט־ראָזער הימל, ווי ער איז קיין מאל ניט, ניט בייטאָג, ניט ביינאכט.

און נאָך שרעקליכער און אונפערשטענדליכער איז ער פאר מיר געווען דערפאר, וואָס איך האָב איהם געזעהן ניט אין גאנצען, נאר אין די דורכליכטונגען צווישען די בוימער.

II.

עס איז געווען נאכט, און איך האָב אונרוהיג געדרעמעלט, ווען צו מיר אין אויער האָט אריינגעדרונגען א טעמפּער און אָבגעריסענער

קלאַנג, אזוי ווי ער וואָלט געקומען פון אונטער די דילען, וואָלט אריין און פערגליווערט ווערען אין מאַרך, ווי א קיילעבדיגער שטיין. נאָך איהם האָט זיך אַרויסגעריסען א צווייטער, אויך אזא קורצער און שוואַרער, און מיין קאָפּ איז געוואָרען שוואַר און שמערצליך, ווי עס וואָלטען אויף איהם געטריפט געדיכטע טראָפענס צוישמאָלצענע בליי. די טראָפענס האָבען געגעבערט און דורכגעברענט דעם מאַרך; זיי זיינען געוואָרען אלץ מעהר, און באלד האָבען זיי מיט א געדיכטען רעגען פון אָבגערישענע, אימפעדיגע קלאַנגען אָנגעפילט מיין קאָפּ.

— באַם! באַם! באַם! — האָט פון ווייטען אַרויסגעשלייערט אימיצער א הויכער, געזונדער און אונגעדולדיגער.

איך האָב געעפענט די אויגען און האָב גלייך פערשטאַנען, אז דאָס איז דער קלאַנג פון גלאָק — אן אָנזאָג, אז עס ברענט דאָס נאָענסטע דאָרף: סלאָבאָדקי. אין צימער איז געווען פינסטער, און דער פענסטער פערמאַכט, נאָר פון דעם אימה'דיגען רוף האָט ער זיך אין גאַנצען, מיט די מעבעל, בילדער און וואַזאָנעס, ווי אַרויסגעריסען, און עס האָבען זיך ניט געפיהלט ניט קיין וועג, ניט קיין סופיט.

איך געדיינק ניט, ווי איך האָב זיך אָנגעטהאָן, און איך וויים ניט, פאר וואָס איך בין גלאָפען אליין, און ניט מיט מענשען. אָדער זיי האָבען מיך פערגעסען, אָדער איך האָב ניט געדיינקט וועגען זייער עקזיסטענץ. דער גלאָק־קלאַנג האָט געדרופען מיט א מין צושטעהן און טויב, ווי די קלאַנגען וואָלטען געפאלען ניט פון דער דורכזיכטיגער לופט, נור ווי זיי וואָלט אַרויסגעשלייערט פון זיך די אונגעמאסטענע גראָבקייט פון ד'ערד, און איך בין גלאָפען.

אין דעם ראָזען שיין פון הימל זיינען פערלאָשען געוואָרען אין־בערן קאָפּ די שטערען, און אין גאַרטען איז געווען משונה ליכטיג, ווי עס איז קיין מאל ניט, ניט בייטאָג און ניט אין די קעניגליכע לבנה־נאַכט, און וועג איך בין צוגעלאָפען צום צאַם, האָט אויף מיר דורך די עפענונגען אקוק געטהאָן עפעם בונט־רויטעם, ברויזענדעם, וואָס האָט זיך גענוּאַרפען מיט פערצווייפלונג. די הויכע ליפאָווע בוי־מער, ווי פערשפריצטע מיט בלוט, האָבען געציטערט מיט זייערע רונדע בלעטער און האָבען שרעקענדיג פארקאַטשעט זיי אויף צוריק,

אבער זייערע שטימען האָט מען ניט געהערט איבער די קורצע און מעכטיגע קלעפ פון דער צוואוויגטער גלאק־צונג.

איצט זיינען שוין די קלאנגען געווען קלאהר און פינקטליך און זיינען געפלויגען מיט א וואהנזיניגען אימפעט, ווי א מחנה צוצונג־טערטע שטיינער. זיי האבען זיך ניט געדרעהט אין דער לופט, ווי די שטילע טויבען פון אבענד־קלאנג. זיי האבען זיך ניט צופלייצט אין דער לופט ווי א לאשטענדע כוואליע פון דעם געהויבענעם תפילה־רוף. זיי זיינען געפלויגען גלייך, ווי די מוראַ׳דיגע שלוחים און אנזאגער פון אונגליק, וועלכע האבען קיין צייט ניט אומצוקומען זיך אהינטער, און זייערע אויגען זיינען ברייט צועפענט פון שרעק.

— באם! באם! באם! — זיינען זיי געפלויגען מיט ניט איינגעהאלטענעם אימפעט, און די שטארקע האבען איבערגעיאגט די שוואכע, און אלע צוזאמען האבען זיך איינגעטרונקען אין דער ערד און האבען דורכגענומען דעם הימעל.

און אויך אזוי גלייך, אזוי ווי זיי, בין איך געלאפען איבער דעם גרויסען צואקערטען פעלד, וואס האט דונקעל געשימערט מיט א בלוטיגען אבגלאנץ, ווי די הויט פון אן אונגעהויערע שוואַרצע חיה. איבער מיין קאפ, אונגעהויער הויך, האבען זיך פליסיג אריבערגע־טראגען איינצעלנע בונטע פונקען, און פאראוים איז געווען א שרעק־ליכע דארפישע שרפה, אין וועלכער עס קומען אום אין איין שייטער־הויפען הייזער, טהירען און מענשען.

דארט, אונטער דער ליניע פון שוואַרצע בוימער רונדע און שארפע, אזוי ווי שפיזען, האט זיך געשלייננעלט ארויף דער פלאם, האט גדלות׳דיג אויסגעבויגט די האלז ווי א צורייצטער פערד, איז געשפרונגען, האט אבנעוואַרפען פון זיך פייערינע שטיקער צום שוואַרצען הימעל און האט זיך רויבעריש אויסגעבויגט ארונטער נאך נייעם פאנג. אין מיינע אויערען האט נערוישט פון שנעלען לויפען, דאס הארץ האט האסטיג און שטארק געקלאפט און, איבעריאגענדיג די קלעפ פון הארצען האבען געקלאפט גלייך מיר אין קאפ און אין ברוסט די קלאנגען פון גלאק. און אין זיי איז געווען אזוי פיעל פער־צווייפלונג, עפעס ניט ווי א קופערנער גלאק וואלט עס קלינגען, נאר ווי אין טויטען־קראמפף וואלט זיך עס צאפלען דאס סאמע הארץ פון דער פיעל־יסורים׳דיגער ערד.

— באַם ! באַם ! — האָט אַרויסגעשלייַדערט פון זיך די צופלאַקערטע שרפה, און עס איז געווען שווער צו גלויבען, אַז די דאָזיגע מעכטיגע און פערצווייפעלטע געשרייען גיט אַרויס פון זיך דאָס גלאָקען־טורעמל פון דער קירכע. אַזא קלייניקעס און דינעס, אַזא רוהיגעס און שטילעס, ווי א יונג מיידעל אין א ראָזע קלייַדעל.

איך בין געפאַלען. אָנשפּאַרענדיג זיך מיט די הענד אויף די שטיקער טרוקענע ערד, און זיי האָבען זיך צושאָטען אונטער מיינע הענד ; איך האָב זיך אויפגעהויבען און בין וויעדער געלאָפען, און מיר אָנטקעגען איז געלאָפען דאָס פייער און די צורופענדע קלאַנגען פון גלאָק. עס האָט זיך שוין געהערט, ווי עס קנאַקט דער בוים, זייענדיג אויפנעפרעסען פון פייער, עס האָט זיך שוין געהערט דאָס פיעל־קולות'דיגע געשרייַ פון מענשען מיט זייערע טענער פון פער־צווייפלונג און שרעק. און וועז עס איז שטיל געוואָרען דאָס שלאַנגענ־דיגע זשיפען פון פייער, האָט זיך קלאָהר אויסגעצייכענט א לאַנגער יאָמערדיגער קלאַנג : דאָס האָבען געיאָמערט די ווייבער, און עס האָבען גערעוועט די בהמות, זייענדיג בעפאַלען פון א מורא'דיגע אימה.

א וואַסער זומפּ האָט מיך אָבגעשטעלט. דער בריטער פער־וואַקסענער זומפּ איז געווען ווייט צושפּרייט צו רעכטס און צו לינקס. איך בין פערקראָכען אין וואַסער ביז די קניע, דערנאָך ביז דער ברוסט, אָבער דער זומפּ האָט מיך געמומען אויפזויגען און איך האָב זיך אומגעקערט צום ברעג. אָנטקעגען, גאַנץ נאָהענט, האָט גע־בושעוועט דער פייער און האָט אַרויסגעשלייַדערט צום הימעל וואָל־קענס מיט גאָלדיגע פונקען, ווי פייריגע בלעטער פון א ריעזיגען בוים ; אין דער שוואַרצער ראָם פון זומפּגראָז האָט אָבגעגלאַנצט דאָס זומפּוואַסער, ווי א בלישצענדע שפּיגעל — און דער גלאָקען־קלאַנג האָט אלץ געוופען, פערצווייפעלט, אין טויטליכע מאַטער־נים :

— געה זשע ! געה !

III.

איך האָב זיך געצאַפּעלט אויפ'ן ברעג, און אהינטער מיר האָט זיך געצאַפּעלט מיין שוואַרצער שאָטען, און וועז איך האָב זיך אָנ־

געבויגען צום וואסער, אויסצוגעפינען דעם גרונד, האָט אויף מיר פון דעם שווארצען תהום געקוקט דאָס געשפענסט פון א פייעריגען מענשען, און אין זיינע צוקרימטע געזיכטציגע, אין זיינע צופלאָג־טערטע האָאר, וועלכע זיינען געווען ווי אויפגעהויבען אויף זיין קאָפ פון עפעס א מורא׳דיגער קראפט — האָב איך ניט געקאָנט דערקענען זיך אליין.

— וואָס זשע איז דאָס אזוינס ? מיין גאָט ! — האָב איך געבעטען, אויסשטרעקענדיג די הענד.

און דער גלאָק־קלאַנג האָט גערופען. איצט האָט ער שוין ניט געבעטען — ער האָט געשריען, ווי א מענש, געיאָמערט און גע־שטיקט זיך. די קלאַנגען האָבען פערלאָרען זייער גלייכמעסיגקייט און האָבען זיך געהויבען אייגער אויף דעם אַנדערען, האַסטיג, אָהן אָב־קלאַנג, שטארבענדיג, געבוירענ־ווערענדיג און וויעדער שטארבענ־דיג. און וויעדער האָב איך זיך אנגעבויגען צום וואסער און האָב דער־זעהן אין איין רייהע מיט מיין אָבשפיגלונג אויף אַנאַנדער פייעריגען געשפענס, א הויכער, א גלייכער און, צו מיין שרעק, אן עהנליכער צו אמענשען.

— ווער איז דאָס ? — האָב איך א געשריי געטאָן, אומקו־קענדיג זיך. לעבען מיין פלייצע איז געשטאַנען א מענש און האָט שווייגענדיג געקוקט אויף דער שרפה. זיין פנים איז געווען בלייך, און נאסעם, נאָך ניט פערטרוקענטעם בלוט האָט פערדעקט זיין באָק און האָט געגלאנצט, אָבשפיגלענדיג דעם פייער. געקליידעט איז ער געווען אייגפאך, פויעריש. עס קאָן זיין, אז ער איז שוין דאָ געווען, ווען איך בין געקומען צולויפען, זייענדיג אויך אזוי ווי איך פערהאלטען פון׳ם זומפ ; ס׳קאָן זיין, אז ער איז געקומען דערנאָך, אָבער איך האָב זיין אָנקומען ניט געהערט און האָב ניט געוואוסט ווער ער איז.

— עס ברענט — זאָגט ער, ניט אראָבנעהמענדיג די אויגען פון דער שרפה. אין די דאָזיגע אויגען איז ארומגעשפרונגען דער אָבגע־שפיגלעטער פייער, און זיי האָבען אויסגעזוהען אונגעהויער גרויסע און גלעזערנע.

— ווער ביסט דו ? פון וואַנען ? — האָב איך א פרעג גע־טהאָן — ביי דיר געהט בלוט.

מיט זיינע לאַנגע מאַגערע פינגער האָט ער אָנגעריהרט זיין באַק, האָט א קוק געטהאָן אויף זיי, און האָט וויעדער אויסגעשטעלט די אויגען אויף דער שרפה.

— עס ברענט — האָט ער וויעדערהאָלט, ניט צאָהלענדיג אויף מיר קיין אויפמערקזאמקייט — אלעס ברענט.

— ווייסט דו ניט, ווי מען געהט אריבער אהין ? — האָב איך געפרעגט, אָברוקענדיג זיך : איך האָב געטראָפען, אז דאָס איז איינער פון די וואָהנזיניגע, וועלכע דער אונגליק־בריינגענדער זומער האָט עבוירען געגנג.

— עס ברענט ! — האָט ער געענטפערט — אָהאָ־האָ־האָ ! עס ברענט האָט ער זיך צושריען און צולאכט, צערטליך קוקענדיג אויף מיר און וויגענדיג זיין קאָפּ. דער געדיכט־געוואָרענער גלאָקען־קלאַנג איז פלוצלונג אנטשוויגען געוואָרען, און דער פלאקער האָט זיך נאָך שטארקער צוקנאקט. דער פלאם האָט זיך בעוועגט ווי א לעבעדיגער און מיט לאַנגע הענד געצויגען זיך, ווי אין חלשות, צו דעם אנט־שוויגענ־געוואָרענעם גלאָקען־טורעם. איצט נאָהענטערהייד האָט דאָס טורעמל אויסגעזעהן הויך און אנשטאט א ראָזע קלייד איז עס געווען אָנגעצויגען אין א רויטער. אויבען אין דער שוואָרצער עפענונג, וואו עם האָבען זיך איינגעפונען די גלאָקען, האָט זיך בעוויזען א רו־היגער איינגעהאלטענער פייערל, עהנליך אויף דעם פלאם פון א ליכט, און ער האָט זיך אבגעשפיעגעלט מיט בליכע שטראהלען אויף זייערע קופערנע זייטען. און וויעדער האָט זיך צושוידערט דער גלאָק, שי־קענדיג די לעצטע וואהנזיניג פערצווייפעלטע געשריייען און איך האָב זיך וויעדער צוצאפעלט אויפ'ן ברעג און אהינטער מיר האָט זיך גע־צאפעלט מיין שוואַרצער שאטען.

— איך וועל געהן ! וועל געהן ! — האָב איך געענטפערט אי־מיצען, וואָס האָט מיך גערופען. און דער הויכער מאן איז זיך רו־היג געזעסען הינטער מיר, ארומכאפענדיג זיינע קניע מיט די הענד, און האָט הויך געוונגען, נאָכאמענדיג דעם גלאָקען־קלאַנג :

— באם ! . . . באם ! . . . באם ! באם !

— דו ביסט פון זינען אראָב ! — האָב איך געשריען אויף איהם און ער האָט געוונגען אלץ העכער, אלץ פרעהליכער :

— באם ! באם ! באם !

— שוויג ! — האָב איך זיך געבעטען.

און ער האָט געשמייכעלט און האָט געזונגען, צואוויגענדיג אהער און אהין דעם קאָפּ, און אין זיינע גלעזערנע אויגען האָט זיך צוברענט א פייער. שרעקליכער פון דער שרפה איז ער געווען דער דאָזיגער משוגע'נער. איך האָב זיך א קעהר געטהאָן און האָב זיך געווארפען לויפען אין דער ליינג פון'ם ברעג. אָבער איך האָב נאָך ניט צייט געהאט צומאכען עטליכע טריט, ווי גלייך מיט מיר איז אויסגעוואקסען אָהן רויש זיין לאַנגע פיגור אין דער צופלאטערטער העמד. ער איז געלאָפען שווייגענדיג אזוי ווי איך מיט לאַנגע, קיין מאל ניט מיעד־ווערענדע טריט, און שווייגענדיג זיינען געלאָפען אי־בער'ן צוגראָבענעם פעלד אונזערע שוואַרצע שאָטענס.

אין טויטליכע יסורים האָט זיך געשטיקט דער גלאָק און האָט ג־שריען ווי א מענש, וועלכער ערוואַרט שוין ניט קיין הילף, און פאר וועלכען עס איז שוין ניטא קיין האָפנונג. און שווייגענדיג זיינען מיר געלאָפען ערגעזיץ אין דער פינסטערנים, און לעבען אונז זיינען געשפּרונ־גען אונזערע שוואַרצע שאָטענס.

דאס שווייגען

I.

אין איין מאָוואר לבנה־נאכט, ווען די סאָלאָוויען האָבען גע־זונגען, איז אין קאָבינעט צום פּאָטער איגנאַטיוס אַריינגעגאַנגען זיין פּרוי. איהר פּנים האָט אויסגעדריקט יסורים, און דאָס קלייגע לעמ־פּעל האָט געציטערט אין איהרע הענד. צוגעהענדיג צום מאָן, האָט זי א ריהר געטהאָן זיין אָקסעל און האָט געזאָגט מיט א שלוכץ:

— פּאָטער, לאָמיר געהן צו וואַראָטשקען!

ניט א קעהר טהאָנדיג זיין קאָפּ, האָט פּאָטער איגנאַטיוס א קוק געטהאָן איבער די בריללען פון אונטערן שטערען אויף דער גלח'טע, און האָט געקוקט לאַנג און צודרינגליך, ביז וואַנען זי האָט א מאָך גע־טהאָן מיט דער האַנד און האָט זיך ניט אַראָבגעלאָזען אויף דעם נידרי־גען דיוואַן.

— וואָס זייט איהר ביידע פאַר . . . אונערבארמליכע! — האָט זי אַרויסגערעדט לאַנגזאַם און שטאַרק אונטערגעשטריכען די לעצטע זילבען, און איהר גוטער, וווייכער פּנים האָט זיך פּארקרימט מיט א גרימאַסע פון וועהטאָג און פערהאַרטונג, ווי זי וואָלט מיט איהר פּנים וועלען וווייזען, וואָס פאר א האַרטע מענשען עס זיינען איהר מאָן און איהר טאָכטער.

פּאָטער איגנאַטיוס האָט א שמייכעל געטהאָן און האָט זיך אויפ־געהויבען. ער האָט פערמאַכט דעם בוך, האָט אַראָבגענומען די בריל־לען, האָט זיי אַריינגעלייגט אין שיידעל און האָט זיך פערטראכט. זיין גרויסער שוואַרצער באָרד, דורכגעשטרייפט מיט זילבערנע פע־דים, האָט זיך מיט א שהנעם בויג אויסגעלייגט אויף זיין ברוסט און האָט זיך לאַנגזאם געהויבען, וועון ער האָט טיף געאטהעמט.

— נו, לאָמיר געהן! — האָט ער געזאָגט.

אָלגא סטעפאנאָוונא איז שנעל אויפגעשטאנען און האָט געבע־
טען מיט א ציטערענדיגען בקשה־קול :

— נאָר ניט בייזער זיך אויף איהר, פאטער ! דו ווייסט דאָך,
וואָס זי איז פאר א . . .

וואראם צימער האָט זיך איינגעפונען אויפ'ן אויבערשטיבעל, און
דער שמאָלינקער הילצערנער טרעפ האָט זיך געבויגען און געקרעצט
אונטער די שווערע טריט פון פאָטער איגנאַטיוום. זייענדיג א הוי־
כער, א שווערער, האָט ער אָנגעבויגט דעם קאָפ, ער זאָל זיך
ניט אָבשלאָגען אָן די דילען פון דעם אויבערשטען עטאַזש און האָט
זיך געקרימט, ווען זיין פרוי'ס ווייסע יאקעל האָט לייכט בעריהרט זיין
פנים. ער האָט געוואוסט, אז פון זייער געשפרעך מיט וואראַ וועט
נאָר נישט ארויסקומען.

— וואָס ווילט איהר ? — האָט א פרעג געטהאָן וואראַ, אויפ־
הויבענדיג איין נאקעטע האנד צו די אויגען. די אנדערע האנד איז
געלעגען פון אויבען אויף דער ווייסער זומערדיגער דעקע און האָט זיך
כמעט ניט אָבגעטהיילט פון דער דעקע, אזוי וויים, דורכזיכטיג און
קאַלט איז זי געווען.

— וואראַטשקא . . . — האָט אָנגעהויבען די מוטער, האָט
זיך אָבער צוקלאפעט און איז אנטשוויגען געווארען.

— וואראַ ! — האָט געזאָגט דער פאָטער, זוכענדיג ווייך צו
מאכען זיין טרוקענע און הארטע שטימע. — וואראַ, זאָג אונז, וואָס
איז מיט דיר ?

וואראַ האָט געשוויגען.

— וואראַ, פארדיענען מיר דען ניט, דיין מוטער און איך, אז
דו זאָלסט אונז פארטרויען ? ליעבען מיר דען דיך ניט ? האָסטו דען
וועמען עס איז נעהענטערע פון אונז ? זאָג אונז פון וואָס דו ליידסט
און גלויב מיר, אן אלטען און געניטען מענשען, אז דיר וועט גרינ־
גער וועראַן. און אויך אונז. גיב א קוק אויף דער אלטער מאמע, ווי
זי ליידט . . .

— וואראַטשקא ! . . .

— און מיר . . . — די טרוקענע שטימע האָט א ציטער גע־
טהאָן, ווי אין איהר וואָלט זיך עפעס איבערבראכען, — און מיר,
מיינסטו איז גרינג ? זעה איך דען ניט, אז דיך פרעסטען עפעס

יסורים . . . אָבער וואָס איז עס ? און איך, דיין טאטע, דיין טאטע, ווייס גאָר ניט פון וואָס דו לייַדעסט אזוי. דערפֿ דאָס אזוי זיין ?

ווערא האָט געשווויגען. פאטער איגנאטיום האָט מיט א בעזונ־דער פּאַרזיכטיגקייט אפֿיהר געטהאָן מיט דער האַנד אויפֿ זיין באָרד, ווי ער וואָלט מורא האָבען, אז די פינגער וועלען זיך ניט וועלענדיג איינטרינקען אין׳ם באָרד, און ער האָט גערעדט ווייטער :

— דו ביסט געפּאַהרען קיין פּעטערבורג געגען מיין ווילען, — האָב איך דען דיך פּארפֿלוכט, דו ניט־געהאָרכזאמע ? אָדער האָב איך דען דיר קיין געלד ניט געגעבען ? אָדער בין איך אפּשר געווען ניט גוט צו דיר ? נו, וואָס־זשע שווייגסט דו ? אָט איז ער דיר, דיין פּעטערבורג ?

פּאטער איגנאטיום איז אנטשווייגען געווארען, און איהם האָט זיך פּאַרגעשטעלט עפּעס גרויסעס, געמויערטעס, שרעקליכעס, פול מיט אונבעוואוסטע סכנות און מיט פרעמדע, גלייכגילטיגע מענשען. און דאָרט איז געווען אן עלענדע, א שוואכע זיין ווערא, און דאָרט האָט מען זי אונגליקליך געמאכט. א בייזער האָס האָט זיך אויפגע־הויבען אין פּאטער איגנאטיום׳עס נשמה געגען דער שרעקליכער און אונפערשטענדליכער שטאָדט, און א כעס געגען זיין טאכטער, וועל־כע שווייגט, שווייגט עקשנות׳דיג.

— וואָס האָט עס צוטהאָן מיט פּעטערבורג, — האָט בייזלעך געזאָגט ווערא און האָט פּארמאכט די אויגען. — און מיר איז קיין זאך ניט. געהט בעסער שלאָפען, ס׳איז שפּעט.

— ווערָאטשקא ! — האָט א יאָמער געטהאָן די מוטער, — טאָכ־טער, זאָג דאָך מיר !

— אך, מאמע ! — האָט אונגעדולדיג איבערגעשלאָגען איהרע רייד ווערא.

פּאטער איגנאטיום האָט זיך אוועקגעזעצט אויפֿ א שטוהל און האָט זיך צולאכט.

— נו, הייסט עס, גאָר־גארנישט ? — האָט ער א פרעג געטהאָן איראָניש.

— פּאטער, — האָט שניידענד געזאָגט ווערא, אויפהויבענדיג זיך אין בעט, — דו ווייסט, אז איך ליעב דיך און מאמעניו. אָבער . . .

גאָר נישט, אזוי, מיר איז עפּעס אומעטיג אבֿיסעל. דאָס וועט ארי־
בער. ווירקליך געהט בעסער שלאָפען, און איך וויל אויך שלאָפען.
און מאָרגען אָדער וואָן ניט איז — וועלען מיר רעדען.

פּאָטער איגנאַטיוס האָט זיך מיט אמאל א הויב געטהאָן, אזוי
אז דער שטוהל האָט זיך אבגעקלאפט אן וואנד, און ער האָט א נעהם
געטהאָן זיין פּרוי ביי דער האנד.

— לאָמיר געהן!

— ווערָאטשקא! . . .

— לאָמיר געהן, זאָג איך דיר! — האָט א געשריי געטהאָן פא־
טער איגנאַטיוס, — אז זי האָט שוין אויף גאָט פארגעסען, איז וואָס
פאר א בעטרעף האָבען מיר שוין! . . . וואָס פאר א בעטרעף הא־
בען מיר!

מיט גוואלד כמעט האָט ער ארויסגעפיהרט אלגא סטעפאַנאָוונא
און, וועו זיי זיינען אראָבגענאנגען די טרעפּ, האָט אלגא סטעפא־
נאָוונא, געהענדיג מיט לאנגזאמע טריט, געמורמעלט בייז:

— או־או־או! דאָס האָסטו, גלח, געמאכט זי פאר אזא. פון
דיר האָט זי דאָס איבערגענומען אזא מאניער, און דו ביסט פּראָנט־
וואָרטליך דערפאר. אך, ווי אונגלוקליך איך בין . . .

און זי האָט זיך צוואוויינט, פּינטלענדיג נאָכאנאנד מיט די אוי־
גען, ניט זעהענדיג די טרעפּלעך און שטעלענדיג די פּום אזוי, ווי
אונטען וואָלט געווען א תהום, אין וועלכען זי האָט געוואלט אריין־
פאלען.

פון דעם טאג אן האָט פּאָטער איגנאַטיוס אויפגעהערט צו רעדען
מיט דער טאכטער, אבער זיא איז געבליבען ווי זי וואָלט עס גאָר
ניט בעמערקט. פּונקט אזוי ווי פריהער איז זי ענטוועדער געלעגען
ביי זיך אין צימער, אָדער ארומגענאנגען הין און צוריק און האָט
אפּט געריבען מיט די הענד די אויגען, ווי זיי וואָלטען געווען ביי
איהר פּאַרשאָטען מיט שטויב. און צונויפגעדריקט פון די דאָזיגע
צוויי שווייגענדע מענשען האָט זיך די גלח'טע, וועלכע האָט ליעב גע־
האָט שפּאס און געלעכטער, פּארלאָרען און האָט געציטערט, ניט ווי־
סענדיג וואָס צו רעדען און וואָס צו טהאָן.

אמאל פלעגט ווערא ארויסגעהן שפּאצירען. אין א וואָך ארום
נאָך דעם אויבענ־געבראכטען געשפּרעך איז זי איין אבענד אריסגע־

גאַנגען ווי געווען׳לעך. און מעהר האָט מען זי שוין אַ לעבעריגע ניט געזעהן; וואָרום אין דעם דאָזיגען אָבענד האָט זי זיך אַ וואַרף געטהאָן אונטערן צוג פון אייזענבאהן, און דער צוג האָט זי איבערגעשניטען אויף העלפט.

בעערדיגט האָט איהר פאָטער איגנאַטיוס אַליין. זיין פרוי איז אין קלויסטער ניט געווען, וואָרום ביי דער נאכריכט וועגען וואַראָס טויט האָט איהר געטראָפען אַ שלאג. ביי איהר האָבען אָבגענומען די הענד, די פיס און דער לשון, און זי איז געלעגען אונבעוועגלעך אין דעם האָלב־פינסטערן צימער, וועו די גלאָקען האָבען געקלונגען אין גלאָקען־טורעם, אין איין רייהע מיט איהר צימער. זי האָט געהערט ווי אַלע זיינען ארויסגעגאַנגען פון קלויסטער, ווי געגען זייער הויז האָבען די זינגער געזונגען, און זי האָט געזוכט אויפצוהויבען אַ האַנד, איבערצו׳צלם׳ען זיך, אָבער די האַנד האָט ניט געפאָלגט; זי האָט געוואָלט זאָגען: אדיע, וואַרא, — אָבער דער צונג איז געלעגען אין מויל אַ גרויסער און אַ שווערער. און איהר פאָזע איז געווען אזוי רוהיג, אז אויב אימיצער וואָלט אויף איהר אַ קוק טהאָן, וואָלט ער אַ טראַכט טהאָן, אז דער דאָזיגער מענש רוהט אָדער שלאָפט. בלויז איהרע אויגען זיינען געווען אָפען.

אין קלויסטער צו דער לויה זיינען געווען אַ מאַסע מענשען, פאָטער איגנאַטיוס׳עם בעקאַנטע און אונבעקאַנטע; און אַלע פערזאָנען מעלטע האָבען בעדויערט וואָס וואַרא איז געשטאָרבען מיט אזא שרעקליכען טויט, און זיי האָבען געזוכט צו געפינען אין פאָטער איגנאַטיוס׳עם שטימע און אין זיינע בעווענונגען די סימנים פון שווערע יסורים. זיי האָבען ניט ליעב געהאַט פאָטער איגנאַטיוס דערפאַר, וואָס ער איז געווען אין זיינע בענעהמונגען שטאַלץ און האַרט, האָט פיינד געהאַט זיכדיגע און האָט זיי ניט מוחל געווען, און אַליין איז ער אין דער זעלבער צייט געווען אַ בעל־מקנא און אַ זשערנער, האָט זיך בענוצט מיט יעדער געלעגענהייט, וואָס מעהר צו בעקומען פון דער געמיינדע. און אַלעמען האָט זיך געווילט זעהן איהם אַ בעלייסורים, אַ צובראָכענעם און זעהען ווי ער אנערקענט, אז ער איז דאָפעלט שולדיג אין דער טאָכטערס טויד: אַלס אן אכזר, אַ פאָטער און אַ שלעכטער גאָטעס־דיענער, וועלכער האָט זיין אייגענעם פלייש און בלוט ניט געקאַנט אויסהיטען פון זינד. און אַלע האָבען

מיט פאָרשענדע אויגען געקוקט אויף איהם, און ער, פיהלענדיג די בליקען וואָס זיינען געוועגדעט אויף זיין רוקען, האָט געזוכט אויסצוגלייכען זיין בריייטען געזונדען רוקען, און האָט געטראכט ניט וועגען דער געשטאָרבענער טאָכטער, נאָר וועגען דעם, ניט צו פערלירען זיך.

— פערהאָרטעווטער גלח ! — האָט ווינקענדיג אויף איהם געזאָגט דער טישלער קארזענאָוו, וועמען ער האָט ניט אָבגענעבען 5 רובעל, וואָס איהם האָט געקומט פאר פענסטער־ראָמען.

און אזוי איז פאטער איגנאָטיוס, א האָרטער און גלייכער, געגאנגען ביז'ן בית־עולם און אזא האָט ער זיך אויף אומגעקערט צוריק. און בלויז ביי דער טיהר אין זיין פרוי'ס צימער האָט זיך זיין רוקען עטוואָס איינגעבויגען ; אָבער דאָס האָט געקאָנט זיין דערפון, וואָס די מעהרסטע טיהרען זיינען געווען צו נידריג פאר זיין געוואוקס. אריינגעהענדיג פון דער ליכטיג, האָט ער קוים געקאָנט צוקוקען זיך צו דער פרוי'ס פנים, נאָר וען ער האָט זי דערזעהען, האָט ער זיך געוואונדערט, וואָס איהר פנים איז אזוי רוהיג, און אין די אויגען קיינע טרעהרען. און אין די אויגען זיינען ניט געווען קיינע סימנים פון כעס, קיינע יסורים, — זיי זיינען געווען שטום און האָבען געשוויגען שווער, פער'עקשנ'ט, ווי דער גאנצער דיקער, קראפטלאָזער קערפער, וואָס האָט זיך איינגעפרעסט אין דער פערענע.

— נו, וואָס, ווי פיהלסט דו זיך ? — האָט א פרעג געטהאָן פאָטער איגנאָטיוס.

אָבער שטום זיינען געווען די ליפען ; געשוויגען האָבען אויך די אויגען. פאָטער איגנאָטיוס האָט אַרויפגעלייגט די האַנד אויפ'ן שטערען ; ער איז געווען קאלט און פייכט, און אלגא סטעפאנאוונא האָט מיט קיין בעווגונג ניט אויסגעדריקט, אז זי פיהלט די בעריהרונג. און וען פאָטער איגנאָטיוס'עס האַנד איז אוועקגענומען געווארען, האָבען אויף איהם געקוקט אונבעוועגליך צוויי גרויסע, טיעפע אויגען, וועלכע האָבען אויסגעזעהן כמעט שוואַרץ איבער די צובריייטעטע שוואַרצ־אפלען, און אין זיי איז ניט געווען ניט קיין טרויער, ניט קיין צארן.

— נו, איך וועל געהן צו זיך, — האָט געזאָגט פאָטער איגנאָטיוס, וועמען עס איז געווארען קאלט און אימה'דיג.

ער איז דורכגענאנגען דעם זאַל, וואו אַלעס איז געווען ריין און צוגעקליבען, ווי תמיד, און, בעצוויגען מיט ווייסע ציכען, זייַ־נען געשטאנען די הויכע פאַטאַלען, אזוי ווי טויטע אין תכריכים. אויף איין פענסטער איז געהאנגען א דראַטענע שטייגל, אָבער זי איז גע־ווען פוסט און די טיהרלעך אָפען.

— נאסטאסיא ! — האָט פאטער איגנאטיום א געשריי געטהאָן, און איהם האָט אויסגעוויזען, אז זיין שטימע איז צו גראָב און איהם איז געווארען אונאנגענעהם, וואָס ער שרייט אזוי הויך אין די ראָזיגע שטילע צימערן, וועו עס איז ערשט נאָך דער טאָכטערס לויה. — נאסטאסיא ! — האָט ער א רוף געטהאָן שטילער, — וואו איז דער קאנאריק ?

די קעכין, וועלכע האָט געווייגט אזוי פיעל, אז דער נאָז איז ביי איהר געשוואָלען געווארען און איז געווארען רויט, ווי א בוראק, האָט געענטפערט גראָב :

— וואָס איז צו וויסען וואו ? אווועקגעפלויגען !

— פארוואָס האָסטו ארויסגעלאָזען ? — האָט בייז אָנגעוואָל־קענט זיינע ברעמען פאַטער איגנאטיום.

נאטאסיא האָט זיך צוזוויינט און, אבווישענדיג די טרעהרען מיט די ברעגען פון איהר קארטונענע קאַפּ־טיכעל, האָט זי געזאָגט מיט טרעהרען :

— די נשמה'לע . . . דער פרייליינס . . . קאָן מען זי דען האלטען ?

און דעם פאַטער איגנאטיום האָט זיך געדוכט, אז דער נעלער פרעהליכער קאנאריק, וואָס האָט תמיר געזונגען מיט אָנגעבויגע־נעם קעפעל, איז ווירקליך געווען ווערא'ס נשמה, און אז וועו דער קאנאריק וואָלט ניט אווועקגעפלויגען, וואָלט מען ניט געקאָנט זאָגען, אז ווערא איז געשטאָרבען. און ער איז נאָך שטארקער אין כעם גע־ווארען אויף דער קעכין און האָט א געשריי געטהאָן :

— ארוים ! — און וועו נאסטאסיא האָט ניט גלייך געטראָפען אין טיהר, האָט ער צוגעלויגט : — שוטה !

II.

פון דעם טאָג אָן פון דער לויה איז אין דעם קליינעם הייזעל אָנ־
געקומען א שווייגען. דאָס איז ניט געווען א שטילקייט, ווארים שטיל־
קייט — איז בלויז די אבווועזנהייט פון קלאנגען, און דאָס איז ע־
ווען אזא מין שווייגען, ווען די, ווועלכע שווייגען, ווילטען דוכט
זיך געקאנט ריידען, נאָר זיי ווילען ניט. אזוי האָט געטראכט פּא־
טער אינגאטיום, ווען ער איז אריינגעגאנגען אין דער פרוי׳ס צימער
און האָט בעגעגענט דעם פער׳עקשנ׳טען בליק, אזא שווערער בליק,
ווי די גאנצע לופט ווילט פערוואנדעלט געווארען אין בליי און האָט
געדריקט אויפ׳ן קאָפּ און אויפ׳ן רוקען. אזוי האָט ער געטראכט,
ווען ער האָט זיך צוגעקוקט צו דער טאָכטערם נאָטען, אין וועלכע
עם האָט זיך פערזיעגעלט איהר שטימע; אזוי האָט ער געטראכט,
ווען ער האָט געזעהן איהרע ביכער און איהר גרויסען, מיט פּארבען
געמאָלטען פּאָרטרעט, וועלכען זי האָט געבראכט מיט זיך פון פּעטער־
בורג. ווען ער פלעגט זיך נעהמען אינקוקען אין פּאָרטרעט איז ביי
איהם שוין געווען אינגעפיהרט א בעוואוסטע אָרדנונג: צוערשט
פלעגט ער קוקען אויף דער באנק, וועלכע איז אין פּאָרטרעט געווען
בעלויכטען, און ער האָט זיך פּאָרגעשטעלט אויף דער באק דעם
סקאז, וועלכער איז געווען אויף ווראם טויטער באק, און ווענען
וועלכען ער האָט ניט פּארשטאנען פון וואנען עם איז געקומען. און
יערען מאָהל האָט ער זיך פּארטראכט ווענען די סבות: ווען דאָס
וואָלט געווען דערפון, וואָס דער צוג האָט דאָ געטראָפען, וואָלט
דאָס דאָך צושמעטערען דעם גאנצען קאָפּ, און ווראָ׳ס טוידטער
קאָפּ איז געווען לחלוטין אונבעשעדיגט.

מעגליך, אז אימיצענם א פוס האָט א קלאָפּ געגעבען, ווען מען
האָט אויפגעקליבען דעם קערפּער, אָדער א ראָץ געטהאָן, ניט וו־
לענדיג, מיט א נאָגעל?

אָבער לאנג טראכטען ווענען די איינצעלהייטען פון ווראָ׳ס
טוידט איז געווען שרעקליך, און פאָטער אינגאָטיום איז איבערג־
נאנגען צו די אויגען פון פּארטרעט. זיי זיינען געווען שווארצע,
שעהנע, מיט לאנגע ברעמען, פון וועלכע עם האָט זיך אונטען אווק־

געלייגט א געדיכטער שאָטען, און דערפון האָבען די ווייסלעך אויס־געזעהען בעזונדער קלאָהר, אזוי ווי ביידע אויגען וואלטען געווען אייגנעפאסט אין א שווארצער טרויער־רעמע. דער אונבעוואוסטער, אָבער טאלאנטפולער מאלער, האָט אין זיי אריינגענעבען א זאָנדער־בארען אויסדרוק: אזוי ווי צווישען די אויגען און דאָס, אויף וואָס זיי האָבען געקוקט, וואלט געלעגען א דינינקע, דורכזיכטיגע הייטלע. דאָס איז געווען אביסעל עהנלעיך אויף דעם שווארצען דעקעל פון א פיאנא, אויף וועלכען עס האָט זיך אוועקגעלייגט א דינינקער, אונ־בעמערקבארער לאגער פון זומער־שטויב, וווייכערמאכענדיג דערמיט דעם גלאנץ פון די פאלירטע האלץ. און ווי פאָטער איגנאטיוס פלעגט ניט אוועקשטעלען דעם פארטרעט, פלעגען די אויגען פאלגען נאָך איהם ניט אבטרעטענדיג, אָבער האָבען ניט גערעדט, האָבען גע־שווייגען; און דאָס דאזיגע שווייגען איז געווען אזוי קלאָהר, אז מען האָט איהם, דוכט זיך געקאָנט דערהערען. און ביסלעכווייז האָט פאָטער איגנאטיוס אנגעהויבען צו דיינקען, אז ער הערט דאָס שווייגען.

יעדען אין־דער־פריה, נאָך גאָטעס־דיענסט, איז פאָטער איגנא־טיוס אריינגעקומען אין זאל, האָט בעוואָרפען מיט איין בליק דאָס פוסטע שטייגעל און דעם גאנצען בעקאנטען צימער, האָט זיך גע־זעצט אין פאטעל, האָט פערמאכט די אויגען און האָט געהערט, ווי דאָס הויז שווייגט. דאָס איז געווען עפעס משונה'דיג. דאָס שטיי־געל האָט געשווייגען שטיל און ווייך, און עס האָבען זיך געפיהלט אין דעם דאזיגען שווייגען טרויער און טרעהרען, און א וויטער, פער־שטאָרבענער געלעכטער. דאָס שווייגען פון דער פרוי איז געווען עקשנות'דיג, שווער ווי בליי, און שוידערליך, אזוי שוידערליך, אז אין דעם הייסעסטען טאג איז פאָטער איגנאטיוס'ען געוואָרען קאלט. לאנג, קאלט, ווי א קבר, און געהיימניספול, ווי דער טויט, איז געווען דאָס שווייגען פון דער טאָכטער.

און אזוי ווי פאר זיך אליין וואלט געווען פיינליך דאָס דאזיגע שווייגען, און אזוי ווי דאָס שווייגען גופא וואלט ליידענשאפטליך געווילט איבערגרעהן אין ווארט, אָבער עפעס מעכטיגעס און טעמ־פעס, ווי א מאשין, האָט געהאלטען דעם שווייגען אונבעוועגליך און אויסגעצויגען ווי א דראָט. און ערגעץ־וואו, אויף דעם וויטען

עק, האָט דער דראָט אָננעהויבען טרויסלען זיך און קלינגען שטיל, איינגעהאלטען און יאָמערליך. פּאָטער איינאָטיום האָט מיט שמחה און מיט פּחד געכאפט דעם דאָזיגען קלאָנג, וואָס ווערט געבוירען און, אָנשפּאַרענדיג זיך מיט די הענד אויף די הענטלעך פון פאטלע, אויסציהענדיג זיין קאָפּ פּאָראויס, האָט ער געווארט, ווען דער קלאָנג וועט צוקומען צו איהם. אָבער דער קלאָנג פלעגט זיך איבער־רייסען און אָנטשווינגען ווערען.

— נאָרישקייט! — האָט בייז געזאָגט פּאָטער איינאָטיום און האָט זיך אויפגעהויבען פון פאטל, אלץ נאָך א גלייכער און א הוי־כער. אין פענסטער האָט ער געזעהן דעם בריטען אָפענעם פלאָטץ בענאָסען מיט זונען־ליכט, געפלאָסטערט מיט רונדע, גלייכע שטיי־נער, און אָנטקעגען די עמויערטע וואָנד פון דער לאָנגער שטאָהל אָהן פענסטער. אויפן ווינקל פון נאָס איז געשטאָנען א איזוואָז־טשיק, אזוי ווי אן אויסגעהאקטער פון ליים, און עס איז געווען אוג־פערשטענדליך, פּאָרוואָס שטעהט ער דא, ווען שטונדען נאָכאָנאנד האָט זיך ניט געוויזען קיין איין פּאָרבייגעהער.

III.

אויסערן הויז איז דעם פּאָטער איינאָטיום אויסגעקומען צו רע־דען פּיעל: מיט די כלי־קודש און מיט די מיטגליעדער פון זיין קיר־כען־געמיינדע, ווען ער פלעגט פּראָווען נאָטעס־דיענסט, און א מאָהל מיט בעקאָנטע, ווואו ער האָט געשפּיעלט אין פּרעפּעראָנס; נאָר ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט אהיים, האָט ער געדיינקט, אז ער האָט דעם נאָנצען טאָג געשווייגען. דאָס איז געקומען דערפון, וואָס מיט קיינעם פון די אלע האָט פּאָטער איינאָטיום ניט געקאָנט ריידען וועגען יענעם עיקר און וועגען דאָס יענע וויכטיגסטע פאר איהם, ווע־גען וואָס ער האָט געטראכט יעדע נאכט: פּאָרוואָס איז געשטאָרבען ווערא?

פּאָטער איינאָטיום האָט ניט געוועלט פּארשטעהן, אז איצט קאָן מען זיך שוין דאָס ניט דערוויסען, און ער האָט געטראכט אז מען קאָן זיך נאָך דערוויסען. יעדע נאכט, — וואָס זיי זיינען אלע פאר איהם איצט געוואָרען שלאָפלאָז, — האָט ער זיך פאָרגעשטעלט יע־

נע מינוט, וועז ער אוז די גלח׳טע זיינען אין מיטען נאכט געשטאנען לעבען ווערא׳ס בעטעל אוז ער האָט זיך געבעטען: „זאָג!" אוז וועז ער פלעגט אין זיינע עראינערונגען דערגעהן ביז אָט דעם וואָרט, האָט זיך שוין דאָס וויטערדיגע איהם פארגעשטעלט ניט אזוי, ווי עס איז געווען. זיינע פערמאכטע אויגען, וועלכע האָבען אין זייער פינסטערנים אויפגעהאלטען דאָס לעבעריגע, ניט פערדונקעלטע בילד פון יענער נאכט, האָבען געזעהן, ווי ווערא הויבט זיך אויף אין איהר בעט, שמייכעלט אוז זאגט . . . אָבער וואָס זאגט זי? אוז דאָס דאָזיגע וואָרט ווערא׳ס, וואָס איז ניט ארויסגעזאגט געווארען אוז וואָס האָט געדארפט ענטשיידען אלעס, איז דוכט זיך געווען אזוי נאָהענט, אז וועז מען זאל אבבויגען דעם אויער אוז פארהאלטען דאָס קלאפען פון האַרץ, וואלט מען איהם אט־אט דערהערען, אוז אין דערזעלבער צייט איז עס אזוי אונענדליך, אזוי האָפנונגסלאז ווייט. פאָטער איגנאטיום פלעגט אויפשטעהן פון בעט, אויסשטרעקען די צונויפגעלייגטע הענד פאָראוים אוז טריימלענדיג מיט זיי, האָט ער געבעטען:

— ווערא! . . .

אוז אלס אן ענטפער פאר איהם דערוויף איז געווען דאָס שווייגען.

איין מאהל אין אן אבענד איז פאָטער איגנאטיום ארויסגעקומען אין אלגא סטעפאנאוונא׳ס צימער, וואו ער איז שוין ניט געווען ביי א וואָך צייט, האָט זיך געזעצט ביי איהר צוקאפענס אוז, אבקעהרענדיג זיך פון דעם עקשנות׳דיגען, שווערען בליק, האָט ער געזאגט:

— מוטער! איך וויל רעידען מיט דיר וועגען ווערא. דו הערסט?

די אויגען האָבען געשווייגען, אוז פאָטער איגנאטיום האָט אויפגעהויבען זיין שטימע, האָט גערעדט שטרייג אוז הערשעריש, ווי ער האָט גערעדט צו די וואָס קומען זיך צו איהם מתורה זיין:

— איך ווייס, דו טראכסט, אז איך בין געווען די אורזאכע פון ווערא׳ס טוידט. אָבער בעדיינק, האָב איך זי דען גלייעבט וויניגער, איידער דו? ווי זאנדערבאר דו אורטהיילסט . . . איך בין געווען שטרייג, אָבער האָט איהר דאָס דען געשטערט צו טהאן

וואָס זי ווילֿ ? איך האָב פּאַרציכטעט אויף דעם רעספּעקט פון אַ פּאָטער, איך האָב מיט הכנעה געבויגען מיין נאַקען, ווען זי האָט ניט מורא געהאַט פּאר מיין פּלוּך און איז אַוועקגעפּאַהרען . . . אהין. און דו, — האָסט דו דען ניט געבעטען זי בלייבען ? האָסטו דען ניט געווייגט, אַלטע, ביז וואַנען איך האָב געהייסען אַנטשוויגען ווערען ? האָב איך זי דען געבוירען אַזא האַרטהערציגע ? האָב איך דען צו איהר ניט גערעדט פון גאָט, פון הכנעה, פון ליעבע ?

פּאָטער איגנאַטיוס האָט שנעלֿ א קוק געטהאָן אין דער פּרוי׳ס אויגען — און האָט זיך אַבגעקעהרט.

— וואָס האָב איך מיט איהר געקאַנט טהאָן, אַז זי האָט ניט געוואָלט עפענען איהרע יסורים ? בעפעהלֿען. — האָב איך בעפעהלֿט ; בעטען, — האָב איך געבעטען ! וואָס זשע ? רעכענסט דו, האָב איך זיך געדארפט שטעלֿען אויף די קניע פּאר אַ מיידעלֿע, און ווייגען, ווי אַן אַלטע באבע ! אין קאָפּ . . . פון וואַנען וויים איך, וואָס ביי איהר אין קאָפּ טהוט זיך ! אכזר׳ישע, האַרצלאָזע טאָכטער !

פּאָטער איגנאַטיוס האָט אַ קלאַפּ געטהאָן מיט׳ן פויסט אויף דער קניע.

— קיין ליעבע איז אין איהר ניט געווען — אָט וואָס ! וועגען מיר איז שוין אַבגערעדט, נו איך בין שוין, ווי בעוואוסט . . . דיך אַבער — האָט זי דען געליעבט ? דיך אַבער, וועלכע האָט געווייגט.... און האָט זיך ערנידריגט ? . . .

פּאָטער איגנאַטיוס האָט זיך קלאַנגלאָז צולאַכט.

—נע־ע־ליעבט ! דאָס איז דאָך עס, אַלם אַ טרויסט פאר דיר האָט זי אַזא טוידט אויסגעקליבען. אן אכזר׳ישער, שענדליכער טוידט. איז געשטאַרבען אויפ׳ן זאמד, אין בלאָטע . . . ווי א ה־הונד, וועל־כען מען האָקט מיט׳ן פוס אין דער מאַרדע.

פּאָטער איגנאַטיוס׳עם שטימע האָט אַנגעהויבען קלינגען שטיל און הייזעריג :

— א שאַנדע איז מיר ! א שאַנדע אויף דער גאַם אַרויסצוגעהן ! א שאַנדע פאר׳ן אַלטאַר אַרויסצוגעהן ! א שאַנדע פאר גאָט ! אכזר׳ישע, אונווירדיגע טאָכטער ! אין קבר פארפלוכטען דאַרף מען דיך . . .

וועז פאָטער איגנאָרירט דאָס א קוק געטהאָן אויף דער פרוי, איז זי געווען אין אונמאכט, און איז געקומען צו זיך ערשט אין עטלעכע שטונדען אַרום. און וועז זי איז געקומען צו זיך, האָבען איהרע אויגען געשוויגען, און מען דאָס ניט געקאָנט פארשטעהען, געדיינקט זי, וואָס פאָטער איגנאָרירט דאָס צו איהר גערעדט, אָדער ניין.

אין דער זעלבער נאכט — דאָס איז געווען א לבנה־נאכט אין מאָי נאָס יולי, א שטילע, וואָרעמע און קלאָנגלאָזע נאכט — דאָס פאָטער איגנאָרירט אויף די שפּיץ פינגער, אז זיין פרוי און די וואָרטער־קע זאָלען ניט הערען, זיך אויפגעהויבען אויף די טרעפ און איז אריין אין וואָראָ׳ס צימער. דער פענסטער אין אויבער־שטיבעל איז ניט געעפענט געוואָרען זינט וואָרא איז געשטאָרבען, און די לופט איז געווען טרוקען און היים, מיט א לייכטען ריח פון צוגעברענטעם, וואָס דאָס זיך געלאָזט הערען פון דעם אָנגעגליהטען בלעכענעם דאָך פון א גאנצען טאָג.

עפּעם אונבעוואָהנטעם און פערוואָרפענעם דאָס געווהט אין דער דירה, אין וועלכער אזוי לאנג איז שוין קיין מענש ניט געווען, און וואו די וועגד, די מעבעל און אנדערע זאכען האָבען ארויסגענעגבען פון זיך א דינעם גערוך פון שטענדיגען פויעלען. די ליכטיגקייט פון דער לבנה איז געפאלען וויי א קלאָהרער שטרייף אויפ׳ן פענסטער און אויף די דיעלען און, אן אבגעלויכטענער פון די וווייסע, זאָרגפול אויסגעוואשענע ברעטער, דאָס די דאזיגע ליכטיגקייט, וויי א שימערנדער פארטאָג, בעלויכטען די ווינקלען, און די וווייסע, ריינע בעט מיט צוויי קישעלעך דאָס אויסגעזוהן וויי עפּעם לופטיגעם וויי א געשפענסט.

פאָטער איגנאָרירט דאָס געעפענט דעם פענסטער — און אין צימער דאָס זיך אריינגעגאָסען מיט א בריייטען שטראָם די פרישע לופט, וועלכע דאָס געשמעקט מיט שטויב, מיט דעם נאָהענטען טייכעל און מיט ליפאָווע בליהונג; קוים הערבאר דאָס זיך צוגעטראָגען דאָס געזאנג פון א כאָרוס: וואָהרשיינליך איז מען געפאָהרען אין א שיפעל און מען דאָס נעזונגען. טרעטענדיג שטיל מיט זיינע באָרפיסע פיס, עהנליך צו א וווייסען געשפענסט, איז פאָטער איגנאָרירט צוגענאנגען צו דער ליידיגער בעט, דאָס אונטערגעבויגען די קניע און איז געפאלען מיט׳ן פנים אראָב אויף די קישעלעך, דאָס זיי אַרום־

געגומען — דאָרט, וואו עס האָט געדארפט זיין ווערא׳ס פנים. לאַנג איז ער אזוי נעלעגען; דאָס געוואנג איז געוואָרען שטאַרקער און איז דערנאָך אנטשוויגען געוואָרען, און ער איז אלץ נעלעגען, און זיינע שוואַרצע, לאַנגע האָאָר האָבען זיך צושאָטען אויף זיין פּלייצע און דער בעט.

די לבנה איז אריבער און אין צימער איז געוואָרען פינסטער, ווען פאָטער איגנאַטיוס האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האָט געשעפּצעט, ארויסלעגענדיג אין זיין קול די גאַנצע קראפט פון דער לאַנג־איינגע־האלטענער און לאַנג ניט־דערקענטער ליעבע און ער האָט זיך איינגע־הערט אין זיינע ווערטער אזוי, ווי דאָס וואָלט הערען ניט ער, נאָר ווערא.

— טאַכטער מיינע, ווערא! פארשטעהסט דו, וואָס דאָס בע־דייט: טאַכטער? טאַכטער׳ל! האַרץ מיינס און בלוט מיינס, און לעבען מיינס. דיין אלטער . . . אלטינקער טאטע, א גרויער שוין, א שוואכער שוין . . .

פאָטער איגנאַטיוס׳עס שולטערען האָבען אָנגעהויבען צו ציטע־רען, און זיין גאַנצע שוועכע פיגור האָט זיך צוואויגט. אונטערדרי־קענדיג זיין שוידער, האָט פאָטער איגנאַטיוס געשעפּצעט ווייך, צערטליך, ווי צו א קליין קינד:

— דיין אלטינקער טאטע . . . בעט דיך. ניין, ווערָאטשקא, ער איז מתפלל צו דיר. עס וויינט. ער האָט קיין מאהל ניט געוויינט. דיינע יסורים, מיין קינד, דיינע לייִדען — זיי זיינען דאָך אויך מיי־נע. זיי זיינען מעהר איידער מיינע.

פאָטער איגנאַטיוס האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ.

— זיי זיינען מעהר, ווערָאטשקא. נו, וואָס איז פאר מיר, פאר אן אלטען מאן, דער טויט? און דו . . . ווען דו וואָלסט ווייסען, וואָס פאר אן ערלע, וואָס פאר א צערטליכע, וואָס פאר א שוואכע דו ביסט! געדיינקסט דו, ווען דו האָסט זיך פארשטא־כען א פינגער, און בלוט האָט א טריף געטהאָן, און דו האָסט זיך צואוויינט? קינד מיינס! און דו ליעבסט דאָך מיך, ליעבסט שטארק, איך ווייס. יעדען אין־דער־פריה קושט דו מיין האנד. זאָג, זאָג, וועגען וואָס ביינקט דיין קעפּעלע, און איך, מיט אָט די הענד

וועל איך דערשטיקען דיינע ליידען. די דאָזיגע הענד זיינען נאָך קרעפטיג, ווערא.

פאָטער איגנאַטיום האָבען זיך א צאפּל געטהאָן.

— זאָג !

פאָטער איגנאַטיום האָט זיך איינגעזויגען מיט די אויגען אין וואַנד און האָט אויסגעשטרעקט זיינע הענד.

— זאָג !

אין צימער איז געווען שטיל, און פון טיעפער ווייטקייט האָט זיך דורכגעטראָגען א לאַנגער, איבערגעריסענער פייף פון לאָקאָמאָטיוו.

פאָטער איגנאַטיום האָט זיך אומגעקוקט ארום מיט זיינע בריים־צועפענטע אויגען, ווי פאר זיי וואָלט זיך ערהויבען די שרעקליכע גע־שטאַלט פון דעם צוקאַלעטשעטען קערפער ; ער איז לאַנגזאם אויפ־געשטאַנען פון די קניע און האָט מיט א אונזיכערער בעוועגונג צוגע־טראָגען צום קאָפּ זיין האַנד מיט די צושפּרייטע און אנשטרייגענד־אויסגעגלייכטע פינגער. אָבטרעטענדיג צו דער טיהר, האָט פאָטער איגנאַטיום א שעפּצע געטהאָן :

— זאָג !

און אלם ענטפער דערויף איז געווען דאָס שווייגען.

IV.

אויף מאָרגען, נאָך דעם איינזאמען מיטטאָג, איז פאָטער איג־נאַטיום אַוועק אויפ'ן בית־עולם — דאָס ערשטע מאָל נאָך דער טאָכ־טערס טויט. עס איז געווען היים, מענשענלאָז און שטיל, ווי דער דאָזיגער הייסער טאָג וואָלט געווען בלויז א העל־בעלויכטענע נאַכט, אָבער פאָטער איגנאַטיום האָט מיט בעזונדערער מיה אויסגעגלייכט זיין רוקען, לויט זיין געוואָהנהייט, האָט בייז געקוקט אויף ביידע זייטען און האָט געטראַכט, אז ער איז נאָך אלץ אזא ווי פריהער ; ער האָט ניט בעמערקט די שרעקליכע שוואַכקייט אין די פים און אז זיין לאַנגער באָרד איז געוואָרען אין גאַנצען וויים, ווי ער וואָלט גע־שלאָגען געוואָרען פון פראָסט. דער וועג צום בית־עולם האָט זיך גע־צויגען איבער א לאַנגער, גלייכער גאַס, אביסעל ארויף־בארג און

אויפ'ן סאמע סוף איז געשטאנען א ווייסער טויער פון ארויינפאהר אויפ'ן בית־עולם, עהנליך צו א שווארצען, אייביג אפענעם מויל, בעזוימט מיט גלאנציגע צייהנער. וועראס קבר איז נעווען ווייט אין דער טיפענים פון בית־עולם, דארט וואו עס האבען זיך געגרינט די זאמד־בעשאטענע שטעגלעך, און פאר פאטער איגנאטיוס איז אויסגעקומען לאנג צו פלאנטערען זיך אין די שמאלע שטעגלעך, וועלכע האבען זיך געצויגען ווי געבראכענע ליניעס צווישען די גרינע בערגלעך, פון אלעמען פארגעסענע און פון אלעמען פערלאזענע. פלעצערווייז האבען זיך בעגעגענט אויגעבויגענע, פון אלטקייט פארגרינטע מצבות, צובראכענע גראטעס און גרויסע, שווערע שטיינער, וואס זיינען אויגעוואקסען אין דר'ערד און דריקען זי מיט עפעס אן אלטער בייזקייט.

צו אויגעס פון אזעלכע שטיינער האט זיך צוגעפרעסט וועראס קבר. דער קבר איז געווען בעדעקט מיט נייע, גלעזגעווארענע דארן־צווייגלעך, אבער ארום איהם איז אלעס געווען גרין. דער ברייט־צוואוואקסענער קוסט פון נום־בוימער האט אויסגעשטרעקט איבער'ן קבר זיינע בייגזאמע צווייגען מיט די פוכיגע, שארפסטקע בלעטער. אוועקזעצענדיג זיך אויף א בענאכטבארטען קבר און אבאטהמענדיג זיך, האט פאטער איגנאטיוס אומגעקוקט זיך ארום; ער האט געוואהרגען א בליק אויף דעם וואלקענאזען, וויסטען הימעל, וואו עס איז געהאנגען אין פולער אונבעווגליכקייט די צו־צונטערטע זונען־קויל — און דא ערשט האט ער דערשפירט יענע טיעפע, אונפער־גלייכליכע שטילקייט, וועלכע הערשט אויף א בית־הקברות, וועו עס איז ניטא קיין ווינד און עס רוישט ניט די פארשטארבענע בלעטער־וועלט.

און וויעדער איז ארויפגעקומען פאטער איגנאטיוס'ען דער גע־דאנק, אז דאס איז ניט קיין שטילקייט, נאר א שווייגען. און דאס שווייגען האט זיך צוגאסען ביז די סאמע געמויערטע וועגד פון בית־עולם, איז שווער אריבערגעקראכען איבער זיי און האט פארטרונקען די שטאדט. און דער סוף פון'ם שווייגען איז בלויז דארט — אין די גרויע, הארט און פער'עקשנ'ט־שווייגענדע אויגען.

פאטער איגנאטיוס האט א צוק געטהאן מיט זיינע קאלט־געווא־רענע אקסלען און האט ארבגעלאזען די אויגען צו אונטען, אויף

ווערא'ס קבר. ער האָט לאַנג געקוקט אויף די גע־לע־גענווארענע קורציג־קע גראָז־שטיינגלעך, וואָס זיינען אַרויסגעריסען געווארען פון ערגעץ צוואַמען מיט דער ערד און האָבען ניט בעוויזען אייניצוואוואקסען זיך אין דעם פרעמדען באָדען, — און ער האָט זיך ניט געקאָנט פאָרשטע־לען, אז דאָרט, אונטער די דאָזיגע גראָז, אויף צוויי אַרשין פון איהם, ליגט ווערא.

און די דאָזיגע נאָהענטקייט האָט אויסגעוויזען אונבענרייפלעך און האָט ערוועקט אין הארצען א זאָנדערבארע אונרוהיגקייט. יענע, ווענען וועלכע פאָטער איגנאַטיום איז געווען הנט געווארען צו טראָכ־טען, ווי וועגען א פערשוואונדענער אויף אייביג אין חושך־טיפקייט פון דאָם אונענדלעכע, איז געווען דאָ, דערבי . . . און עס איז געווען שווער צו פארשטעהן, אז זי איז פונדעסטוועגען ניטא און וועט קיינמאָל ניט זיין. און איהם האָט זיך געדוכט, אז ווען ער זאָל זאָגען עפעס אזא ווארט, וועלכעס ער האָט געשפירט כמעט אויף זיינע ליפען, אדער ווען ער זאָל מאכען עפעס אזא מין בעווענונג, ווען ווערא ארויסגעהן פון קבר און ווען אויפשטעהן וויעדער אזא הויכע, שעהנע, ווי זי איז געווען. און ניט נאָר ווען זי אליין אויפשטעהן, נאָר עס וועלען אויפשטעהן אלע מתים, וועלכע מען קאָן אזוי שרעקליך שפירען אין זייער טריאומפירענד־קאלטען שווייגען.

פאָטער איגנאַטיום האָט ארַאבגענומען זיין בריוט־ראנדיגען שווארצען הוט, האָט צונומען זיינע וועלענארטיגע האָאר און האָט געזאָגט מורמלענדיג :

— ווערא !

איהם איז געווארען אונבעקוועם, וואָס אימיצער א זייטיגער קען איהם דערהערען, און ער איז אויפגעשטאַנען פון קבר און האָט א בליק געטהאָן איבער די מצבות. קיינער איז ניט געווען, און ער האָט שוין א זאָג געטהאָן אויפ'ן קול :

— ווערא !

הויך און מיט פאָדערונגען האָט גערופען דער קול, און ווען ער איז אנטשוויגען געווארען, האָט זיך אויף א מינוט געדוכט, אז אונ־טען ערגעץ האָט געקלונגען א ניט־קלאָהרער ענטפער. און פאָטער איג־נאַטיום האָט זיך נאָך א מאָל ארומגעקוקט, האָט אבגעשארט די האָאר

פון אויער און האָט זיך צוגעלייגט מיט'ן אויער צו די הארטע, שטע־
כיגע דאָרנריטלעך.

— ווערא, זאָג !

און מיט אַן אימה האָט דערפיהלט פאָטער איגנאַטיום, אז אין
זיין אויער גיסט זיך ערייז עפעס קבר־קאַלטעס און גליווערט זיין
מארך, און אז ווערא רעדט, — אָבער זי רעדט אלץ מיט דעמזעלבי־
גען לאָנגען שווייגען. און אלץ אונרוהיגער און שוידערליכער ווערט
דאָס שווייגען, און ווען פאטער איגנאַטיום האָט אָבגעריסען מיט
גוואלד דעם קאָפּ פון דר'ערד, בלייך ווי א טויטער, האָט זיך איהם
געדוכט, אז די גאנצע לופט ציטערט, שוידערט און טרויסעלט זיך
פון'ם הוזשענדען שווייגען, אזוי ווי עס וואלט זיך אויפהויבען א
ווילדער שטורעם אויף דעם דאָזיגען אימה'דיגען ים. דאָס שווייגען
שטיקט איהם. דאָס שווייגען קייקעלט זיך אריבער איבער זיין קאָפּ
ווי אייז־כוואליעס און בעוועגט זיינע האָאָר ; און דאָס שווייגען
שטויסט זיך אָן אין זיין ברוסט, וואָס יאָמערט אונטער די קעפּ.

ציטערנדיג מיט'ן גאנצען קערפער, וואַרפענדיג אויף ביידע זיי־
טען שארפע און פלוצלונגע בליקען, הויבט זיך אויף פאָטער איגנא־
טיום לאנגזאם און זוכט מיט א לאַנגער געמארטערטער אנשטריינגונג
אויסצוגלייכען זיין רוקען און צו־צוגעבען א שטאָלצען אויסזעהען זיין
ציטערנדען קערפער. און דאָס געלינגט איהם. לאנגזאם טרייסעלט
ער אָב זיינע קניע, טהוט אָן זיין הוט, צלם'ט איבער דריי מאהל
דעם קבר און געהט מיט גלייכע, פעסטע טריט, אָבער ער דערקענט
ניט דעם בעקאַנטען בית־עולם און פערלירט דעם וועג.

— פערבלאָנדזשעט ! — גיט א לאך פאָטער איגנאַטיום און
שטעלט זיך אָב דאָרט, וואו די שטענגלעך פערצווייגען זיך.

אָבער ער שטעהט בלויז איין סעקונדע און, ניט טראכטענדיג,
גיט ער זיך א קעהר צו לינקס, וואָרום שטעהן און וואַרטען טאָר מען
ניט. דאָס שווייגען טרייבט. דאָס שווייגען ערהויבט זיך פון די גרי־
נע קברים ; מיט שווייגען אטהמען די טרויעריגע גרויע מצבות און
מיט דינע, שטיקענדע שטראָמען קומט עס ארויס פון אלע פאָרען פון
פון דער ערד, וועלכע איז אָנגעזעטיגט מיט גופים. אלץ שנעלער
וועהען פאָטער איגנאַטיום'ס טריט. א בעטויבטער דרעהט ער זיך
אויף איינע און דיזעלבע וועגלעך, שפרינגט איבער קברים, שטויסט

זיך אָן אויף גראטעס, פּאַרשטעכט זיך די הענד פון די שטעכיגע, בלעכענע קראַנצען, און עס רייסען זיך שטיקער פון׳ם ווייכען שטאָף. בלויז איין געדאנק וועגען ארויסגעהן איז געבליבען ביי איהם אין קאָפּ. ער צאפּעלט זיך פון איין זייט אויף דער אַנדערער זייט און לויפט ענדליך שטיל, אַהן רויש, א הויכער, אן אונגעוועהנליכער מיט צו־בלאָזענע פּאָלעס פון זיין מאנטל און מיט האָר וואָס שוועבען אין־דער־לופט. ערגער ווי פאר אן אויפגעשטאַנענעם מת פון קבר, וואָלט זיך יעדערער דערשרעקען, בעגעגענדיג די דאָזיגע ווילדע פיגור פון׳ם לויפענדען, שפּרינגענדען און מאכענדען מיט די הענד, און דערזעהענדיג זיין צוקרימטען וואהנזיניגען פנים, און הערענדיג די דומפּע הייזעריגקייט, וואָס קומט ארוים פון זיין צועפּענטען מויל.

מיט דעם גאנצען אימפּעט איז פּאַטער איגנאַטיוס אַרויסגע־שפּרונגען אויף דעם אָפענעם פּלאַץ, ביים סוף פון וועלכען עס האָט זיך געזעהען די ניט הויכע וויסע בית־עולם־קירכע. ביי דער טיהר אויף א נידריגען בייגעל האָט געדרעמעלט אן אלטינקער, קענטיג א ווייטער וואַנדערער, און לעבען איהם האָבען זיך געקריגט און געזידעלט, שפּרינגענדיג אייגע געגען דער אַנדערע, צווויי אַלטע בעטלערקעס.

וועז פּאַטער איגנאַטיוס איז צוגענאַנגען צום הויז, איז שוין גע־וועז פינסטער, און אין אַלגא סטעפּאַנאָוונאָם צימער האָט געברענט פייער. ניט אויסטהוענדיג זיך און ניט אראָבנעהמענדיג זיין הוט, א פערשטוויבטער און אָבגעריסענער, איז פּאַטער איגנאַטיוס שנעל דורכגענאנגען, איז אַריין צו זיין פרוי, און איז געפאלען אויף די קניע.

— מוטער . . . אַלגא . . . האָב דאָך אויף מיר רחמנות ! — האָט ער געשלוכצט. — איך געה פון זינען אראָב . . .

און ער האָט געקלאפט זיין קאָפּ אן ברעג טיש און האָט געשלוכצט שטורמדיג, יסורים׳דיג, ווי א מענש, וועלכער האָט קיין מאל ניט געווויינט. און ער האָט אויפגעהויבען זיין קאָפּ א פערזיכערטער, אז באלד וועט געשעהן א נס, און זיין וויב וועט אָנהויבען רעדען און וועט אויף איהם רחמנות האָבען.

— ליעבליבע מיינע !

מיט זיין גאַנצען גרויסען קערפער האָט ער זיך א ציה געטהאָן צו דער פרוי — און האָט בעגעגענט דעם בליק פון גרויע אויגען. אין זיי איז ניט געווען ניט קיין מיטלייד, ניט קיין צאָרן. עס קאָן זיין, אז די פרוי האָט איהם מוחל געווען און האָט אויף איהם רחמנות גע־האַט, אָבער אין די אויגען איז ניט געווען ניט קיין רחמנות און ניט קיין מחילה. זיי זיינען געווען שטום און האָבען געשוויגען.

. . . . . .

און געשוויגען האָט דאָס גאַנצע פינסטערע פוסט־געוואָרענע הויז.

דער תהום

I.

דער טאָג האָט זיך שוין געהאַלטען ביים ענדיגען, און זיי בייַ־דע זייַנען אַלץ געגאַנגען, האָבען אַלץ גערעדט און האָבען ניט גע־מערקט ניט די צייט, ניט דעם וועג. אין פּאַראוים, אויף דעם פּלאַ־כען בארג האָט גערונקעלט א קלייַן וועלדעל, און דורך די צווייגען פון די בוימער האָט געפּלאַמט די זונן, ווי א רויטע צו־צונטערטע קויל, האָט געצונדען די לופט און האָט זי פערוואַנדעלט אין א פייע־ריג־נאַלדיגען שטויב. אזוי נאָהענט און אזוי בונט איז די זונן גע־וועז, אז אַלעס ארום איז ווי פערשוואונדען און בלויז זי אַליין איז געבליבען; און זי האָט בעפארבט דעם וועג און אויסגעגלייכט איהם. די אויגען פון די געהענדע האָבען אָנגעהויבען וועה־צו־טהאָן, זיי האָ־בען זיך צוריקגעקערט, און מיט איין מאָל איז פאר זיי אַלעס פאר־לאָשען געוואָרען, אַלעס רוהיג און קלאָהר געוואָרען, אַלעס קלייַן און אָבגעצייכענט געוואָרען.

ווייט ערגעץ, פאר א וועלט אָדער מעהר, האָט דער רויטער זונן־אונטערגאַנג ארומגעכאפט דעם הויכען שטאָם פון דער סאָסנע, און ער האָט געברענט אין מיטען פון דאָם ארומיגע גרין, ווי א ליכט אין א פינסטערען ציימער; מיט א רויטען אויסגוס האָט זיך בעדעקט פּאַראוים דער וועג, אויף וועלכען יעדער שטיין האָט אָבגעוואַרפען פון זיך א לאַנגען שוואַרצען שאָטען; ווי מיט א גאַלדיג־רויטען שיין האָבען געלויכטען די האָאָר פון׳ם מיידעל, דורכגעוועבט מיט זונען־שטראַהלען. איין דינעם געגרייזעלטעם האָאָר האָט זיך אָבגעטהיילט פון די איבריגע און האָט זיך געווינט אין דער לופט, ווי א גאַלדענער שפּין־וועבם.

זייער געשפּרעך איז ניט איבערגעריסען געוואָרען און איז ניט

געענדערט געווארען פון דעם, וואס פארואוים איז געווארען פינסטער. נור האַרציג און שטיל האָט זיך געצויגען זייער געשפּרעך, ווי אקלאָה־ רער, רוהיגער שטראָם, און גערעדט האָבען זיי אלץ וועגען איינם: וועגען דער קראפט, דער שעהנקייט און דער אונשטערבליכקייט פון לעבע. זיי זיינען ביידע געווען זעהר יונג: זי איז אלט געווען ניט מעהר פון זיעבצעהן, ניעמאָוועצקי מיט פיער יאָהר עלטער, און בייד דע האָבען זיי געטראָגען שילער־קאָסטיומען: זי אין בעשיידענעם ברוינעם קלייד פון א גימנאזיסטקע, ער איז דעם שעהנעם מונדיר פון א סטודענט טעכנאלאָג. און פונקט אזוי ווי די רעדע, אזוי איז אלעם אין זיי געווען יונג, שעהן און ריין: שלאנקע, בייגזאמע פי־ גורען, ווי דורכגעווענטע מיט לופט, א לייכטער, קרעפטיגער טראָט און פרישע שטימען, אזוי אז אפילו אין איינפאכע ווערטער האָט גע־ קלונגען א פערטראכטע צערטליכקייט, ווי עם קלינגט דער שטראָם אין א שטילער פריהלינגם־נאכט, ווען נאָך ניט דערגאנצער שנעע איז אראָב פון די פינסטערע פענסטער.

זיי זיינען געגאנגען, פלענען ארָאבקערען דאָרט, וואו עם פלענט זיך פארקירעווען דער אונבעקאנטער וועג, און צוויי לאנגע, אלץ שמאלער ווערענדע שאָטענס האָבען זיך בעווענט פאראוים. אָבער זיי האָבען ניט געזעהן קיין שאָטענס און האָבען גערעדט, און ריי־ דענדיג האָט ער ניט ארָאבגענומען די אויגען פון איהר שעהנעם פנים, אויף וועלכען די ראָזיגע זונן־אונטערגאנג האָט ווי איבערגלאָזען א טהייל פון איהרע ווייבע צערטע פארבען, און זי האָט געקוקט ארָאב, אויף דעם שטעגל, אבשטויסענדיג מיט איהר זונען־שירעם די קליי־ נע שטיינדלעך און האָט נאכגעקוקט, ווי פון אונטערן דונקעלען קלייד האָט זיך גליכמעסיג ארויסגערוקט דאָם איינער און דאָם א צווייטער שארפער ברעג פון קלייענם שיבעל. א גראָבען האָט איבערגעהאקט דעם וועג און זיי האָבען זיך אויף אן אויגענבליק אבגעשטעלט. זי־ נאָטשקא האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, האָט זיך אומגעקוקט ארום מיט א פערשלייערטען בליק און האָט א פרעג געטהאָן:

— ווייסט איהר וואו מיר זיינען? איך בין דאָ נאָך קיין איין מאל ניט געווען.

ער האָט מיט ווייניג אויפמערקזאמקייט ארומגעקוקט דעם פלאץ.

— יאָ, איך ווייס. דאָרט הינטער דעם דאָזיגען בארג איז די שטאָדט, גיט א האנד, איך וועל אייך העלפען.

ער האָט אויסגעשטרעקט זיין האנד, גיט קיין ארבייטס־האנד, א דינע און ווייסע, ווי ביי א פרויענצימער. זינאָטשקא האָט נע־פיהלט פרעהליך, איהר האָט זיך געוואָלט אריבערשפרינגען דעם גראָבען אליין, לויפען, שרייען „דעריאָגען!" — אָבער זי האָט זיך איינגעהאלטען האָט אָנגעבויגט דעם קאָפּ מיט וויכטיגע דאנקבאר־קייט און האָט אביסעל מיט מורא דערלאנגט איהר האנד, וועלכע האָט נאָך געהאט די צארטע אָנגעבלאָזענקייט פון א קינדערשע הענ־טעל. און איהם האָט זיך געוועלט שמערצליך צונויפפרעסען דאָס ציטעריגע הענטעל, אָבער ער האָט זיך אויך אייגעהאלטען, האָט זיך האלב פערנייגט, האָט העפליך אָנגענומען איהר האנד און האָט זיך בעשיידען אָבגעקהרט, וועג ביי איהר האָט זיך אויפגעדרעקט אבי־סעל די פוס ביים אריבערשפרייזען.

און וויעדער זיינען זיי געגאנגען און האָבען גערעדט, אָבער זיי־ערע קעפּ זיינען געווען פול מיט דער עמפּפינדונג פון זייערע נאָהענט געוואָרענע הענד אויף א מאָמענט. זי האָט נאָך געפיהלט די טרו־קענע הילף פון זיי האנד און פון זיינע קרעפטיגע פינגער; איהר איז געווען אנגענעהם און אביסעל געגען געוויסען; און ער האָט גע־שפירט די געהאַרכזאָמע וויכקייט פון איהר קליינע הענטעל און האָט געזעהן דעם שוואַרצען סילועט פון איהר פוס און דעם קליינעם שי־כעל, וואָס האָט נאָיוו און צארט ארומגעבאָפט איהר פיסעל. און עם איז געווען עפעס שארפעס, אונרוהיגעס אין דער פערשליערטער פאָרשטעלונג פון א שמאָלינקען שטרייף וויסע אונטערקליידלעך און שלאנקע פיסעל. מיט אן אונבעוואוסטע וויליענסקראפט האָט ער די פאָרשטעלונג פארשטיקט. און דאן איז איהם געוואָרען פרעהליך, און זיין הארץ האָט דערפיהלט אזוי בריט און פריי אין ברוסט, אז איהם האָט זיך געוועלט זינגען, ציהען זיך מיט די הענד צום הימעל און שרייען: „לויפט, איך וועל אייך דעריאָגען" — די דאָזיגע אלטע פאָרמולא פון אורשפרינגליכע ליעבע צווישען וועלדער און רוי־שענדע וואסער־פאלען.

און פון די דאָזיגע אלע ווינשונגען זיינען צוגעקומען טרעהרען צום האלדז.

די לאנגע קאמישע שאטענס זיינען פערשוואונדען, דער שטויב פון וועג איז געווארען אזוי גרוי און קאלט, אבער זיי האבען דאס ניט בעמערקט און האבען גערעדט. זיי האבען ביידע איבערגעלעזען פיעל גוטע ביכער, און די ליכטיגע געשטאלטען פון מענשען, וועלכע האבען געליעבט, האבען געליטטען און זיינען אומגעקומען פאר ריינער ליעבע, האבען געשוועבט פאר זייערע אויגען. אין זכרון האבען אויפגעלעבט שטיקער פון לאנג איבערגעלעזענע געדיכטע, אנגעקליידט אין די בגדים פון הארמאנישען קלאנג און זיסער בויקשאפט פון דער ליעבע.

— איהר געדייקט ניט פון וואנען דאס איז ? — האט געפרעגט ניעמאוועצקי, דערמאהנענדיג זיך : „. . . און וויעדער מיט מיר איז די, וועלכע איך ליעב — פון וועלכער בעהאלטען האב איך, קיין ווארט ניט זאגענדיג, מיין גאנצע בויקשאפט, מיין גאנצע ליעבע . . .“

— ניין. — האט געענטפערט זינאטשקא און פאדטראכטערהייד האט זי וויעדערהאלט : — „מיין גאנצע בויקשאפט, מיין גאנצע ליעבע“ . . .

— מיין גאנצע ליעבע — האט מיט אן אונווילליגע עכא זיך אבגערופען ניעמאוועצקי.

און וויעדער האבען זיי זיך דערמאהנט. זיי האבען זיך דערמאהנט אויף די ריינע מיידלעך, ווי וויסט ליליען, וועלכע האבען אנגעטהאן די שווארצע נאנען־קלייד ; די, וועלכע בויקען אויזאם אין׳ם פארק, וואס איז פארשאטען מיט הערבסט־בלעטער און וואס זיינען גליקליך אין זייער אונגליק ; זיי האבען זיך דערמאהנט אויף די מענער, שטאלצע, ענערגישע, אבער ליידענדע און בעטענדע ליעבע און מיטלייד פון א פרויען־הארץ. טרויעריג זיינען געווען די ארויסגערופענע געשטאלטען, אבער אין זייער טרויער איז ליכטיגער און ריינער ערשינען די ליעבע. גרויס ווי די וועלט, קלאהר ווי די זונן און וואונדערליך שעהן איז זי אויסגעוואקסען פאר זייערע אויגען, און קיין זאך איז ניט געווען, וואס זאל זיין מעכטיגער און שעהנער פון איהר.

— וואלט איהר געקאנט שטארבען פאר דעם, וועלכען איהר

לעבט ? — האָט א פרעג געטהאָן זינאטשקע, קוקענדיג אויף איהר האַלב־קינדערשע האַנד.

— יאָ, איך וואָלט געקאָנט — האָט ענטשלאָסען געענטפערט ניעמאָוועצקי, קוקענדיג אויף איהר אָפען און אויפריכטיג — און איהר ?

— יאָ, איך אויך. — זי האָט זיך פּאַרטראַכט — דאָס איז דאָך אזא גליק : שטאַרבען פּאַר דעם געליעבטען מענשען. מיר וואָלט זיך דאָס זעהר געווען לעכט.

זייערע אויגען האָבען זיך בענגענט, קלאָהרע, רוהיגע, און זיי האָבען עפּעם גוטעם געשיקט איינער דעם אנדערען, און די ליפּען האָבען געשמייכעלט. זינאָטשקא האָט זיך אָבגעשטעלט.

— וואַרט ! — האָט זי געזאָגט, — ביי אייך איז א פּאָדים אויפ'ן מונדיר.

און זי האָט מיט פערטרויען אויפגעהויבען איהר האַנד צו זיין שולטער און האָט פּאַרזיכטיג מיט צוויי פינגער אראָבגענומען דעם פּאָדים.

— אָט ! — האָט זי געזאָגט, און וועראַנדיג ערנסט, האָט זי א פרעג געטהאָן — פּאַר וואָס זייט איהר אזא בלייכער און מאגערער ? איהר לעבט פיעל, איהר זייט צופיעל בעשעפטיגט, יאָ ? ניט ערמיעדעט זיך צופיעל, מען דאַרף ניט.

— ביי אייך זיינען בלויע אויגען און אין זיי זיינען ליכטיגע פינטעלעך, ווי פונקען — האָט ער געענטפערט, בעקוקענדיג איהרע אויגען.

— און ביי אייך זיינען שוואַרצע. ניין, קאַרע, וואַרעמע. און אין זיי . . .

זינאָטשקא האָט ניט דערלעדט, וואָס אין זיי איז, און האָט זיך אָבגעקאָהרט. איהר פּנים האָט זיך לאַנגזאָם גערויטעלט, די אויגען זיינען גענוואָרען שהמעוודיג, און די ליפּען האָבען אונוויליג געשמייכעלט און ניט וואַרטענדיג אויף ניעמאָוועצקי, וועלכער האָט געשמייכעלט און איז געווען פון עפּעם צופריעדען, האָט זי א געה געטהאָן פּאַראויס, אָבער האָט זיך באַלד אָבגעשטעלט.

— זעהט, די זונ איז שוין אונטערגענאנגען ! — האָט זי אויסגעשריען מיט טרויעריגער איבערראשונג.

— יאָ, אונטערגענאנגען — האָט ער זיך אָבגערופען מיט פּלוצ־
לינגער שארפער בייקשאפט.

דאָס ליכט איז פארלאָשען געוואָרען, די שאָטענס זיינען פאר־
שטאָרבען, און אַלעס ארום איז געוואָרען בלויך, שטום און אָהן לע־
בען. פון דאָרט, וואו פריהער האָט געשיינט די צו־צונטערטע זונן,
זיינען אָהן רויש געקראָכען ארויף־צו שווארצע מאסען וואָלקען און
האָבען טריט פאר טריט אויפגעפרעסען דעם ליכטיג־בלויען חלל. די
וואָלקען האָבען זיך געקנויל̈ט, האָבען זיך צונויפגעשטויסען און הא־
בען שוואר געענדערט די אָבצייכענונג פון אַלערליי משונה'דיגע ברואים
און האָבען זיך אָהן חשק גערוקט פארוועדטס, אזוי ווי זיי אַליין וואָלט
געיאָגט געגען זייער ווילען עפעס אן אונגעהייערע שרעקליכע קראפט.
אָבגעריסען פון אנדערע, האָט זיך איינזאם געצאפעלט א ליכטיגער
וואָלקענדיל̈, שוואך און צושראָקען.

II.

זינאָטשקא'ס באקען זיינען בלויך געוואָרען, די ליפען רויט גע־
וואָרען, כמעט בלוטיג, די שוואַרצ־עפעל̈ זיינען בריייטער געוואָרען,
פערדונקלענדיג די אויגען, און זי האָט שטיל̈ געשעפצעט :

— איך האָב מורא. דאָ איז אזוי שטיל̈. האָבען מיר פאר־
בלאָנדזשעט ?

ניעמאָוועצקי האָט אָנגערוקט זיינע גערייכטע ברעמען און האָט
פאָרשענד בעקוקט דעם פּלאץ.

אָהן דער זונן, אונטער דער פרישען אָטהעם פון דער נאָהענטער
נאכט, האָט דער פּלאץ אויסגעזעהן ניט גאָסטפריינדליך און קאַלט ;
אין אַלע זייטען האָט זיך צוואוואָרפען דאָס גרויע פעלד מיט נידריגע,
ווי צוגעטראָטענע גראָז, מיט לייזיגע גראָבענס, בערגלעך און טהא־
לען. פיעל̈ גריבער זיינען געווען ארום, טיעפע פּלאכע, גרויסע און
קליינע, פערוואקסען מיט קריכענדיג־צעפּעדיגע גראָז ; די שטיל̈ע
פינסטערקייט האָט זיך אין זיי שוין אוועקגעלייגט פאר דער נאכט ;
דאָס, וואָס דאָ זיינען פריהער געווען מענשען, האָבען עפעס גע־
טהאָן, און איצט זיינען זיי ניטאָ, האָט געמאכט דעם פּלאץ נאָך
וויסטער און טרויעריגער. דאָ און דאָרט זיינען געשטאַנען קוסטעס

און וועלדלעך, אזוי ווי צונויפגעגאַסענע און פערדיכטעטע הויפענס פון קאַלטען טומאָן, און האָבען געמאכט דעם איינדרוק, ווי זיי וואָלטען וואַרטען צו הערען, וואָס וועלען די פארוואַרפענע גריבער זיי זאָגען.

ניעמאָוועצקי האָט פאַרשטיקט אין זיך דעם שווערען און דונקעלען געפיהל פון אונרוהיגקייט, וואָס האָט זיך אין איהם איצט ערוועקט, און האָט געזאָגט :

— ניין, מיר האָבען ניט פארבלאָנדזשעט. איך ווייס דעם וועג. פריהער דורכ'ן פעלד און דערנאָך דורך יענעם וועלדעל. האָט איהר מורא ?

זי האָט מוטהיג א שמייכעל געטהאָן און האָט געענטפערט :

— ניין. איצט ניט. אָבער מען דארף געהן גיכער אהיים, טהעע טרינקען.

שנעל און ענטשלאָסען, האָבען זיי אָנגעהויבען צו געהן פאַרווערטס, נאָר באלד זיינען זייערע טריט געוואָרען לאַנגזאַמער. זיי האָבען ניט געקוקט אין קיין זייט, אָבער זיי האָבען געפיהלט די בייזע פייגדליכקייט פון דעם צוגראָבענעם פעלד, וועלכער האָט זיי אַרומגערינגעלט מיט טויזענד דונקעלע יאונבעוועגליכע אויגען, און דאָס דאָזיגע געפיהל האָט זיי נאָהענטער געמאכט איינעם צום אַנדערען און האָט אין זיי אַרויסגערופען עראינערונגען פון קינדהייט. דאָס זיינען געווען ליכטיגע עראינערונגען, בעשטראַהלטע פון דער זונן, בעלויכטענע פון בליהענדע גרינקייט, לייבע און געלעכטער. עפעס אזוי ווי דאָס וואָלט געווען ניט לעבען, נאָר א בריטעס, ווייכעס לייבן, און די קלאַנגען פון דעם לייד — דאָס זיינען געווען זיי אַליין, צוויי קלייניקע טענער : אייגער א הילכיגער און ריינער, ווי קלינגענדער קריסטאַל, דער אַנדערער אביסעל דומפער, אָבער בונט — ווי א גלעקעל.

מענשען האָבען זיך געוויזען — צוויי פרויען, וואָס זיינען געזעסען אויף דעם ברעג פון א טיעפער, לייטענער גרוב. איינע איז געזעסען פאַרלייגט א פוס אויף א פוס און האָט צודרינגליך געקוקט ארונטער ; דאָס טיכעל אויף איהר קאָפּ האָט זיך אויפגעהויבען, וויזענדיג איהרע צופלאַנטערטע האָאָר ; דער רוקען אויסגעהויקערט ארויפשלעפענדיג איהר שמוציגען יאקעל מיט גרויסע בלומען, ווי

עפּעל, און מיט לייזגעוואָרענע בענדלעך. זי האָט ניט א קוק געטהאָן אויף די פּאַרבייגעהענדע. די צווייטע פּרוי איז האלב געלעגען לעבען איהר, מיט'ן קאָפּ פּאַרוואָרפען. איהר פּנים איז געווען גראָב, בריים, מיט מענערשע געזיכטסציגע, און אונטער די אויגען האָבען געבראָנט צוויי רויטע פּלעקען, עהנליך אויף צוויי ערשט־בעקומענע זעץ. זי איז געווען נאָך שמוציגער פון דער ערשטער און האָט געקוקט אויף די פּאַרבייגעהענדע איינפּאָך און גלייך. וועז זיי זיינען אַריבער האָט זי זיך צוזונגען מיט א געדיכטע, מענערשע שטימע:

„פּאַר דיר אַליין, מיין גוט־לעבען,
האָב איך ווי א שמעקענדע בלום געבליהט . . ."

— וואַרמ, דו הערסט? — האָט זי זיך געוועגדעט צו איהר שווייגענדער חבר'טע און ניט בעקומענדיג קיין ענטפער האָט זי זיך הויך און גראָב צולאַכט.

ניעמאָוועצקי האָט געקענט אזעלכע פרויען, שמוציגע אפילו דאן, וועז זיי טראָגען רייבע און שהנע קלייַדער; ער איז געווהנט געוועז צו זיי, און איצט זיינען זיי פּאַרבייגעלאָפּען פּאַרבי זיין בליק און זיינען פּאַרשוואונדען, ניט איבערלאָזענדיג קיין סלייַד. אָבער זינאָטשקא, וועלכע האָט פּאַרבייגעהענדיג זיי כמעט בעריהרט מיט איהר בעשיידענעם ברוינעם קלייד, האָט דערפיהלט עפּעס א פיינדליכקייט, פּערדרום און בייזקייט, וואָס האָט זיך אויף אן אויגענבליק ערוועקט אין איהר נשמה. אָבער אין עטלעכע מינוט אַרום איז דער דאָזיגער איינדרוק פּאַרגעסט געוואָרען, ווי דער שאָטען פון א וואָלקען, וואָס לויפט שנעל אריבער איבער דער גאָלדיגער לאַנקע. און וועז פּאַרבי זיי זיינען דורכגענאַנגען צוויי: א מאַנספּערזאָן אין א היטעל און זשאָקעט, אָבער בארפוס, און אויך אזא שמוציגע פרוי, האָט זי זיי געזעהן, אָבער האָט עס שוין ניט געפיהלט. ניט אָבגעבענדיג זיך קיין רעכנונג וואַרום, האָט זי לאַנג נאָכגעקוקט דער פרוי און זי איז געווען אביסעל פּאַרוואונדערט, פּאַר וואָס ביי איהר איז אזא דינעם קלייד, וואָס קלעפּט זיך אַרום די פּים, ווי עס וואָלט געווען א נאסע, און ביים שוים איז א בריטער שטרייף פון פּעטע שמוץ, וואָס האָט זיך איינגעפּרעסען אינ'ם צייג. עפּעס אונרוהיגעס, קראַנקהאפּטעס און שרעקליך האָפנונגלאָזעס איז געווען אין דער שמאָטעדיגער בעוועגונג פון דעם דינעם און שמוציגען שוים.

און וויערער זיינען זיינען זיי נענאנגען און האבען נערעדט, און אהינטער זיי האט זיך אנגערוקט דער פינסטערער וואלקען און האט נעוואַרפען פאראויס א דורכזיכטיגען שאטען. אויף די צושפרייטע זיי־טען האבען זיך שיטער דורכגעלויכטען נעלע, קופערנע פלעקען און האבען זיך באלד בעהאלטען אונטער דער אנקומענער שוועכער, דונ־קעלער מאסע. און די פינסטערנים איז אלץ נעריכטער נעוואַרען אונ־בעמערקטערהייד און אזוי שטיל, אז ס'איז נעווען צו גלויבען און עס האט זיך נערוכט, אז דאס איז נאך אלץ טאג, אבער שוין א שווער־קראנקער טאג, וועלכער שטארבט שטיל. איצט האבען זיי נערעדט וועגען יענע שרעקליכע נעפיהלען און נעראנקען, וועלכע בעזוכען דעם מענשען ביינאכט, וועו ער שלאפט ניט און וועו קיין קלאנג און קיין רייד שטערען איהם ניט.

— קאנט איהר זיך פארשטעלען אונענדליכקייט? — האט נע־פרעגט זינאטשקא, צוליינענדיג צום שטערען איהר ווייכע הענטעל און שטארק פארזשמורענדיג די אויגען.

— ניין. אונענדליכקייט . . . ניין. — האט נעענטפערט ניע־מאוועצקי פארמאכענדיג די אויגען.

— און איך זעה זי אמאל. דעם ערשטען מאל האב איך זי נע־זעהן, וועו איך בין נאך נעווען א קלייניגקע. דאס איז אזוי ווי פוה־רען. שטעהט איין פוהר, א צווייטע, א דריטע און אזוי ווייט, ווייט אהן א סוף, אלץ פוהרען, פוהרען . . . דאס איז שרעקליך — זי האט א ציטער נעטהאן.

— אבער פאר וואס עפעס פוהרען? — האט א שמייכעל נע־טהאן ניעמאוועצקי, אבווהל ער האט נעפיהלט אונאנגענעהם.

— איך וויים ניט. פוהרען. איינע, צוויי . . . אהן א סוף.

די פינסטערנים איז גנב'יש נעוואַרען נעריכטער, און דער וואלקען איז שוין אריבער איבער זייערע קעפ, און איז נענאנגען פארואים ווי ער וואלט זיך איינקוקען אין זייערע בלייך־נעוואַרענע ארבעלאזענע פנים'ער. און אלץ אפטער זיינען ארויסנעוואקסען די פינסטערע פי־גורען פון אבנערים ענע, שמוציגע פרויען, ווי זיי וואלטען ארויסנע־וואַרפען נעוואַרען פון די אויסנעראבענע גריבער אויף דער אויבער־פלעבע און אונרוהיג האבען זיך נעשלומפערט זייערע נאסע שוים ען. אמאל אייניג־וויי, אמאל צו צוויי, צו דריי זיינען זיי ערשיענען,

און זייערע שטימען האבען געקלונגען הויך און משונה'דיג עלענד אין דער פערפרוירענער לופט.

— ווער זיינען עס די דאזיגע פרויען ? פון וואנעט נעהמען זיי זיך אזוי פיעל ? — האט געפרעגט זינאטשקא פארציטערט און שטיל.

ניעמאוועצקי האט נעוואוסט ווער די דאזיגע פרויען זיינען און איהם איז נעוואלרען שרעקליך, וואס זיי איז אויסגעקומען צו געהן אין אזא פערדארבענער און געפעהרליכען פלאץ ; ער האט אבער רוהיג געענטפערט :

— איך ווייס ניט. אזוי. מען דארף וועגען זיי ניט ריידען. באלד וועלען מיר דורכגעהן דעם וועלדעל, און דארט וועט זיין די ראגאטקע און די שטאדט. שאדע וואס מיר זיינען אזוי שפעט ארויס־געגאנגען.

איהר איז פארגעקומען קאמיש, וואס ער זאגט שפעט, וועז זיי זיינען ארויסגעגאנגען ערשט פיער א זייגער, און זי האט אויך איהם א קוק געטהאן און א שמייכעל געטהאן. אבער זיינע ברעמען זיינען נאך אלץ נעווען ארונטערגעלאזען, און זי האט פארגעלייגט, טרויסט־לעך און בערוהיגענד.

— קומט לאמיר געהן שנעלער. מיר ווילט זיך טהעע. און דער וואלד איז שוין נאהענט.

— קומט.

וועז זיי זיינען ארויין אין וואלד און די שפיצען פון די בוימער זיינען שטיל צונויפגעקומען זיך איבער זייערע קעפ, איז שוין גע־ווארען זעהר פינסטער, אבער היימליכער און רוהיגער.

— ניט מיר די האנד — האט פארגעשלאגען ניעמאוועצקי. זי האט אונענטשלאסען דערלאנגט די האנד, און די לייכטע בעריהרונג האט ווי פעריאגט די פינסטערנים. זייערע הענד זיינען געווען אונ־בעוועגליך און האבען זיך ניט געדריקט אייניע צו דער אנדערער ; זי־נאטשקא האט זאנאר א ביסעל אבנערוקט זיך פון איהר בעגלייטער, אבער זייער גאנצע בעוואוסטזיין האט זיך קאנצענטרירט אויף דער שפירונג פון דעם קלייניגקן פלאץ אין קערפער, וואו עס האבען זיך בעריהרט זייערע הענד. און עס האט זיך וויעדער געוואלט ריידען וועגען שהנהויט, וועגען דער גהיימער קראפט פון ליעבע, אבער ריידען אזוי, אז דאס שווייגען זאל ניט געשטערט ווערען, ריידען

ניט מיט וועדטער, נאָר מיט בלוקען. און זיי האָבען געטראכט, אז מען דארף א קוס טהאָן, און זיי האָבען געוואלט, אָבער זיי האָבען זיך ניט ענטשלאָסען.

— און אָט זיינען וויעדער מענשען — האָט פרעהליך געזאָגט זינאָטשקא.

III.

אויף דעם שטיק פעלד, וואו עס איז געווען ליכטיגער, זיינען געזעסען ביי אן אויסגעליידיגטער פלאש דריי מענשען און האָבען גע־שווינגען, און האָבען אויסווארטענדיג געקוקט אויף די צוקומענדע. איינער א ראזירטער, ווי אן אקטיאר, האָט זיך צולאכט און האָט אזוי א פייף געטהאָן, ווי דאָס וואלט בעדייטען :

— אָהאָ !

ביי ניעמאָוועצקי'ן איז איינגעפאלען דאָס הארץ און איז ווי פארשטאָרבען אין שרעקליכער אונרוהיגקייט. אָבער אזוי ווי אונ־טערגעשטויסען פון הינטען, איז ער געגאנגען גליך אויף די זיצענ־דע, לעבען וועלבע עס האָט זיך געצויגען דאָס שטעגעל. יענע האָבען געווארט, און דריי פאָאר אויגען האָבען געקוקט פינסטער, אונבע־וועגליך און שרעקליך. און פיהלענדיג א דונקעלען פערלאנג צו געפי־נען חן אין די אויגען פון די דאָזיגע פינסטערע אָבגעריסענע מענשען, אין וועמעס שווייגען עס האָט זיך געפיהלט א דראָהונג, און וועלענ־דיג אָנווייזען זיי אויף זיין אונבעהילפיגקייט און ערווועקען אין זיי מיטגעפיהל, האָט ער א פרעג געטהאָן :

— ווי געהט מען דאָ צו דער ראָגאטקע ? דורך דאנען ?

אָבער זיי האָבען ניט געענטפערט. דער ראזירטער האָט עפעס אונבעשטימט און אבלאכענדיג א פייף געטהאָן, און די איבריגע צוויי האָבען געשווייגען און האָבען געקוקט מיט א שווערער און בייזער צו־דרינגליכקייט. זיי זיינען געווען שיכור, טהירישׂ געריצט און זיי האָט זיך געווילט ליבעג און חורכן. דער רויטער אָבגעשמאלצענער האָט זיך אויפגעהויבען אויף זיינע עלענבויגענס, האָט דערנאָך אונ־ענטשלאָסען אָנגעשפאָרט זיך, ווי א בער, אויף זיינע לאפעס און איז אויפגעשטאנען מיט א שווערען זיפץ. זיינע חברים האָבען אויף

איהם א קוק געטהאן, און האבען דערנאך מיט דער זעלבער צודרינג־ליכקייט אויסגעשטעלט זייערע אויגען אויף זינאטשקא.

— מיר איז שרעקליך — האט בלויז מיט די ליפען געמורמעלט זינאטשקא.

ניט הערענדיג די ווערטער, האט ניעמאוועצקי זי פארשטאנען פון דער שווערקייט פון איהר אנגעלעהנטע האנד. זוכענדיג אנצוהאלטען א רוהיגען אויסזעהן, אבער פיהלענדיג דאם שוידערליכע, וואם וועט גלייך פאסירען, האט ער אנגעהויבען צו שטעלען גלייכע און פעסטע טריט. און די דריי פאאר אויגען זיינען נעהענטער גע־ווארען, האבען א בליק געטהאן און זיינען געבליבען הינטערן רוקען. „מען דארף לויפען" — האט א טראכט געטהאן ניעמאוועצקי און האט זיך אליין געענטפערט: — „ניין, מען טאר ניט לויפען".

— דאם איז עפעם א כירלע פון א אינגעל, אפילו א פערדרום אנצוהויבען זיך מיט איהם — האט געזאגט דער דריטער פון די זי־צענדע, א פליכעוואטער, מיט א שיטערען רויטען בערדעל — און די מיידעלע איז א שהנינקע, גיב גאט אלעמען אזא.

אלע דריי האבען זיך עפעם ניט וועלענדיג צולאכט.

— פריצ'ל, ציה אויף א וויילע, צוויי ווערטער בלויז! — האט מיט א געדיכטער באסאוע שטימע א זאג געטהאן דער הויכער און האט א קוק געטהאן אויף זיינע חברים. יענע האבען זיך אויפ־געהויבען.

ניעמאוועצקי איז געגאנגען ניט אומקוקענדיג זיך.

— מען דארף ווארטען, ווען מען בעט — האט געזאגט דער רוי־טער — אז ניט קאן מען דאך אויך קריגען אין האלז און נאקען.

— מען זאגט דאך דיר עפעם! — האט א ברום געטהאן דער הויכער און אין צוויי שפרינג האט ער דעריאגט די געהענדע. זיין מאסיווע האנד האט זיך ארבעלאזען אויף ניעמאוועצקי'ס אקסל און האט איהם א שאקל געטהאן; א קעהר טהאענדיג זיך, האט ניעמאוועצקי הארט לעבען זיין פנים בעגעגענט א פאאר רונדע, אויס־געסטארטשטע און שרעקליכע אויגען. זיי זיינען געווען אזוי נאהענט, ווי ער וואלט אויף זיי קוקען דורך א פערגרעסערונגם גלאז און האט קלאהר אונטערשיידעט די רויטע אדערלעך אויפ'ן ווייסל און די געלבליכע מאטעריע אויף די ברעמען. ארויסלאזענדיג זינאטשקא'ס

שטומע האנד, איז ניעמאָוועצקי אריינגעקראָכען צו זיך אין קעשענע און האָט געשטאָמלט :

— געלד ! . . . נאָט אייך געלד. איך וועל מיט פערגניגען . . .

די אויסגעקאָטשעטע אויגען זיינען אלץ רונדער געוואָרען און האָבען געלויכטען. און ווען ניעמאָוועצקי האָט פון זיי אראָבגענומען זיינע אויגען איז דער הויכער אָבגעטרעטען אויף צוריק און האָט מיט אמאָל פון אונטען ארויף געגעבען א קלאפ נעמאָוועצקי'ן אונטער'ן באק. ניעמאָוועצקי'ס קאָפ איז אָבגעשפרונגען, זיינע צייהנער האָבען א קנאק געטהאָן, זיין היטל האָט זיך ארונטערגעלאָזען אויפ'ן שטערען און איז אראָבגעפאלען, און א הויב־טהאָנ'דיג די הענד איז ער אנידערגעפאלען אויף הינטען. שווייגענדיג, אהן אן אויסגעשריי, האָט זיך זינאָטשקא א קעהר געטהאָן און האָט גענומען לויפען מיט אמאל מיט דער גאנצער האסטיגקייט, אויף וועלכער זי איז געווען פעהיג. דער גראזירטער האָט א געשריי געטהאָן לאנג און משונה־דיג :

— האַ־אַ־א ! . . .

און מיט דעם געשריי האָט ער זיך א יאג געטהאָן נאָך איהר.

שאָקלענדיג זיך, איז ניעמאָוועצקי אויפגעשפרונגען, ער האָט נאָך אָבער ניט בעוויזען צו שטעלען זיך גלייך, ווי א זעץ אין פאָטילייצע האָט איהם וויערער אראָבגעשלאָגען פון די פיס. יענע זיינען געווען צווויי, און ער איינער, א שוואכער און ניט קיין געוועהנטער צום קאמפף ; ער האָט אָבער לאנג גראָנגעלט זיך, געגראָבעלט מיט די נעגעל, ווי עס שלאָגט זיך א פרויענצימער, האָט געכלאפעט פון קראָפטלאָזער פערצווייפלונג און האָט זיך געבויסען.

וועהן ער איז שוין אין גאנצען אָבגעשוואכט געוואָרען, האָט מען איהם אויפגעהויבען און געטראָגען ; ער האָט זיך איינגעשפאָרט, אָבער אין קאָפ האָט גערוישט, ער האָט אויפגעהערט פארשטאָהן וואָס מיט איהר טהוט זיך, און איז אָהן קרעפטען אראָבגעהאנגען אין די טראָגענדע הענד. דאָס לעצטע, וואָס ער האָט געזעהן, איז געווען — א שטיקעל רויטע באָרד, וועלכע איז געקראָכען כמעט צו איהם אין מויל, און אהינטער איהר־די פינסטערקייט פון וואלד און דאָס העלע יאקעל פון'ם לויפענדען מיידעל. זי איז געלאָפען שווייגענדיג און שנעל, אזוי ווי זי איז געלאָפען מיט עטליכע טעג צוריק, וועהן

זיי האבען געשפיעלט אין כאפענישׁ — און נאך איהר האט זיך מיט דראבנע טריט געיאגט דער גערעזירטער, אניאמענדיג זיי. און דער־נאך האט ניעמאוועצקי געשפירט ארום זיך א פוסטקייט און האט זיך מיט א פערשטארבענעם הארצען געקייקעלט ערגעץ ארונטער, האט זיך מיט'ן גאנצען קערפער א זעץ געטהאן אן דר'ערד און האט פער־לאָרען דאם בעוואוסטזיין.

דער הויכער און דער רויטער, וועלכע האבען ארבגעוואָרפען ניעמאוועצקי'ן ארבּ־בארג, זיינען געשטאנען א ווייל, צוהערענ־דיג זיך, וואם עם קומט פאר אונטען. אבער זייערע פנים'ער און אויגען זיינען געווען געוענדעט צו דער זייט וואו זינאטשקא איז ג־בליבען. פון דארטען האט זיך דערהערט א הויכער, צוגעשטיקטער פרויען־געשריי, וועלכער איז באלד פערשטארבען. און דער הויכער האט בייז א געשריי געטהאן:

— דער לומפ! — און האט זיך געלאזט לויפען גלייך, ברעכענ־דיג צווייגען, ווי א בער.

— איך אויך! איך אויך! — האט מיט א דינינקער שטימע געשריען דער רויטער און האט זיך א לאז געטהאן נאך איהם. ער איז געווען א שוואכער און איז געבליבען אהן אטהעם; אין א געלעג האט מען איהם צוקאליעטשעט א קניע און איהם האט שטארק פאר־דראסען, וואם ער, וועלכער איז געווען דער ערשטער וועמען עם איז ארויף דער געדאנק וועגען מיידעל, וועט זי איהם אנקוקען דעם לעצטען. ער האט זיך אבגעשטעלט, האט א ריב געטהאן מיט'ן האנד די קניע, האט אויסגעשנייצט די נאז און האט וויעדער גענומען לויפען, שרייענדיג מיט א יאמער:

— איך אויך! איך אויך!

דער פינסטערער וואלקען איז זיך שוין צוקראכען איבער'ן גאנ־צען הימעל און עם איז אנגעקומען די חושכ'דיגע, שטילע נאכט. אין דער פינסטערנים איז באלד פערשוואונדען די קורצינקע פיגור פון דעם רויטען, אבער לאנג נאך האט זיך געהערט דאם טופען פון זיינע פיס, דער רויש פון די צורוקטע בלעטער און זיין טרויסעלדיגער, יאמערליכער געשריי:

— איך אויך! ברידערלעך, איך אויך!

IV.

אין ניעמאָוועצקי׳ס מויל האָט זיך אָנגענומען ערד און האָט געקריצט אונטער די צייהנער. און דאָס ערשטע, דאָס שטאַרקסטע, וואָס ער האָט דערפיהלט, וועז ער איז געקומען צו זיך, איז געווען דער געריכטער און רוהיגער ריח פון ערד. דער קאָפּ איז געווען פאַרטויבט, ווי אָנגעגאָסען מיט בלייַ, אַזוי אז ס׳איז שווער געווען איהם א קעהר צו טהאָן; דער גאַנצער קערפּער איז געווען אָבגעלאָזען און עם האָט שטאַרק געשמערצט אן אקסעל, אָבער קיין בייז איז ניט געווען צובראָכען אדער עפּעם צוקאָליעטשעט. ניעמאָוועצקי איז געזעסען און האָט לאַנג געקוקט אַרויף, קיין זאָך ניט טראַכטענדיג, און קיין זאָך ניט געדיינקענדיג. גלייך איבער איהם איז אַראָבגעהאַנגען א קוסט מיט שוואַרצע בריטע בלעטער און צווישען זיי האָט זיך דורכגעזעהן דער רייך־געוואַרענער הימעל. די וואָלקענס זיינען אַריבער, ניט אַרויסטריפענדיג קיין איין טראָפּען רעגען און די לופט איז געווען טרוקען און לייכט; הויך אויפ׳ן מיטען הימעל האָט זיך אויפגעהויבען די לבנה מיט א דורכזיכטיגען, שמעלצענדען ברעג. ער האָט דערלעבט די לעצטע נעכט און האָט געלויכטען קאַלט, טרויעריג און עלענד. קלייגע שטיקלעך וואָלקען האָבען זיך שנעל דורכגעטראָגען אין דער הויך, אָבער האָבען ניט פארדעקט די לבנה און האָבען פּאַרזיכטיגע פאַרבייגעשוועבט פאַרבי איהר. אין דער אייזאַמקייט פון דער לבנה, אין דער פאַרזיכטיגקייט פון די הויכע, העלע וואָלקענס, אין׳ם בקאָזען פון׳ם ווינד האָט זיך געפיהלט די גענהיימניספולע טיעפקייט פון דער נאַכט, וואָס האָט געהערשט איבער דער ערד. ניעמאָוועצקי האָט זיך דערמאָנט אלעס וואָס איז געשעהן און האָט ניט געגלויבט. אלעס וואָס האָט פאַסירט איז געווען אזוי שרעקליך און אזוי ניט עהנליך אויף אן אמת, ווייל דער אמת קאָן דאָך ניט זיין אזא שרעקליכער, און ער אליין זיצענדיג אין מיטען נאַכט און קוקענדיג פון אונטען ערגעץ אויף דער איבערגעקעהרטער לבנה און לויפענדע וואָלקענס, — אלעס דאָס איז געווען אזוי משונה, אז ס׳איז ניט געווען עהנליך אויף א ווירקליכקייט. און ער האָט א טראַכט געטהאָן, אז דאָס איז א געוועהנליכער, שרעקליכער חלום, זעהר א שרעקליכער און שלעכ־

טער. און די דאזיגע פרויען, וועלכע זיי האבען בעגעגענט אזוי פיעל, זיינען אויך געווען א חלום.

— דאס קאן ניט זיין — האט ער געזאגט מיט בעשטימטהייט און האט שוואך א שאקעל געטהאן מיט'ן קאפ — דאס קאן ניט זיין.

ער האט אויסגעשטרעקט די האנד און האט אנגעהויבען זוכען דאס היטעל, אבער האט ניט גענומען. און דאס וואס זיין היטעל איז ניט געווען האט מיט אמאל געמאכט פאר איהם אלעס קלאהר, און ער האט פערשטאנען, אז דאס וואס האט פאסירט איז ניט קיין חלום, נאר א שרעקליכע וואהרהייט. אין א מינוט ארום, אבשטאר־בענדיג פון שרעק האט ער שוין געזומען קלעטערען ארויף, פלעגט זיך אבריייסען צוזאמען מיט א שטיק ערד, וואס האט זיך צושאטען און ער האט זיך אנגעכאפט פאר די בייגזאמע צווייגען פון קוסט און האט וויעדער געקלעטערט.

ארויסקריכענדיג פון גראבען, האט ער געזומען לויפען גלייך, ניט בעטראכטענדיג קיין זאך און ניט אויסקלייבענדיג וואוהין צו לויי־פען, און ער איז געלאפען לאנג, לאנג און געדרעהט זיך צוויישען די בוימער. וויעדער אזוי פלוצלונג, ניט באדיינקט, האט ער אנגע־הויבען לויפען אין דער אנדער זייט, און וויעדער האבען צווייגען גע־ראצט זיין פנים, און וויעדער האט אלעס אנגעהויבען אויסזעהן ווי א חלום. און ניעמאוועצקי'ן האט זיך געדוכט, אז אמאל האט שוין מיט איהם פאסירט עפעס אזעלכעס : פינסטערנים, ניט געזעהענע צווייגען, וואס ראצען דעם פנים, און ער לויפט מיט פארמאכטע אויגען און מיינט, אז דאס אלעס איז א חלום. ניעמאוועצקי האט זיך אבגעשטעלט, האט זיך דערנאך געזעצט אין אן אונבעקווועמער און ניט געווהנטער פאזע פון א מענשען, וואס זיצט גלייך אויף דר'ערד. און ער האט א טראכט געטהאן וועגען היטעל און האט גע־זאגט :

— דאס בין איך. מען דארף זיך טויטען. מען דארף זיך טויטען, וועז דאס זאל אפילו זיין א חלום.

ער איז אויפגעשפרונגען און איז וויעדער גלאפען, האט זיך אבער באדיינקט און איז אווען לאנגזאם, דונקעל פארשטעלענדיג זיך יענעם פלאץ, וואו מען איז זיי בעפאלען. אין וואלד איז געווען לחלוטין פינסטער, בלויז וויילע־וויז פלעגט זיך דורכרייסען א בלוי־

כער שטראהל פון דער לבנה און האָט אבגענארט, בעלייכטענדיג די וויסע שטאמען; און עס האָט זיך געדוכט אז דער וואלד איז פול מיט אונבעוועגליכע און עפעס שווייגענדע מענשען. און דאָס אלעס איז שוין א מאל געווען, און דאָס אלעס איז ווי א חלום.

— זינאאידא ניקאלאיעוונא! — האָט גערופען ניעמאָוועצקי, הויך ארויסרייַדענדיג דאָס ערשטע וואָרט, אבער שטיל דאָס צווייטע, ווי צוזאמען מיט דעם קלאנג וואלט ער פארלירען די האָפנונג, אז אימיצער וועט זיך אברופען. און קיינער האָט זיך ניט אבגערופען.

דערנאָך איז ער ארויף אויף א שטענדל, וועלכען ער האָט דערקענט און איז דערנאָענגען ביז'ן פעלד. און דא האָט ער וויעדער פארשטאנען, אבער אין גאנצען פארשטאנען, אז דאָס אלעס איז אמת, און פון שרעק האָט ער זיך צוצאפעלט, שרייענדיג:

— זינאאידא ניקאלאיעוונא! דאָס בין איך! איך!

קיינער האָט זיך ניט אבגערופען; ניעמאָוועצקי האָט זיך א קאהר געטאָן מיט'ן פנים אהין, וואו עס האָט געדארפט זיין די שטאָדט און ער האָט אויסגעשריען אבגעטהיילטע זילבען:

— הילף-פע! . . . הילף-פע! . . .

און ער האָט זיך וויעדער צו-צאפעלט, עפעס מורמלענדיג, שאָדענדיג אין די קוסטעם, וועו נאָהענט לעבען זיינע פיס איז ווי ארויפגעשוואומען א וויסער, מוטנער פלעק, ווי א פערגליווערטער פלעק פון א שוואכעם ליכט. דאָס איז געלעגען זינאָטשקא.

— מיין גאָט! וואָס זשע איז דאָס דא אזוינס? — האָט מיט טרוקענע אויגען, אבער מיט א קול פון א יאמערנדען מענשען, געזאגט ניעמאָוועצקי און, שטעלענדיג זיך אויף די קניע, האָט ער א ריהר געטהאָן די ליגענדע. זיין האנד האָט אנגעטראָפען א נאקעטען קערפער, א גלאָטען, שטייפען, קאלטען, אבער ניט קיין טויטען, און ניעמאָוועצקי האָט מיט א ציטער אבגעצויגען די האנד.

— ליעבינקע מיינע, טייבעלע מיינע, דאָס בין איך — האָט ער געמורמלט, זוכענדיג אין דער פינסטער איהר פנים. און ער האָט וויעדער אויסגעשטרעקט זיין האנד אין אן אנדער ריכטונג און האָט זיך וויעדער אנגעשטויסען אויף נאקעטעם; און אזוי, וואוהין ער האָט ניט א ציה געטהאָן זיין האנד, האָט ער אומעטום געטראָפען דעם דאָזיגען נאקעטען פרויען-קערפער, א גלאָטען, א שטייפען, און

אזוי ווי דער קערפער וואָלט דערוואַרעמט געוואָרען אונטער דער בע־ריהרונג פון זיין האַנד. ווייל־ווייז פלעגט ער אָבריסען זיין האַנד שנעל, אָבער ווייל־ווייז פלעגט ער די האַנד פארהאלטען. און פונקט אזוי, ווי אויף זיך אליין, אָהן א היטעל, אן אָבגערישענער, האָט זיך איהם געדוכט, אז דאָס איז ניט ער אין דער וווירקליכקייט, אזוי האָט זיך איהם אויך געדוכט וועגען דעם דאָזיגען שטומען וווייב־ליכען קערפער, און ער האָט מיט דעם דאָזיגען נאקעטען קערפער ניט געקאָנט פארבינדען די פארשטעלונג וועגען זינאָטשקא'ן.

און דאָס, וואָס דאָ איז פאָרגעקומען, וואָס מעגשען האָבען גע־טהאָן מיט דעם דאָזיגען שווייגענדען וווייבליכען קערפער, האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט אין דער גאַנצער אבשיילִיכער קלאָהרקייט — און דאָס האָט זיך אָבגערופען אין אלע זיינע גליעדער מיט עפעס א משונה'דיגער, רייד־ענדיגער קראפט. און ער האָט זיך א ציה געטהאָן אזוי, אז זיינע קנעכלעך האָבען א קנאַק געטהאָן און ער האָט אויס־גשטעלט טעמפע אויגען אויף דעם וווייסען פלעק און האָט אָנגעוואַל־קענט זיינע ברעמען, ווי א מענש וועט ער איז פארטראכט. דער שרעק פאר דאָס וואָס האָט פאַסירט איז אין איהם פארגליווערט געוואָרען, האָט זיך צונויפגעקנויפלט אין איין שטיק און איז געבליבען ליגען אין זיין נשמה, ווי עפעס א זייטיגע און מאכטלאָזע זאך.

— גאָט מיין גאָט, וואָס זשע איז דאָס ? — האָט ער וויעדער־האָלט, אָבער דער קלאַנג איז געווען ניט קיין אמת'ער, עפעס אזוי ווי א געמאכטער.

ער האָט אָנגעטאַפט דאָס הארץ : עס האָט געקלאפט, אָבער גלייכמעסיג ; און וועז ער האָט זיך אָנגעבויגען צום סאָמע פנים, האָט ער געשפירט א שוואכען אטהעם, ווי זינאָטשקא וואָלט ניט ג־וועז אין טיעפען אונמאכט, נאָר ווי זי וואָלט איינפאך נעשלאָפען. און ער האָט זי שטיל א רוף געטהאָן :

— זינאָטשקא, דאָס בין איך.

און דאָ גלייך האָט ער דערפיהלט, אז עס וועט צוליעב עפעס זיין גוט, וועז זי וועט נאָך לאַנג ניט אויפוואכען. מיט א פארהאל־טענעם אָטהעם האָט ער זיך שנעל אומגעקוקט ארום זיך, האָט פאר־זיכטיג געגלעט זי איבער דער באק און האָט צוערשט א קוש געטהאָן איהרע פערמאכטע אויגען, דערנאָך די ליפען, וועלכע האָבען זיך

וויך צוגעפֿעלט אונטער דעם שטאַרקען קויט. איהם האָט דערשראָקען דער געדאנק, אז זי קאָן זיך אויפכאָפֿען, און ער האָט זיך א ציה געטהאָן צוריק און איז פֿארשטאָרבען.

אָבער דער קערפֿער איז געווען שטום און אונבעוועגליך, און אין דער דאָזיגער אונבעהילפֿליכקייט און צוגענגליכקייט איז עפּעס געווען אזוינס, וואָס איז געווען רחמנות׳דיג און רייצענד, און האָט געצויגען צו זיך. מיט טיפּער צערטליכקייט און מיט גנב׳ישער, צורשראָקענער פֿאָרזיכטיגקייט האָט ניעמאָוועצקי געגומען אריפֿוואַרפען אויף איהר די שטיקער פון איהר קלייד; און די דאָפּפּלטע בעריהרונג פון׳ם צייג און פון נאָקעטען קערפֿער איז געווען שארף ווי א מעסער, און אונבעגרייפֿליך, ווי וואהנזין. ער איז געווען אי דער בעשיצער, אי דער אָנפֿאָלער, און ער האָט געזוכט הילף אין דעם ארומיגען וואָלד און אין דער פינסטערנים, אָבער דער וואָלד און די פינסטערנים האָבען איהם קיין הילף ניט געגעבען. דאָ האָט זיך אָבגעשפּיעלט א מאָהלצייט פון חיות, און זייענדיג פֿלוצלונג אריבערוואַרפען אויף יענער זייט פון מענשליכען, פערשטענדליכען און אייגפֿאָבען לעבען, האָט ער גריכט דעם ריח פון בריהענדע תאוה־לוסט, וואָס איז געווען צוגאָסען אין דער לופט, און זיינע נאָזלעכער האָבען זיך צובריטעט.

— דאָס בין איך! איך! — האָט ער אָהן א זינען וויעדערהאָלט. ער האָט שוין ניט פֿארשטאָנען דאָס ארומיגע און איז געווען אין נאָנצען פול מיט דער עראינערונג וועגען דעם, ווי ער האָט געזהען אמאל דעם וויסען שטרייף פון איהרע אונטער־קלייד, דעם שוואַרצען סילועט פון איהר פוס און דעם שיבעל, וואָס האָט צערטליך ארומגעכאפּט איהר פוס. און צוהערענדיג זיך צו זינאָטשקא׳ס אטהעמען, ניט אראָבנעהמענדיג די אויגען פון דעם פֿלאָץ, וואו עם איז געווען איהר פּנים, האָט ער א ציה געטהאָן זיין האנד. ער האָט זיך צוגעהערט און א ציה געטהאָן וויטער.

— וואָס זשע איז דאָס? — האָט ער הויך און פאַרצווייפעלט א געשריי געטהאָן און איז אויפגעשפרונגען פון שרעק פאר זיך אַליין. אויף איין סעקונדע האָט אין זיינע אויגען א גלאַנץ געטהאָן זינאָטשקא׳ס פּנים און איז פֿארשוואונדען. ער האָט געזוכט צו פארשטעהן, אז דער דאָזיגער קערפֿער איז דאָס די זינאָטשקא, מיט

וועלכער ער איז היינט געגאנגען און וועלכע האָט געדעדט וועגען אונ־ענדליכקייט, אָבער האָט ניט געקאָנט פֿארשטעהן ; ער האָט געזוכט צו דערפיהלען דעם שרעק פון דאָם געשעהענע, אָבער דער שרעק איז געווען צו גרויס, אויב דאָס זאָל זיין אן אמת, און ער האָט דעם שרעק שוין ניט געפיהלט.

— זינאאידא ניקאָלאיעווונא ! — האָט ער א געשריי געטהאָן מיט געבעט. — פֿאר וואָס זשע איז דאָס ? זינאאידא ניקאָלאיעווונא ?

אָבער שטום איז געבליבען דער אויסגעמאטערטער קערפֿער און מיט אונפערשטענדליכע וועדטער האָט זיך ניעמאָוועצקי אראבגעלאָ־זען אויף די קניע. ער האָט געבעטען, געסטראשעט, געדעדט אז ער וועט זיך א מיתה אנטהאָן, און האָט געטרויסעלט די ליגענדע, הויבענדיג זי, קעהרענדיג און דריקענדיג זי צו זיך און כמעט אייני־טריקענדיג זיך אין איהר מיט זיינע נעגעל. דער וואַרעם־געוואָרענער קערפֿער האָט זיך אונטערגעגעבען זיינע אנשטרייגונגען, האָט גע־האָרכזאם געפאָלגט זיינע בעווגונגען, און דאָס אלעס איז געווען אזוי שרעקליך, אזוי אונפערשטענדליך און ווילד, אז ניעמאָוועצקי איז וויעדער אויפגעשפרונגען און האָט רייסענד א געשריי געטהאָן :

— העלפט ! — און דער קלאנג איז געווען א פאלשער, ווי ער וואלט עפעס געווען א געמאכטער.

און וויעדער האָט ער זיך אַרויפגעוואָרפען אויף דעם ניט קעמ־פּענדען קערפֿער, האָט געקושט, געווויינט, פיהלענדיג בעפאָר זיך עפעס א מין תהום — א פינסטערען, אן אימה'דיגען, וואָס האָט געצויגען צו זיך. ניעמאָוועצקי איז שוין ניט געווען, ניעמאָוועצקי איז געבליבען ערגעץ אהינטער, און יענער, וואָס איז איצט געווען, האָט מיט לידענשאפטליכע אכזריות געקנעט דעם הייסען אונטערטע־ניגען קערפֿער און האָט געדעדט, שמייכלענדיג מיט דעם כיטרען שמייכעל פון א וואהנזיניגען.

— רוף זיך אָב ! אָדער דו ווילסט ניט ? איך ליעב דיך, ליעב דיך.

מיט דעם זעלביגען כיטרען שמייכעל האָט ער צוגעלייגט זיינע וויים צועפענטע אויגען צו איהר סאמע פנים און האָט געשעפּצט :

— איך ליעב דיך. דו ווילסט ניט ריידען, אָבער דו שמייכעלסט דאָך, איך זעה. איך ליעב דיך, איך ליעב, איך ליעב.

קרעפטיגער האָט ער געפֿרעסט צו זיך דעם ווייכען ווילענלאָזען קערפּער, וועלכער האָט מיט זיין לעבלאָזער נאָכגעביגקייט געוועקט די ווילדע לוידענשאפֿט, און ער האָט געבראָכען די הענד און האָט קלאָנגלאָז געשעפּצעט, האָבענדיג אין זיך בלויז נאָך איין מענשליכע פעהיגקייט — ליגען צו זאָגען.

— איך ליעב דיך. מיר וועלען קיינעם ניט זאָגען און קיינער וועט זיך ניט דערוויסען. און איך וועל מיט דיר הייראטען, אפילו מאָרגען, וועו דו ווילסט. איך ליעב דיך. איך וועל דיך א קוש טהאָן און דו וועסט מיר ענטפערען — גוט ? זינאָטשקא . . .

און מיט כח האָט ער זיך צוגעפֿרעסט צו איהרע ליפּען, פיהלענדיג ווי די צייהנער דריקען זיך אריין אין קערפּער, און אין דעם וועהטאָג און אין דער שטאַרקייט פון׳ם קוש האָט ער פארלאָרען די לעצטע פונקען פון דיינקען. איהם האָט אויסגעווייזען, אז איהרע ליפּען האָבען א ציטער געטהאָן. אויף איין מאָמענט האָט א בליצענדער פייעריגער שרעק בעלויכטען זיינע גערענקען, עפענענדיג פאר איהם דעם שווארצען תהום.

און דער שווארצער תהום האָט איהם פארשלונגען . . .

אזוי איז געווען

ערשטער קאפיטעל.

אויף א פלאטץ איז געשטאנען א גרויסער טורעם מיט דיקע וועגד און שיטערע קלייגע פענסטערלעך. דעם טורעם האבען גע־בויט פאר זיך מערדערישע ריטטער, נאר די צייט האט זיי שוין ווייט אוועקגעטראגען און דער טורעם איז געווארען האלב א טורמע פאר געפעהרליכע, וויכטיגע ארעסטאנטען, און האלב א וואהנונג. יעדער יאהרהונדערט האט מען צוגעבויט צום טורעם נייע געביידעם נעריכט איינע נעבען די אנדערע, אזוי אז מיט דער צייט האט ער אויסגעזעהן, ווי א גאנצע שטאדט אויף א פלאץ מיט א גאנצען וואלד קוימענס, טורעמלעך און שפיטציגע דעכער.

פארנאכט, וועז אין מערב־זייט, פלעגט נאך לייכטען דער גרינליכער הימל אן אין די פענסטער פלעגט זיך בעווייזען פייער, פלעגט די גאנצע שווארצע מאסע פון טורעם אננעהמען א פאנטאס־טישען, זאנדערבארען אויסזעהן אן עס פלעגט זיך דאכטען, אז אונטען נעבען טורעם איז ניט א געוועהנליכער, שטיינערנער פלאס־טער, נאר א זאלציגער ים. א קוק טאנדיג אויף יענעם ארט פלעגט ארייגקומען אין זינען עטוואס אלטעס לאנג־געשטארבענעם אן פער־געסענעם.

אויף דעם טורעם איז געווען א גרויסער אלטער זייגער, וועל־כער פלעגט זיך זעהען גאנץ ווייט. ער האט פארנומען א גאנצען פלאאר, אן פלעגט אויפגעפאסט ווערען פון איינעם אן אלטען איין־אויגיגען מאן, וועלכען עס איז געווען בעקוועם צו קוקען דורכ'ן פער־גרעסער גלאז. דאפון איז ער געווארען אן אוהר־מאכער, ער האט אנגעהויבען מיט קלייגע אוהרען אן האט זיך ארויפגעשלאגען ביס־לעכווייז אויף גרויסע. דא, ביי דעם גרויסען טורם־זייגער, האט

ער זיך געפיהלט זעהר גוט ; ער פלעגט ליעב האבען ארײנצוגעהן בײ טאג און בײ נאכט אין די זײגער קאמער און קוקען, ווי עס דרעהן זיך די גרויסע, שוועכערע רעדער און ווי עס ווײגט זיך אלעס דער גרויסער פענדעל, שנײדענדיג די לופט מיט זײן גלײכמעסיגען אראמשפרינגען.

אויפהויבען זיך אין דער הויך אין איין זײט, פלעגט דער פענדעל זאגען : „אזוי איז געווען", נאכהער אראפפאלענדיג אונטען און אויפהעבענדיג זיך אין דער אנדערער זײט, פלעגט ער צולעגען : „אזוי וועט זײן".

מיט אזעלכע ווערטער פלעגט דער איין־אויגיגער אוהר־מאכער איבערגעבען דעם מאנאטאנעם, געהיימניספאלען קלאפען פון דעם זײגער. „פון שטענדיגען ארומגעהן אלעס דעם זײגער איז דער אלטער געווארען א פילאסאף", פלעגען פיעלע דאן זאגען.

איבער די אלטע שטאדט וואו דער טורעם איז געשטאנען, און איבער דאס גאנצע לאנד איז געשטאנען איין מענש — דער רעטזעלהאפטער הערשער פון שטאדט און פון לאנד, און זיין געהיימניספאלע מאכט איז געווען אזוי אלט ווי די שטאדט. געהיימען האט ער קעניג און זיין בײ־נאמען איז געווען „דער צוואנציגסטער" נאך די צאהל פון זײנע פארגענגער ; ווי קיינער האט ניט געדיינקט דעם אנפאנג פון דער שטאדט, אזוי האט קיינער ניט געוואוסט ווען דיעזע זאנדערבארע מאכט האט זיך אנגעפאנגען. זא ווייט מען ווייסט, האט זיך דיעזער רעטזעלהאפטער בילד אויסגעמאלט אויך אין דעם טיעפסטען פארגאנגענהייט ; אימער דער געהיימניספאלער בילד פון אייגעם, וועלכער הערשט איבער מיליאנען.

עס איז געווען א צייט, פון וועלכע די מענשען ווייסען נאר נישט צו דערצעהלען, דאס איז דער שטומער אלטערטהום, אבער דיעזער שטומער פלעגט אויך אמאל אויפמאכען די ליפען : דא פלעגט ער ארבוואורפען א שטיין, דא א שטיקעל פליטע, אויסגעמאלט מיט פערשיעדענע צייכענס, דא א ציעגעל פון א אייגנעפאלענע וואנד און די צייכענס, וואס זיינען אויסגעמאלט אויף זיי דערצעהלען אונז, אז אין די אלטע צייטען איז שוין געווען אייגער, וועלכער האט געהערשט איבער מיליאנען. עס האבען זיך געביטען די נע־

מען, די טיטלען אבער דער בילד איז געבליעבען אונפערענדערט, אזוי ווי ער וואלט געווען אונשטערבליך.

נאך זיין געבאראן ווערען און שטארבען, נאך זיין אויסזעהן ווי יעדער אנדער בשר־ודם איז ער געווען א מענש; אבער א טראכט טאן'ענדיג, וואם פאר א קראפט ער האט, פלעגט מען גיכער דיינ־קען, אז ער איז א גאט איידער א מענש.

דאם איז געווען דער צוואנציגסטער קענ־יג, דאם האט נעהיי־סען, אז ער האט געקאנט מאכען גליקליך און אונגליקליך; ער האט געקאנט אוועקנעהמען פון איינעם דעם פערמעגען, די פרייהייט, די געזונדהייט און דעם לעבען. דורך איין וואָרט זיינעם פלעגען צעהנדלי־גע טויזענד מענשען נעהן און, טויטען אנדערע און שטארבען אליין; אין זיין נאמען פלעגט געטהאן ווערען אי גוטעם, אי שלעכטעם, אי גרויזאמקייט, אי וואהלטהאטען.

זיינע געזעטצע האט מען געמוזט זא גוט פאלגען ווי די געזעטצע פון גאט אליין. זיין גרויסקייט איז בעשטאנען אויך אין דעם, וואם גאט ענדערט קיין מאל ניט זיינע געזעטצע און ער האט זיי געענדערט ווען ער האט נאר געוואלט. דער קעניג איז געשטאנען איבער דעם לע־בען; ביי'ן געבאראן ווערען פלעגט יעדער צוזאמען מיט די נאטור, שטעדט און ביכער געפינען אויך א קעניג און ביי'ן שטארבען אויך יעדער צוזאמען מיט די נאטור, שטעדט און ביכער איבערלאזען אויך א קעניג.

די געשיכטע פון לאנד האט דערצעהלט פון גוטע, עדעלע און גרויסארטיגע קעניגע און אבגליק אויך דער וועלט זיינען שטענדיג געווען בעסערע מענשען פון זיי, דאך איז אלעמען אויסגעקומען גאנץ גליק, וואם גראדע דיעזע האבען די גאנצע דעה איבער דאם לאנד. עם האט אבער אויך פאסירט זעהר אפט, אז דער קעניג איז געווען דער ערגסטער אויך דער וועלט, א געווייסענלאזער, א גרויזאמער און אפט אויך א וואהנזיניגער — אבער אויך דאן איז ער פערבליבען דער געהיימניספאלער איינער, וועלכער הערשט איבער מיליאנען און זיין מאכט איז געוואקסען צוזאמען מיט זיין פערברעכען. אלע האבען איהם געהאסט און געפלוכט, אבער ער איז פערבליבען דער הערשער איבער זיי; די וויסדע מאכט זיינע איז געווארען א רעט־זעל און מען האט אנגעהויבען מורא האבען פאר איהם ניט נאר, ווי

פאר א מענשען, זאנדערן ווי פאר א זאך, וואם דער שכל קאן ניט בעגרייפען.

דאפון שטאמט עס, וואם אלעס, וואם אויף דער וועלט איז ערגעץ, עהרליך און מענשליך, האט פראקטעסטירט און געשטריטען געגען דיעזע מאכט און געוזכט איהם צו מאכען שוואכער, וועהרענד טיראני, אונמענשליכקייט און פערדארבענהייט האבען איהר געשטיצט און געמאכט נאך שטארקער. דאפון שטאמט עס, וואם מיט טוגענדען און וואהלטהאטען האבען זיך ניט געקאנט אויסצייכענען אפילו די בעסטע קעניגע, וועהרענד זייערע שלעכטקייט און גרויזאמקייט פלעגען איבערשטיגען אלעס, וואם דער גיהנום אליין קען אויסטראכטען. לעבען האט דער קעניג ניט געקאנט געבען אבער דערפאר האט ער שטענדיג געגעבען טויט, און וואם העכער דער טראהן איז געשטאנען, אלץ מעהר מענשליכע ביינער זיינען געלעגען אונטער איהם.

אין אנדערע לענדער זיינען אויך געוועסען אויף טראהנען קעניגע, פון וועלכע יעצט איז שוין ניטא קיין זכר, עס זיינען געווען אויך צייטען, וועו אין א געווישע מלוכה, פלעגט דער עהיימנים־פאלער הערשער פערשווינדען, אבער קיין מאל האט נאך ניט פאסירט, אז די גאנצע וועלט זאל זיין לויז פון זיי. עס פלעגען אוועקגעהן וועדער ווערען א טראהן און וועדער פלעגט זיך אויף איהם ארויפזעטצען א געהיימנים־פאלער, און אונבעגרייפליכער, און מיט זיין אונבעגרייפליכקייט בעצויבערען מענשען; שטענדיג האבען זיך גע־פונען אזעלכע, וועלכע האבען איהם ליעבער געהאט ווי זיך זעלבסט, מעהר ווי די פרוי און קינדער און געווען בערייט צו געהן פאר איהם אין פייער און וואסער.

דער צוואנציגסטער און זיינע פארגענגער פלעגען זיך זעלטען ווייזען פאר דעם פאלק, דערפאר אבער פלעגען זיי איהם שטענדיג מזכה זיין מיט זייערע פארטרעטער, אויסשטעלענדיג זיי איבראל, וואו זיי האבען נאר געקענט: אויף מטבעות, אויף ליינוואנד, אויף גיפס און ז. וו. אויף יעדער טריט און שריט פלעגט מען רק זעהן דעם זעלבען געזיכט פון דערזעלבער רעטזעלהאפטער פערזאן. דערפאר פלעגען אויך אזעלכע מענשען, וועלכע האבען ניט געקאנט זייער

פאטער אדער גרויספאטער, גוט געקאנט די הערשער, וועלכע האָ־
בען רעגיערט מיט הונדערט אדער צוויי הונדערט יאהר פריהער.

דערפאר פלעגט אויך דאָס געזיכט פון יעדער הערשער, וועל־
כער האָט רעגיערט איבער מיליאנען, ליגען אין סטעמפעל פון א
געהיימניס און א פורכטבארער רעטזעל: אזוי רעטזעלהאפט און גע־
היימניספאל זעהט אוים שטענדיג דאָס געזיכט פון א מת. ווייל, דורך
די גענוועהנליכע, בעקאנטע גענזיכטס־ציגע קוקט ארוים דער געהיימניס־
פאלער און מעכטיגער טויט.

אזוי הויך איבער דעם לעבען איז געשטאנען דער קעניג.

מענשען זיינען געשטארבען, גאנצע דורות זיינען פערשוואונ־
דען גענוארען אין דר'ערד און ביי די קעניגע פלעגען זיך אומבייטען
בלויז די נעמען, ווי ביי א שלאנג די פעל. נאָך דעם עלפטען פלעגט
קומען א צוועלפטער, נאכהער א פינפצעהנטער, דאן וויעדער אן
ערסטער, פינפטער, צווייטער און אין דיעזע קאלטע צאהלען איז
געלעגען בעהאלטען א מין אונפערמיידליכקייט ווי אין די בעווענונג
פון דעם פענדעל, וואָס פלעגט אבקלאפען די מינוטען.

— אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין.

צווייטער קאפיטעל.

מיט אמאל איז אין דער מלוכה גוועארען א רעוואלוציאָן — א
געהיימניספאלער אויפשטאנד פון מיליאנען מענשען. עטוואָס אונ־
בעגרייפליכעם האָט דאָ פאסירט מיט דעם שטארקען בונד צווישען
דעם קעניג און דעם פאלק. דער בונד האָט אנגעהויבען גאנץ אונבע־
מערקטערהייד לויז צו ווערען און פאנאנדער צופאלען אזוי ווי א קער־
פער, פון וועלכען עס איז ארויסגעפלויגען דער לעבען. אין לאנד
זיינען נאָך געשטאנען דער זעלבער טהראָן, דער זעלבער פאלאָטץ און
דער זעלבער „צוואנציגסטער" — די מאכט אבער האָט ביסלעכווייז
געגוסס'ט; קיינער האָט ניט געוואוסט, וועו זי וועט שטארבען און
פיעלע האָבען געדאכט, אז זי איז מעהר ניט קראנק. דאָס פאלק האָט
אויפגעהערט צו געהארכען — און פון די פיעלע קליינינקע אויפשטענ־
דע איז אויסגעוואקסען א גוואלדיגע בעווענונג.

און ווי דאָס פאלק האָט נאָר אויפגעהערט צו פאלגען, האָבען זיך

גלייך אויפגערעקט זיינע אלטע, הונדערטיעהריגע וואונדען און ער האט אנגעהויבען שפירען הונגער, אונגערעכטיגקייט און אונטערדרי־קונג. דאס פאלק האט אנגעהויבען שרייען און פאדערען גערעכטיג־קייט, מיט אמאל האט ער זיך א הויב געטאן וויי א צערניגע, ווי־טענדע חיה, וועלכע איז פעהיג נקמה צו נעהמען אין איין מינוט פון די יעניגע וועלכע האבען איהר געהאלטען אין צוואנג, פאר לאנגע יאהרען פון קוואל און ערניעדערונג.

אזוי ווי זיי האבען זיך ניט צוזאמען גערעדט צו פאלגען, אזוי האבען זיי זיך ניט צוזאמען גערעדט צו מאכען אן אויפשטאנד, און אין איבערא האט מען אנגעהויבען צו רעבעלען. ניט וויסענדיג אליין צוליעב וואס און ווי אזוי, האבען די מענשען אנגעפאנגען צוצורוקען זיך צום טהראן אלין נעהענטער און נעהענטער; צום סוף זיינען זיי אונטערגעגאנגען צו טהראן אזוי נאהענט, אז זיי האבען שוין גע־האלטען איהם מיט די הענד; דאס איז נאך געווען וועניג פאר זיי און זיי האבען געכאפט א קוק טהאן אויך אין קעניגס שלאפציימער און געפרובט זעטצען זיך אויף דעם קעניגס שטוהלען. דער קעניג מיט די קעניגין האבען זיך חן'עוודיג אונטערגעשמייכעלט און דאס פאלק האט געווייגט פון נחת, שטעהענדיג אזוי נאהענט פון דעם „צוואנציגסטען".

די פרויען האבען געגלעט פארזיכטיג מיט זייערע פינגער די סא־מעט און די זייד פון די קעניגליכע קליידער און די מענער האבען זיך געשפיעלט מיט דעם קעניג'ס קינד.

דער קעניג האט זיך פערנייגט, די קעניגין האט בלאס וועדענ־דיג געשמייכעלט, און פון דעם זייטיגען צימער האט אריין גערוגען דורך די שפאלטען וואס אונטער'ן טהיר א גאנצער שטראם שוואדצע בלוט: דאס איז געווען די בלוט פון אן אריסטאקראט, וועלכער האט בענאנגען זעלבסטמארד, דערזעהענדיג, אז צו דעם קעניגס קליידער האבען זיך צוגעריהרט שמוציגע פינגער. ביים אוועקגעהן פון פאלאטץ האבען אלע געשריען: — עס לעבע „דער צוואנציג־סטער".

איינער האט געמאכט עפעס א קרומע מינע, אבער עס איז ge־וועז אזוי פרעהליך דארטען, אז ער האט אויך פערגעסען באלד זיין פערדרוס און אנגעהויבען שרייען: עס לעבע „דער צוואנציגסטער".

פאר נאכט איז די שמחה געווען שוין פאראיבער. אויף יעדער געזיכט איז געלעגען יעצט א חמארע און אין די אויגען איז געווען קענטיג א מין פערדאכט: א מיסטרויען צו דעם יעניגען, וואס האט טויזענ־דער יאהרען געגארט זיין פאלק מיט אלע טריקס. אין פאלאסט איז דונקעל, די גרויסע פענסטער קוקען פערטרויערט: דארטען, אינ־ווייניג, קלעהרט מען איבער עטוואס, דארטען מאכט מען עפעס כשוף. דארטען שליעסט מען א בונד מיט דער פינסטערנים און מען רופט ארויס פון איהר די הענקער, אום אנצושיקען זיי אויף דעם קאפ פון פאלק, דארטען וואשט מען אב יעדער מאל דעם מויל נאך די פאלישע קושען און מען וואשט אב דאס קינד, וועלכעם איז פער־שמוצט געווארען דאדורך, וואס דאס פאלק האט זיך אן איהם אנגע־ריהרט. פיעלייכט איז דארט קיינער ניטא. פיעלייכט געפינט זיך אין די גרויסע שווארצע זאלען קיינער ניט, חוץ דעם ערמארדעטען אריסטאקראט. מען דארף א געשריי טהאן, מען דארף איהם ארויס־רופען, אויב דארט איז נאך דא א לעבעדיגע נשמה.

— עס לעבע „דער צוואנציגסטער"!

דער בלאסער, פערמאטערטער נאכט־הימעל קוקט אראב אויף די בלאסע געזיכטער, וועלכע האבען געקוקט צום הימעל. די צושרא־קענע וואלקענס פליהען און די גרויסע פענסטער שיינען מיט פאלשען ליכט.

— עס לעבע „דער צוואנציגסטער"!

דער סאלדאט, וואס שטעהט אויף דער וואך בלאנדושעט אויף ארום אין דער מיינגע; ער האט פערלארען זיין ביקס און שמייכעלט אונטער. דער שלאס אין די אייזערנע טיהרען בריאזגעט; אויף די הויכע, אייזערנע שטיינגלאך פון דעם צאם זיינען אויסגעוואקסען שווארצע אונגעהייערע פריכטע, איינגעשרומפפטע קערפער, אויס־געשטרעקטע הענד, עטוואס בלאסער פון דעם הימעל און שווארצער פון דער ערד. עס ציהען זיך מחנות שווארצע וואלקענס, וועלכע קוקען אראב אונטען. עס הערען זיך געשריייען, איינער האט אנגע־צונדען א פאקעל און די פענסטער פון פאלאסט האבען זיך בערעקט מיט א נעבעל, אנגענאסען זיך מיט בלוט און צוגערוקט זיך צו די מענגע. אויף די וועגד האט עטוואס א מאנץ געטהאן און ארויפגע־שפרונגען גלייך אויפ'ן דאך. דער שלאס שווייגט, די רעשאטקע איז

בעוואקסען געווארען מיט מענשען און איז גלייך פערשוואונדען — דאס פאלק בעוועגט זיך — עס לעבע „דער צוואנציגסטער" !

הינטער די פענסטער האבען זיך א ווייז געטהאן בלאסע פייער־לעך, א העסליכע גענזיכט האט זיך צוגעקוועטשט צום שויב און איז גלייך פערשוואונדען. אלעס ווערט ליכטיגער. די ליכט וואקסען, פערמעהרען זיך און שאקלען זיך ארום אין אלע זייטען ווי אין א טאנץ ארער א פראצעסיאן. די פייערלעך רוקען זיך נאכהער צו אייר־נע צו די אנדערע, פערנייגען זיך און אויף דעם באלקאן געהן ארויס דער קעניג מיט די קעניגין. זיערע געזיכטער זעהן זיך זעהר שלעכט און עס קען זיין, אז דאס זיינען גאר ניט זיי.

— פייער, „צוואנציגסטער", פייער ! מען זעהט דיר גאר ניט.

דאס פאקעל ליכט האט א לייכט געטהאן אביסעל אן א זייט און אין א דונקעלען העהל האבען זיך בעוויעזען צוויי רויטליכע, ציטערנ־דע געזיכטער. די וואס זיינען געשטאנען פון ווייטען האבען אנגע־הויבען שרייען : — דאס זיינען ניט זיי. דער קעניג איז אנטלאפען !

אבער די וואס זיינען געשטאנען פון דער נאהענט האבען זיי דערקענט און אנגעהויבען צו שרייען מיט שמחה :

— עס לעבע „דער צוואנציגסטער"!

די רויטע געזיכטער בעוועגען זיך לאנגזאם ארויף און אראב דא שיינענדיג מיט א רויטען פייער, דא בלאס ווערענדיג אין שאטען : דא פערנייגען זיי זיך פאר דעם פאלק. דאס פערנייגען זיך פאר דעם פאלק דער נייגעהנטער, דער פיערטער, דער צווייטער ; דאס פערנייגען זיך אין רויטליכען רויך יענע רעטזלהאפטע בעשעפענישׂ, ווען כע בעזיצען אזא אונבענרייפליכע, פאסט געטליכע מאכט און הינטער ווען כע בעהאלטען זיך מארדטהאטען, הינריכטונגען, גרויסקייט און מורא.

עס ווילט זיך הערען עפעס א לעבעדיגע שטימע, ווארים ווען ער קומט מיט זיין פייערדיגע געזיכט און שווייגט אוז אזוי איז שרעקליך צו קוקען אויף איהם, ווי אויף דעם טייוועל, ווען כער איז נאר וואס ארויסגעקראכען פון גיהנום.

— רייד צוואנציגסטער ! רייד !

א זאָנדערבאָרע בעוועגונג מיט'ן האָנד, א הערשערישע און אַלטע בעוועגונג, אַווי אַלט ווי די הערשאפט אַליין, ווייזט דעם עולם, אז מען זאָל שווייגען און א שטילע, אונבעקאַנטע שטימע לאָזט ארויס עפעם זאָנדערבארע אַלטע ווערטער:

— עס פרעהט מיר זעהר, וואָס איך קוק אויף מיין גוטעם פאָלק. און מעהר ניט? נאָר דאָס איז הפנים וועניג? עס פרעהט איהם! איהם דעם צוואַנציגסטען פרעהט! זיי ניט בייז אויף אונז, צוואַנציגסטער; מיר לייבען דיר און דו לייב אונז. אויב דו וועסט אונז ניט לייבען, וועלען מיר וויעדער אריינברעכען צו דיר אין זאאל, אין עס־צימער, אין שלאָף־צימער און מיר וועלען דיר צווינגען, אז דו זאָלסט אונז לייב האָבען.

— עס לעבע דער צוואַנציגסטער, עס לעבע דער קיניג, עס לעבע דער הערשער.

— קנעכט!

וואר האָט עס געזאָגט „קנעכט"? די פאלקען וועלען אויסגעלאָשען, זיי גענהן אַוועק. וויעדער בעוועגען זיך בלאסע פייערלעך, די פענסטער ווערען דונקעל, בעציהען זיך מיט א נעבעל, גיעסען זיך מיט בלוט און זוכען אימעצען אין דער מענגע.

די וואָלקענס לויפען ארומקוקענדיג זיך, איז עס ווירקליך נעווען ער אָדער עס האָט זיך בלויז אבגעדוכט? מען האָט איהם גע־זאָלט אָנטאָפען, צוריהרען זיך מיט די הענד צו זיינע קלייד־ער, צו זיין געזיכט: ער האָט געזאָלט אָנהויבען שרייען פון שרעק אָדער פון שמערץ.

דער עולם גענט זיך פאנאנדער שווייגענדיג, פול מיט די דונ־קעלסטע עראינערונגען, פארגעפיהל און שרעק. די גאנצע נאכט טראָגען זיך איבער די שטאָדט שרעקליכע חלומות.

דריטער קאַפיטעל.

דער קעניג האָט שוין גאהאט בדעה צו אנטלויפען. פיעלע מענ־שען האָט ער בעצויבערט, אנדערע האָט ער איינגעשלעפערט און עס האָט שוין גאהאלטען נאָר נאהענט דאפון, אז ער זאָל וויעדער פריי ווערען; אבער איינער פון די טרייעסטע זיהן פון פאטערלאנד האָט

איהם דערקענט אונטער דער מאסקע פון א שמוציגען דיענער. ער האָט ניט געוואָלט גלויבען אין אנפאנג זיינע אייגענע אויגען און האָט ארויסגעגומען פון טאש א מטבע, אום צו זעהן אויב דאָם איז ווירקליך דאָם געזיכט פון דעם קעניג. אין איין מאָמענט האָבען א קלונג געטהאָן די גלאָקען, פון די הייזער זיינען ארויסגעלאָפען דערשראָקענע בירגער און געשריען:

„יע, דאָם איז ער."

יעצט זיצט ער שוין אין דעם גרויסען, שוואַרצען טורעם מיט די דיקע וואנד און קלייניגקע פענסטערלאָך. איהם היטען יעצט די טרייסטע זיהן פון פאָלק, וואָלכע לאָזען זיך מיט גאָר ניט אונטערקויפען. אום צו מאכען זיך א ביסעל פרעהליך לאָזען איהם די היטער אין געזיכט דעם רויך פון זייערע ציגארען, וואן ער געהט ארויס אויפ'ן הויף דורכשפאצירען זיך, אום ער זאָל ניט האָבען די מעגליכקייט צו פערפיהרען אימיצען פון די פערבייגעהענדע, האָבען די היטער פערקלאפט פון אונטען אלע פענסטערלאָך און פון אויבען האָבען זיי ארומגעשטעלט מיט ברעטער, אזוי, אז אויסער די וואָלקענס קאָן ער קיינעם ניט זעהן. אָבער ער איז שטארקער. אנשטאט צו לאָבען האָט ער זיך גענומען יעצט צו ווייזען מיט רחמנות־טרערען. דורך די וואנד פון געפענגנים זוכט ער ארויסצורופען א פערראטה. אומעדום ערשיינען פעררעטהער און פרייגד, ארום די גרענצען פון לאנד שטעהן די הערשער פון די בענאכבארטע מלוכות מיט גאנצע ווילדע מחנות פון מוטער־מערדער, וואָלכע האָבען זיך פערזאמלט, אום צו געהן טויטען זייער מוטער — די פרייהייט.

אין די הייזער, אין די גאסען, אין די דערפער, אין די פאלאצען פון פאָלקס־פערזאמלונג — איבעראל הערשט פערראטה. וואה איז דעם פאָלק! איהם האָבען פערראטהען די יעניגע, וואָלכע זיינען געוועון די ערשטע אויפצוהויבען די פאָהן פון דער רעוואָלוציאָן. וואה איז צום פאָלק! איהם האָבען פערראטהען די יעניגע, וואָלכע ער האָט אָבגענעבען זיין נשמה. איהם פערראטהען פאָלקס פערטרעטער מיט עהרליכע געזיכטער און פלאמענדע רעדען, וואָלכע זיינען אָנגעשטאָפט מיט אימיצעגס גאָלד.

מען האָט געמאכט איבער'ן גאנצען שטאָדט אן אונטערזוכונג; עס איז ארויסגעגעבען געוואָרען א בעפעהל, אז 12 אוהר זאָלען אלע

זיטצען צו הויז. עס האָבען א הילך געטהאָן די גלאָקען און זייערע מעלאנכאָלישע טענער האָבען זיך צוגאָסען וועיט אין דער לופט. זייט די שטאָדט עקזעסטירט איז נאָך קיין מאל ניט געווען אין איהר אזא טויט שטילקייט ווי יעצט, די מאגאזינען זיינען געשלאָסען, ארום די פאנטאנען איז לעער, און אין די גאסען זעהט מען ניט א לעבעדיגען נפש. ארום די וועגר טאנצען ארום דערשראָקענע קעטץ, ניט ווי־סענדיג אויב עס איז איצט טאָג אָדער נאכט און עס איז אזוי שטיל, אז מען קען הערען ווי זיי שטעלען זייערע פיסלעך אויף די שטיינער.

ענדליך זיינען די קעטץ אויך פערשוואונדען פון די גאסען. אויף אלע גאסען געהן ארום קופקעלעך בעוואפענטע מענשען. זיי רעדען הויך און שטאמפען מיט זייערע פיס. זיי זיינען ניט פיעל, אבער דאָס לארעם וואָס זיי מאכען איז פיעל גרעסער, ווי פון די הונדערט טויזענד מענשען, וועלכע בעווענגען זיך געווהנליך דורך די גאסען.

די טרייע זיהן פון פאלק האָבען געפונען 10 טויזענד פערעטהער און אריינגעווארפען זיי אין געפענגנים. יעצט איז אויף די טורעמס א פערגעניגען צו קוקען. זיי זיינען אנגעשטאָפט פון אויבען ביז אונטען מיט אזוי פיעל שמוטציגען פערראטה, אז עס דוכט זיך, אז זיי וועלען דאָס ניט אויסהאלטען און פאנאנדער פאלען.

דיעזען אבענד איז אין שטאָדט געווען אן אילליומינאציאָן. די הייזער זיינען וויעדער פוסט געווארען און אין גאס האָבען זיך ארויסגעשאָטען אונצעהליגע פאלקס־מאססען. פרעהליך זיינען זיי געגאנגען איבער'ן שטאָדט פון איין ענד ביז צום אנדערען. פון דער וויטען האָט מען געקענט בלויז בעמערקען, ווי א גרויסע, שוואַרצליכע מאכע דרעהט זיך אהער און אהין, ווי זיי גיעסען זיך צוואמען און פאלען און וויעדער פאנאנדער.

אויף א פאנאר האָט זיך ארומגעווייעגט אייגער א געהאנגענער, דאָס איז געווען א פערעטהער, וועלכער האָט ניט געהאט דעם מזל צו דערשלעפען זיך א לעבעדיגער ביין געפענגנים. זיינע אויסגעצויגענע פיס האָבען זיך אבגעקלאפט אין די קעפ פון די וואָס האָבען געטאנצט אין גאס און עס האָט אויסגעזעהן אז ער טאנצט אויך, אז ער איז דער דיריזישער פון די טענץ. נאָכהער האָט מען זיך אוועקגעלאָזען צום טורעם און פאריסענדיג די קאפ האָט מען געשריען דורך די דיקע וועגד :

— טויט דעם צוואנציגסטען ! טויט !

אין די פענסטערלאך פון טורעם האָט זיך געזעהן א פייערל ; דאָס האָבען די טרייע זיהן פון פאָלק געהיט דעם טיראן. נאָכדעם ווי מען האָט זיך בערוהיגט, זעהענדיג, אז ער וועט שוין ניט קענען אנטלויפען, האָט מען ווייטער געשריען אויף שפּאָס : טויט דעם צוואנציגסטען !" אויף דעם אָרט פון איניגע שרייערס זיינען אונטערגעקומען נייע. די גאנצע נאכט זיינען איבער'ן שטאָדט ארומגעפלויגען שרעקליכע חלומות און אזוי ווי גיפט האָט געברענט איהרע געדערים, די טורעמס און די טורמעס, וועלכע זיינען געווען אנגעפילט מיט פערראטה.

די פעררעטהער האָט מען געטויטעט. די מאַסען האָבען געכאַפט העלצער, שטיינער און צוויי טעג נאָך דער רייהע געדאָשען אין די טורעמס, ביז זיי האָבען שוין ניט געהאַט מעהר קיין כח. די ערד האָט שוין ניט געקענט איינזויגען מעהר די פעטע בלוט און מען האָט געמוזט אונטערבעטען שטרוי, אָבער די שטרוי האָט אויך דורכגעווייקט. זיעבען טויזענד פעררעטהער האָט מען ג'הרג'עט ! זיעבען טויזענד פעררעטהער זיינען אריין אין דר'ערד, אום אָבצוריניגען די שטאָדט און געבען די פרייהייט א נייעם לעבען.

וויערער איז מען געגאנגען צום צוואנציגסטען און בעויעזען איהם די אבגעהאקטע קעפּ און די ארויסגעריסענע הערצער און ער האָט אויף זיי געקוקט. אין די פאָלקס-פערזאמלונג איז געוואָרען א רעש, א סומאַטאָבע : מען האָט געזוכט דעם מענשען, וועלכער האָט געהייסען אויסשטעכען די פעררעטהער און מען האָט ניט געפונען. וואר האָט דאָך געהייסען ? דו ? אפשר דו ? וואר האָט דאָס געהאט די העזה צו געבען אזא בעפעהל אָהן די ערלויבנים פון די פאָלקס-פערזאמלונג ? אנדערע לאכען אונטער אביסעל, — קענטיג, אז זיי ווייסען עפּעס.

— איהר מערדער !

— ניין מיר זיינען נימ קיין מערדער, מיר האָבען רחמנות אויף אונזער פאטערלאנד און איהר האָט רחמנות אויף די פעררעטהער. דער פערראטה ווערט נאָך אימער ניט קלענער און רייסט זיך אריין אין רעכטען הארצען פון פאָלק. אזוי פיעל צרות שוין געהאט, אזוי פיעל בלוט שוין פערגאָסען און דעם פערראטה קען מען ניט אויסרא-

מען. דורך די דיקע וועגד פערשפרייט נאָך דער איינגעשפאַרטער הערשער פערראטה.

וועה איז צו די פרייהייט! פון מערב זייט קומט אָן טרויערי־גע נאכריכטען איבער קריעג, איבער געשלעגען, איבער א נאַרריש־טהיי פון פאָלק, וועלכער האָט געגומען וואפפען און וויל קעמפען געגען די פרייהייט. פון אלע זייטען רוקען זיך אונטער אימער נעהענ־טער די הערשער. וואָס זיינען אראָבגעקראָבען פון זייערע טהראָנען, מיט זייערע באַנדען. פון וואנען א וואָלקען זאָל ניט אָנקומען, בריינגט ער איכער א געפעהרליכע כמאַרע; דער איינגעשפאַרטער אין דעם טורעם ווערט רק מונטערער פון דיעזע נייעם און דעם פאָלק ווערט רק טרויעריגער אויפ'ן האַרצען.

וועה צו דעם פאָלק! וועה צו די פרייהייט! די לבנה איז בייי־נאכט העלל און לייכט ווי איבער חורבות. אָבער די זון פערגעהט יעדער אבענד אין א נעבעל, עם לויפען אָן אויף איהר גאנצע מא־סען שווארצע, קרומע, צודרעהטע וואלקענס און שטיקען איהר. זיי קוועטשען און דריקען איהר ביז זיי ווערען פערשוואונדען הינטער דעם האָריזאָנט.

אויף א מינוט האָט זיך איהם איינגעגעבען א קוק צו טהאָן צווי־שען די וואָלקענס און וואָס פאר א פערטרויערטער, פערקימערטער, שטראהל עם האָט זיך בעוויעזען! דאָס איז גוועען א צארטער, פלי־נ־קער שטראהל, וועלכער האָט זיך צוגעטוליעט צו די שפיטצען פון די בוימער, הייזער און קירכען, א קוק געטהאָן מיט גרויסע העלע און שרעקליכע אויגען, איז רונקעל געוואָרען, אָנגעהויבען שמעלצען און פערלאָשען געוואָרען. אין דעם ווייטען אָקעאַן האָט זיך אראָבגעלא־זען א וואָלקען־מאַססע ווי א בערג־קייטע, אַוועקשלעפענדיג מיט זיך די זון. וועה איז צום פאָלק, וועה איז צו די פרייהייט!

און דער איין־אויגיגער וועכטער פון טורעם־זייגער געהט זיך ארום מיט זיין פערגרעסער־גלאָז צווישען די רעדלאך און די פרו־זשינעס און קוקט זיך מיט נחת אויף די בעוועגונגען פון דעם פענ־דעל.

— אזוי איז געווען, אזוי וועט זיין.

איין מאָל, בשעת ער איז נאָך געווען יונג, איז דער זייגער עט־וואָס קאַליע געוואָרען און האָט זיך אבגעשטעלט אויף צוויי טעג. און

דאָס איז געווען אזוי שרעקליך, אז עס האָט אויסגעזען אזוי ווי די צייט האָט אָנגעהויבען פאַלען מיט איהר גאנצער כּאָבע. ווען מען האָט דעם זייגער צורעכט געמאכט איז וויעדער אלץ גוט געוואָרען. יעצט שווימט די צייט דורך די פינגער, זי פאַלט טראָפען ווייז, און צושנייט זיך אויף קליינינקע שטיקעלאָך.

דער קופערנער קאָפּ פון פענדעל גלאנצט, בשעת ער בעווענט זיך דונקעל, און א טויב שטעהט אויפ'ן געזיכט און ווארקעט :

— אזוי איז געווען, אזוי וועט זיין.

פיערטער קאַפּיטעל.

די טויזענדיעהריגע מאָנארכיע איז שוין געווען צושמעטערט. שטימען קלייבען האָט מען שוין גערארפט. עס האָבען זיך אויפגעהויבען פון די ערטער אלע, ווער עס איז נאָר געווען אויף די פאַלקס־פערזאמלונג און פון אונטען ביז אויבען איז זי פול געוואָרען מיט שטעהענדיגע מענשען. דער קראנקער דעפוטאט, וועלכען מען האָט געבראכט צו די פערזאמלונג אויף א שטוהל, האָט זיך אויך אויפגעהויבען.

אונטערגעהאַלטען פון זיינע פרייַנד, האָט ער אויסגעגלייכט זיינע אלטע, צושלאָגענע פים און אויפגעשטאַנען ; ער האָט אויסגעזוכט זיי ווי א הויכער אויסגעטריקענטער בוים, וועלכער שטעהט אָנגעשפּאַרט אויף צוויי יונגע בוימעלאָך.

— די רעפובליק ווערט אָנגענומען איינשטימיג — האָט אויסגעשריען אייגער מיט א דינינקער שטימע אין וועלכע עס האָט זיך געפיהלט אן אונבעשרייבליכע שמחה.

אָבער אלע שטעהן. עס געהט אוועק איין מינוט, די צווייטע ; אויפ'ן פלאץ, וואָס איז אָנגעפילט מיט ערוואַרטענדע מאסען, האָט א הילך געטאָן א דונערנדער געשריי, און דאָ איז נאָך אלץ שטיל און רוהיג ווי אין א קירכע; די שטרענגע, ערנסטע געזיכטער זיינען אזוי ווי פערגלייווערט געוואָרען אין זייער עהרענהאַפטער שטאַלצער פאָזע. פאר וועמען שטעהן זיי ? קיין קעניג איז שוין ניטאָ.

עס איז שוין ניטאָ אויך קיין גאָט, דער קעניג און טיראן פון הימל — ער איז שוין אויך אַרונטערגעוואָרפען פון זיין הימלישען

טהראָן. זיי שטעהן יעצט פאר די פרייהייט ! דער אלטער דעפוטאט, ביי וועלכען דער קאָפּ האָט געציטערט געוועהנליך פון אלטקייט, האלט יעצט דעם קאָפּ שטאָלץ און יונג. ער האָט אָבגעוקט פון זיך די פריינד, וועלכע האָבען איהם אונטערגעהאלטען, און שטעהט אליין — די פרייהייט האָט דאָ געשאפען א וואונדער. דיעזע מענשען, וועלכע לעבען צווישען שטענדיגען שטורם, בונטען און בלוט, האָבען שוין לאנג ניט געווייניט, און יעצט שטעהן זיי און וויינען.

די גרויזאמע אדלער־אויגען, וועלכע האָבען געקוקט אזוי רוהיג אויף די בלוטיגע זון פון דער רעוואלוציאָן, האָבען ניט אויסגעהאלטען דעם צארטען שטראהל פון פרייהייט און פאנאנדער געווייניט זיך.

אין דעם זאל איז שטיל. הינטער די פענסטער הערט זיך א גערויש. וועראנדיג אימער שטארקער און גרעסער, פערליערט ער זיין שארפקייט מיט זיין גליקקייט און מעכטיגקייט דערמאהנט ער דעם רויש פון דעם אונענדליכען ים. יעצט זיינען אלע דיעזע מענשען פריי. פריי איז דער, ווער עס שטארבט, פריי איז דער, ווער עס וועלט געבוירען, פריי איז דער, ווער עס ליעבט. פערניכטעט איז געוואָרען די נעהיימניספאָלע מאכט פון אייגעם, וועלכער האָט געהאלטען טויזענדע יאָהרען אין קייטען פיעלע מיליאָנען. עס זיינען פאנאנדערגעפאלען די שוואָרצע געוועלבען פון טורמעם און איבער דעם קאָפּ שיינט א קלאָהרער הימעל.

— פרייהייט — שעפטשעט אייגער אזוי שטיל און צארט, ווי ער וואלט דערמאהנען דעם נאָמען פון א גליעבטע.

— פרייהייט ! — שרייט א צווייטער קוים כאפענדיג דעם אטהעם פון פרייד, פול מיט בעגייסטערונג און שטרעבען.

— פרייהייט — שרייט דער אייזען.

— פרייהייט — זינגען די סטרונעס.

— פרייהייט — מורמעלט דער ברויזענדער ים.

דער אלטער דעפוטאט איז געשטארבען. זיין הארץ האָט ניט אויסגעהאלטען די אונענדליכע פרייד און איז געבליעבען שטעהן. און דער לעצטער קלאָפּ זיינער איז געווען : פרייהייט. דער גליקליכסטער פון די מענשען ! אין דעם געהיימניספאלען שאטען פון קבר וועט ער אָוועקטראָגען מיט זיך דעם זיסען חלום איבער די יונגע פרייהייט. מען האָט ערווארטעט אז אין שטאָדט זאלען פאָרקומען אונ־

רוהען, אבער עס איז גאר נישט געווען. דער פרייהייטס־אטהעם האט אויסגעעדלט די מענשען און ארויסווייזענדיג זייער שמחה זיינען זיי געווען צארט, אזוי ווייך, אזוי בעשיידען, ווי מעדכען. זיי האבען אפילו ניט געטאנצט. זיי האבען כמעט ניט געזונגען; זיי האבען מעהר ניט ווי געקוקט איינע אויף די אנדערע, מעהר ניט ווי געגלעט איינע די אנדערע, פארזיכטיג צוריהרען זיך מיט'ן האנד: אזוי איז אנגענעהם צו גלעטען א פרייען מענשען און קוקען איהם אין די אויגען! קיינעם האט מען ניט אויפגאהאנגען.

עס האט זיך געפונען איינער א נארר, וועלכער האט א געשריי געטהאן: „עס לעבע דער צוואנציגסטער" און איז שוין בעריט ארויגצופאלען ביי די אויפגעריצטע מאסע אין די הענד און צוריסען ווערען אויף שטיקער. איניגע האבען זיך אויפגערעגט, אבער די מיסטע האבען מעהר ניט ווי געוואונדערט זיך און אנגעקוקט דעם שרייער, ווי א קאמפאניע ליידיג־געהער, שטעהענדיג ביי'ן ים קוקען אן אן אפפע, וואס קומט אן מיט'ן שיף פון בראזיליען.

מען האט איהם אבגעלאזען.

אין דעם צוואנציגסטען האט מען זיך דערמאהנט ערשט שפעט אין דער נאכט.

איניגע בירגער, וועלכע האבען זיך ניט געקענט שיידען מיט דיעזען גרויסען טאג און וועלכע האבען בעשלאסען ארומצושפאצירען די גאנצע נאכט, האבען זיך דערמאהנט צופעליג אן דעם צוואנציג־סטען און אוועקגעלאזען זיך צום טורעם.

ער איז געווען אזוי ווי צוזאמענגעפאסען מיט'ן הימעל און אין דעם מאמענט, וועו די בירגער זיינען אונטערגעגאנגען איז איבער'ן טורעם געשטאנען א שטערן. דער קליינינקער שטערן איז אונטער־גענאנגען גאנץ נאהענט, א בליץ געטהאן און פערשוואונדען געווארען אין דער פינסטערנים. גאנץ ניעדריג אונטער דר'ערד האבען געלייכט צוויי קליינינקע פענסטערלעך, דאס האבען געוואכט די היטער.

עס האט געשלאגען צוויי אוהר.

— ער וויים, אדער ניט? — האט איינער פון די אונטערגעקו־מענע געפרעגט, איינקוקענדיג זיך אויף די שווארצע מאסע און סטא־רענדיג זיך צו פערשטעהען איהם. פון לעבען דער וואנד האט זיך

ארויסגערוקט א דונקעלער שאטען און א שוואכע, מאטע שטימע האט געענטפערט :

— בירגער, ער שלאפט.

— ווער זייט איהר, בירגער ? איהר האט דאך מיר איבערגע־שראקען : איהר גענט שטיל ווי א קאטץ.

פון פערשיעדענע זייטען האבען זיך אונטערגערוקט נאך אייניגע דונקעלע שאטענס און האבען זיך אבגעשטעלט שווייגענדיג פאר די אנגעקומענע.

— פאר וואס ענטפערט איהר ניט ? אויב איהר זייט א טייוועל, טא ווערט פערשוואונדען : די פאלקס־פערזאמלונג האט אבגעשאפט אלע שדים און אלע רוחות.

דער אונבעקאנטער האט זיך אבגערופען :

— מיר היטען דעם טיראן.

— אייך האט די קאמונע אוועקגעשטעלט דא ?

— ניין, מיר שטעהן דא פון זיך אליין. מיר זיינען נעווען דא 37 מענשען, אייגער פון אונז איז געשטארבען און יעצט זיינען מיר 36. שוין מעהר ווי צוויי מאנאט, ווי מיר וואהנען דא ביי דיעזע וועג ; מיר זיינען שוין מיער געווארען.

— די נאציאן איז אייך דאנקבאר. איהר ווייסט וואס היינט האט פאסירט ?

— יא, מיר האבען עטוואס געהערט. מיר היטען דעם טיראן.

— איהר האט געהערט, אז איצט איז א רעפובליק — פרייהייט?

— יא, מיר היטען דעם טיראן.

— לאמיר זיך צוקוסען, ברידער !

די קאלטע ליפען האבען זיך צוגעריהרט צו די הייסע ליפען.

— מיר זיינען פערמאטערט געווארען. ער איז זעהר שלוי און געפעהרליך. מיר קוקען טאג און נאכט אין די פענסטער און אין די טיהרען. מיר קוקען אלץ דארטען, אין יענע פענסטער. איהר קענט איהם יעצט ניט געפינען. זאגט איהר, אז עס איז פרייהייט ? דאס איז זעהר גוט. אבער מיר דארפען געהן אויף אונזערע ערטער. זייט רוהיג, בירגער, ער שלאפט. מיר בעקומען נאכריכט, יעדע אלבע שטונדע. ער שלאפט.

די שאטענס האבען זיך אבגערוקט און פערשוואונדען געוואָרען אזוי ווי זיי וואלטען אריינגעקראכען אין דר׳ערד. דער שוואַרצער טורעם איז געוואָרען אזוי ווי העכער און פון דעם לינקען שפיטץ האט זיך ארויפגעצויגען צום שטאדט צו א פינסטערער פאַרמאָזער וואל־קען. עס האט אויסגעזעהן אזוי ווי דער שטורעם וואקסט און ציהט אויס די הענד. אין דעם געדיכטען פינסטערנים פון וואנד האט מיר א מאל א בליטץ געטהאָן א פייער און איז פערלאָשען געוואָרען — דאם איז געווען א מין סיגנאל. איבער׳ן שטאדט האט זיך אויסגע־שפרייט א וואלקען און איז גע׳ל געוואָרען פון דעם פייער־שיין. עס האט אנגעהויבען שפריטצען א רעגען. עס איז געוואָרען שטיל און רוהיג.

שלאָפט ער ווירקליך ?

פינפטער קאַפיטעל.

עס זיינען פערבייגעגאנגען נאָך עטליכע טעג, אין וועלכע דאָס פאלק האט זיך ניט געקענט גענוג אנפרעהען מיט דעם גענוס פון פריי־הייט, — ערשט מיט אמאל האבען זיך וויעדער אנגעהויבען ארומטרא־גען נאכריכטען פון מיסטרויען און מורא. די נאכריכטן, אז מען האט איהם ארעסטירט פון זיין טהראָן, האט דער טיראן אויסגע־הערט מיט פערדעכטיגער רוהיגקייט — ווי קען בליבען רוהיג א מענש, וועלכער הערט, אז מען האט צוגענומען פון איהם די קעניג־ליכע קרוין, ווען ער וואלט ניט אויסגעטראכט עפעס שרעקליכעס ?

און ווי קען בליבען רוהיג א פאלק ווען ער וויים, אז צוויישען איהם וואהנט איינער א רעטזעלהאפטער, וועלכער בעזיצט דעם וואונדערליכען כח צו בע׳כשופ׳ן מענשען ? זייענדיג שוין ארבענע־וואָרפען פון טהראָן, בליבט ער נאָך אלץ פורכטבאר ; איינגעשפאר־טערהייד ווייזט ער נאָך ארוים זיין טייוועלשע מאכט, וועלכע פער־שפרייט זיך נאנץ ווייט.

די וואס געפינען זיך נעבען איהם נאָהענט ווייזען קוקענדיג אויף זיינע צרות. מען האט געזעהען ווי א פרוי האט געקושט די קעניגין אין האנד, מען האט געזעהן ווי איינער פון דעם קעניג׳ס היטער האט זיך אבגעווישט א טרעהר פון אויג ; מען האט געהערט א רעדנער,

וועלכער אפעלירט צום פאָלק, אז ער זאָל האָבען רחמנות. פונקט ווי ער וואָלט ניט געווען גלייכלייכער אויף יעצט אפילו פאר פיעלע טויזענ־דע אינגליקלייכע, וועלכע האָבען קיין מאָל ניט אָנגעזוהן די שיין און וועלכע כען וויל נאָך אויף וויטער ברייננען פאר א קרבן צוליעב איהם. וואר קען ערב זיין, אז מאָרגען וועט די לאנד וויעדער ניט משוגע ווערען און בעטען אויף די קניע פערצייהונג ביי דעם קעניג און וויע־דער אוועקזעצען איהם אויף דעם טהראָן, וועלכער איז צושטערט געוואָרען מיט אזוי פיעל צרות, מיט אזוי פיעל שמערצען! אויפ־גערעגט פון כעס און מורא הערט זיך צו דאָס פאָלק צו די רעדען פון די פאָלקס־פערזאמלונג. עפעס זאָגנערבארע רעדען, שרעקליכע וואר־טער! די פאָלקס־פערטרעטער רעדען גאָר דערפון, אז צום קעניג טהאָר מען זיך ניט צוריהרען, אז דעם קעניג טהאָר מען ניט משפט'ן, וויל ער איז א קעניג. הייסט דאָך דאָס, אז די קעניגע עקזיסטירען נאָך! און וואר זאָגט דאָס? דאָס זאָגען מענשען, וועלכע האָבען פיינד די טיראנייי, די זיהן פון פאָלק, וועלכע קומען ארויס פון יענע שיכטען, וואָס האָבען איבערגעטראָגען אויף זיך די גרויזאמע און גע־מיינע הערשאפט פון די קעניגע. א שרעקליכע בלינדקייט.

די מייסטען הויבען שוין אָן צו נייגען זיך אויף דעם צד פון קעניג. פון טורעם, וואו דער קעניג איז איינגעשפארט געהט א מין געלבער טומאָן, וועלכער קריכט אריין אין די הייליגע קאמערען פון פאָלקס־שכל, פערבלענדעט די אויגען און שטיקט די יונגע פרייהייט — די יונגע כלה, וועלכע שטארבט אונטער דער חופה מיט דעם ברויט־קראנץ פון וויסע בלומען אויפ'ן קאָפ. טרויער און פערצווייפלונג גנב'ען זיך אריין אין די הערצער און פיעלע הענד זוכען וואפען, זייענדיג בעריים בעסער צו שטארבען פאר פרייהייט, איידער צו לע־בען אונטער טיראנייי.

עם הערען זיך געשרייען פול מיט טויט־פעראכטונג:

— איהר ווילט אז אין לאנד זאָל זיין אין מענש און 35 מיליאָן בהמות?

— יא, זיי ווילען. זיי האָבען ארָאבגעלאָזען די אויגען און שווייגען. זיי זיינען שוין מיעד געוואָרען צו ראנגלען זיך; צו פער־לאנגען — און אין זייער געמעצען, אין זייערע פארבלאָזע, קאָלטע רעדען שפירט זיך שוין דאָס בילד פון א טהראָן . . .

די רעדען אויף דער פאָלקס־פערזאמלונג זיינען דונקעל און אין שווייגען פיהלט זיך שוין פערראטה. די פרייהייט — די אָרימע כלה אין וויסע בלומען — שטאַרבט אוועק אין מיטען האָכצייט.

ששש! . . . אין דרויסען הערט זיך עפעס א גרויסער טאפּ־טשען מיט די פיס. מען גיהט! עס הערט זיך א נערוויש אזוי ווי פון צוהנדליגע בארבאנען.

טראם . . . טראם . . . טראם . . . עס גיהן די פאָרשטעדט. זיי גיהן פערטהוידיגען די פרייהייט. טראם־טראם־טראם. — וועה איז צו די פערריעטהער.

— דאָם פאָלק בעט ערלויבנים צו שטעלען זיך פאר די פערזאמלונג.

קען מען דען אבהאלטען די שנעע־בערג, ווען זיי האלטען אין פאלען? ווער קען זאגען צו אן ערד־ציטערניס: „מעהר ווי ביז אהער טהארסט דו ניט אונטערגעהן?"

די טיהרען מאכען זיך פאנאנדער און עס בעווייזען זיך די פאָר־שטעדט. אבגעברענטע גענזיכטער, אבגעדעקטע הערצער, שמאטעס פון אלערליי פארבען אנשטאט קלייד ער. אין די אונרוהיגע בעווענונ־גען פיהלט זיך מוטה. די אויגען ברענען מיט פייער. עס טארטשען פיקעס, קאסעס, אייזענס און צאם־פלעקער. דא שטעהט צוזאמען מענער, פרויען און קינדער. טראם, טראם, טראם . . .

— עס לעבען די פערטרעטער פון פאָלק! . . . עס לעבע די פרייהייט! טויט צו די פערריעטהער!

די דעפוטאטען שמייכלען אונטער, און פערנייגען זיך העפליך. פון דיעזע אונענדליכע בעווענונג הויבט אן צו שווינדלען דער קאָפּ. אלע גענזיכטער זהען אוים ווי איינס. אלע געשריייען וועלען צוזא־מענגענאסען אין א געריכטען, איינטאניגען גערויש. דער טאפּטשען מיט די פיס וועלט עהנליך צום קלאפען פון רעגען איבער'ן דאך: א ריעזיגער דאך און ריעזיגע טראפענס.

עס גיהט אווק א שטונדע, צווי, דריי. עס איז שוין אנגע־קומען די נאכט. ביידע טיהרען, סיי די, דורך וועלכע דאם פאלק גיהט ארויס, סיי די, דורך וועלכע דאם פאלק גיהט ארויס, זיינען שווארץ ווי צוויי אפענע אבגרונדען. די מאטע אויגען, וועלכע קוקען אויף די גרויסע פאלקס־מאסען הויבען אן פארצושטעלען זיך פער־

שיעדענע בילדער. די וואס זיצען איבער טיהר דוכט זיך אב, אז זיי שטעהן אויף א בריק און קלייבען זיך צו שווימען. אין א מינוט ארום קומען זיי צו בעזינונג: אה, דאס איז דאס פאלק! און אין אלעמענס הערצער וואקסט דער שטאלץ, דאס בעוואוסטזיין פון שטארקייט און דורשט צו א גרויסע, נאך ניט געזעהענע פרייהייט. א פרייעס פאלק! וואס פאר א גליק. טראם, טראם, טראם.

שוין אכט שעה ווי דאס פאלק געהט און עס איז נאך ניטא קיין ענד. פון אלע זייטען הילכען רעוואלוציאנערע ליעדער. קיין ווערטער הערט מען כמעט ניט; עס הערען זיך נאר די מוזיקאלע טאקטי־קען. צו די וואפען בירגער! זאמלט זיך אין באטאליאנען! לאמיר געהן!

— לאמיר געהן!

מען געהט.

שטימען קלייבען דארף מען שוין ניט. די פרייהייט איז וויעדער נערעטעט.

זעקסטער קאפיטעל.

עס איז אנגעקומען דער גרויסער טאג — דער טאג, וואס מען האט געארבעט משפט'ן דעם קעניג. די געהיימניספאלע מאכט, וועלכע איז אלט ווי די וועלט, דארף אבגעבען חשבון פאר דעם פאלק, וועלכען זי האט געהאלטען הונדערטע יאהרען אין שקלאפערי. די מאכט, וועלכע איז בערויבט יעצט פון איהרע קלינגענדיגע גלעק־לעך און איהר גאלדענעם טהראן, וועלכע איז בערויבט פון איהר גאנצען יחוס און פון אלע איהרע נארישע טיטלען, — דיעזע מאכט דארף זיך יעצט שטעלען נאקעט פאר דעם פאלק און געבען איהם א קלאהרע רעכענונג; פאר וואס איז זי געווען א מאכט, וואר האט איהר געגעבען די קראפט און דאס רעכט צו הערשען דורך, איין מענש איבער גאנצע מיליאנען, צו בעגעהן אלערליי פערברעכען און גוואלד־טהאטען, צו בערויבען איינעם די פרייהייט, אדער פער־אורטהיילען צום טויט? דער צוואנציגסטער איז שוין פון אנפאנג אן פעראורטהיילט דורך דאס געווייסען פון גאנצען פאלק; קיין רחמנות אויף איהם איז ניטא און עס קען ניט זיין. דער צוועק פון

משפט'ן איהם בעשטעהט נאָר דאַרין, אז פאר דער הינריכטונג זאָל ער ענטדעקען זיין געהיימניספולע האַרץ און בעקאַנט מאכען דאָס פאָלק ניט מיט די מעשים, נאָר מיט די געדאַנקען און די געפיהלען פון א קעניג.

די צויבער שלאַנג וואָס האָט אויפגעפרעסען מיידלאַך און האָט געהאַלטען די גאַנצע מדינה אין שרעק, איז געבונדען געוואָרען אין קייטען און איז ארויסגעשלעפט געוואָרען אויפ'ן מארק־פלאַץ און מענשען וועלען באלד דערזעהן זיין הויט מיט די שופען, זיין צוויי־פאַכען צונג, זיין שרעקליכע מויל פון וועלכע עם שפּאַרט פייער.

אלע האָבען זיך עפּעם געשראָקען. אויף די שטיל גאסען האָט שוין פון ביינאכט אָן געמארשירט מיליטער, פון אלע זייטען איז דער חיל געקומען, בעדעקענדיג דעם גאַנצען מארק־פלאַץ, די גאַסען, אלע דורכגאַנגען — דער גאַנצער וועג פון קעניג איז אויסגעשטעלט געוואָרען פון ביידע זייטען מיט וועגד פון שפיזען און פון בייזע, שטרייגג אונ'גדלות'דיגע געזיכטער. איבער די דונקעלע בנינים פון די מויערען און די קלויסטערס, די שפיציגע און פיער עקעדיגע, וועלכע זיינען געווען ווי פערשטעלט אין דער דונקעלהייט פון פארטאָג, האָט בלייך אָנגעהויבען ליכטיג צו ווערען דער גאלער פערוואָלקענטער הימעל, דער קאַלטער שטאַדטישער הימעל, וואָס זעהט אוים אזוי אלט ווי די הייזער, וואָס זיינען פערדויכערט און פערפינסטערט פון שטויב און אלטקייט. אקוראט ווי דאָס וואָלט געווען א גראַווירטעם בילד אין איינעם פון די זאַלען פון אן אלטען ריטערליכען שלאָס.

די שטאַדט האָט געשלאָפען אין אימה'דיגער ערוואַרטונג פון דעם גרויסען שרעקליכען טאָג און איבער די גאסען האָבען שטיל, אייגהאַלטענדיג זייערע שווערע טריט, זיך בעווענט גאַנצע מחנות פון בירגער, וועלכע זיינען פערוואַנדעלט געוואָרען אין סאַלדאטען; מיט א חצופות'דיגע רודעריי, אראָבלאָזענדיג זייערע מארדערס צו דער ערד זיינען דורכגעקראָכען און ביי יעדען הארמאט האָט געפינקעלט דער רויטליכער פייערליל פון דעם קנייט. געקאָמאַנדעווען האָט מען שטיל, האלב־נערעדט, כמעט געשעפּצט — אזוי ווי מען וואָלט מורא געהאט אויפצוועקען די וואָס שלאָפען אונרוהיג און קענען זיך לייכט אויפכאָפען. האָט מען דאָס מורא געהאט אז דעם קעניגס

רוהע זאָל ניט געשטערט ווערען אָדער מען האָט דאָס טאָקע מורא געהאַט פאר'ן קעניג — דאָס האָט קיינער ניט געוואוסט ; אָבער אַלע האָבען געוואוסט, אז מען דארף זיך פערטיג מאכען, אז מען דארף ארויסרופען און איינזאמלען אַלע כוחות, וועלכע זיינען דאָ ביים פאָלק.

לאנג, לאַנג האָט זיך טאָג נאָך טאָג אָנגעהויבען ; די געלע וואָלקענס, פוכיגע, שמוציגע, אזוי ווי זיי וואָלטען געווען אוים־געווישט מיט א בלאָטיגען טוך, זיינען עקשנות'דיג געהאנגען איבער די שפיצען פון די קלויסטערס ; און בלויז אין דעם מאָמענט, ווען דער קעניג איז ארויסגענאנגען פון שלאָס האָט זיך אצונד געטהאָן די זון אין דעם דורכגעריסענעם פלאָץ צווישען די וואָלקענס. א גוטער סימן פאר'ן פאָלק, א שטרייגע ווארנונג פאר דעם טיראן.

געפיהרט האָט מען איהם אזוי : אין דעם דורכגאנג צווישען די צווי שורות חיל האָבען זיך בעוועגט בעוואפענטע מחנות : איין מחנה, די צווייטע . . . די צעהנטע — מען קען ניט איבערצעהלען ; דערנאָך די הארמאטען. זייערע רעדער דונערן איבער די שטיינער ; דונערן, דונערן, דונערן ; דערנאָך ענדליך רוקט זיך שווער צווי־שען די ביקסען, שפיזען און שווערדען א שווארצע קארעטע. און וויעדער הארמאטען און מחנות. און אויף דעם גאנצען גרויסען שטח פון פיעלע מיילען פאר דער קארעטע, ארום איהר און הינטער איהר — א טויטע שטילקייט. אין איין אָרט אויף דעם גרויסען פלאָץ האָ־בען אייניגע נאָר גאנץ אונזיכער א געשרייי געטהאָן :

— טויט דעם צוואנציגסטען !

אָבער די מאסע האָט דעם געשריי ניט אונטערגעכאפט און די בעזונדערע שטימען זיינען באלד אנטשווינגען געוואָרען. אזוי פאסירט דאָס אין געיעג אויף א ווילדען דבר־אחר, עס גיבען א ביל נאָר די קלייע הינטלאָך, און יענע וועלכע עס צורייסען טאקע און ווערען צוריסען, יענע שווייגען, זאמלענדיג אין זיך האס און קראפט.

אין דער פערזאמלונג קומט פאר אן אייגעהאלטענער טומעל און געשפרעכען. שוין עטליכע שטונדען וויי זיי ווארטען אויף דעם טי־ראן, וואס שלעפט זיך אזוי לאנגזאם, און זייענדיג אויפגערעגט געהן זיי ארום הין און צורוק איבער די קאָריראָרען, בייטענדיג יערע ווייל דעם פלאטץ פון אונגעדולד, זיי לאכען אהן אורזאכען, רעדען

עפּעס לעבעדיג צווישען זיך. פּיעלע אָבער זיצען אונבעוועגליך, אזוי ווי אויסגעהאקטע סטאטוען — זייערע פּנים׳ער זיינען אויך אזוי ווי פּערשטיינערט. יונגע פּנים׳ער, אָבער אלטע, טיפּע קנייטשען, אזוי ווי אייגעהאקט מיט א האק; האָרטע האָאָר; די אויגען — ארויסגעקראָכענע טיפּ אונטערן שטערן, בייז, אדער אויסגעסטאר־טשעטע ארויס, גרויסע, אזוי ווי זיי וואלטען גאר קיין ברעמען ניט געהאט, זיי ברענען ווי די פאקלן אין דעם שווארצען צאם פון טורמע. ניטא אויף דער וועלט אזא שרעקליכע זאך, אויף וועלכע דיעזע אויי־גען וואלטען ניט געקענט קוקען אהן פּחד; ניטא אויף דער וועלט קיין מוראׂ־דיגע זאך, קיין האָרטהערציגע, טרויעריגע, דונקעלע, פּאר וועלכע דיעזע בליקען וואלטען א ציטער געטהאן. אזוי ווי צו־גליהטער אייזען איז אָנגעפּלאמט ביז ווייסקייט, אזוי האָבען זיי זיך צוגליהט פון דעם פייער פון דער רעוואלוציאן. יענע מענשען, וועל־כע האָבען אָנגעהויבען צוערשט דיעזע גרויסע בעוועגונג, זיינען שוין לאנג געשטאָרבען, זיינען צוזעטע און צושפּרייט געוואָרען איבער דער ערד, זיינען פּערגעסען געוואָרען; פּערגעסען געוואָרען זיינען אויך זייערע געדאנקען, זייערע ערוואַרטונגען און זייערע פּאנ־טאזיען.

דער געווען־עזענער שטורעם, וועלכען עס האָבען געמאכט די רעדעם פון יענע מענשען, ווייזט איצט אוים אזוי ווי א גלעקעל צום שפּיעלען זיך אין האנד פון א קינד; זייער גרויסע פּרייהייט, וועגען וועלכער זיי האָבען געטרויעט זעהט אוים איצט אזוי ווי א וויג־בעטעלע פאר א זויג־קינד פארצויגען מיט א דינער דעקע צו בעשיצען דאָס קינד פון פליגען און פון דעם שיין פון ליכטיגען טאָג. קליינינקע, משונה־דיגע מענשעלעך, קאַרליקעס, וועלכע האָבען אונטערגעגראָבען א בארג. אָבער דיעזע — אויסגעהאָדעווועטע אין שטורעם און לעבענ־דע אין די שטורעמס; די ליבלינגס קינדער פון פירכטערליכע טעג, פון פערבלוטיגטע קעפּ, וועלכע מען טראָגט אָנגעשטאכענע אין דער הויך אויף די פּיקעס אזוי ווי די קאוואונעס, דאָס זיינען קינדער פון דיקע פלייישיגע הערצער, פון וועלכע מען פּרעסט ארויס דאָס בלוט; דאָס זיינען מענשען פון גרויסע, ריזיגע רעדעס, וואו יעדעס וואָרט איז שארפער פון קינזשאל און יעדער גראנק איז אונערבארמהיגער אלס פולפער. זיי געהאָרכען בלויז דעם וויללען פון דעם מאיעסטע־

טישען פאָלק, זיי האָבען ארויסגערופען דעם שאטען פון געהיימער הערשאפט, און איצט — קאָלט זיינען זיי ווי די געלעהרטע אנאטאמען, ווי די ריכטער, ווי די תלמידים; זיי וועלען שוין אונטערזוכען דעם בלויען שיין, וועלכער שרעקט אזוי ווי אונווייסענדע אבערגלויבישע, זיי וועלען צונעהמען זיינע שיינבארע גליעדער, זיי וועלען אויסגעפינען דעם שוואַרצען סם פון דער טיראניי און וועלען דיעזען גיפט איבערגעבען צו דער לעצטער הינריכטונג.

נאָר אָט ווערט שטיל דרויסען און די שטילקייט ווערט טיף און שוואַרץ אזוי ווי דער הימל בייגאבט. מיט א געדודער קומען צו נעהענטער די הארמאטען. אינעווייניג ווערען אלע אנשוויגען. ביים אריינגאנג איז א לייכטע בעוועגונג. אלע — זיצען — זיי דערפען בעגעגענען דעם טיראן זיצענדיג. זיי שטרייכען זיך אן צו בליי־בען גלייכגילטיג. די הארמאטען, מחנות און געוועהר שטעלען זיך ארום דער געבוידע, ווי מיט אן אייזערנעם רייף וואלט ארומגענומען ווערען דאָס הויז.

עפעס א קליינינקעס איז אריינגענאנגען.

קוקענדיג פון די אויבערשטע וויטע בויגן זעהט זיך ווי דאָס איז א גראָבינקער אונגעוויסקיגער מענשעלע מיט שנעלע אונזיכערע בעוועגונגען. פון דער נאָהענט איז דאָס א פעטער מענש פון א מיטלען וואוקס מיט א גרויסען נאָז, וועלכער איז געוואָרען רויט פון קעלט. אויף זיין פנים איז צומישט וויבקייט, ניכטיגקייט, פוסטקייט און דומהייט. ער דרעהט מיט'ן קאָפּ, ווייסט ניט צו זאָל ער גריסען אָדער ניט. ער שטעהט אויף זיינע צונומענע פים, ניט ווי־סענדיג צו מעג ער זיך זעצען אָדער ניט. אלע שווייגען. נור פון הינטען שטעהט א שטוהל, זעצט ער זיך, פריהער אויף א ברעגלע, דערנאָך ווייטער, און שפעטער שוין אין גאנצען. ער נעהמט דערנאָך אן גדלות'דיגע האלטונג. עס שיינט אז ער האָט קאטער. ער נעהמט שנעל ארוים זיין טיכל און שנייצט דעם נאָז מיט אימפעט און מיט הנאה. ער מאכט זיך באלד צורעכט, בעהאלט די נאָז־טיכל און בלייבט מאיעסטעטיש שטיל ווי אבגעשטאָרבען. ער איז פערטיג.

דאָס איז געווען דער צוואנציגסטער.

זיעבענטער קאפיטעל.

מען האָט ערווארט א קעניג, און ערשיינען איז נאָר א ליץ. מען האָט ערווארט דעם צויבער־שלאנג, די דראכע און געקומען איז נאָר א בורזשוי, מיט א גראָבען נאָז און מיט א נאָז־טיכעל. לעכערליך, משונה און עפעס נאָר אונאנגענעהם. צו האָט מען דאָס ניט אונטער־געשטעלט וועמען ?

— דאָס בין איך דער קעניג — זאָגט הויך דער צוואנציגסטער.

יאָ דאָס איז ער : ווי לעכערליך ער איז ! אָט איז דיר א קע־ניג ! מען האָט געשמייכעלט, געקוועטשט מיט די פּליצעם, שיער ניט אויסגעפּלאצט אין א געלעכטער און מען האָט זיך איבערגעקוקט איינער צום אנדערען מיט שפּאָס, מיט בעגריסונגם צייכענם, אזוי ווי מען וואָלט איינער דעם צווייטען געפרעגט :

— ווי געפּהלט ער דיר ?

די דעפוטאטען — זיי זיינען שוין געווען זהר ערנסט, מורא׳־דיג ערנסט, זאָגאר בלייך ; מסתמא האָבען זיי געפיהלט אזוי גע־דריקט דורך דער פּראָנטווארטליכקייט, אָבער דאָס פּאָלק האָט זיך שטיל אמוזירט. ווי האָט זיך דאָס פּאָלק אריינגעכאָפט אהער אין דער פּרזאמלונג ? נאָר אזוי ווי עס רייסט זיך דורך וואסער : אריינגערונגן — דורך די הויבע פענסטער, דורך שפּאָלטען עפעס, כמעט ווי דורך די שלייסעל־לעכער דורכגעקראָכען. הונדערט אב־גערישענע, פּאנטאסטישע געקליידעטע אין אלע מינים מלבושים, אָבער זהר העפּליכע און פּרייגדליכע פּרעמדע פּנים׳ער. וועז אזא האָט זיך אבגעשטויסען אן א דעפוטאט, האָט ער גלייך א פּרעג געטהאן :

— שטער איך אייך ניט בירגער ?

זהר העפּליכע, גאנצע געדיכטע שווארצע נעסטען, אזוי ווי פּויגלען, קלעפּען זיי צו די פענסטער און פּארשטעלען דעם שיין, און זיי טעלעגראפירען עפּעס מיט די הענד ארָאב, אויפ׳ן פּלאץ. עס שיינט, אז עטוואס לעכערליכעם געבען זיי איבער צו די אונטען שטעהענדע.

אָבער די דעפּוטאַטען זיינען געווען ערנסט, זעהר ערנסט, זאָגאר בלייך. ווי פערגרעסערונגס־גלעזער אזוי זיינען אָנגעשטעלט זיי־ערע אויסגעקאָטשעטע אויגען אויף דעם צוואנציגסטען, קוקען אויף איהם לאנג און משונה — און קעהרען זיך אָב פּארכמורעטע. אנדערע האָבען אין גאנצען פערמאָכט די אויגען: קענטיג אז זיי איז גע־וועז עקעלהאפט צו קוקען אויף דעם טיראן.

— בירגער — דעפּוטאַטען! מורמעלט איינער פון די פרייונד־ליכע אונבעקאַנטע — איהר גיט נאָר א קוק ווי די אויגען ברענען ביי דעם טיראן.

— יאָ.

— ווי ער האָט דאָס זיך אָנגעזויגען אין אונזער בלוט!

— יאָ.

— אפּנים איהר זייט ניט פון די פּלוידערזעק, בירגער!

קיין ענטפער. און דאָרט אונטען פּלאָפּעלט עפּעס דער צוואָנ־ציגסטער. ער פערשטעהט ניט אין וואָס מען קען איהם בעשולדיגען. ער האָט תמיד געליבט זיין פאָלק און דאָס פאָלק האָט איהם ג־ליבט. און אויף איצט האָט ער ליב דאָס פאָלק, ניט קוקענדיג אויף אלע בעליידיגונגען און אויב מען מיינט, אז פאר'ן פאָלק איז בעסער א רעפובליק: ער האָט נאָר נישט דאגענען.

— פאר וואָס זשע האָסט דו געבראכט אנדערע טיראנען?

— איך האָב זיי ניט גערופען זיי זיינען אליין געקומען.

— א ליגנערישער ענטפער: עס זיינען געפונען געוואָרען די געהיימע דאָקומענטען, וועלכע עס בעווייזען דעם פאקט, אז עס זיינען אָנגענאָנגען די פערהאנדלונגען. אָבער ער לייקענט — גראָב און נאריש, אזוי ווי דער ערשטער געבאָפּטער זשוליק, וועלכען מען האָט געכאָפּט ביי דער האנד. ער בעליידיגט זיך זאָגאר: ער האָט נאָר אין אמת'ען תמיד געמיינט נאָר דעם פאָלק'ס טובה. עס איז ניט וואהר, אז ער איז א הארטהערציגער — ער האָט אלע מאל בעגנא־דיגט, וועמען מען האָט נאָר געקענט בעגנאדיגען; עס איז ניט וואהר, אז ער האָט רואינירט די מלוכה: ער האָט אויף זיך אליין אויס־גענעבען אזוי ווייניג, ווי יעדער ניט רייכער בירגער. ער איז קיין מאל ניט געווען צולאָזען, קיין מאל ניט געפלושעוועט. ער האָט

ליעב געהאט גריכישע און ליטיינישע קלאסיקער און סטאלערייי. אין זיין קאבינעט איז די גאנצע מעבעל זיינע אייגענע געמאכטע.

דאס איז אמת. און וועג מען קוקט זיך אין איהם איין זעהט ער טאקע אויס ניט מעהר ווי א בעשיידענער בורזשוא: אזעלכע בייכיגע מענשעלאך מיט גרויסע נעזער, וואס געבען ארויס א משונה־דיגען קול ווי א טרובע, קען מען טרעפען פיעלע אין די פייערטעג ווי זיי פאהרען ארום אין שיפלאך גאנצע שטונדען פיש פאנגען. פוסטע, ווערטהלאזע מענשען מיט גרויסע נעזער.

אבער ער איז דאך געווען א קעניג! וואס זשע הייסט דאס? אויף אזא'ן אופן קען דאך יעדערער זיין א קעניג; אויף אזא אופן קען דאך וועדען אפילו אן אבעזיאנע דער אונבעגרענצטער בעפעהלער איבער דעם שיקזאל פון מענשען. און מען וועט פאר דער אבעזיאנע אויך אויפשטעלען א גאלדענעם טהראן און מען וועט איהר אבגעבען געטליכען כבוד, און זי וועט פארשרייבען פאר מענשען די גענצע נאך וועלכע זיי זאלען לעבען — אן אבעזיאנע מיט א האפריגע הויט, א בריאה, וואס שלעפט זיך ארום אין די וועלדער.

דער קורצער הערבסט טאג ענדיגט זיך שוין, און דאס פאלק הויבט אן צו ווייזען צייכענס פון אונגעדולד: וואס עסק'ט מען זיך דארט אזוי לאנג מיט'ן טיראן? צו שמעקט דאס עפעס ניט מיט א נייעם פערראטה? אין דעם האלב־דונקעלען צימער, וואו עס איז אזוי שטיל, בעגעגענען זיך צוויי פארשטעהער, וועלכע זיינען אוועקגעגאנגען פון דער פערזאמלונג. זיי קוקען זיך צו, דערקענען אייגער דעם צווייטען און געהען שווייגענדיג אייגער לעבען אנדערען, אויסהיטענדיג ניט אנצוריהרען זיך. זיי געהן.

— אבער וואו איז דער טיראן? — גיט זיך א כאפ אייגער און גיט א האק דעם צווייטען פאר'ן פלייצע. זאג מיר — וואו איז דער טיראן?

— איך וויים ניט. איך שעהם זיך צו געהען אהין.

— שרעקליכע געדאנקען! ניט שוין־זשע איז דאס אזא ניכטס־ווירדיגקייט ווירקליך טיראניי? ניט שוין־זשע זיינען דאס אזעלכע פוסטע ברואים טיראנען?

— איך וויים ניט. איך שעהם זיך.

אין דעם קלייגעם צימערל איז געווען שטיל. נאָר פון אומעטום— פון דער פערזאמלונג, פון מאַרק־פּלאַטץ, וואו עס האָט זיך געשטויסען דאָס פאָלק — האָט זיך געהערט א גלייכער טומל. עס קען זיין, אז יעדערער האָט געריידט שטיל, אָבער פון אלע צוזאמען האָט זיך דאָס ערהאלטען אלס א ווילדער ברויזען ווי דאָס ברויזען פון וויי־טען ים. אויף די וועגן האָבען זיך געווויעזען רויטע פאסען און פלע־קען — אפּנים אז אונטען, דרויסען, האָט מען אָנגעצונדען פאקלען. פון נאָהענט ערגעץ האָט זיך דערהערט דאָס טופּען פון פּיס און דער שטילער קלאנג פון געוועהר: די קאראוולען האָבען זיך געביטען, וועי־מען היטען זיי דאָס: אָט דעם גאָרנישט?

— מען מוז איהם ארויסיאָגען פון לאָגד.

— ניין, דאָס פאָלק וועט דאָס ניט ערלויבען. מען מוז איהם טויטען.

— אָבער דאָס וועט דאָך זיין א נייע נאַרעריי!

דער שיין פון די רויטע פלעקען שפּרינגט איבער'ן וואַגד. עס פויזען איבער'ן וואַגד דונקלע שאטענס, ווי פון א רויך: אזוי ווי אין אונקלאהרהייט פון א חלום געהן דורך די בלוטיגע טעג פון דער פערגאנגענהייט און פון געגענווארט — און אָהן א סוף זיינען זיי. דער רויש דרויסען האלט אין שטייגען. עס לאָזען זיך שוין הערען בעזונ־דערע אויסגעשרייען:

— דעם ערשטען מאל אין לעבען האָב איך היינט דערפיהלט א פּחד.

— און פערצווייפלונג, און שאנדע.

— און פערצווייפלונג. גיב מיר די האַנד, ברודער. ווי קאלט די האַנד איז! אָט דא פאר'ן געזיכט פון אונבעוואוסטער געפאהר אין די מינוטען פון גרויסער שאנדע לאָמיר שווערען, אז ניט מיר וועלען פאלש בלייבען דער אונגליקליכער פרייהייט. מיר וועלען אומקומען, איך האָב דאָס היינט דערפיהלט, אָבער אומקומענדיג וועלען מיר אויסשרייען: „פרייהייט, פרייהייט, פרייהייט!" — אזוי אויסשרייען וועלען מיר, אז די גאנצע שקלאפען־וועלט זאל א ציטער טהאָן פון שרעק. שטארקער דריק מיין האַנד, ברודער!

שטיל איז געווען און דער שיין פון רויטע פלעקען האָט זיך גע־וויזען אלץ מעהר אויף די וועגד און די רויכיגע, שווייגענדע שא־

טענס האָבען זיך בעוועגט און געטראָגען זיך אהין ערגעץ, אין דרוי־סען האָט אלץ בייזער געברויזט דער אָבגרונד. אזוי ווי דער שרעקלי־כער ווינד וואלט זיך ארויסגעריסען פון ערגעץ — פון צפון און דרום, פון מזרח און מערב — און האָט אויפגעהויבען מיט שרעק די ציטע־רענדע מאססע. אָבגעריסענע לייערער — א רעווען — און אין דעם טומעל פון קולות האָבען זיך אין שרעקליכע, צייהנער־האפטע שטרי־כען אויסגעצייכענט די אותיות, דאָם וואָרט:

— טויט! . . . טויט! . . . דעם טיראַן!

זיי זיינען געשטאַנען און האָבען געהערט און האָבען געטראכט וועגען עפעס, די צייט איז געגאנגען, און זיי זיינען אלץ געשטאַנען, זונבעוועגליכע צווישען די שאטענס פון פייער און רויך און עס האָט זיך געדוכט, אז שוין טויזענדע יאָהרען שטעהן זיי אזוי. טויזענדע דורכזיכטיגע יאָהרען האָבען ארומגערינגעלט זיי מיט גרויסען און פירכטערליכען שווייגען פון אייביגקייט, און די שאטענס האָבען זיך צושפיעלט ווי מזיקים, און די קולות האָבען זיך ערהויבען און זיינען נעפאלען און זיינען צוגעקומען אזוי צו די פענסטער, אזוי ווי אויפ־נעהויפטע וואסער. מינוטענווייז האָט מען קלאָהר געקענט פערנעה־מען דעם געהיימען און שוידערליכען טאקט פון די כוואליעס, וועלכע האָבען געברויזט:

— טויט! . . . טויט דעם טיראַן!

מען האָט זיך א ריהר געטהאָן.

— וואָס זשע לאָמיר געהן אהין.

—לאָמיר געהן. נאָר איינער! איך האָב געמיינט, אז הייב־טיגער טאָג וועט ענדיגען דעם קאמפף מיט דער טיראניי.

דער קאמפף הויבט זיך נאָך ערשט אָן. לאָמיר געהן!

פינסטערע קאָרידאָרען שטיינערנע טרעפ, עפעס אין גאנצען שייוגזאמע, קאלטע זאלען, פוסטע אזוי ווי די קעלערס — און פלוצלונג האָט א בליאסק געטהאָן ליכט, האָט א שפאר געטהאָן הינ אזוי ווי פון א צופלאמטער שמיד־אוועזן, אין די אויערן האָט אנ־געהויבען קלאפען א געדיכטער געשפרעך. אהן צוזאמענהאנג, אן אלגעמיינער, אזוי ווי הונדערט פאפוגייעס אין זייערע שטייגעלעך וואלטען איבערשלאָגען איינע די אנדערע, ריידענדיג יעדערער דאָם אויהריגע. נאָך איין צוועפענטע נידריגע טיהרל — און אונטער די

פים אן אונגעהייערע גרוב, א האלב־פינסטערע, א פערריבערטע. ערגעץ וואו רעדט מען הויך, מען אפלאדירט ; ער האט אפנים גע־ענדיגט.

אונטען אויף דעם גרונד, צווישען צווייי צושמאלצענע ליכט, זעהט זיך די פיגור פון דעם צוואנציגסטען. ער ווישט דעם שטערן מיט'ן טיכעל, ער בייגט זיך איבער'ן טיש און בורטשעט עטוואס אונפערשטענדליך — דאס לעזט ער זיין ערשטע פערטהיידינונגם רע־דע. ווי היים איהם איז ! אך, דו צוואנציגסטער ! דו ביסט דאך א קעניג. העכער אביסעל די שטימע, מאך כאטש ניט צו שאנדע דעם האק און דעם תליון !

ניין. ער פלאפעלט עפעם — דער טראגיש־ערנסטער דומקאפ !

אכטער קאפיטעל.

אויף די דעכער זיינען פיעלע געשטאנען און געקוקט אויף די הינריכטונג פון דעם קעניג ; נאר אויך אויף די דעכער איז געווען צו ווענig פלאץ פאר אלעמען, און מאנכע זיינען אזוי געבליעבען און האבען ניט זוכה געווען צו זעהען ווי מען הינריכט קעניגע. און די הויכע, שמאלע הייזער, מיט דיעזע זאנדערבארע, שווארצע בע־ווענליכע האאר אנשטאט דעכער, זיינען געשטאנען אזוי ווי לעבע־דיגע ; און די צוועפענטע פענסטער אין זיי האבען אויסגעזעהען ווי שווארצע פינטעלענדע אויגען. הינטער די דעכער האבען געשטעקט צום הימעל די שארפע און טעמפע שפיצען פון די קלויסטער, נאר אזוי ווי געוועהנליך, דוכט זיך — נאר וועו מען זאל זיך צו זיי גוט צו־קוקען, זיינען אויף מאנכע פאסען אין דער בריים צו שווארץ געווען, און האבען זיך אויף בעווענט. דאס איז אויף געווען דאס פאלק. פון דארט האט מען שוין נאר גארנישט געזעהען, אבער — זיי האבען געקוקט.

קוקענדיג פון די דעכער האט דער עשאפאט אויסגעזעהן זעהר קליין, אזוי ווי א שפיעלכעל פאר קינדער — עפעם ווי א מין איבער־געקעהרטע קינדערשער וועגעלע מיט שטרויענע הענדלעך. די בעזונ־דערע מענשען לעבען עשאפאט — די אייניגע בעזונדערע מענשען, וועלכע האבען זיך געזעהען אוים'ן גאנצען פלאץ, אזוי ווי אלע אנ־

דערע האָבען זיך צונויפגענאָסען אין איין סאָליד שוואַרצע מאַסע — די בעזונדערע מענשען זיינען געווען פון ווייטען עהנליך צו מו־ראשקעס, וועלכע האָבען זיך אויפגעשטעלט אויף די הינטערשטע פים־לעך. אָלעס האָט אויסגעזעהן פלאַך, און נאָר זיי זיינען לאַנגזאַם און שוואר פערקליבען זיך אויף ניט געזעהענע טרעפ צום עשאפאָט און האָבען זיך ארומגערוקט. און אזוי זאָנדערבאר האָט דאָס אויס־געזעהען, וואָס נליך מיט זיי און ארום זיי שטעהען גרויסע מענשען מיט גרויסע קעפ, מיילער און נעזער.

די פויקען האָבען א ווירבעל געטהאָן.

צום עשאפאָט איז אזוי ווי צוגעשוואומען א קליינינקע שוואַרצע קאַרעטקע, און ווייטער האָט מען א לאַנגע צייט נאָר נישט געקענט פאַרשטעהען, וואָס דאָרטען טהוט זיך. דערנאָך האָט זיך אָבגע־טהיילט א הייפעל און האָט זיך נאַנץ לאַנגזאַם ארויפגעהויבען אויף די אָנגעזעהענע טרעפ. דאָרט האָט זי זיך צוטהיילט, איז צוקרא־כען אין אלע זייטען און אין מיטען איז בלויז געבליבען איין קליי־נינקער.

די פויקען האָבען געווירבעלט. דאָס האַרץ איז אזוי ווי אָבגע־שטאָרבען. פלוצלונג ווי מיט א מין הייזעריגקייט, אזוי ווי ביכ־לעכווייז אָבגערישען דורך א לאַנגער ליניע, איז אנשוויגען געוואָרען דאָס ווירבלען פון די פויקען. עס איז געוואָרען שטיל. די איינצעלנע פיגורעלע האָט אויפגעהויבען די הענטעלע, ארָאבגעלאָזען און וויעדער אויפגעהויבען. דאָס פיגורעלע רעדט אפּנים, אָבער מען הערט נאָר נישט. וואָס רעדט ער ? וואָס רעדט ער ? א קלאַפּ פון די פויקען, זיי האָבען זיך צושאַטען אין דער בריי, האָבען דורכגעריסען די לופט אויף מיליאַרדען ציטערענדע טהיילען, וועלכע שטערען צו זע־הען וואָס דאָרטען טהוט זיך.

אויפ'ן עשאפאָט הויבט זיך אָן עפעס א בעוועגונג. די קליינע פיגורעל איז פערשוואונדען. זיי הינריכטען. עס קנאַקען שטאַרק און ווירבלען די פויקען, און פלוצלונג אויף איין מאָל, וויעדער מיט דער זעלבע אָבגעריסענע הייזעריגקייט זיינען זיי אנשוויגען געוואָרען אי־בער דער גאַנצער ליניע. שטיל. אויף יענעם פלאַץ, וואו עס איז נאָר וואָס געשטאַנען דער צוואַנציגסטער, איז א נייער פיגורעל מיט אן אויסגעצויגענע האַנד. און אין דער האַנד איז עפעס א קליינצי־

קעם, ליכטיגעם פון איין זייט, און דונקעל — פון דער אַנדערער, אזוי ווי א שפילקע קעפעלע, מיט צוויי פארבען געפארבט. דאָס איז געווען דער קאָפּ פון קעניג. ענדליך . . .

. . . יאָגענדיג זיך און שטויסענדיג מענשען האָט מען ערגעץ שנעל אַוועקגעפיהרט די טרונע מיט דעם קערפער און קאָפּ פון קעניג: מען האָט מורא געהאַט, אז דאָס פּאָלק אין זיין וואוט וועט ניט שאנעווען אויף דעם טויטען קערפער פון טיראן. און דאָס פּאָלק איז געווען מאוים׳דיג. דורכגעדרונגען פון דעם אלטען שקלאפישען פּחד, האָט ער נאָך אלץ ניט געגלויבט. אז דאָס האָט געקענט טרעפען, אז דער אונבעריהרבארער, ניט דערגרייכבארער, מעכטיגער הערשער האָט אַוועקגעלייגט זיין קאָפּ אונטער דעם האק פון דעם תליון — צום עשאפאט האָט ער זיך מיט א בלינדער פערצווייפלונג געשטוסען: די אויגען נארען אָפּט און די אויערען נארען אָפּט — מען דארף אנטאפען דעם עשאפאט, מען דארף א ציה טהאָן אין זיך דעם ריח פון דאָס קעניגליכע בלוט, איינטונקען אין איהר די האַנד ביז׳ן עלענבויגען. מען האָט זיך געשטויסען, געשטופּט, געשטיקט זיך, נעשלאָגען, געפאלען און געקוויטשעט. עפּעס א ווייכע זאך, אזוי ווי א בינדעל שמאטעס קייקעלט זיך אונטער די פּיס. א צוטראָטענער. נאָך און נאָך. דערשלאָגען זיך ביז דעם הויפען צובראָכענע האַלץ, וועלכע זיינען געבליבען פון עשאפאט, האָבען זיי מיט ציטערענדע הענד אָבגעבראָכען שטיקער, אָבגעריסען מיט די נעגעל, ווי די הונגעריגע געכאפט נאנצע ברעוועסעם און געריסען, געשלעפט אויף זיך און געפאלען מיט עטליכע טריט ווייטער אונטער דער שווערער משא. און דער המון שליסט זיך צונויף איבער דעם קאָפּ פון דעם געפאלענעם, און די בערעווע, אזוי ווי א לעבעדיגע שווימט ארויף פון א שטראָם, טוקעט זיך און ווייזט זיך ווייטער פון אויבען אויסשטעלענדיג דעם צוהאקטען ברעג. און איז ערגעץ אין נאנצען פערשוואונדען. א לוזשע פון בלוט האָט מען געפונען, וועלכע איז נאָך ניט איינגעזויגען געוואָרען אין דער ערד און ניט צוטראָטען געוואָרען, און מען טונקט אין איהר די טיכלעך, בגדים; פיעלע האָבען געשמירט מיט׳ן בלוט די ליפען און האָבען אויסגעשמירט זיך אויפ׳ן שטערן משונה׳דינע צייכענס — מיט דאָס בלוט פון קעניג האָט מען געפראווען די זאלבונג פון דער נייער מלוכה פון פרייהייט.

בעזויפען איז מען געווארען פון דער ווילדער שמחה. אהן געזאנג, אהן ווערטער האט מען זיך געדרעהט, געטאנצט ביז דער אטהעם האט פערכאפט; מען איז געלאפען ערגעץ, אויפהייבענדיג צום הימעל די פערבלוטיגטע שמאטעס, מען האט זיך צוגאסען, צושפרייט איבער'ן שטאדט, טראגענדיג מיט זיך געשריי, רויש, א משונה'דיגען געלעכטער וואס מען קאן ניט צוריקהאלטען.

זיי האבען געפרופט זינגען, אבער דאס ליעד איז געווען א צו לאנגוויליגע, צו גלאטע, פליסיגע און ריטהמישע, איז מען וויעדער איבערגענגען צו געלעכטער און געשריייען. מען איז געגאנגען דאנקען די פערזאמלונג פון דעפוטאטען, פאר וואס זיי האבען בעפריידט דאס פאטערלאנד פון דעם טיראן, אבער אויפ'ן וועג זיינען זיי נאר פערנומען געווארען מיט אברעכענען זיך מיט א פעררעטהער, וועלכער האט א געשריי געטהאן: „דער קעניג איז טויט — עס לעבע דער קעניג! עס לעבע דער איין און צוואנציגסטער!" און זיי זיינען זיך צולאפען. אימיצער איז אויפגעהאנגען געווארען.

פיעלע פון די, וועלכע האבען נאך אלץ אין געהיים געליעבט דעם קעניג, האבען ניט געקענט אויסהאלטען דעם געדאנק, אז מען האט איהם הינגעריכטעט און זיי זיינען פון זינען אראב; פיעלע, אפילו פייגלינגע, האבען זיך געזומען דעם לעבען. ביז דער לעצטער מינוט האבען זיי אלץ עפעס ערווארט, האבען אלץ אויף עפעס געהאפט און האבען געגלויבט, אז זייערע תפילות וועלען ניט זיין אומזיסט; און וען די הינריכטונג האט פאסירט, זיינען זיי פערצוויפעלט געווארען, זיינען אריינגעפאלען אין מרה־שחורה, און מאנכע פון זיי האבען געזידעלט און געלעסטערט גאט און אריינגעשטאכען זיך א מעסער אין ליב. עס זיינען געווען אזעלכע, וועלכע האבען אזוי געדורשט געמארטערט צו זיין, אבצוקומען, אז זיי זיינען ארויסגעלאפען דרויסען, געלאפען אנטקעגען דער שטראמענדער לאווא פון פאלק, און האבען וואהנזיניג געשריען:

— עס לעבע דער איין און צוואנציגסטער!

און זיי זיינען אומגעקומען.

נייטער דאָמעסטיק.

קיין טאָג האָט זיך נישט אין זיי אַזוי זיך נישט נאָר שטאַרק די נאַכט — א שרעקיק. „אַרטיסטיק נאַכט. „איך ווי האָט זיך איינער פאר אַכט נישט אין זיי נאָר אויסגעריבן בייז איך נאָר ליבער נישט מיר די בייזער. אי די טייל אויסגעריבן איז נישט שייך, אַיי ווי ציטערט נאָר נישט אין נאָר דאָס יאָ בייזער דער בייזער. אויסגעריבענע שיכט אי אַבוי־נאָר דען דער בייזער אין דאָרפער וויבראַציאָן. האָט די טייל מי נאָר אַבוי־אַנטוליאַנע דאָס דאָרפע אַבער מי דאָס פאַרטיק כוואַר אויף בייז וויבל נישט צווי כוואַר. אַנפאַרטיק וויל אַיי א שטיין. דאָבער וויל נישט אי דער נישט־וויבראַכער טיפע טיפ.

— די נישט אי וויפע אין טיי אַנטוליאַנ די בייזיק? — דאָס נישט־אויף. נישט שוין אַיי שרעקיק אין שטאַרק דאָבער נאָר נישט־טיפע. אין די טיי אַנטוליאַן בייז אי אין פּיינטערי נישט.

— יאָ, דאָרט שייכט א טייפע נישט — דאָס נישט־ווי פּר צווייפל. נישט שוין וויבל דער דאָרפע אי נישט־אַ־ דאָס נישט אי דאָס וויל נישט מיר נוף אויף מיך דאָס בייז בלאָ זען ווין בייזשן פּוב.

— נישט אויבן שייכט אויפ אין טיי וויל שייכט יב.

— אין נישט אי וויפ בייזיק וויל נישט מיר דאָס טיי דאָס אין וויפ.

נייטער דאָמעסטיק.

און נאָך איינער. וואָס פאר א גרויסע צאָהל ! פון וואנען שווימען זיי ארויס ? אזוי פּלוצלונג וויזען זיי זיך פון אונטערען בריק.

— אָבער זיי לעבען דאָך פרייהויט.

— ניין, זיי האָבען מורא פאר'ן בייטש. וועז זיי וועלען לעב בעקומען פרייהייט, וועלען זיי ווערען פריי.

— לאָמיר אויף פון דאנען. מיר ווערט ניט גוט, קוקענדיג אויף די טויטע קערפערס.

און זיי האָבען זיך אָבגעקעהרט אוועקצוגעהן, און דאָ — אין דער צייט וואָס אין שטאָדט האָבען נאָך געברענט די פייערען און די טייך איז געווען שווארץ ווי אויפגעלייזטע סאזשע — האָבען זיי דערזעהן עפּעס שוועבען, טומאנעס, וואָס איז געבאָרען געוואָרען פון פינסטערנים מיט ליכט, פון דער צייט וואָס איז געגען דעם זונען־אונטערגאנג, ווי די טייך האָט זיך פערלאָרען אין די שוואַרצע ברעגען און די געדיכטע פינסטערקייט, האָט זיך אויפגעהויבען ווי א בריאה, מוראַ'דיג, פארמלאָז, בלינד, האָט זיך אויפגעהויבען און האָט זיך אָבגעשטעלט ווי אונבעוועגליך, און אבוואָהל דאָס האָט קיין אויגען ניט געהאַט, האָט דאָס געקוקט, און אבוואָהל דאָס האָט קיין הענד ניט געהאַט, האָט דאָס זיי אויסגעצויגען צום שטאָדט, און אבּ־וואָהל דאָס איז געווען טויט, האָט דאָס דאָך געלעבט און געאטעמט. עס איז געווען שרעקליך.

— דאָס איז דער טומאן איבער'ן טייך — האָט געזאָגט אייגער.

— ניין, דאָס איז א וואָלקען — האָט געזאָגט דער צווייטער. דאָס איז געווען א וואָלקען, אי א טומאן.

— עפּעס אזוי ווי עס וואָלט קוקען !

דאָס האָט געקוקט.

— עפּעס אזוי ווי דאָס וואָלט הערען !

דאָס האָט געהערט.

— דאָס געהט אהער !

ניין, דאָס איז געשטאַנען אונבעוועגליך, גרויס, פארמלאָז, בלינד און אויף די משונה'דיגע רונדקייט, דערפון האָבען זיך נעזעהען די רויטע אבשיינס פון די שטאָדטישע פייערס, און אונטען, ביי די פיס, איז פערשוואונדען אין די שוואַרצע ברעגען די שוואַרצע טייך און די פינסטערקייט האָט אויסגעזעהען ווי א לעבעדיגע בראה, בייז־טרויע־

ריג שאָקלענדיג זיך, האָבען אהינגעשוואומען טויטע קערפערס און זיינען פערשוואונדען אין דעם חשך, און זיי זיינען אָנגעקומען אויף זייער פלאטע און, שאָקלענדיג זיך, זיינען זיי אוועק —אונצעהליגע, שטיל־ע, טראכטענדיג עפעס וועגען זייערע זאכען, אויך אזעלכע שווארצע און קאלטע, אזוי ווי דאס וואסער וואס טראגט זיי אוועק.

און אויף דעם הויכען טהורעם, פון וואנען מען האט גאנץ פריה ארויסגעפיהרט דעם קעניג, איז שטארק געשלאפען אונטערן פאפע־דיטעל דער איין־אויגיגער שומר. היינט איז ער געווען צופרידען מיט די שטילקייט פון טהורעם און האט זאגאר געזונגען — דער איין־אויגיגער האט געזונגען! — און ביז דער סאמע פינסטערנים איז ער זיך מיט ליעבע אומגענאנגען צווישען די מענער. ער האט א טאפ גע־טהאן די שטריק, איז געזעסען אויף די טרעפלעך, שאָקלענדיג מיט די פים און בורטשענדיג, און אויף דעם פאפעדיטעל האט ער ניט אָנגעהויבען צו קוקען, ווארים ער האט זיך געמאכט, אז ער איז אויף איהם אין כעס. און דערנאָך האט ער פון דער זייט א קוק גע־טהאן און האט זיך צולאכט — און דער דערפרעהטער פאפעדיטעל האט געענטפערט אויך מיט א געלעכטער. ער האט זיך געשאקעלט הין און צוריק, האט געשמייכעלט בריט מיט זיין מעשערנעם פנים און האט גלאכט.

— אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין. אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין.

— נו־נו? האט איהם אונטערגענעבען חשק דער איין־אויגיקער, קייקלענדיג זיך פאר געלעכטער.

— אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין.

און וועו די פינסטערנים איז אָנגעקומען האט זיך דער איינאויגי־קער דא טאקע געליגט זיך שלאפען און איז שטארק איינגעשלאפען; אבער דער פאמפעדיטעל האט ניט געשלאפען און די גאנצע נאכט האט ער זיך געטראגען איבער זיין קאפ און האט אויף איהם ארויפגעלאזען משונה'דיגע חלומות.

די וואַנד

I.

איך און דער אַנדערער קרעציגער זיינען פֿאַרזיכטיג צוגעקראָכען צו דער סאַמע וואַנד און האָבען אַ קוק געטהאָן אַרויף. דעם אויבערשטען קאַרניז פון וואַנד האָט מען פון דאָנעט ניט געקאָנט זעהן; די וואַנד האָט זיך געצויגען גלייך און גלאַט אין דער הויך, און אזוי ווי זי וואָלט צושניידען דעם הימעל אויף צוויי העלפט. און אונזער העלפט פון הימעל איז געווען שווארץ־ברוין, און צום האָריזאָנט דונקעל־בלוי, אזוי אַז מען האָט ניט געקאָנט פערשטעהן, וואו עס לאָזט זיך אויס די שווארצע ערד און וואו עס הויבט זיך אָן דער הימעל. און די שווארצע נאַכט האָט זיך געשטיקט, אַ צונויפגעדריקטע צוויישען ערד און הימעל, און האָט געיאָמערט דומף און שווער און מיט יעדער קרעכץ ארויסגעשפּייט פון איהרע געדערים שווארצען, ברענענדיגען זאַמד, פון וועלכען עס האָבען געברענט געפּייניגטערהייד אונזערע קרעץ־וואונדען.

— לאָמיר פֿרובירען אריבערקלעטערען — האָט מיר געזאָגט איין קרעץ־בעפאלענער און זיין קויל איז געווען אַ פאַנפּעוואטער און אויך מיט אַ פּאסקודנעם ריח פון מויל אזוי ווי מיינער. און ער האָט אונטערגעשטעלט דעם רוקען, און איך בין אויף איהם ארויפּגעקראָכען, אָבער די וואַנד איז נאָך אלץ געווען אזוי הויך ווי פריהער. ווי דעם הימעל, אזוי האָט זי צושפאלטען אויך די ערד, און איז אויף איהר געלעגען, ווי א דיקע, זאַטע שלאַנג, האָט זיך געצויגען ביז אין תהום אריין, האָט זיך אויפגעהויבען אויף בערג, און האָט דעם קאָפּ און דעם עק בעהאלטען אונטער דעם האָריזאָנט.

— נו, אויב מיר קאָנען ניט אריבערקריכען דאן לאָמיר זי צובערבען! — האָט פאַרגעשלאָגען דער קרעץ־בעפאלענער.

— לאָמיר צוברעבען ! — האָב איך איינגעשטימט.

מיר האָבען זיך א שלייַדער געטהאָן מיט אונזערע בריסט אין וואנד, און זי האָט זיך בעפאַרבט מיט דעם בלוט פון אונזערע וואונדען, אָבער איז געבליבען טויב און אונבעוועגליך. און מיר זיינען אַרויסגעפאלען אין פערצווייפלונג.

— דער'הרג'עט אונז ! דער'הרג'עט אונז ! — האָבען מיר געיאמערט און זיינען צוזאַמענגעקראָכען, אָבער אלע פּנים'ער האָבען זיך מיט עקעל אָבגעקעהרט פון אונז, און מיר האָבען געזעהען בלויז, רוקענס, וואס האָבען אויפגעציטערט פון טיעפען עקעל. אזוי זיינען מיר צוגעקראָכען ביז דעם הונגעריגען. ער איז געזעסען א צוגעשפּאַרטער צו א שטיין, און עס האָט זיך געדוכט, אז דעם גראַניט אַליין טהוט וועה פון זיינע שארפע, שטעכיגע לאָפּעטקעס. אויף איהם איז גאָר קיין פליישל ניט געווען ; זיינע ביינער האָבען געקלאפט וועז ער האָט זיך א בעווע געטהאָן און די טרוקענע הויט האָט געקנאקס. זיין אונטערשטע באק־ביין איז אָבגעהאנגען און פון דעם פינסטערען חלל פון מויל איז ארויסגעקומען א טרוקענער, שארשיגער קול :

— איך בין הונ—גע—ריג.

און מיר האָבען זיך צוליאכט און זיינען זיך אוועקגעקראָכען האָסטיג, ביז מיר האָבען זיך אָנגעשטויסען אויף פיער, וועלכע האָבען געטאַנצט. זיי זיינען זיך צונויפגעקומען, זיינען זיך צוגאנגען, האָבען זיך אומארמט איינער דעם צווייטען און האָבען זיך געדרעהט ; און פּנים'ער זיינען ביי זיי געווען בלייכע, אויסגעמאַטערטע, אָהן א שמייכעל. איינער האָט זיך צואוויינט וואָרים ער איז מיעד געוואָרען פון אונעדליכען טאַנצען און האָט געבעטען אויפהערען, אָבער דער אַנדערער האָט איהם שווייגעדיג אומארמט און געדרעהט אין א קרייז, און ער האָט וויעדער אָנגעהויבען צונויפצוגעהן זיך און פונאַנדערצוגעהן זיך און צו יעדען טריט האָט אראָבגעטריפט א גרויסע, מוטנע טרעהר.

— איך וויל טאַנצען — האָט ארויסגעפאָנפּעט פון נאָז מיין חבר, אָבער איך האָב איהם אַוועקגעשליעפט וווייטער. וויעדער איז פאר אונז געווען די וואנד, און לעבען איהם זיינען געזעסען צוויי מיט די פּים אונטער זיך. איינער פון זיי האָט יעדע בעשטימטע וויילע־נאָך־וויילע

א זעץ געטהאן מיט'ן שטערען אין וואנד און געפאלען אין חלשות, און דער צווייטער האט ערנסט געקוקט אויף איהם, האט געטאפט מיט דער האנד זיין קאפ, און דערנאך די וואנד, און ווען יענער איז געקומען צו זיך, האט ער איהם געזאגט :

— מען דארף נאך ; איצט איז שוין געבליעבען בלויז איין ביספל !

און דער קרעץ־אנגעשטעקטער האט זיך צוגאכט.

— וואס פאר א פתאים — האט ער געזאגט פרעהליך אנבלאזענדיג די באקען — וואס פאר א פתאים. זיי מיינען אז דאס איז ליכטיג. און דאס איז אויך פינסטער, און עס קריכען אויך ארום קרעץ־בעפאלענע און בעטען : דער'הרג'עט אונז !

— און דער אלטער ? — האב איך א פרעג געטהאן.

— נו, איז וואס דער אלטער ? — האט מיר געענטפערט צוריק דער קרעץ־בעפאלענער — דער אלטער איז דום, בלינד און הערט גאר נישט. וואר האט געזעהן דאס לעבעל, וועלכע ער האט דורכגעגבערט אין וואנד ? האסט דו געזעהן ? האב איך געזעהן ?

און איך בין אין כעס געוואָרען און האב שמערצליך א זעץ געטהאן דעם חבר איבער זיינע בלאטערען און פענכערס, וועלכע זיינען אויפגעבלאזען געוואָרען אויף זיין שארבען, און האב זיך צוריען :

— און פאר וואס ביסט דו אליין געקראכען ?

— ער האט זיך צואוויינט, און מיר האבען זיך ביידע צוואוויינט און זיינען אוועקגעקראכען וויטער, בעטענדיג :

— דער'הרג'עט אונז ! דער'הרג'עט אונז !

אבער מיט שוידער האבען זיך אבגעקעהרט די פנים'ער, און קיינער האט ניט געוואלט דער'הרג'ענען. די שעהנע און די מעכטיגע האבען זיי דער'הרג'עט, און אונז האבען זיי מורא געהאט אנצוריהרען. אזעלכע לומפען !

II.

פון צייט האבען מיר ניט געוואוסט, מיר האבען קיין צייט ניט געהאט, און עס איז ניט געווען ניט קיין נעכטען, ניט קיין היינט,

ניט קיין מאָרגען. די נאַכט איז פון אונז קיין מאָל ניט אַוועק און האָט זיך ניט אויסגערוהט הינטער די בערג, כדי צו קומען פון דאָרט א קרעפטיגע, א קלאָהר שוואַרצע און רוהיגע. דערפאר איז זי תמיד געווען אזא מיעדע, בייז־טרויעריגע און שטיקענדיגע. א בייזע איז זי געווען. עס פלעגט טרעפען, אז איהר פלעגט ווערען אונערטרעג־ליך הערען אונזערע אָבצען און קרעבצען, זעהן אונזערע קרעץ־וואונ־דען, אונזערע יסורים און אונזער צאָרען, און דאן פלעגט מיט א שטורעמדיגע ווילדקייט אויפקאָכען איהר שוואַרצע, טויב־ארבייטענ־דע ברוסט. זי האָט געהרעוועט אויף אונז, ווי א געפאנגענע חיה, ביי וועלכער דער זינן האָט זיך צומישט און האָט צאָרענדיג געוואונקען מיט שרעקליכע פייערדיגע אויגען, וועלכע האָבען בעלויכטען העל די שוואַרצע גרונדלאָזע תהום'ען, די בייז־פינסטערע, שטאָלץ־רוהי־גע וואַנד און דעם ארעמזעליגען הייפעל שוידערנדע מענשען. ווי צו א פריינד האָבען זיי זיך צוגעשפּאַרט צו דער וואנד און האָבען פון איהר בעשיצונג געבעטען, און זי איז תמיד געווען אונזער פיינד, תמיד. און די נאַכט איז אויף אונז אויפגעבראכט געוואָרען פאר אונ־זער ניכטסווירדיגקייט, פאר אונזער פייהיגקייט און האָט זיך בייז־זערדיג צוקייכט פאר געלעכטער, וויגענדיג זיך מיט איהר גרויען פלעקיגען בויך; און די אלטע פליעוואטע בערג האָבען אונטערג־כאפט דעם דאָזיגען קייכענדען געלעכטער פון'ם שטן. טויב־הילכיג האָט די וואנד אבגעהילכט דאָס געלעכטער, האָט זיך צוהוליעט און האָט שטיפערייש ארויסגעוואָרפען אויף אונז שטיינער, און זיי האָ־בען צוישמעטערט אונזערע קעפּ און צוקוועטש אונזערע קערפערס.

אזוי האָבען זיי זיך צוהוליעט, די דאָזיגע ריעזען, און האָבען צוגעשריען אייגער צום אנדערען, און דער וויגל האָט זיי צוגעפייפט א ווילדע מעלאָדיע, און מיר זיינען געלעגען מיט אונזערע פּנים'ער צו דר'ערד און האָבען מיט פחד זיך צוגעהערט ווי אין די אינגעווייט פון דער ערד קאהרט זיך עפעס אונגעהויערעס און בושעווען טויב, קלאפענדיג און בעטענדיג זיך אויף דער פרייהייט. דעמאָלט האָבען מיר אלע מתפלל געווען:

— דער'הרג'עט אונז!

אָבער שטאַרבענדיג יערע רגע, זיינען מיר געווען אונשטערבליך, ווי די געטער.

עם איז אריבער דער אויסברוך פון וואהנזיניגען צאָרן און פון הונגער, און די נאכט האָט געווײַנט מיט טרערען פון חרפה און האָט שוועך געזיפצט, שפּייענדיג אויף אונז מיט נאסען זאמד, ווי א קראנקע. מיר האָבען מיט פרייד איהר מוחל געווען דער אויסגעמאָגערטער און שוואכער, און זיינען געוואָרען לוסטיג, ווי קינדער. ווי א זיסע געזאנג האָט אונז אויסגעוויזען דער יאָמער פון הונגעריגען, און מיט פרעהליכער בעניידונג האָבען מיר געקוקט אויף יענע פיעך, וועלכע זיינען זיך צונויפגעקומען, פונאנדערגענאנגען און האָבען זיך שוויטמענדיג געדרעהט אין אונענדליכען טאנץ.

און פּאָאר נאָך פּאָאר האָבען מיר אָנגעהויבען צו דרעהען זיך אין קרייז און איך, דער קרעץ־בעפאלענער, האָב געפונען פּאר זיך פּאר א ווייב א פּריינדין. און דאָס איז געווען אזוי פרעהליך, אזוי אנגענעהם! איך האָב זי ארומגענומען און זי האָט געלאכט, און צייהנדעלאָך זיינען ביי איהר געווען ווייסינקע, ווייסינקע, און בעקעלאָך ראָזינקע, ראָזינקע. דאָס איז געווען אזוי אנגענעהם!

און מען קאָן ניט פערשטעהן, ווי דאָס האָט פאסירט, אָבער די פרעהליך־אויסגעשטעלטע צייהנער האָבען אָנגעהויבען צו קנאקען, דאָס קוסען איז פערוואנדעלט געוואָרען אין א בייסען, און מיט א קוויטשעריי, אין וועלכער די שמחה איז נאָך ניט פערשוואונדען געוואָרען, האָבען מיר אָנגעהויבען פרעסען איינער דעם אנדערען און דער'הרג'ענען. און זי, מיט די ווייסינקע צייהנדעלאָך, האָט מיך אויף געשלאָגען איבער מיין שוואכען, קראנקען קאָפּ און האָט זיך מיט די שארפע נעגעלאָך איינגעזויגען אין מיין ברוסט, האָט זיך דערקליבען ביז'ן סאמע הארצען און האָט מיך, דעם קרעץ־בעפאלענעם, געשלאָגען, מיך — אזא אונגליקליכען, אזא אונגליקליכען.

און דאָס איז געווען שרעקליכער אויידער דער צאָרן פון דער נאכט אליין און איידער דער הארצלאָזער קייכענדער געלעכטער פון דער וואנד. און איך, דער קרעץ־בעפאלענער, האָב געווײַנט און האָב געציטערט פון שרעק, און האָב שטילינקערהייד, בסוד פון אלעמען, געקושט די געמיינע פים פון וואנד און האָב זי געבעטען, אז זי זאל מיך, בלויז מיך אליין, דורכלאָזען אין יענער וועלט, וואו עס זיינען ניטא קיין משוגעים, וואָס הרג'ענען אוים איינער דעם צווייטען. אָבער די געמיינע ניעדערטרעכטיגע וואנד האָט מיך ניט דורכגעלאָ־

זען, און דאן האָב איך געשפּייט אויף איהר, געשלאָגען זי מיט די פויסטען און געשריען :

— קוקט אויף דער דאָזיגער מערדערין ! זי לאָכט פון אונז. אָבער מיין קול איז געווען פאָנפעוואטע, מיין אָטהעם מיט א פּאס־קורנעם ריח, און קיינער האָט מיך, דעם קרעץ־בעפאלענעם, ניט גע־וואלט הערען.

III.

און וויעדער זיינען מיר געקראָכען, איך און דער צווייטער קרעץ־בעפאלענער, און וויעדער איז ארום אונז געוואָרען רוישיג, און וויעדער האָבען זיך אָהן ווערטער געדרעהט יענע פיער, ארָאָבטריס־לענדיג דעם שטויב פון זייערע בנדים און בעלעקענדיג זייערע בלוטיגע וואונדען. אָבער מיר זיינען מיעד געוואָרען, אונז האָט וועה גע־טהאָן, און דאָס לעבען איז פאר אונז א לאַסט געווען. מיין מיט־וואנדערער האָט זיך געזעצט און קלאפּענדיג גלייכמעסיג איבער דר׳ערד מיט זיין געשוואלענער האנד, האָט ער געפּאָנפּעט, רייד־ענדיג האסטיג שנעל :

— דער׳הרג׳עט אונז, דער׳הרג׳עט אונז !

מיט א שניידענדער בעוועגונג זיינען מיר אויפגעשפרונגען אויף די פים און האָבען זיך געוואָרפען אין דעם המון, אָבער דער המון האָט אָבגעטראָטען, און מיר האָבען דערזעהן בלויז רוקענס. אין מיר האָ־בען זיך נעבייגט פאר די רוקענס און האָבען געבעטען :

— דער׳הרג׳עט אונז, דער׳הרג׳עט אונז !

אָבער אונבעוועגליך און טויב זיינען געווען די רוקענס, ווי די צווייטע וואנד. דאָס איז געווען אזוי שרעקליך, ווען דו זעהסט ניט קיין פּנים׳ער פון מענשען, נאָר בלויז זייערע רוקענס, אונבעוועגליכע און טויבע.

נאָר אָט האָט מיין מיטוואנדערער מיך אוועקגעוואָרפען. ער האָט דערזעהן א פּנים, דעם ערשטען פּנים, און דאָס איז געווען אזא פּנים, ווי זיין אייגענער, א צואוואנדעטער און שרעקליכער, אָבער דאָס איז געווען א פּרוויענציימערס פּנים. און ער האָט אָנגע־הויבען שמייכלען. און איז ארומגענגען ארום איהר, אויסבייגען־

דיג זיין האלז און פארשפרייטענדיג אן עפוש, און זי האט צו איהם אויף געשמייכעלט מיט איהר צופאלענעם מויל און האט אראבגעלאזט די אויגען, וואם האבען קיין ברעמען ניט געהאט.

און זיי האבען חתונה געהאט. און אויף אן אויגענבליק האבען זיך אלע פנים'ער צו זיי א קעהר געטהאן, און א ברייטער, צוקייכטער געלעכטער האט צוטרייסעלט די געזונדע קערפערם: אזוי לע־כערליך זיינען זיי געווען, פריינדלענדיג זיך איינער מיט'ן צווייטען. און איך, קרעז־בעפאלענער, האב אויך געלאכט: עס איז דאך דום חתונה צו האבען, וועז דו ביסט אזוי ניט שעהן און קראנק.

— דו נאר איינער — האב איך געזאגט אבלאכענדיג — וואם וועסט דו מיט איהר טהאן?

און דער קרעז־בעפאלענער האט א שמייכעל געטהאן כלומר'שט גדלות'דיג און האט געענטפערט:

— מיר וועלען האנדלען מיט שטיינער, וועלכע פאלען פון דער וואנד.

— און די קינדער?

— און די קינדער וועלען מיר צו'הרג'ענען.

ווי דום: געבוירען קינדער כדי צו הרג'ענען זיי. און דערנאך וועט זי איהם אין גיכען ווערען אונטרייי — ביי איהר זיינען אזעלכע פאלשע אויגען.

IV.

זיי האבען געענדיגט זייער ארבייט — יענער, וועלכער האט געקלאפט מיט'ן שטערען אין וואנד, און דער צווייטער, וועלכער האט איהם געהאלפען, און וועז איך בין צוגעקראבען איז איינער ג־האנגען אויף א האקען, וואם איז געווען ארויסגעשלאגען אין וואנד, און ער איז נאך געווען ווארעם, און דער צווייטער האט איהם שטי־לינקערהייד געזונגען א פרעהליך ליעדעל.

— גוה, זאג דעם הונגעריגען — האב איך איהם געהייסען, און ער איז געהארכזאם געגאנגען זינגענדיג. און איך האב געזעהן ווי דער הונגעריגער האט זיך ארבגעשאקעלט פון זיין שטיין. שאק־לענדיג זיך, פאלענדיג, פערטשעפענדיג אלעמען מיט זיינע עלענ־

בויגענס, אמאל אויך אלע פיער און אמאל קריכענדיג אויפ'ן בויך, האָט ער זיך דערקליבען ביז דער וואנד, וואו עס האָט זיך געווויגט דער נעהאנגענער, און ער האָט געקנאקט מיט די צייהן און האָט גע־לאכט מיט פרייד, ווי א קינד. בלויז איין שטיקעלע פוס! אבער ער האָט פערשפעטיגט; די אנדערע, די שטארקערע, האבען איהם איבערגעיאגט. שפארענדיג זיך איינער אויף דעם אנדערען, גראב־לענדיג זיך און בייסענדיג זיך, זיינען זיי בעפאלען דעם קערפער פון דעם נעהאנגענעם און האבען געגריזעט זיינע פים און האבען מיט אפעטיט געקויט מיט די מיילער און האבען געקנאקט די צוגריזעטע ביינער. און איהם האבען זיי ניט צוגעלאזען. ער האָט זיך אוועקגע־זעצט מיט די פים אונטער זיך, האָט געקוקט ווי עס עסען די אנ־דערע, און האָט זיך בעלעקט מיט זיין שארשיגען צונג און א לאנגער וואויען האָט זיך געטראגען פון זיין גרויסען פוסטען מויל:

— איך בין הונ—נע—ריג.

— היבש קאמיש איז דאָס געווען: געשטאַרבען איז יענער צו־ליעב דעם הונגעריגען, און דעם הונגעריגען איז ניט אנגעקומען אפילו א שטיקעלע פון זיין פוס. און איך האָב געלאכט און דער אנ־דער קרעיז־בעפאלענער האָט געלאכט, און זיין ווייב האָט לאכענ־דיג געעפענט און צוגעמאכט איהרע פאלשע אויגען: ווינקען מיט זיי האָט זי ניט געקענט, וואָרים ביי איהר זיינען ניט געווען קיין ברעמען.

און ער האָט געוואויעט אלץ וויידער און העכער:

— איך בין הונ—נע—ריג.

און דאָס כריפען איז פערשוואונדען פון זיין שטימע און מיט ריינע מעטאלישעש קלאנגען, שניידענדע און קלאהרע, האָט זיך דער קול ערהויבען ארויף, האָט אבגעשלאגען אין וואנד, איז אבגעשפרונ־גען פון איהר און איז געפלויגען איבער די פינסטערע תהום'ען און איבער די נרויע בערג־שפיצען.

און באלד האבען זיך אלע צורעווען, אלע וועלכע האבען זיך איינגעפונען לעבען דער וואנד, און זיי זיינען געווען אזוי פיעל, ווי די היישעריקען, און זשדנע און הונגעריג זיינען זיי געווען ווי היישעריקען, און ס'האָט זיך געהויכט, אז די צוברענטע ערד גופא האָט זיך צורעווען אין איהרע אונערטרעגליכע יסורים, צוועפענדיג

בריט איהר שטיינערנעם גיהנום־מויל. און עם האבען זיך ערהויבען און געצוינגען צו דער וואנד אויסגעשטרעקטע ציטערנדע הענד, מאַ־ גערע, אונגליקליכע, בעטענדע, ווי א וואלד פון טרוקענע בוימער, וועלכער דער בושעוועדיגער ווינד האט צוגעבויגען צו איין זייט, און עם איז אין זיי געווען אזוי פיעל פערצווייפלונג, אז שטיינער האַ־ בען געציטערט, און צושראקענע זיינען אנטלאפען די גרויע און בלויע וואלקענס. אבער אונבעוועגליך און הויך איז געווען די וואנד און גלייכגילטיג האט זי אבגעשפיגעלט דאם וואויען, וועלכעם האט געשניטען און דורכגעלעכערט די געדיכטע עפוש׳דיגע לופט.

און אלע אויגען זיינען געווען געוועדעט צו דער וואנד און די דאזיגע אויגען האבען ארויסגעשטראמט פון זיך פייערדיגע שטראה־ לען. זיי האבען געגלויבט און האבען געווארט, אז באלד וועט זי איינפאלען און וועט עפענען א נייע וועלט, און אין דער בלינדהייט פון זייער גלויבען האבען זיי שוין געזעהן ווי עם בעווענגען זיך די שטיינער, ווי עם ציטערט פון דעם גרונד ביז דעם שפיץ די שטיי־ נערנע שלאנג, וועלכע איז אנגעזויפט און אנגעפרעסען פון מענשליך בלוט און פון מענשליכע מחות. עם קאָן זיין אז טרעהרען האבען דאם געציטערט אין אונזערע אויגען און מיר האבען געמיינט, אז דאם ציטערט די וואנד, און נאך שניידענדער איז געווארען אונזער יאמער.

דער צארן און די שמחה פון נאהענטען זיעג האבען געקלונגען אין איהם.

V.

און אט וואם דעמאל האט געטראפען. הויך אויף א שטיין האט זיך אוועקגעשטעלט א מאגערע, אלטע פרוי, מיט איינגעפאלענע טרוקענע באקען און מיט לאנגע ניט פערקאמטע האָר, וועלכע זיי־ נען געווען עהנליך צו דער גרויער גריווע פון אן אלטען, הונגעריגען וואלף. איהרע קליידער זיינען געווען צוריסען, צוועפענענדיג איהרע געלע, ביינערנע פליציעס און די מאגערע, הענגענדע בריסט, וועל־ כע האבען פאר פיעלע געגעבען לעבען און זיינען פון מוטערליכקייט אויסגעליידיגט געווארען. זי האט אויסגעשטרעקט איהרע הענד צו

דער וואַנד — און אלע בליקען האָבען געפאלגט נאָך די דאָזיגע הענד ; זי האָט זיך צורעדט, און אין איהר שטימע איז געווען אזוי פיעל יסורים, אז דער פערצווייפעלטער יאָמער פון דעם הונגעריגען איז אנטשווינגען געווארען שעהמעווריג.

— גיב מיר מיין קינד ! — האָט געזאָגט די פרוי.

און מיר האָבען אלע געשווינגען און געשמייבעלט מיט בייזען צאָרן און געוואַרט וואָס וועט די וואַנד ענטפערען. און דאָן איז פון דעם שווייגענדען המון ארויסגעקומען א שעהנער און שטארענגער אל־טער מאן און האָט זיך געשטעלט אין איין רייהע מיט דער פרוי.

— גיב מיר אָפּ מיין זוהן ! — האָט ער געזאָגט.

און דאָס איז געווען אזוי שוידערליך און אזוי פרעהליך ! מיין רוקען האָט זיך געקנייטשט פון קעלט, און די מוסקולען האָבען זיך צונויפגעדריקט פון דעם צופלוס פון אונבעוואוסטער אימה׳דיגער קראפט, און מיין מיטוואַנדערער האָט מיך געשטויסען אין זייט, האָט געקלאפט מיט די צייהנער און דער שלעכטער גערוך פון זיין אָטהעם איז ווי א זשיפענדע בריייטע כוואלייע ארויס פון זיין פויל־ענ־דען מויל.

און פון המון איז ארויסגעקומען נאָך א מענש און האָט גע־זאָגט :

— גיב מיר אָב מיין ברודער !

און עס איז ארויסגעקומען נאָך א מענש און האָט געזאָגט :

— גיב מיר אָב מיין טאָכטער !

און עס האָבען אנגעהויבען ארויסקומען מענער און פרויען, אלטע און יונגע, און זיי האָבען אויסגעשטרעקט זייערע הענד, און אָהן אן אויפהער האָט געקלונגען זייער ביטערע פאָרדערונג :

— גיב מיר אָב מיין קינד !

דאן האָב אויך איך, קרעץ־בעפאלענער, דערפיהלט אין זיך קראפט און קוראזש און איך בין ארויסגעקומען פאָראויס, און האָב א געשריי געטהאָן הויך און בייז :

— מערדער ! גיב מיר אוועק מיך אליין !

און זי, — זי האָט געשווייגען. אזא פאלשע און געמיינע, זי האָט זיך פארשטעלט אז זי הערט ניט, און אצאָרנדיגער געלעכטער האָט צוטרויסלט מיינע צוואוואנדעטע באקען, און א וואהנזיניגער

ווילדער צארן האט אנגעפילט אונזערע צואוויטאגטע הערצער. און זי האט אלץ געשוויעגען, גלייכגילטיג און טעמפ, און דאן האט די פרוי בייז געטרויסלט מיט איהרע מאגערע, געלע הענד און האט א שלידער געטהאן אהן רחמנות :

— דאן זיי פערפלוכט, דו, מערדערין פון מיין קינד !
דער שהנער, בייז־שטרייגנער אלטער האט וויעדערהאלט :
— זיי פערפלוכט !
און מיט א רעש'דיגען טוויזענדע־קולות'דיגען יאמער האט ווידער־האלט די גאנצע ערד :
— זיי פערפלוכט ! פערפלוכט ! פערפלוכט !

VI

און טיף האט א זיפץ געטהאן די שוואַרצע נאכט, און ווי א ים, וואס איז פארכאפט געוואַרען פון'ם שטורעם, וואלט זיך א שלידער געטהאן מיט זיין גאנצער שווערער, ברויזענדער מוראַ'דיגער מאכט אויף די פעלזען, אזוי האט אויפגעשטורעמט די גאנצע געזעהענע וועלט און טויזענדע אנגעשטרייגנטע און צוצארענטע בריסטער האט זי א שלידער געטהאן אין וואנד. הויך ביז די סאמע שווערע וואלקענס, האט א שפריץ געטהאן די בלוטיגע שוים און האט זיי בע־פארבט, און זיי זיינען געוואַרען פייערדיגע און שרעקליכע און האבען אבגעווארפען א רויטען שיין ארונטער, אהין, וואו עס האט גע־שטורעמט, געדונערט, געבלויזט און געיאמערט עפעס גאנץ קלייר־נעס, אבער מאוים'דיג צונויפגענאסענעס פון אונצעהליגע אזעלכע קולות, שוואַרצע און צארנדיגע בייזע. מיט אן אבשטארבענדען גע־ווין, פול מיט ניט אויסשפרעכענדען וועהטאג, האט זי אבגעפליסט צוריק — און אונבעוועגליך איז געשטאנען די וואנד און האט געשווי־גען. אבער ניט שעמעוודיג און בעשיידען האט זי געשוויעגען — טרויעריג־פינסטער און רוהיג־בייז איז געווען דער בליק פון איהרע פארמלאזע אויגען, און שטאלץ, ווי א קעניגין, האט זי ארונטער־גלאזען פון איהרע שולטערען דעם פורפור־מאנטל פון שנעל אבלוי־פענדען בלוט, און איהרע ברענען האבען זיך פערלארען צווישען די צוקריפעלטע טויטע קערפערס.

אָבער, שטאַרבענדיג יעדע כעקונדע, זיינען מיר געווען אונ־
שטערבלִיך, ווי געטער. און ווייטער האָט א רעווע געטאָן דער
מעכטיגער שטראָם פון מענשלִיכע קערפערס און האָט מיט זיין גאַנצער
קראפט זיך א שלִיידער געטהאָן אין וואַנד. און ווייטער האָט ער
אָבגעפלִיסט אויף צוריק, און אַזוי פיעל, פיעל מאָל, ביז וואַנען
עס איז ניט אָנגעקומען אן ערמיעדונג, א טויטלִיכער שלאָף און
שטילקייט. און איך, קרעץ־בעפאלענער, בין געווען לעבען דער
סאַמע וואַנד און האָב געזעהן, אז זי הויבט זיך אָן צו שאָקלען, די
שטאָלצע קעניגין, און דער שרעק פון איינפאלען איז ווי א שוידער
דורכגעלאָפען איבער איהרע שטייענער.

— זי פאלט איין ! — האָב איך אָנגעהויבען צו שרייען — ברי־
דער, זי פאלט איין !

— דו האָסט א טעות, קרעציגער, — האָבען מיר געענטפערט
די ברידער. און דאן האָב איך זי אָנגעהויבען צו בעטען :

— זאל זי שטעהן, איז אָבער דען ניט יעדער גפפאלענער קער־
פער א טרעפפל צו דעם שפיץ ? מיר זיינען פיעל, און אונזער לעבען
איז א לאַסט. לאָמיר אויסבעטען מיט קערפערס די ערד ; אויף די
קערפערס וועלען מיר אָנווארפען נייע קערפערס און אזוי וועלען מיר
דערגרייכען ביז דעם שפיץ. און אויב עס וועט בלייבען בלויז איינער
— וועט ער דערזעהן די נייע וועלט. און מיט פרעהלִיכער האָפענונג
האָב איך זיך אומגעקוקט — און האָב בלויז רוקענס דערזעהן, גלייכ־
גילטיגע, פער'עקשנ'טע, מיעדע. אין אונענדלִיכען טאנץ האָבען
זיך געדרעהט יענע פיער, זיינען זיך צונויפגעקומען און צוגאַנגען,
און די שווארצע נאַכט האָט ארויסגעשפייט נאַסען זאַמד, ווי א קראַכ־
קע ; און מעכטיג אונגעהויער איז געשטאַנען די וואַנד.

— ברידער ! — האָב איך געבעטען. — ברידער !

אָבער מיין קול האָט בלויז געפאָנפעט פון נאָז, מיין אטהעם
איז געווען מיט א שלעכטען גערוך, און קיינער האָט מיך, דעם קרע־
ציגען, ניט געוואָלט הערען.

וועה ! . . . וועה ! . . . וועה ! . . .

אין קעלער

I.

ער האָט שטאַרק געשיכור׳ט, האָט פערלאָרען די אַרבייט, האָט פערלאָרען בעקאַנטע און האָט זיך בעזעצט אין א קעלער אינאיינעם מיט גנבים און פּראָסטיטוטקעס, פאַרלעבענדיג זיינע לעצטע יאָהרען.

זיין קערפער איז געווען קראַנק, אָהן בלוט, אויסגעניצט פון אַרבייט, צופרעסען פון יסורים און פון בראַנפען, און דער טויט האָט שוין געוואַכט איבער איהם, ווי א גרויער רויב־פויגעל, וואָס איז בלינד אין שיין פון דער זון און זעהענדיג אין די פינסטערע נאַכט. בייטאָג האָט דער טויט זיך פערשטעקט אין די פינסטערעווינקעלעך, און ביי נאַכט פלעגט ער זיך אָהן רוויש אַוועקזעצען ביי איהם צוקאָפּענס און איז געזעסען לאַנג ביז עס פלעגט ווערען טאָג, און ער איז געווען רוהיג, געדולדיג און פעסט אין זיין פאַרדערונג. וועז עס פלעגט אָנהייבען שימערען אויף טאָג און ער פלעגט אַרויסרוקען פון אונטער דער דעקע זיין בלייבען קאָפּ, מיט די אויגען פון א געהעצטער היה, איז שוין אין צימער געווען פוסט — אָבער ער האָט ניט געגלויבט דער דאָזיגער גענאַרטער פוסטקייט, ווי עס גלויבען אנדערע. ער האָט מיט פערדאַכט אַרומגעקוקט די ווינקעלעך, האָט מיט כיטרען האַסט א וואַרף געטהאָן א בליק הינטערען רוקען און דערנאָך, אָנלעהנענדיג זיך אויף די עלענבויגענס, האָט ער אויפמערקזאָם און לאַנג געקוקט בעפאָר זיך אין דער שמעלצענדער פינסטערקייט פון דער פערגעהענדער נאַכט. און דאן האָט ער געזעהען דאָס, וואָס אַנדערע זעהן קיין מאָל ניט ; ער האָט געזעהן ווי עס וויגט זיך א גרויער מוראַ׳דיגער קערפער, פאַרמלאָזט און מאַוים׳דיג. דער קערפער איז געווען דורכזיכטיג, האָט אַרומגעכאַפּט אלעס און אין איהם האָבען די זאכען אויסגעזעהען, ווי הינטער א גלעזער־

נער וואנד. אבער איצט האט ער שוין פאר איהם ניט מורא געהאט, און דער קערפער איז אוועק, איבערלאזענדיג א קאלטען סליאד ; ער איז אוועק — ביז דער פאלגענדער נאכט.

ער פלעגט זיך אויף א קורצע צייט פערגעסען, און ער פלעגט זעהן חלומות, שרעקליכע און אונגעוועהנליכע. ער האט געזעהן א וויסען ציימער, מיט וויסע דילען און וועגד, בעלויכטען מיט א וויסע העלע ליכטקייט, און א שווארצע שלאנג, וועלכע איז ארוים־געקראכען פון אונטער דער טיהר מיט א לייכטען שארשען, ווי זי וואלט לאכען. צודריקענדיג איהר שארפען פלאטשיגען קאפ צום פאדלאגע און שלייגלענדיג זיך, האט זי זיך האסטיג ארויסגעגליטשט, איז ערגעץ וואו פערשוואונדען און וויעדער האט זיך אין דעם שפאלט אונטער דער טיהר געווייזען איהר צופלאטשיגטע, שווארצע נאז, און ווי א שווארצע סטיינגע האט זיך אויסגעצויגען איהר קערפער ; און וויעדער, און וויעדער.

איין מאל האט ער אין חלום דערזעהן עפעס פרעהליכעס און האט זיך צולאכט, אבער א זאנדערבארער קול האט אבגעקלונגען פון זיין געלעכטער, עהנליך צו א פערשטיקטען שלוכצען, אז עס האט אנגעכאפט א שרעק צו הערען : דאס לאכט אדער ווייזט ערגעץ אין אונבעוואוסטע טיעפקייט די נשמה אין דער צייט, וועו דער קערפער איז אונבעוועגליך, ווי ביי א טויטען.

אין זיין בעוואוסטזיין פלעגט ביסלעכווייז אנהייבען ארייננעהן דער קלאנג פון׳ם טאג וואס ווערט געבוירען : דער טויבער שמועס פון פערבייגעהענדע, א סקריפ פון א טיהר ווייט ערגעץ, דער רויש פון דעם דוואַרניק׳ס בעזעם, וועלכער שארט ארום דעם שנעע פון פענסטער — דער גאנצער אונבעשטימטער טומעל פון דער אויפוואַכענדער גרויסער שטאדט. און דאן פלעגט פאר איהם אנקומען דאס שרעקליכסטע : דאס אונערבארמליכע ליכטיגע בעוואוסטזיין, אז עס איז אנגעקומען א נייער טאג, און אז ער וועט באלד דארפען אויפשטעהן, כדי צו קעמפפען פאר׳ן לעבען אהן דער האפנונג אויף זיעג.

מען דארף לעבען.

ער האט זיך א קעהר געטהאן מיט׳ן רוקען צום שיין, האט ארויפגעווארפען איבער׳ן קאפ די דעקע, אז דער קלענסטער שטראהל

זאָל ניט קאָנען צוקומען צו זיינע אויגען, האָט זיך צונויפגעקנייטשט אין א קלייניעם הייפעל, אונטערציהענדיג די פיס צו דער סאמער מאַרדע, און איז אזוי געלעגען אונבעוועגליך, מורא האָבענדיג א ריהר צו טהאָן זיך און אויסצוציהען די פיס. ווי א גאנצער בארג זיינען אויף איהם געלעגען די בגדים, מיט וועלכע ער האָט זיך איינגעדעקט פון דער פייכטער קאלטקייט פון קעלער, אָבער ער האָט ניט געפיהלט די שווערקייט פון בארג, און זיין קערפער איז געווען קאלט. ביי יעדען קלאנג, וועלכער האָט גערעדט וועגען לעבען האָט זיך איהם געדוכט, אז ער איז אָבגעדעקט און איז אונגעהויער גרויס, און ער האָט זיך נאָך מעהר צונויפגעדריקט און האָט קלאנגלאָז געיאָמערט — ניט מיט קיין קול און ניט מיט קיין געדאנקען, ווארים ער האָט מורא געהאט פאר זיין אייגענעם קול און פאר זיינע אייגענע געדאנקען. ער האָט צו אימיצען מתפלל געווען, אז דער טאָג זאָל ניט קומען, און ער זאָל שטענדיג קאָנען ליגען אונטער דעם בארג מיט שמאטעס, ניט ריהרען זיך, ניט טראכטען; און ער האָט אָנגעשטריינגט זיין גאנצען ווילען אָבצוהאלטען דעם קומענדען טאָג און האָט זיך איינגע־שמועס׳ט, אז עס ציהט זיך נאָך די נאכט. און מעהר פון אלעס אין דער וועלט האָט זיך איהם געוואלט, אז אימיצער זאָל פון הינטען צולייגען א רעוואלווער צום פאטיליצע, צו יענעם פלאטץ, וואו עס פיהלט זיך א גריבעל, און זאָל אויסשיסען.

און דער טאָג האָט זיך צואוויקעלט — א בריטער, ניט אייגענהאלטענער, מעכטיג רופענדער צו לעבען, און די גאנצע וועלט האָט זיך אָנגענהויבען צו בעווענגן, ריידען, ארבייטען און טראכטען. אין קעלער איז די ערשטע אויפגעשטאנען פון שלאָף די בעל־הבית׳ס, די אלטע מאטריאנא, וועלכע האָט געהאט א פינף־און־צוואנציג־יאהריגען ליעבהאבער, און זי האָט אָנגענהויבען ארומטרעטען אין קיך, קלאפען מיט די עמערס און עסק׳ען זיך מיט עפעס ביי דער סאמע טיהר, וואו כיזשניאקאוו איז געלעגען. ער האָט געפיהלט וויי זי איז נאהענט און איז פערשטארבען, ענטשליסענדיג זיך ניט אָבצורופען זיך, אויב זי וועט איהם רופען. אָבער זי האָט געשווויגען און איז ערגעץ אוועק; און דערנאָך, אין א צוויי שטונדען ארום, זיינען אויפגעשטאנען פון שלאָף צוויי אַנדערע אייגענהאהנער: די צוהוליעטע מיידעל, דוניאשא און די אלטעם ליעבהאבער, אבראם פעטראָוויטש.

אַזוי האָבען איהם אַלע גערופען מיט רעספּעקט, ניט קוקענדיג אויף זיין יונגקייט, דערפאר ווייל ער איז געווען א געוואָגטער און קונצי־גער גנב און נאָך עפּעס, וועגען וואָס מען האָט בלויז געהאט פער־דאכט, אָבער מען האָט זיך ניט ענטשלאָכען צו ריידען. מעהר פון אַלעס האָט כיזשניאקאָוו מורא געהאט פאר זייער אויפשטעהן, וואָ־רים זיי ביידען האָבען געהאט אויף איהם דאָס רעכט, האָבען גע־קאָנט אריינגעהן צו איהם, זעצען זיך אויף זיין בעטל, ריהרען איהם מיט די הענד און בריינגען איהם דערצו ער זאָל דארפען ריידען און טראָכטען. מיט דוניאשאן האָט ער זיך עפּעס אמאָל בעפריינדעט שיכור'ערהייד, און האָט פערשפּראָכען מיט איהר חתונה צו האָבען. און הגם זי האָט געלאכט און געקלאפט איהם איבער'ן פּלייצע, אָבער זי האָט אויפריכטיג גערעכענט, אז ער איז אין איהר פערליעבט און זי איז געווען גוט צו איהם. אַליין איז זי געווען א דומע, א שמוציגע, פון וועלכע עס האָט זיך געהערט א פאַסקודנער ריח, און זי האָט אָפט גענעכטיגט אין אוטשאַכטאָק. און מיט אבראָם פּעטראָוויטש האָט ער ערשט מיט צוויי טעג צוריק צוזאמען גע'שיכור'ט, געקושט זיך און צוגעשוואָרען איהם אייביג פריינדשאפט.

וועז עס האָט זיך דערהערט די פרישע, הויכע שטימע און כיזשניאקאָוו האָט דערקענט אבראָם פּעטראָוויטש'עס שנעלע טריט פערביי זיין טיהר, איז ער פערנעלווערט געוואָרען פון שרעק און ערוואַרטונג; ער האָט א יאָמער געטהאָן אין דער־הויף און האָט זיך נאָך מעהר דערשראָקען. פּאַר זיינע אויגען האָט זיך איצט אריבער־געטראָגען אין איין העלען בילד זיינע שיכרות, ווי זיי זיינען גע־זעסען אין עפּעס א פינסטערען שיינק, וועלכער איז געווען בעלויכטען בלויז פון איין לאמפּ, צווישען פינסטערע, זאָנדערבאַרע מענשען וועלכע האָבען געהאלטען אין איין סוד'ען זיך, און זיי האָבען זיך אויף גע'סוד'עט. אבראָם פּעטראָוויטש איז געווען בלייך און אויפגע־רעגט, האָט זיך בעקלאגט אויף דעם שוועכען לעבען פון א גנב, האָט פערקאָטשעט די ארבעל פון האַנד און האָט איהם געגעבען אָנצוטאָפּען זיינע בויגער, וואָס זיינען ניט רעגלמעסיג צונויפּגעוואקסען, און כיזשניאקאָוו האָט איהם געקושט און געזאגט:

— איך לייב גנבים. זיי האָבען מוטה — און ער האָט איהם

פֿאַרגעשלאָגן אויסצוטרינקען ברודערשאפט, אָבוואָהל זיי זיינען שוין לאַנג געווען פּער „דו".

— און איך ליעב דיך דערפאר, וואָס דו ביסט א געבילדעטער און דו פערשטעהסט אונזערע ברידער — האָט געענטפערט אברהם פּעטראָוויטש — קוק זיך נאָר צו, וואָס פאר א האַנד דאָס איז!

און וויעדער האָט זיך פאר זיינע אויגען אויסגעצויגען די וויסע האַנד, אויף וועלכער עס איז געווען א רחמנות צו קוקען איבער איהר וויסקייט און איבער דעם, וואָס מען האָט אויף איהר געקענט פערשטעהן עפּעס, עפּעס אזעלכעס וואָס ער קען איצט שוין ניט נערייניקען און ניט פערשטעהן; ער האָט געקושט די דאָזיגע האַנד, און אברהם פּעטראָוויטש האָט גדלות'דיג געשריען:

— אמת ברודער! מיר וועלען קראפירען, אָבער אונטערגעבען וועלען מיר זיך ניט!

און דערנאָך איז עפּעס פאַרגעקומען פאַסקודנעס, שמוציגעס, א פייפערי, טאַנצערי, געפילדער און שפּרינגענדיגע פייערען. דער מאָל איז דאָס גווען פרעהליך, אָבער איצט, וועו אין די וויינקעלאך איז בעהאלטען דער טויט, און פון אלע זייטען רוקט זיך אָן דער טאָג מיט דער אונפערמיידליכקייט צו לעבען און טהעטיג צו זיין און קעמפּפען פאר עפּעס, און בעטען וועגען עפּעס, איצט — איז דאָס גווען א מאטערנעס און א פּחד.

— שלאָפסט נאָך, פּריץ? — האָט אבלאכענדיג געפרעגט הינטער דער טיהר אברהם פּעטראָוויטש און, ניט בעקומענדיג קיין ענטפער, האָט ער צוגעלייגט: נו, שלאָף, כאפּט דיך דער טייוועל.

צו אברהם פּעטראָוויטש קומען צו בעזוך זעהר פיעל בעקאַנטע, און אין פערלויף פון א נאַנצען טאָג סקריפּעט די טיהר און עס הערען זיך באסטוע שטימען. ביי יערען קלאפ דוכט זיך כיזשניאקאָוו'ען, אז דאָס איז מען געקומען צו איהם און נאָך איהם, און ער בעהאלט זיך אלץ טיפער און הערט זיך צו לאַנג, ביז וואַנען ער דערקענט וועמעס שטימע דאָס איז. ער וואַרט און וואַרט א געפייניגטער, זיין גאַנצער קערפער ציטערט אויף יעדע רגע, אָבוואָהל אין דער גאַנצער וועלט איז ניטא קיינער, וועלכער זאָל קומען צו איהם און נאָך איהם.

ער האָט א מאָל געהאט א פרוי, א מאָל, שוין לאַנג צוריק, און זי איז געשטאָרבען. נאָך מיט א לייגגערע צייט פאר דעם זיינען ביי

איהם געווען ברידער און שוועסטער, און נאך פריהער — עפעס אזעלכעס, וואס איהם קומט פאר ווי אין א טומאן, עפעס שהנעס, וואס ער האט געפופען מוטער. זיי זיינען אלע צושטאנדען, און אפשר קאן זיין אז אימיצער פון זיי לעבט, אבער איז שוין אזוי פערלאנגעווארען אין דער אונעדליכער וועלט, אז ס'איז אלץ איינס ווי געשטארבען. און ער וועט אויך באלד שטארבען — ער וויים דאס. ווען ער וועט היינט אויפשטעהן פון געלעגער, וועלען זיך איהם אונטערבערעכען די פיס און וועלען זיך טרויסלען, און די הענד וועלען ציטערן און וועלען מאכען אונזיכערע, משונה'דיגע בעווענגונגען, און — דאס איז דער טויט. אבער ביז וואנען דער טויט וועט קומען דארף מען לעבען, און דאס איז אזא שרעקליכע אויפגאבע פאר א מענשען, ביי וועלכען עס איז ניטא קיין גלד, קיין געזונד און קיין ווילען, אז כיזשניאקאווי'ען כאפט אן א פערצווייפלונג. ער ווארפט פון זיך אראב די דעקע, פארבערעכט די הענד און שלייערט אין חלל אוועלכע לאנגע קרעכצען, ווי זיי וואלטען דורכגענאנגען דורך טויזענד לייהדענדע ברוסט און זיינען דערפאר געווארען אזוי פול, ביז די ברעגען אנגענאסענע מיט אונערטרעגליכע יסורים.

— עפען, טייווע! — שרייט הינטער דער טיהר דוניאשא און האקט אין טיהר מיט די קולאקעס — אז ניט וועל איך דאך די טיהר צוברעכען!

וויגענדיג זיך און טרויסלענדיג זיך, איז כיזשניאקאוו צוגענאנגען צו דער טיהר, האט געעפענט און האט שנעל, כמעט אומפאלענדיג, זיך וויעדער אוועקגעלייגט אין בעט. דוניאשא, שוין א פערקאמטע און אנגעפודערטע, האט זיך אוועקגעזעצט לעבען איהם, צודריקענדיג איהם צו דער וואנד, האט פערלייגט א פוס אויף א פוס און האט מיט וויכטיגקייט א זאג געטהאן:

— און איך האב דיר געבראכט א נייעס. קאטיא איז נעכטען שוין אוועק אויף יענער וועלט.

— וועלכע קאטיא? — האט א פרעג געטהאן כיזשניאקאוו. און זיין צונג האט זיך בעווענגט שווער און אונזיכער, ווי ער וואלט געווען א פרעמדער ביי איהם אין מויל.

— האסט שוין גאר פארגעסען, — האט זיך צולאכט דוניאשא — די דאזיגע קאטיא, וועלכע האט ביי אונז געוואהנט. ווי האכט

דו זי געקאָנט פערגעסען, וועז ס׳איז אין נאנצען בלויז א וואָך אז זי איז אוועק פון דאנען ?

— נעשטאָרבען ?

— נו, יאָ, געשטאָרבען, ווי אלע שטאָרבען.

דוניאשא האָט נאָם געמאכט איהר קלייניעם פינגערעל מיט די שפייעבץ פון מויל און האָט אבגעווישט די פודער פון איהרע שיטערע ברעמען.

— פון וואָם ?

— פון וואָם, פון וואָם אלע שטאָרבען. וועד ווייס פון וואָם ? דאָם האָט מען מיר נעבטען דערצעהלט אין קאפעע־רעסטאָראַן. געשטאָרבען קאטיא, זאָגען זיי.

— האָסט דו זי געליעבט ?

— נעווייס געליעבט. וואָם פאר א פראנע !

דוניאשא׳ס דומע אויגען האָבען געקוקט אויף כיזשניאקאָוו׳ען מיט טעמפער גלייכגילטיגקייט, וויגענדיג איהר דיקע פום. זי האָט ניט געוואוסט וועגען וואָם מעהר צו רעידען און האָט געזוכט צו קוקען אויף דעם ליגענדען אזוי, אז ער זאָל זעהן איהר ליעבע צו איהם און זי האָט צוליעב דעם א פינטעל געטהאָן מיט איין אויג און ארָאבנע־לאָזען די ווינקלען פון איהרע גראָבע ליפען.

דער טאָג האָט זיך אָנגעהויבען.

II.

אין דעם דאָזיגען טאָג, שבת איז דאָם געווען, איז דער פראסט אזא שטארקער, אז גימנאזיסטען זיינען ניט געגאנגען לעהרנען, און די פערד־רייסעם וואָם זיינען געווען בעשטימט פאר דעם טאָג זיינען אבגעליגט געוואָרען אויף אן אנדער טאָג, וואָרים מען האָט מורא געהאט פאר דער געפאהר, די פערד זאָלען זיך ניט פערקיהלען. וועז נאטאליא וולאדימיראוונא איז ארויסגענאנגען פון׳ם האָספיטאל פאר קינפעטאָרינס, האָט זי זיך אין דער ערשטער מינוט געפרעהט וואָם ס׳איז שוין אבענד, וואָם אויף דער נאבערעזשנע איז קיינער ניטא און קיינער וועט זי ניט בעגעגענען, א מיידעל מיט א זעקס־טאָגיגען קינד אויף די הענד. איהר האָט זיך געדוכט, אז ווי נאָר זי וועט ארויס

פון טיהר, ווי נאר זי וועט אריבערטרעטען דעם שוועל, וועט מען זי בעגעגענען מיט א פייפערי און געפילדער; א גאנצע מאססע מענשען וועט זי בענעגענען — האט זיך געשראקען — און אין דער מאססע וועט אויך זיין איהר פאטער, א פערגאווערטער, א פראפילירטער און כמעט שוין גאר אהן אויגען; און עם וועלען זיין בעקאנטע סטודענטען, אפיציערען און מיידלאך. און זיי וועלען אלע אויף איהר טייטלען מיט די פינגער און וועלען שרייען:

— אט איז א מיידעלע, וועלכע האט געענדיגט זעקס קלאסען גימנאזיע, האט געהאט בעקאנטע סטודענטען, קלוגע און עדעלע, זי פלעגט רויט ווערען פון אן אונפאסיגען ווארט, און אזא האט עם מיט זעקס טעג צוריק געבוירען א קינד אין האספיטאל פאר קינפעטאָרינס, זייט ביי זייט מיט אנדערע געפאלענע פרויענצימער.

אבער די נאבערעזשנע איז געווען ליידיג. פריי האט זיך איבער איהר געטראגען דער פראסטיגער ווינד, האט אויפגעהויבען א גרויסען וואלקען פון שנעע, וואס איז צוריבען געווארען פון פראסט, ווי א פרעסענדער שטויב, און האט בערעקט מיט דעם שנעע־שטויב אלעם לעבעדיגעם און טויטעם, וואס עם האט זיך נאר בעגעגענט דעם פראסט אויפ'ן וועג. מיט א לייכטען פייפען האט ער ארומגעכאפט די אירזערנע שטאנגען פון די שטאקעטען און זיי האבען געגלאנצט, ווי אבגעפאלירטע, און זיי האבען אויסגעזעהן אזוי קאלט און אזוי עלענד, אז ס'איז געווען א רחמנות צו קוקען אויף זיי.

און אזוי קאלט און עלענד, אבגעריסען פון מענשען און פון לעבען, האט זיך דערפיהלט דאס מיידעל. אויף איהר איז געווען א קורצינגע יאקעל, דאס זעלבע יאקעל אין וועלכען זי פלעגט געווענהנלייך גליטשען זיך אויף די אייז־גליטשערס און וועלכען זי האט אין אירע־לעניש אנגעטהאן, אוועקגעהענדיג פון הויז, וועו זי האט שוין אנגעהויבען לזיידען פון די ערשטע געבורט־שמערצען. און וועו דער ווינד האט זי ארומגעכאפט, האט פאדרעהט דאס דינינקע קליידעל ארום איהרע פיס און האט פערקיהלט איהר קאפ, איז איהר געווארען שרעקליך, זי זאל ניט דערפרוירען ווערען, און די מורא פאר דער מאססע איז פערשוואונדען, און די וועלט האט זיך צוואוויקעלט ווי אן אונענדליכער מדבר פון אייז, אין וועלכען עם זיינען ניטא, ניט קיין מענשען, ניט קיין לייכטיגקייט, ניט קיין וואַרעמקייט. צוויי

הייסע טרעהרען זיינען אָנגעלאָפען אין איהרע אויגען און זיינען פער־גליווערט געוואָרען פון פראָסט. אנבויגענדיג דעם קאָפּ האָט זי זיי אָבגעווישט אָן דעם פאָרמלאָזען פּעקעל, מיט וועלכען עס זיינען פער־נומען איהרע הענד און זי האָט אָנגעהויבען געהן האסטיג. זי האָט איצט ניט געליעבט, ניט זיך, ניט דאָס קינד, און איהר האָט אויס־געווויזען אז זייער ביידענס לעבען איז ניט נויטהיג, אָבער זי איז געווען עקשנות'דיג געשטויסען פאָרווערטס פון די וועגען, וועלכע זיינען געווען ניט אין איהר מאַכט, נאָר זיינען געגאנגען פאָראויס און האָבען גערופען:

— ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל. ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל.

די דאָזיגע וועגען האָט זי איינגע'חזר'ט זעקס טעג נאכאנאנד לינגענדיג אין בעט און זויגענדיג דאָס קינד. דאָס האָט געהייסען, אז מען דארף געהן אויף ניעמטשינאָווסקע גאָס, וואו עס וואָהנט איהר מילך־שוועסטער, א פּראָסטיטוטקע, וואָרים בלויז ביי איהר אליין, און מעהר ביי קיינעם ניט, קאָן זי געפינען א פּלאַטץ פאר זיך און פאר'ן קינד. ערשט מיט א יאָהר צוריק, וועו אלעם איז נאָך געווען אזוי גוט און זי האָט שטענדיג געלאכט און געזונגען, איז זי געווען ביי דער קראנק־געוואָרענער קאטיא און האָט איהר געהאלפען מיט געלד; און איצט איז געבליעבען קאטיא דער אייניציגער מענש, פאר וועלכען זי שעהמט זיך ניט.

— ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל. ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל.

זי איז געגאנגען, און דער ווינד האָט בייז געדרעהט זיך ארום איהר, און וועו זי איז ארויף אויפ'ן בריק, האָט דער ווינד מיט רציחה א וואָרף געטהאָן זיך צו איהר אויף דער ברוסט און האָט מיט די אייזערנע נעגעל אייננעזויגען זיך אין קאלטען פנים. ווי א בע־זיגטער, איז ער מיט א רויש ארָאבגעפאלען פון בריק, האָט זיך געדרעהט איבער דער שנעעאיגער גלאטקייט פון טייך און האָט וויע־דער א בריוו געטהאָן ארויף, פארדעקענדיג דעם וועג מיט זוינע פלא־טערנדע קאלטע פליעגלען. נאטאליא וולאדימירָאוונא האָט זיך אָב־געשטעלט און האָט קראפטלאָז זיך אָבגעלעהנט אויף דער פארענטשע. טיף אונטען האָט אויף איהר א בליק געטהאָן א שווארצע מאטע אויג

— א שטיקעל ניט פערפוירענע וואסער — און דער בליק איז געווען געהייימניספול און שרעקליך — און פאראוים האבען געקלונגען און עקשנות'דיג נערופען די ווערטער :

— ניעמטשינאווסקע גאס, דאס צווייטע הויז פון ווינקעל. ניעמטשינאווסקע גאס, דאס צווייטע הויז פון ווינקעל.

כיושניאקאוו, אן אנגעקליידטער שוין, איז וויעדער געלעגען אין בעט און האט געוויקעלט איבער זיך ביז די אויגען זיין מאנטעל, די לעצטע זאך וואס איז ביי איהם פערבליעבען. אין צימער איז געווען קאלט און אין די ווינקלען האט אנגעפריערט אייז, אבער ער האט געאטהעמט אין פוטערנעם קאלנער, און דערפון איז איהם געווען ווארעם און בעקוועמליך. דעם גאנצען טאג האט ער זיך אבגענארט, אז מארגען וועט ער געהן זוכען ארבייט, מארגען וועט ער וועגען עפעם בעטען מעניטען, און דערווייל האט ער בלויז געציטערט, ווי ער פלעגט דערהערען א העכערען קול הינטער דער וואנד, אדער א קלאפ פון פערמאכען די פערפוירענע טיהר. אזוי איז ער געלעגען לאנג און רוהיג, וועז אין טיהר האט זיך דערהערט א ניט זיכערער קלאפען, איינגעהאלטען, שנעל און שארף, ווי אימיצער וואלט קלאפען מיט דער צווייטער זייט פון האנד. זיין צימער איז געווען דער נאהענסטער צום ארייננאנג און, א קעהר־טהאנדיג זיין קאפ האט ער זיך צוגעהערט, ער האט קלאהר געהערט וואס לעבען דער טיהר איז פארגעקומען. צו דער טיהר איז צוגעגאנגען מאטריאנא, די טיהר האט זיך געעפענט, איטיצער איז אריין, די טיהר האט זיך פערמאכט, און עס האט זיך אנגעהויבען שווייגען פון אויסווארטען.

— וועמען דארפט איהר ? — האט זיך דערהערט די אייזינע אונפריינדליכע פראגע פון מאטריאנא'ס קול. און אן אונבעקאנטע שטימע א שטילע, געברעכענע, האט ווי א פערלארענע געענטפערט :

— איך דארף קאטיא נעטשאיעווא. וואהנט דא קאטיא נעטשאיעוונא ?

— האט געוואהנט אמאל. צו וואס דארפט איהר זי ?

— איך דארף זי זעהר נויטהיג. איז זי אין דער היים ניטא ? — אין דער שטימע האט נעקלונגען פחד.

— קאטיא איז געשטארבען. געשטארבען זאג איך אייך. געשטארבען אין האספיטאל.

וויעדער א לאנגער שווייגען, אזוי לאנג, אז כיזשניאקאוו האט דערפיהלט א וועהטאג אין נאקען, וועלכען ער האט ניט געוואגט א קעהר צו טהאן אזוי לאנג ווי מענשען האבען געשווייגען. און דער־נאך האט די אונבעקאנטע שטימע ארויסגערעדט שטיל, אהן אויס־דרוק:

— אדיע . . .

אבער אפנים זי איז ניט אוועק, וואהרים אין א מינוט ארום האט מאטריאנא א פרעג געטהאן:

— וואם איז דאם ביי אייך? האט איהר דאם געבראכט עפעם פאר קאטיא'ן?

עפעם איז א פאל געטהאן אויף דער פאדלאגע, און עם האט זיך דערהערט א קלאפ פון קניע, און די אונבעקאנטע שטימע האט ארויסגעזאגט האסטיג דורך פערשטיקטע צוריקגעהאלטענע שלוכצען.

— נעהמט! נעהמט עם אום גאטעם ווילען. נעהמט! און איך . . . איך וועל שוין ווי עם איז אוועק . . .

— אבער וואם איז דאם אזוינס?

דערנאך וויעדער א לאנגער שווייגען און א שטילער געוויין, אי־בערגעריסען און האפנונגסלאז. און אין דעם דאזיגען געוויין האט זיך געהערט א טוידטליכע מיעדקייט און א שווארצע, קיין ליכטיג־קייט ערווארטענדע, פערצווייפלונג. ווי אימיצעגס א מיעדע האנד וואלט קראפטלאז פיהרען איבער א שטרייגג אנגעצויגענער סטרונע, און די דאזיגע סטרונע איז צולעצט אויף דעם טהייערען אינסטרומענט, און וועז זי וועט פלאצען — וועט אויף אייביג פערלאשען וועלען דער צערטליכער און טרויעריגער קלאנג.

— איהר האט דאך איהם שיער ניט דערשטיקט! — האט גראב און מיט כעם א געשריי געטהאן מאטריאנא — און אזעלכע נעהמען זיך דאם אויף אן קינדער צו געבוירען. איז דאם ביי אייך רעכט אזוי? וואר וויקעלט דאם אזוי איין קינדער! קומט! נו, נו, גוט, קומט זשע, זאג איך. און ווי קאן מען דאם אזוי איינוויקלען.

וויעדער איז לעבען טיהר געוואלען שטיל. כיזשניאקאוו האט זיך נאך א וויילע צוגעהערט און האט זיך געלייגט צוריק, א דערפרעה־טער, וואם מען איז ניט געקומען, ניט צו איהם און ניט נאך איהם, און ער האט ניט געוזכט צו טרעפען, וואם דאם איז אזוינס געווען

דאָס אונפערשטענדלעיכע, וואָס האָט פאסירט. ער האָט שוין אָנגע־
בען צו פיהלען וויי עס קומט אָן די נאַכט. די רוהיגקייט איז פארביי
און פארדריקענדיג די צייהנער, האָט ער געזוכט אָבצוהאלטען זיין
געדאנקען; אין דער פערגאנגענהייט איז געווען געזונקענהייט, זומפ
און שרעק — און דער זעלביגער שרעק איז אויך געווען אין דער צו־
קונפט. ער האָט שוין אָנגעהויבען ביסלעכווייז וויעדער צונויפצו־
דרעהן זיך, בעהאלטען אונטערן דעקע די פיס און די הענד, וועו
עס איז אריינגענאנגען דונאַשא, שוין אָן אָנגעקליידעטע אין א רויטער
בלוזע, אום ארויסצוגעהן, און אביסעל שיכור'לעך. זי האָט זיך
בריידטלעך א זעץ געטהאָן אויף דער בעט און האָט א פאטש געטהאָן
מיט די קורצע הענד:

— אך דו, גאָט מיין גאָט! — זי האָט א דרעה געטהאָן מיט'ן
קאָפ און האָט זיך צוגאַכט — א קינדעלע האָט מען געבראכט. אזא
קליניטשקער, און שרייען שרייט עס, וויי דער פריסטאוו. זאָל מיר
אזוי גאָט העלפען, וויי דער פריסטאוו!

זי האָט זיך פערגעניגענדלעיך אויסגעזידעלט און האָט קאָקעטיש
א שנעל געטהאָן כיזשניאקאָווען אין נאָז.

— קום לאָמיר געהן א קוק טהאָן. נו שוין — וואָס איז? לאָמיר
א קוק טהאָן, דאָס איז אלעס. מאטריאנא האָט אָנגעשטעלט דעם
סאמאווער און וויל איהם באָדען, און אבראם פעטראוויטש צובלאָזט
דעם סאמאווער מיט שטיוועל — אָט איז דיר א שפאס! און דאָס
קינדעלע שרייט: או־א־או, או־א־או . . . .

דוניאשא האָט געמאכט א פנים, וויי איהר האָט זיך פאַרגע־
שטעלט, אזוי וויי ביים קינד, און זי האָט נאָך אמאל ארויסגע־
קוויטשעט:

— או־א־או, או־א־או! גאָר אזוי וויי דער פריסטאוו. וויי מיר
האָבען א גאָט! קום, נו. דו ווילסט ניט — געה צום טייוועל!
פגר דא, דו פערפרוירענער עפעל!

און זי איז ארויסגענאנגען צוטאנצענדיג. אין א האלבע שטונדע
ארום האָט כיזשניאקאָוו, שאקלענדיג זיך אויף זיינע שוואכע פיס און
אנהאלטענדיג זיך מיט די פינגער אן וואנד, געשלעפט זיך צו דער
טיר און האָט אונענטשלאסען געעפענט די טהיר.

— פארמאך, דו לאזט אריין א קעלט! — האָט א געשריי

געטהאן אבראם פּעטראוויטש. כיזשניאקאוו האָט שנעל פּערמאכט הינטער זיך די טיהר און האָט זיך אומגעקוקט ווי א פּערזינדיגטער, אבער קיינער האָט זיך צו איהם ניט צוגעקוקט, און ער האָט זיך בעי־ רוהיגט. אין קיך איז געווען הייס פון אויוועז, פון סאמאוואר און פון מענשען, און געדיכטע קנויל־ען פּארע האָבען זיך אויפגעהויבען און זיינען געקראָכען איבער די קאלטע וועגע. מאטריאנא, א צו־ קאָכטע, א שטרייגע, האָט געבאָדען דאָס קינד אין מולטער און האָט מיט איהרע צושפּאלטענע האַנד געפּלעסקעט אויף איהם וואסער, צופּלאפּלענדיג :

— אגונאשקע ! אגונאשקע ! זיין וועלען מיר רייניקע, זיין וועלען מיר ווייסינקע.

צו דער פּאר וואָס אין קיך איז געווען ליכטיג און פּרעהליך, צו דערפּאר וואָס דאָס וואסער איז געווען וואַרעם און ווייך, נאָר דאָס קינד האָט געשוויעגען און געקנייטשט זיין רויטינקען פּנים'ל, ווי ער וואלט זיך געקליבען א נים צו טהאָן. דוניאשא האָט איבער מאטריא־ נא'ס אקסל אריינגעקוקט אין מולטער און האָט אויסגעקליעבען א פּאסענדע מינוט, וועז זי האָט געקאָנט מיט דריי פינגער אויף א פּלעסקע טהאָן וואסער אויפ'ן קינד.

— אוועק ! — האָט זיך א בייזער געטהאָן די אלטע — וואוהין קריעכסט דו ? מען וויים אָהן דיר אויף וואָס צו טהאָן, דאנקען גאָט, אייגענע קינדער געווען .

— שטער ניט. דאָ דארף מען זיין פאַרזיכטיג — האָט צוגע־ שטימט אבראם פּעטראָוויטש — א קינד, דאָס איז אן איידעל'ע זאך, דאָ דארף מען ווייסען ווי זיך צו בעגעהן.

ער איז געזעסען אויפ'ן טיש און האָט מיט וואָהלטהעטיגען פער־ גניגען געקוקט אויף דעם קליינינקען ראָזיגען קערפערל. דאָס קינד האָט בעווגט די פינגערל'ך, און דוניאשא האָט מיט א ווילדער שמחה אָנגעהויבען צו צאפּל־ען מיט'ן קאָפּ און האָט זיך צוקייכט פּאר גע־ לעכטער.

— אקוראט ווי דער פּריסטאוו, ווי מיר האָבען א גאָט !

— האסט דו וועז געזהן א פּריסטאוו אין א מולטער ? — האָט א פּרעג געטהאָן אבראם פּעטראוויטש.

אל'ע האָבען זיך צולאכט ; כיזשניאקאוו האָט א שמייכעל גע־

טהאָן, האָט זיך אָבער באַלד צושראָקענערהייד אומגעקוקט צו דער מוטער. זי איז מיערערהייד געזעסען אויפ'ן באנק, דער זאָפּ אָבוע־ווארפען אהינטער, און איהרע שווארצע אויגען, וועלכע זיינען גרויס געוואָרען פון קראנקהייט און יסורים, האָבען געלויכטען מ ט א רוהי־גען גלאנץ, און אויף די בלייכע ליפּען האָט געבלאנדזשעט דער שכאל־צער שמייכעל פון א מוטער. דערזעהענדיג דאָס, האָט זיך כיישניצ־קאוו צולאכט מיט אן איינציגען פערשפּעטיגטען געלעכטער:

— חי, חי, חי!

און ער האָט אויך מיט א מין שטאָלץ אומגעקוקט זיך אין אלע זייטען. מאטריאנא האָט ארויסגענומען דאָס קינד פון מלטער אין פערוויקעלט מיט א לאקען. דאָס קינד האָט זיך צוגאָסען מיט א קלינ־גענדען געוויין, איז אָבער באלד אנטשווינגען געוואָרען; מאטריא־נא האָט אן עפען געטהאָן אביסעל דעם לאקען, האָט מיט א מין פער־שעהמטקייט א שמייכעל געטהאָן און האָט געזאָגט:

— א קערפערעל, וואָס פאר א קערפערעל, ריינער סאמעט.

— לאָז א ריהר טהאָן — האָט געבעטען זיך דוניאשא.

— וואָס נאָך?

דוניאשא האָט פלוצלונג אנגעהויבען צו טריסלען זיך מיט'ן גאנצען קערפער און טופּענדיג מיט די פים, מיט א פערכאפּטען אטהעם פון זשעדנעקייט, ווי א וואהנזיניגע פון דעם וואונש, וואָס האָט איהר צינגעכאפּט, האָט זיך צושריען מיט אזא הויכען קול, ווי מען האָט נאָך פון איהר קיין מאל ניט געהערט:

— לאָז! . . . לאָז! . . . לאָז! . . .

— לאָז דאָך איהר! — האָט צושראָקענערהייד א בעט געטהאָן נאטאליא וולאדימיראוונא. דוניאשא האָט זיך פלוצלונג בערוהיגט; אויף איהר פנים האָט א שיין געטהאָן א שמייכעל און זי האָט מיט צוויי פינגער פאָרזיכטיג אנגעריהרט דעם קינד'ס פלייצקעלע, און נאָך איהר האָט זיך אויך א ציה געטהאָן צו דער רויטער פלייצקעלע אבראם פעטראָוויטש.

— אזוי איז דאָס דאזיגע . . . . א קינד, דאָס איז אן איידע־לע, דינינקע זאך — האָט ער געזאגט פערענטפערענדיג זיך.

נאָך אלעמען האָט אויך פערזוכט כיזשניאקאוו. זיינע פינגער האָבען אויף א מאָמענט דערפיהלט די בעריהרונג פון עפעם לעבעדי־

געם פּוכיגעם, ווי סאמעט, און אזוי צערטליך און שוואך, ווי זיינע פינגער וואלטען געווארען פרעמדע און אויך צערטליכע.

און אזוי זיינען זיי געשטאנען מיט אויסגעצויגענע העלזער, בעלייכטענע אונבעוואוסטערהייד מיט דעם שמייכעל פון זאנדערבארען גליק; אזוי זיינען זיי געשטאנען, דער גנב, די פראסטיטוטקע און דער עלענדער פערלארענער מענש; און דאם קליינינקע לעבען, דאם שוואכינקע לעבען האט ווי א פייערל אין מדבר, גערופען זיי אהין ערגעץ . . . און האט פערשפראכען עפעם שהנעם, ליכטיגעם און אונשטערבליכעם. און שטאלץ האט געקוקט אויף זיי די גליקליכע מוטער, און פון אויבען, פון דעם ניעדעריגען סופיט, האט זיך ווי א שווערע, שטיינערנע, אונגעהויערע מאסטע ערהויבען דאם הויז, און אין די הויכע צימערן האבען געוואנדערט רייכע, לאנגווייליגע מענשען.

די נאכט איז אנגעקומען. א שווארצע, א בייזע איז זי אנגעקומען, ווי אלע נעכט, און זי האט זיך צושפרייט מיט א חושך אין בער די ווייטע שנעאיגע פעלדער, און פערגליווערט געווארען זיינען פון פחד די אינזאמע צווייגען פון די בוימער, יענע צווייגען, וואס זיינען די ערשטע צו בעגריפען די אויפגעהענדע זונן. מענשען האבען זיך געגען איהר חושך נעראנגעלט מיט דעם שוואכען פייער פון ליכטלעך, אבער די נאכט האט מעכטיג און בייז ארומגענארטעלט די איינזאמע פייערלעך מיט א געדיכטען קרייז און מיט פינסטערנים האט זי אנגעפילט די מענשליכע הערצער. און אין פיעלע הערצער האט זי פערלאשען די שוואכע צאנקענדע פונקען.

כיזשניאקאוו האט ניט געשלאפען. צונויפדריקענדיג זיך אין א קליינע דריידעל, האט ער זיך בעהאלטען פון קעלט און פון דער נאכט אונטער דעם ווייכען בארג פון שמאטעס און האט געווייגט. ער האט געווויגט אהן אנשטרענגונג, אהן שמערץ און אהן ציטערנים, ווי עס ווייגען יענע, ביי וועלכע דאם הארץ איז ריין און אונשולדיג, ווי ביי קינדער. ער האט רחמנות געהאט אויף זיך, דעם צונויפגעדרעהטען ווי א בייגעל, און איהם האט זיך גערוכט אז ער האט רחמנות אויף אלע מענשען און אויף דאם גאנצע מענשליכע לעבען; און אין דעם דאזיגען געפיהל איז פאר איהם געווען א געהיימניספולע און טיעפע פרייד. ער האט געזעהן דאם קינד, וואס איז געבוירען געווארען, און איהם האט זיך גערוכט, אז דאם איז ער אליין ג-

בוירען געוואָרען פּאַר א נייעם לעבען — און לעבען וועט ער לאַנג, און זיין לעבען וועט זיין שעהן. ער האָט געלייבט און אין דער זעלבער צייט אויך בעדויערט דאָס דאָזיגע נייע לעבען, און דעריין איז געווען אזא שמחה, אז ער האָט זיך צוואווינט, האָט א טרייסעל געטהאָן דעם בארג מיט שמאַטעס און האָט א פּרעג געטהאָן :

— פון וואָס ווייַן איך ?

און ער האָט ניט געפונען פון וואָס ער ווייַנט, און האָט ענטפערט :

— אזוי.

און אזא טיעפער זינן איז געווען אין דעם דאָזיגען קורצען וואָרט „אזוי", אז מיט נייער כוואליע פון היימס טרעהרען האָט זיך א הויב געטהאָן די צובראָכענע ברוסט פון'ם מענשען, וועמעס לעבען איז געווען אזוי טרויעריג און אזוי עלענד.

און צוקאָפענס ביי איהם האָט זיך אוועקגעזעצט אָהן רויש דער רויבגיעריגער טויט און האָט געוואָרט — רוהיג, געדולדיג און זיכער . . .

וואַליאַ

וואַליאַ איז געזעסען און האָט געלעזען. דער בוך איז געווען זעהר אַ גרויסער, בלויז אויף אַ העלפט קלענער פון וואַליאַ'ן אַליין, מיט זעהר שוואַרצע און גרויסע שורות און מיט בילדער אין דער גאַנצער לענג פון'ם בלאַט. אום צו לייענען די אויבערשטע שורה, פלעגט וואַליאַ דאַרפען אויסציהען זיין קאָפּ כמעט איבער די גאַנצע בריט פון טיש, פלעגט זיך דאַרפען אויפהויבען און שטעלען זיך אויף די קניע אויפ'ן שטוהל און מיט דעם דיקען קורצינקען פינגער צוהאַלטען די אותיות, וועלכע פלעגען זיך פערלירען צווישען די אַנדערע אותיות; און וועז עס פלעגט זיך מאַכען, אַז ער פלעגט איין מאָהל פערלירען אן אות, איז איהם שוין ניט גרינג אָנגעקומען דערנאָך איהם אויפצוזוכען. איבער די דאָזיגע זייטיגע אומשטענדען, וועלכע די אַרויסגעבער פון ביכער האָבען ניט פאַראויס־געזעהען, איז ביי וואַליאַ'ן דאָס לעזען צוגעגאַנגען זעהר לאַנגזאַם, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס ער איז געווען אזוי געשפאַנט און פאַראינטערעסירט אין'ם בוך.

אין'ם בוך האָט זיך דערצעהלט, ווי אַ גבור אַ אינגעל, וועלכען מען האָט גערופען באָבא, פלעגט אָנכאַפען אַנדערע אינגלאַך פאר אַ האַנד אָדער אַ פוס פלעגען זיי זיך אָבריי־סען. דאָס איז געווען שרעקליך און קאָמיש, און דערי־בער האָט וואַליאַ שווער געאַטהעמט, און אין זיין שווערען אטהמען האָט זיך געפיהלט זיין אַנגענעהמע שרעק און ערוואַרטונג, אַז וויטער וועט עס זיין נאָך אינטערעסאַנטער. אָבער פלוצלונג האָט מען וואַליאַן געשטערט אין לעזען: עס איז אַריינגעקומען די מאַמע מיט נאָך עפעס אַ פרוי.

— אָט איז ער! — האָט געזאָגט די מאַמע און איהרע אויגען זיינען געווען רויט פון טרעהרען. דאָס האָט זי נאָר־וואָס געמוזט

ווייגען וואָרום זי האָט נאָך אין די הענד געהאלטען א טאשען־טיכעל.

— וואליעטשקע, ליעבינקער! — האָט אויסגעשריען די פרוי, האָט ארומגעכאפט זיין קאָפ און האָט אָנגעהויבען צו קושען זיין גע־זיכט און די אויגען מיט איהרע מאָגערע, האַרטע ליפען. זי האָט ניט געלאָשטשעט אזוי ווי די מאָמע: די מאמע קושט ווייך, זאנפט, און זי עפעם אזוי ווי זי וואלט זויגען זיין פנים. וואליא האָט זיך אָנ־געבלאָזען בייזלעך און האָט מקבל געווען שטומערהייד די שטעכיגע לאסקעס. ער איז געווען אונצופריעדען, וואָס מען שלאָגט איהם אי־בער אין מיטען לעזען אזא אינטערעסאנטע מעשה; איהם איז נאָר ניט געפעלען געווען די דאָזיגע אונבעקאנטע פרוי — א הויכע, מיט בייגערדיגע פינגער, אויף וועלכע עס איז קיין רינג ניט געווען. און א פאסקודנעם ריח האָט זי געהאט: פון איהר האָט עפעם געשמעקט מיט פייכטקייט און פוילקייט; און פון דער מאמען האָט זיך תמיד געהערט א געשמאקער ריח, א פרישער ריח פון בשמים.

ענדליך האָט די פרוי וואליאן צורוה געלאָזען, און אין דער צייט וואָס ער האָט געווישט זיינע ליפען האָט זי איהם בעקוקט מיט אזא שנעלען בליק, ווי א בליק, וואָס פאטאָגראפירט אָב א מענשען. זיין קורצער נעזעל און זיינע געדיכטע ברעמען איבער די שוואַרצע אויגען און אין אלגעמיין זיין געשטאלט פון שטרייגער ערנסקייט האָבען איהר עפעם דערמאָהנט, און זי האָט זיך צואווייגט. און געווייגט האָט זי אויך ניט אזוי ווי די מאמע: איהר פנים איז געבליבען אונ־בעוועגליך, און בלויז די טרעהרען האָבען געטריפט איינע נאָך די אנדערע — איין טרעהר האָט זיך נאָך ניט אראָבגעקיקעלט, ווי עם האָט איהם שוין דעריאָגט אנאנדער טרעהר. און אזוי פלוצלונג ווי זי האָט אָנגעהויבען וויינען, אזוי האָט זי אויך אויפגעהערט פלוצלונג און האָט א פרעג געטהאָן:

— וואליעטשקע, דו קענסט מיך ניט?

— ניין.

— איך פלעג דאָך קומען צו דיר. צווויי מאָל בין איך צו דיר גע־קומען. געדיינקסט?

עם קאָן זיין, אז זי איז געקומען; עם קאָן זיין, אז זי איז צווויי מאָל געקומען — אָבער פון וואָנען זאָל דאָס וואליא וויסען?

און וואם איז די נפקא מינה, צו איז געקומען די דאזיגע אונבעקאנטע פרוי, אדער ניט ? זי שטערט איהם בלויז לעזען מיט איהר נאכ־פרעגען זיך.

— איך בין דיין מאמע, וואלי א ! — האט געזאגט די פרוי.

וואלי א האט פערוואונדערט א קוק געטהאן אויף זיין מאמען, אבער די מאמע איז שוין ארוים פון צימער.

— קאנען דען זיין צווי מאמעס ? — האט ער א פרעג געטהאן — וואם פאר א נארישקייט דו רעדסט !

די פרוי האט זיך צולאכט, אבער וואלי א איז דער גלעזעטער ניט געפעלען געווען : עס איז קענטיג געווען, אז זי וויל נאר ניט לאכען און טהוט עס נאר אזוי, אבצונארען. א וויילע האבען זיי בייד געשוויגען.

— דו קאנסט שוין לעזען ? ווי געראטען דו ביסט ! — זאגט זי.

וואלי א האט געשווייגען.

— און וואם פאר א בוך לעזט דו דאם ?

— פון פרינץ באבא — האט ערקלעהרט וואלי א מיט ערנסטער ווירדע און מיט א געפיהל פון רעספעקט פאר'ן גרויסען בוך.

— אך, דאם מוז זיין זעהר א אינטערעסאנטע געשיכטע ! דערצעהל מיר, וואליעטשקע ! — האט איהם צוגעשמייכעלט די פרוי.

און וויעדער האט וואליאן איהר שטימע געקלונגען אונאטירליך און פאלש, אבוואהל זי האט געוואלט רעדען ווייך און קיילעדיג, אזוי ווי די מאמע, אבער איהר קול איז געבליבען שטעכיג און שארף. די זעלביגע פאלשקייט איז געווען אין איהרע בעווענגונגען ; זי האט זיך א רוק געטהאן אויפ'ן שטוהל און האט אויסגעצויגען איהר האלז, ווי זי וואלט זיך צוקלייבען לאנג און אויפמערקזאם צו הערען : און ווען וואלי א האט אהן חשק אנגעהויבען צו דערצעהלען, האט זי זיך ווייטער פערטראכט, איז איהר אין זיך און איז פינסטער געווארען, ווי א געהיימע לאנטערנע, אין וועלכער מען האט פלוצלונג פערדוקט די טיהרעל. וואלי א האט זיך געפיהלט בעלידיגט, פאר זיך און פאר דעם פרינץ באבא ; ער האט אבער געוואלט זיין העפליך און האט שנעל דערזאגט דעם סוף פון דער מעשה, צוליעגענדיג :

— דאם איז אלעס.

— נו, אריע, מיין ליעבינקער, מיין טהייערער ! — האָט געזאָגט די זאָנדערבארע פרוי און האָט וויעדער אָנגעהויבען צו־צודריקען איהרע ליפּען צו וואליא׳ס פּנים. — איך וועל באלד וויעדער קומען. ביסט דו צופריעדען וואָס איך קום ?

— יאָ, קום, האָט העפליך געבעטען וואליא, און וועלענדיג אז זי זאָל שוין וואָס גיכער אוועקגעהן, האָט ער געזאָגט : — יאָ, איך בין צופריעדען.

די בעזוכערין איז אוועק, און נאָר וואָס וואליא האָט בעוויזען צו געפינען אין בוך דעם וואָרט, אויף וועלכען ער האָט זיך אָבגעשטעלט, ווי עס־איז אריינגעקומען די מאמע, האָט אויף איהם א קוק געטהאָן און האָט אויך אָנגעהויבען וויינען. וואליא האָט נאָך געקענט פערשטעהן וועגען וואָס יענע פרוי וויינט : איהר פערדריסט מסתמא, פאר וואָס זי איז אזא ניט אנגענעהמע און לאנגווייליגע — אבער די מאמע, פון וואָס וויינט זי ?

— הער, מאמע — האָט א פערטראכטער געזאָגט וואליא : — מיר האָט די פרוי דערעסען ! זי זאָגט נאָר, אז זי איז מיין מאמע. קאָנען דען זיין צוויי מאמעס ביי איין אינגעל ?

— ניין, קינד מיינס, עס קאָנען ניט זיין. אבער זי זאָגט אן אמת : זי איז דיין מאמע.

— און ווער ביסט דו ?

— איך בין דיין טאנטע.

דאָס איז פאר איהם געווען גאָר אן אונערווארטעט ענטדעקונג ; אבער וואליא האָט זיך פערהאלטען גאניץ גלייכגילטיג צו דער דאזיגער ענטדעקונג : א טאנטע, זאָל זיין א טאנטע — וואָס איז ניט אלץ איינס ? פאר איהם האָט דאָס וואָרט ניט געהאט אזא בעדייטונג ווי פאר ערוואקסענע. אבער די געוועזענע מאמע האָט דאָס ניט פערשטאנען און זי האָט אָנגעהויבען ערקלערען, ווי אזוי דאָס איז געקומען, אז זי איז געווען א מאמע און איז געוואָרען א טאנטע. לאנג, לאנג צוריק, וועו וואליא איז נאָך געווען גאָר א קלייניטשקער . . .

— ווי א קלייניטשקער ? אזא ? — וואליא האָט אויפגעהויבען די האנד אויף א פיערטעל ארשין פון טיש.

— ניין, קלענער.

— אזא ווי קיסקע ? — איז פרעהליך איבערראשט געוואָרען

וואליא. זיין מויל האָט זיך האַלב צוגעפענט, די ברעמען האָבען זיך אויפגעהויבען. ער האָט אָנגעריט אויף דער וויסינקען קעצעלע, וועלכע מען האָט איהם ניט לאנג געשענקט, און וועלכע איז געווען אזוי קליין, אז זי איז מיט אַלע פיער לאפקעס געלעגען אויף א קליין טעלערעל.

— יא.

וואליא האָט זיך גליקליך צוגעכט, נאָר באַלד איז זיין פנים וויעדער געוואָרען ערנסט ווי געווענהליך און ווי אן ערוואקסענער מענש, וועלכער דערמאָהנט זיך אויף זיינע יוגענד־פעהלערען, האָט ער בעמערקט:

— ווי קאָמיש איך האָב געמוזט זיין!

נו, איז וועו ער איז געווען א קליינינקער און א קאָמישער ווי קיסקע, האָט איהם די דאָזיגע פרוי געבראכט און אוועקגענעבען איהם, ווי קיסקען, אויף אימער. און איצט, וועו ער איז שוין געוואָרען אזא גרויסער און א קלוגער, ווייל זי איהם צוגענהמען צו זיך.

— ווילסט דו געהן צו איהר? — האָט א פרעג געטהאָן די ג־ווענענע מאָמע און איז רויט געוואָרען פון שמחה, וועו וואליא האָט ענטשיעדען און שטרענג געזאָגט:

— נייו, זי געפעלט מיר ניט! — און ער האָט זיך וויעדער ג־נומען פאר'ן בוך.

וואליא האָט שוין געווען גערעכענט, אז דערמיט איז די זאַך געענדיגט, ער האָט אָבער געמאכט א טעות. די דאָזיגע זאָנדערבא־רע פרוי, מיט איהר לעבלאָזען פנים, ווי מען וואָלט פון איהם אויס־געטרונקען דאָס נאנצע בלוט; די דאָזיגע פרוי, וואָס מען וויים ניט פון וואַנען זי איז געקומען און וואוהין זי איז פערשוואונדען אָהן א סליאד, האָט אויפגערודערט דאָס שטילע הויז און האָט איהם אָנגע־פילט מיט פחד. די מאַנטע־מאַמע האָט אָפט געווויינט און האָט אַלע געפרענט ביי וואליאן, צו ווייל ער אוועקגעהן פון איהר; דער אָנקעל־פאָפא האָט געבורטשעט, האָט געגלעט זיין פליק, פון וואָס די ע־לטיכע האָאָר אויף זיין קאָפ האָבען זיך אויפגעהויבען, און וועו די מאַמע איז ניט געווען אין צימער פלעגט ער אויך אויספרעגען וואַ־ליאן, צו ווייל ער געהן צו יענער פרוי.

איין מאָל אין אבענד, וועו וואליא איז שוין געלעגען אין בע־

טעל, נאָר האָט נאָך ניט געשלאָפען, האָט דער אָנקעל מיט דער טאַנטע זיך צוערעדט וועגען איהם און וועגען דער פרוי. דער אָנקעל האָט געריידט מיט א בייזע באַאָווע שטימע, פון וועלכער עס האָבען געציטערט די קריסטאַלענע היינגלאָך אויף דער לוסטרע און האָבען געפינקעלט מיט בלויע און רויטע פייערלעך.

— דו רעדסט נאָרישקייט, נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא. מיר האָבען קיין רעכט ניט אַבצוגעבען דאָס אינגעל, צולִיעב איהם אַליין האָבען מיר קיין רעכט ניט. וואָר וויים אויף וועלכע מיטלען די דאָזיגע פּערזאָן לעבט, זינט ער האָט זי אַוועקגעוואָרפען, דער . . . נו, זאָל איהם כאָפען דער טייוועל! דו פערשטעהסט דאָך וועגען וועמען איך רעד. איך לאָז מיר דעם קאָפּ אָבהאַקען, אויב דאָס קינד וועט ביי איהר ניט רואיגירט ווערען.

— אָבער זי ליעבט איהם, גרישא.

— און מיר ליעבען איהם ניט? וואָס זיינען דאָס פאר א מאָדנע רייד, נאַסטאַסיא! עס זעהט אויס ווי דו וואָלסט אַליין וועלען פּטור ווערען פון'ם קינד . . .

— ווי ערלויבט דיר דיין געוויסען אזוי צו רעדען!

— נו, נו, האָסט דו זיך שוין בעלַיידיגט. אָבער פרוה בעטראכטען די פראגע קאַלטבלוטיג, ניט געהיצט זיך. א וועלכע ניט איז צולאָזענע פויגעל וועט אָנפלאָדיען קינדער און וועט דיר זיי אונטערוואַרפען מיט א גרינגען האַרצען. און דערנאָך: זייט אזוי גוט און גיט מיר אָב מיין קינד, אזוי ווי דער ליובאָוניק האָט מיך אַוועקגעוואָרפען און מיר איז אומעטיג. איך האָב קיין געלד ניט אויף קאָנצערטען און אויף טהעאַטער, דערפאר גיט מיר א שפּילכעלע! ניין, מיין שרה'טע, וועגען דעם וועלען מיר נאָך זיך א האַמפּער טהאָן!

— דו ביסט אָבער אונגערעכט צו איהר, גרישא. דו ווייסט דאָך אז זי איז א קראַנקע, אן עלענדע . . .

— זאָלסט מיר אויפהערען, נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא! דו קאָנסט אויך א צדיק פון גערולד אַרויסברענגען, בנאמנות! דו פערגעסט זיך גאָר אויפ'ן קינד. דיר איז אַלץ איינס, צו מען וועט פון איהם מאכען אן אָרדענטליכען מענשען אָדער א לומפּ? און איך לאָז מיר

דעם קאפ אבהאקען, אז מען וועט פון איהם מאכען א לומפ, א גנב, א טויגעניכטס און . . . א איך ווייס וואס !

— גרישא !

— איך בעט דיך מיט גוטען, נאסטאס׳א : רעג מיך ניט אויף ! פון וואנען נעהמט זיך ביי דיר די טייוועלשע פעהיגקייט אלץ איבערצושפאַרען ? „זי איז אזא אונגליקליכע, אזא עלענדע נע־בע־ך" . . . — און מיר זיינען ניט עלענד ? קיין הארץ האסט דו ניט, נאסטאסיא; צו וואס האט מיך דער טייוועל געשלעפט מיט דיר חתונה צו האבען ! דיר האט געפאסט צו האבען א מאן א תליון !

די הארצלאזע פרוי האט זיך צואווייגט, און דער מאן האט זי געבעטען מחילה, האט זיך פערענטפערט, אז בלויז א נאר, א דומקאפף וועט זיך בעלײדיגען פון אזעלכע עזעלשע זידלעריין ווי זיינע. ביסלעכווייז האט זי זיך בערוהיגט און האט א פרעג געטהאן : — און וואס זאגט טאלאנסקי ?

גריגאָרי אריסטארכאָוויטש האט זיך וויעדער אנגעצונדען.

— און פון וואנען האט זיך ביי דיר געגומען, אז טאלאנסקי איז אזא חכם ? וואס ער זאגט ? ער זאגט אז אלעס וועט אבהענגען פון דעם, ווי דאס געריכט וועט א קוק טהאן . . . האסט דו געזעהן א נייעס ? אזוי ווי אהן איהם וואלט מען ניט וויסען, אז אלעס העגגט אב דערפון, ווי דאס געריכט וועט א קוק טהאן. געווים, וואס קימערט דאס איהם — האט א פלאפעל געטהאן, א פלאפעל געטהאן, און ווייטער איז ניט זיין זאך. ניין, וועז איך וואלט געהאט א דעה, וואלט איך די דאזיגע אלע פוסטע פלוידער־זעק . . .

דא האט נאסטאסיא פיליפאוונא פערמאכט די טיהר פון עסקימערי, און די ענדע פון געשפרעך האט שוין וואליא ניט געהערט. ער איז נאך אבער לאנג געלעגען מיט אפענע אויגען און האט אלץ געזוכט צו פערשטעהן : וואס איז דאס פאר א פרוי, וועלכע וויל איהם נעהמען און רואיגירען.

אויף מארגען האט ער אין דער פריה גלייך געווארט, וועז די טאנטע וועט איהם פרעגען, צי ווי ער ניט געהן צו דער מאמע ; אבער די טאנטע האט ניט געפרעגט. און אויך דער אנקעל האט ניט געפרעגט. אנשטאט דעם האבען זיי ביידע געקוקט אויף וואליא׳ן ווי ער וואלט געווען געפעהרליך קראנק און וואלט דארפען באלד שטאר־

בען, האָבען איהם געלאשטשעט, האָבען פאר איהם געבראכט גרוי־סע ביכער מיט קאָלירטע בילדער. די פרוי איז מעהר ניט געקומען; אָבער וואָליא'ן האָט זיך אָנגעהויבען דוכטען, אז זי שפירט איהם נאָך און היט איהם אָב לעבען די טיהרען, און ווי נאָר ער ווערט אריי־בער דעם שוועל, אזוי ווערט זי איהם א כאַפּ טהאָן און ווערט איהם אויפקטראָגען ערגעץ אין שווארצע וועיטע מרחקים, וואו עס דרעהן זיך און אטהעמען מיט פייער מאויס'דיגע ברואים.

אבענד־צייט, ווען גריגאָרי אריסטאַרכאָוויטש פלעגט זיין בע־שעפטיגט אין זיין קאַבינעט און נאַסטאַסיא פיליפּאָוונא פלעגט עפעס שטריקען אָדער פלעגט צולייגען קאָרטען, האָט וואָליא געלעזען זיינע ביכער אין וועלכע די שורות זיינען שוין געווען געדיכטער און קלענער. אין צימער איז געווען שטיל—שטיל, בלויז דאָס שורשען פון די איבערגעקאָהרטע בלעטער האָט זיך געהערט, און וויילע־וויז האָט זיך פון קאַבינעט צוגעטראָגען דאָס באַאָוועג הוסטען פון'ם אָנ־קעל און דאָס טרוקענע קנאַקען אויפ'ן „שטשאָט". דער לאָמפּ מיט דעם בלויען אַבאָזשור האָט געווארפען א ליכטיגען שיין אויף דער בונטער סאַמעטענער טיש־דעקע, נאָר די ווינקלען פון הויבען צימער זיינען געווען פול מיט שטילען געהיימניספולען חשך. דאָרטען אין די ווינקלען זיינען געשטאַנען בלומען מיט פערשיעדענע מינים בלע־טער און וואָרצלען, וועלכע עס האָבען זיך ארויסגעזוהען פון דער ערד און זיינען געווען עהנליך צו ראַנגלענדע שלאַנגען, און עס האָט זיך געדוכט, אז צווישען זיי בעווועגט זיך עפעס א גרויסע א שווארצע.

וואָליא האָט געלעזען. פאר זיינע וויט־צוגעפענטע אויגען זיי־נען דורכגענאַנגען מורא'דיגע, שעהנע און טרויעריגע בילדער, וועל־כע האָבען ערווועקט רחמנות און ליעבע, אָבער אָפּטער נאָך גרויס שרעק. וואָליא האָט רחמנות געהאַט אויף דער אָרימינקער רוסאַלקע, וועלכע האָט אזוי געליעבט דעם שעהנעם פרינץ, אז זי האָט געאָפּ־פערט פון זיינטוועגען איהרע שוועסטער אין דעם טיפען רוהיגען אָקעאַן; און דער פרינץ האָט ניט געוואוסט פון דער דאָזיגער ליעבע, וואָרום די אָרימע רוסאַלקע נעבעך איז געווען שטום, און דער פרינץ האָט חתונה געהאַט מיט דער פרעהליכער בת־מלכה; און עס איז געווען א יום טוב, אויפ'ן אָקרעגט האָט געשפּיעלט מוזיק, און די מענסטער זיינען געווען בעלויכטען, ווען די רוסאַלקע נעבעך האָט

זיך אריינגעוואָרפען אין די פינסטערע כוואליעס אויף טויט. אָרימע, ליעבינקע רוסאלקעלע, אזא שטילע, אזא טרויעריגע, אזא מילדע!

אָבער אָפטער זיינען ערשיינען פאר וואליאן בייזע, מורא'דיגע מענשען־ברואים. אין דער פינסטערער נאכט זיינען זיי געפלויגען ערגעץ מיט זייערע שטעכיגע פליגלען, און די לופט האט געפייפט איבער זייער קאָפּ און זייערע אויגען האָבען געברענט ווי רויטע קוילען. און דאָרט זיינען זיי ארומגערינגעלט געוואָרען פון אנדערע אזעלכע ברואים, און עס איז פאָרגעקומען עפּעס געהיימניספולעס, שרעק־ליכעס. זייער געלעכטער איז שארף און שניידט ווי א מעסער; זייער יאָמער איז לאַנג, קלאָגעריג אז ס'איז א פּחד; זיי פליהען אין דער קרום, ווי א פלעדער־מויז, און טאנצען ווילדע, משונה'דיגע טענץ אונטער דער רויטער ליכטיגקייט פון פאקעלען, וועמעס קרומע פייערי־גע צונגען זיינען אויסגעווויקעלט אין רויטע וואלקענס פון רויך; טויטע ווייסע קעפּ מיט שוואַרצע בערד, און מענשליכעס בלוט . . . דאָס אלעס איז ארויסגעקומען פון איין ווילדער, בייזער, געהיימער גבורה, וועלכע ווילּ רואינירען דעם מענשען.

די בייזע און געהיימניספולע געשפענסטער האָבען אָנגעפילט די לופט, האָבען זיך בעהאלטען צווישען די בלומען, האָבען זיך גע־סוד'עט וועגען עפּעס און האָבען אָנגעוויזען מיט זייערע בייגעדריגע פינגער אויף וואליאן; זיי האָבען ארויסגעקוקט פון פינסטערען צי־מער אויף איהם, האָבען געקייכט און געקיכעלט לאבענדיג און האָבען געוואַרט, ווען ער וועט זיך לייגען שלאָפען, כדי זיי זאָלען קענען ארומשוועבען איבער זיין קאָפּ; זיי האָבען אריינגעקוקט פון גאָר־טען אין די שוואַרצע פענסטער און האָבען יאָמערענדיג געווייגט צו־זאמען מיט'ן ווינד.

און דאָס גאנצע דאָזיגע בייזע און שרעקליכע האָט אָנגענומען די געשטאלט פון יענער פרוי, וועלכע איז געקומען נאָך וואליאן. פיע־לע מענשען פלעגען בעזוכען גריגאָרי אריסטאַרכאָוויטש'עס הויז, פלע־גען קומען און אוועקגעהן, און וואליא האָט קיין מאל ניט געדיינקט זייערע פּנים'ער, אָבער דער פּנים פון דער דאָזיגער פרוי האָט גע־לעבט אין זיין זכרון. דאָס איז געווען אזא לאַנגער, מאָגערער, ג'ע־לער פּנים ווי ביי א טויטען קאָפּ, און האָט געשמייכעלט אזוי כיטרע, מיט א פערשטעלטען שמייכעל, פון וועלכען עס שניידען זיך דורך

צוויי טיעפע קנייטשען פון ביידע זייטען מויל. וועז די דאָזיגע פרוי וועט נעהמען וואליא'ן, וועט ער שטאַרבען.

— הער, — האָט וואליא אַיין מאָל געזאָגט צו זיין טאַנטע, אָבּ־ רייסענדיג זיך פון בוך — הער, — האָט ער וויעדערהאָלט מיט זיין געוועהנליכען ערנסטען בליק, וואָס האָט געקוקט גליק אין די אויגען פון דעם, מיט וועמען ער האָט גערעדט: — הער, איך וועל דיך רופען מאָמע און ניט טאַנטע. דו זאָגסט דאָס נאָרישקייט, אז יענע פרוי איז א מאָמע. דו ביסט די מאָמע, און זי איז ניט.

— פאר וואָס? — האָט אויפגעפלאָמט נאָסטאַסיא פילִיפּאָוונא, ווי א מיידעלע, וועלכער מען האָט געגעבען א קאָמפּלימענט. אָבער צוזאמען מיט דער שמחה האָט זיך אין איהר שטימע געהערט אויך א מורא פאר וואליא'ן. ער איז געווארען אזא זאָנדערבאָר, אזא שרעקענדיגער; האָט מורא געהאט צו שלאָפען אליין; ביינאכט פלענט ער ריידען פון שלאָף און ווינען.

— אזוי. איך קען דיר דאָס ניט גלויבען צו פערשטעהן. דו גיב בעסער א פרעג ביי פאפא. ער איז מיר אויך א פאפא און ניט קיין אָנקעל — האָט ענטשיידען געענטפערט דער אינגעל.

— ניין, וואלעטשקע, זי זאָגט אן אמת: זי איז דיין מאָמע.

—וואליא האָט א טראכט געטהאָן און האָט געענטפערט מיט גרימאַרי אריסטאַרכאָוויטש'ס טאָן.

— איך פערשטעה נאָר ניט פון וואַנען נעהמט זיך ביי דיר די דאָזיגע פעהיגקייט איבערצושפאָרען!

נאָסטאַסיא פילִיפּאָוונא האָט זיך צולאכט, אָבער וועז זי האָט זיך געלייגט שלאָפען האָט זי לאַנג געשמועסט מיט'ן מאַן. דער מאַן האָט געווירבעלט וויא טערקישער פייקעל, האָט געזידעלט די פוסטע פלאפלער און די פויגלאָך, און איז דערנאָך צוזאמען מיט דער פרוי געגאנגען זעהן, וויא וואליא שלאָפט. לאַנג האָבען זיי געשוויגען און איינגעקוקט זיך אין פנים פון דעם שלאָפענדען אינגעל. דער פלאָם פון ליכט האָט זיך געוויגט אין גרימאַרי אריסטאַרכאָוויטש'עם טרויי־ סעלדיגע האַנד און דאָס האָט צוגעגעבען א פאַנטאַסטישע, טויטליכע שפּיעל דעם אינגעל'ס פנים, וואָס איז געווען וויים וויא די קישעלעך, אויף וועלכע דער דאָזיגער פנים האָט גערוהט. עס האָט אויסגעזעהן אזוי וויא פון די דונקעלע גרויסע לעכער אונטער די ברעמען קוקען אויס

זיי שוואַרצע אויגען, גלייכע אין שטרייגע, זיי פּאַרדערען אין ענט־
פער און זיינען מתרה מיט צרות און שלעק, און די ליפּען קרימען זיך
מיט א משונה'דיגען איראָנישען שמייכעל. ווי אין דעם דאָזיגען קינ־
דערשען קאָפּ וואָלט געווען אָבגעזיגעלט א טונקעלער אָבשיין פון יענע
בייזע און געהיימניספולע געשפּענסטער־ברואים, וועלכע האָבען שטום
געשוועבט איבער איהם.

— וואַליא! — האָט געשעפּצעט א צושראָקענע נאַסטאַסיא פי־
ליפּאָוונא.

דער אינגעל האָט זיך טיף אָבגעזיפצט, האָט זיך אָבער קיין
בעוועג ניט געטהאָן, ווי אן איינגעשמיידטער אין'ם שלאָף פון טויט.

— וואַליא! וואַליא! — האָט זיך געהערט אויף דער געדיכטער
און ציטעריגער קול פון נאַסטאַסיא'ס מאַן.

וואַליא האָט געפּעפּענט די אויגען, וועלכע זיינען געווען בעשאָ־
טענט פון די געדיכטע ברעמען, האָט א פּינטעל געטהאָן מיט זיי
איבער דעם שיין פון ליכט און איז אויפגעשפּרונגען אויף די קניע,
בליק און צושראָקען. זיינע נאָקעטע, מאגערע הענטלעך האָבען זיך
אזוי ווי א פּערלענער האַלז־באַנד ארומגעלייגט ארום דער רויטער און
פולער האַלז פון נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא; בעהאַלטענדיג דעם קאָפּ
אויף איהר ברוסט, שטאַרק פערקוועטשענדיג די אויגען, ווי אויס
מורא זיי זאָלען זיך ניט עפּענען אַליין אָהן זיין ווילען, האָט ער גע־
שעפּצעט:

— איך האָב מורא, מאַמע, איך האָב מורא! נעה ניט אַוועק!

א שלעכטע נאַכט איז עס געווען. וועז וואַליא איז איינגעשלאָפען
האָט מיט גרינאַרי אַריסטאַרכאָוויטשען געטראָפען אן אָנפאל פון אַסט־
מא. דער הוסט האָט איהם געשטיקט און זיין דיקע ווייסע ברוסט
האָט זיך צוקענדיג אויפגעהויבען און אראָבגעלאָזען אונטער די אייז־
קאַמפּרעסען. צו אין־דער־פריה ערשט האָט ער זיך בערוהיגט און די
אויסגעמאַטערטע נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא איז איינגעשלאָפען מיט
דעם גערַאנק, אז איהר מאן וועט חס חלילה ניט איבערלעבען דאָס
פערליירען פון'ם קינד.

נאָך דעם ווי זיי האָבען געהאָט א פאַמיליען־בעראַטהונג איז בע־
שלאָסען געווארען, אז וואַליא דארף וויניגער לעזען און אָפטער
זעהן זיך מיט אנדערע קינדער. מען האָט צו איהם אָנגעהויבען פיה־

רען אינגלאך און מיידלאך. אבער וואליא האט אנפאנגם ניט ליעב בעקומען די דאזיגע נארישע קינדער, וועלכע רוישען, שרייען און פיהרען זיך אהן דרך ארץ. זיי האבען געבראכען בלומען, גערישען ביכער, זיינען געשפרונגען איבער די שטוהלען און האבען זיך גע־שלאגען, ווי קליינע אבעזיאנקעם וועו מען לאזט זיי ארוים פון שטייג; און ער, אן ערנסטער און פערטראכטער, האט געקוקט אויף זיי מיט אונאנגענעהמע איבערראשונג, פלעגט אוועק צו נאסטאסיא פי־ליפאוונא און זאגען:

— ווי זיי האבען מיר דערעסען! איך וועל בעסער זיצען נע־בען דיר.

— און ווי עס פלעגט קומען אבענד האט ער וויעדער געלעזען. און וועו גריגאדי אריסטארכאוויטש פלעגט וועלען מיט גוטען אוועקגעה־מען פון איהם דעם בוך, בורטשענדיג געגען די טיוועלשע מעשות, וואס מאטערען אוים די קינדער, האט וואליא געשווויגען און האט ענטשיעדען צוגעדריקט דעם בוך צו זיך. דער זעלבסט־געקרוינטער ערציהער איז אין פערלעגענהייט אבגעטראטען און האט זיך געביי־זערט, מאכענדיג פאזווירפע דער פרוי:

— אט דאס דאזיגע רופט מען ערציהונג! ניין, נאסטאסיא, איך זעה, אז פאר דיר פאסט צו בעשעפטיגען זיך מיט קעצעלאך, און ניט קינדער ערציהען. האסט איהם אזוי צוגעזוען געמאכט, אז מען קאן אפילו דעם בוך פון איהם גאר ניט צונעהמען. ניטא וואס צו רייי־דען — א שעהנע לעהרערקע!

איין אין־דער־פריה, וועו וואליא איז געזעסען מיט נאסטאסיא פיליפאוונא און געזעסען פרישטיק, איז אין עס־צימער אריינגעלא־פען מיט איכפעט גריגארי אריסטארכאוויטש. זיין הוט אראבגעפאה־רען אויפ'ן פאטילניצע, דער פנים בעגאסען מיט שווויים; און איי־דער ער איז נאך אריינגעלאפען אין טיהר האט ער מיט שמחה גע־שריען:

— אבגעזאגט! דאס גאריכט האט אבגעזאגט!

די בריליאנטענע אויריגלאך אין נאסטאסיא פיליפאוונא'ס אויערען האבען זיך צופינקעלט און דער מעסער האט א קלונג געטהאן אויפ'ן טעלער.

— זאגסט דו עס אמת? — האט זי א פרעג געטהאן, קוים כא־

פענדיג דעם אטהעם. גריגארי אריסטארכאוויטש האט געמאכט אן ערנסטען פנים, כדי מען זאל זעהן אז ער זאגט דעם אמת, האט זיך אבער באלד פערגעסען וועגען זיין אבזיכט, און זיין פנים האט זיך בעדעקט מיט א גאנצען נעץ פון פרעהליכע קנייטישען. דערנאך האט ער זיך ווייטער געבאפט, אז ער דארף האבען א סאלידען אויסזעהן, ווי עס פאסט פאר דער מעלדונג פון אזעלכע וויכטיגע נייעס, האט ער זיך אנגעוואלקענט, האט צוגערוקט א שטוהל צום טיש, האט אויפ'ן שטוהל אוועקגעלייגט זיין הוט און, זעהענדיג, אז דער פלאטש איז מיט עפעם פערנומען, האט ער גענומען אצווייטען שטוהל. וועג ער האט זיך אוועקגעזעצט, האט ער שטרייגנ א קוק געטהאן אויף נאסטאסיא פיליפאוונא, דערנאך אויף וואליא'ן, האט א וואונק געטהאן צו וואליא'ן אויף זיין פרוי, און בלויז נאך דער דאזיגער בריי־טער הקדמה האט ער אנגעהויבען ערקלעהרען:

— איך האב תמיד געזאגט אז טאלאנסקי איז אזא חכם, וועלכען דו ווערסט אפילו מיט א ציג ניט אריבעריאגען. ניין נאסטאסיא פי־ליפאוונא, בעסער הויב גאר נישט אן, וועסט איהם ניט איבער־יאגען.

— הייסט עס אן אמת?

אייביג ביסט דו מיט דיין צווייפעל. זאט מען דאך דיר געזאגט: דאס געריכט ענטשיידעט אקימאווא'ס פארדערונג אבצוזאגען. בריה'ש־דיג, אה, ברודערי'ל — האט ער זיך א וועג געטהאן צו וואליא'ן און האט דערנאך צוגעלייגט מיט א שטרייגנ אפיציעלען טאן, שטארק אונטערשטרייכענדיג די וועדטער: — און די הוצאות פאר'ן משפט ארויפצולייגען אויף איהר.

— וועט מיך די דאזיגע פרוי ניט צוגעהמען?

— שטות, ברודער'ל! אך, איך האב זיך גאר פערגעסען: איך האב דיר ביכער געבראכט!

גריגארי אריסטארכאוויטש האט זיך א וואדף געטהאן אין פאר־צימער, אבער נאסטאסיא'ס פיליפאוונא'ס געשריי האט איהם אבגעשטעלט: וואליא האט אין אונמאכט אבגעוואדפען זיין בלייך־געוואדענעם קאפ צום וועגטעל פון שטוהל . . .

עס איז אנגעקומען א גלייקליכע צייט. ווי א געפעהרליכער קראנ־

קער וואס האט זיך איינגעפונען אין דעם הויז, וואלט צוריק פאל־
שטענדיג געזונד ווערען, און אלע האבען אנגעהויבען פריי און לייכט
צו אטהמען. וואליא האט געענדיגט צו האבען א שייכות מיט די
מעשות פון שדים און רוחות, און ווען עם פלעגען צו איהם אנקומען
די קלייגע אבעזיאנקעס, איז ער צווישען זיי געווען דער גרעסטער
שטיפערישער ערפינדער. אבער אין די סאמע פאנטאסטישע שפי־
לעריין האט ער אריינגעטראגען זיין געווהנליכע ערנסטקייט און
גרינדליכקייט; און ווען עם איז אווענ א שפיעל אין אינדיאנער,
האט ער גערעכענט פאר נויטהיג, אז ער מוז זיך אויסטהאן א נא־
קעטער און פון קאפ ביז די פים אויסשמירען זיך מיט פארב.

אזוי ווי דאס שפיעל האט אננעגנומען אן ערנסטען כאראקטער,
האט גריגארי אריסטארכאוויטש גערעכענט, אז ער אליין מעג נעה־
מען דעריין א שטארקען אנטהייל. אלס א בער האט ער ניט געווייזען
קיין זעהר גרויסע פעהיגקייטען, אבער דערפאר האט ער געהאט זעהר
גרויסע מעלות אין דער ראלע פון א אינדיאנישען עלעפאנט. און ווען
וואליא איז שווייגענדיג און שטרייגג, ווי א וואהרער זוהן פון דער
געטין קאליא, גיעזעהן ביים טאטען אויפ'ן פלייצע און האט גע־
קלאפט מיט'ן האמערל אויף זיין ראזיגען פלעק, האט ער ווירקליך
דערמאהנט מיט זיך א קלייגעם אריענטאלישען פרינצעל, וועלכער
הערשט דעספאטיש איבער מענשען און חיות.

טאלאנסקי האט געפרובירט געבען גריגארי אריסטארכאוויטשען
אנצוהערענעם וועגען דער סודעבנע פאלאטא, וועלכע קאן פיעלייכט
ניט איינשטימען מיט דער ענטשיידונג פון געריכט. אבער יענער
האט ניט פערשטאנען און האט איבערהויפט ניט געקאנט בעגרייפען,
ווי דריי ריכטער פון איין גערריכט קאנען ניט איינפערשטאנדען זיין
מיט אן ענטשיידונג, וואס איז ארויסגעגעבען געווארען דאך אויך
פון דריי ריכטער, און די געזעצע זיינען דאך דיזעלביגע אי דא, אי
דארט. ווען דער אדוואקאט האט אבער אנגעהויבען אריינ'טענה'ן,
האט גריגארי אריסטארכאוויטש אנגעהויבען בייז צו ווערען און האט
ארויסגערוקט אלס דעם שטארקסטען בעווייז געגען טאלאנסקין גופא
אזא ארגומענט:

— איהר אליין וועט דאך אויך זיין אין פאלאטא, ווי איהר
זייט געווען אין גערריכט? הייגט וואס איז דא פארהאן וועגען וואס

צו רייזען, פערשטעה איך ניט. נאסטאסיא, וואלסט דו ווייניגסטענס געזאגט איהם, אז ער מעג זיך שעהמען.

טאלאנסקי האט געשמייכעלט, און נאסטאסיא פילייפאוונא האט איהם געמאכט ווייכע פארווירבע פאר וואס ער צווייפעלט אומזיסט. צייטענווייס פלעגט מען אויך רייזען וועגען יענער פרוי, אויף וועלכער מען האט ארויפגעוואלפען די הוצאות פאר'ן משפט, און יעדען מאל וועו מען האט וועגען איהר גערעדט האט מען צו איהר צוגעלייגט דעם אנרוף „ארימקע".

זינט די דאזיגע פרוי האט פערלאזען די מאכט אוועקצוגעהמען וואלי'ן צו זיך, האט זי פערלאהרען אין זיינע אויגען יענע גהיימניספולע שרעקליכע כישוף־גבורה, וועלכע האט געבראכט אזא פחד אויף איהם און האט צוקרימט זיין מאגערען פנים. וואלי'א האט איצט אנגעהויבען טראכטען וועגען איהר דאסזעלביגע, וואס וועגען אנדערע מענשען. ער האט אפט געהערט ווי כען רעדט, אז זי איז אן אונגליכע, און ער האט ניט געקאנט פערשטעהן פאר וואס. אבער איהר בלייכער פנים, פון וועלכען מען האט אויכגעזויגען דאס גאנצע בלוט, האט זיך פארגעשטעלט איצט פאר וואלי'ן אלס א נאטירליכער, איינפאכער און נאהענטער פנים.

די „ארימע פרוי", ווי מען האט זי גערופען, האט איהם אנגעהויבען צו אינטערעסירען און וען ער האט זיך דערמאהנט וועגען אנדערע ארימע פרויען, וועגען וועלכע איהם איז אויסגעקומען צו לעזען, האט זיך ערווועקט אין איהם א געפיהל פון רחמנות צו איהר און א וווייכע צערטליכקייט. איהם האט זיך פארגעשטעלט, אז זי זיצט מסתמא אליין אין עפעם א פינסטערען צימער, האט מירא און ווינט אלץ, ווינט אלץ, ווי זי האט געווויינט דעמאלט. איהם פערדריסט פאר וואס ער האט איהר דאן אזוי שלעכט דערצעהלט די מעשה וועגען פרינץ באבא.

. . . ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דריי ריכטער קאנען זיין ניט אויפערשטאנדען מיט דער ענטשיידונג פון אנדערע דריי, אויך אזעלכע ריכטער: די פאלאטא האט געענדערט די ענטשיידונג פון אקרוזשנאי סוד, און עס איז ארויסגענעבען געוואלען דער אורטהייל, אז דאס קינד בעלאנגט צו זיין לייבליכע מוטער. מען האט דערלאנגט אין סענאט, אבער דער סענאט האט ניט אנגענומען די קאסאציע...

וועו די דאָזיגע פֿרוי איז געקומען צו־צוגעהמען וואַליאַ'ן, איז גריגאָרי אריסטאַרכאָוויטש ניט געווען אין דער היים ; ער איז געלעגען ביי טאַלאָנסקין אין הויז, אין שלאָף־צימער, און בלויז זיין ראָזער פֿליק האָט זיך אָבגעטהיילט פון דעם ווייסען ים מיט קישענס. נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא איז ניט ארוים פון איהר צימער, און די דינענסט־מיידל האָט פון דאָרט ארויסגעפיהרט וואַליאַ'ן אין אָנגעקלייידעטען פאָר'ן וועג. אויף איהם איז געווען א פוטערנער מאַנטעל און הויכע קאַלאָשען אין וועלכע ער האָט קוים געקאָנט הויבען די פיס. פון אונטער דער שפּסענער היטעל האָט ארויסגעקוקט דער בלייכער פנים מיט דעם גלייכען און ערנסטען בליק. אונטער'ן פּאַכווע האָט וואַליאַ געהאַלטען א בוך, אין וועלכען עם האָט זיך דערצעהלט די געשיכטע וועגען דער אָרימער רוסאַלקעל.

די הויכע ביינערדיגע פרוי האָט בעהאַלטען איהר פּנים אין דעם טוכענעם אָבגעניצעוועטען מאַנטעל און האָט געבליפּעט.

— ווי דו ביסט אויסגעוואַקסען וואַליעטשקע ! גאָר דיך ניט צו־דערקענען — האָט זי געפרוּפט מאכען שפּאָס ; אָבער וואַליאַ האָט פּעררייכט זיין אראָבגערוקטע היטעל און האָט געקוקט, גאָר ניט ווי זיין געוואָהנהייט איז געווען, ניט אין די אויגען פון יענער, וועלכע איז פון איצט אָן געווארען זיין מוטער, נאָר אויף איהר מויל. איהר מויל איז געווען גרויס, אָבער מיט שעהנע, קלייניע צייהנער ; די צוויי קנייטשען פון בייד זייטען מויל זיינען געבליבען אויף דעם זעלבען פּלאַטץ, וואו וואַליאַ האָט זיי אויך פריהער געזעהן, אָבער זיי זיינען געוואָרען טיעפער.

— ביסט דו אויף מיר ניט בייז ? — האָט געפרעגט די מאַמע. אָבער וואַליאַ האָט ניט ענטפערענדיג אויף דער פראגע, א זאָג געטהאָן :

— נו, לאָמיר שוין געהן.

— וואַליעטשקע ! — האָט זיך צוגעטראָגען א יאָמערדיגער געשריי פון נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא'ס צימער. זי האָט זיך געוויזען אויפ'ן שוועל מיט פערשוואַלענע אויגען פון טרערהרען און, א פּאַטש־טהאָנדיג מיט די הענד, האָט זי זיך א וואַרף געטהאָן צום אינגעל, האָט זיך א שטעל געטהאָן אויף די קניע און איז ווי פערשטאָרבען, ארויפליי־גענדיג איהר קאָפּ אויף זיינע אקסלען. — בלויז די בריליאַנטענע

אויררינגען האָבען זיך שטאַרק געטרייסעלט פינקלענדיג אין איהרע אויערן.

— קום לאָמיר געהן, וואלי א — האָט א זאָג געטהאָן די הויבע פרוי, נעהמענדיג איהם פאר דער האנד — דא איז פאר אונז קיין פלאטץ ניט צווישען מענשען, וועלבע האָבען פעראורזאכט דיין מאמען אזעלבע יסורים . . . אזעלבע פיניגונגען !

אין איהר טרוקענער שטימע האָט געקלונגען האָס, און איהר האָט זיך געוואלט א שטוים טהאָן מיט'ן פוס די פרוי, וואס איז געשטאנען אויף די קניע.

— אוי, איהר מענשען אהן הערצער ! האָבען געוואלט אבנעהמען דעם לעצטען קינד ! . . . — האָט זי ארויסגערעדט מיט א בייזען שעפצען און האָט א ריס געטהאָן וואליא'ן פאר דער האנד : — קום ! זאלסט נאָר ניט זיין, ווי דיין טאטע, וועלבער האָט מיך אוועקגעוואָרפען.

— זעהט איהם צו ! — האָט געזאגט נאסטאסיא פילִיפאוונא.

דאָס שליטעל פון איזוואָזטשיק האָט אהן רויש אוועקגעפיהרט וואליא'ן פון'ס שטילען הויז, מיט די וואונדערליבע בלומען, מיט דער געהיימנספולער וועלט פון מערכען, וועלבער איז ווייט און טיף ווי דער ים ; האָט איהם אוועקגעפיהרט פון'ס הויז מיט די דונקעלע פענסטער, אין די שויבען פון וועלבע עם האָבען צערטליך געקלעטערט צווייגען פון בוימער. דאָס הויז איז באלד פערשוואונדען געוואָרען אין דער מאסע אנדערע הייזער, וועלבע זיינען עהנליך אייגע צו די אנדערע, ווי בוכשטאבען אין א שורה, און איז אויף אייביג פערשוואונדען פאר וואליא'ן. איהם האָט זיך געדוכט אז זיי שווימען איבער א טייך, די ברעגען פון וועלבען בעשטעהן פון דער לייכטענדער ליניע פון לאנטערנעס, וועלבע זיינען אזוי נאָהענט אייגע צו די אנדערע, אזוי ווי קארעלען אויף דעם זעלבען שנירעל, אבער וועהן זיי זיינען צוגעפאָהרען נעהענטער, האָבען זיך די קארעלען צושאָטען און צווישען זיי איז געווען פינסטער, נאָר פון הינטען האָבען זיי זיך צונויפגענאסען אין אין לייכטענדער שורה. און דאן האָט וואליא געמיינט, אז דאָס אלעס איז א מעשה : ער אליין, די הויבע פרוי, וועלבע דריקט איהם צו זיך מיט איהרע בייגערדיגע האנד, און אלעס ארום.

די האַנד, אין וועלכער ער האָט געהאַלטען דעם בוך, איז פער־פרוירען געוואָרען, ער האָט אָבער ניט געוואָלט בעטען די מוטער, אז זי זאָל נעהמען דעם בוך.

אין דעם קלייניקען ציימער, וואוהין מען האָט וואַליאַ'ן גע־בראַכט צופיהרען, איז געווען שמוציג און היים. אין א ווינקעל, אַנטקעגען דער גרויסער בעט, איז געשטאַנען א קליינע בעטעלע, אזא אין א וועלכער וואַליאַ איז שוין לאַנג ניט געשלאָפען.

— פערפרוירען געוואָרען ! נו, וואַרט, גליך וועלען מיר טרינקען טהעע. ווי רויט די הענד זיינען ביי דיר געוואָרען ! נו, איצט ביסט דו מיט דער מאַמע. פרעהט עם דיך ? — האָט געפרעגט די מוטער מיט יענעם געצוואונגענעם שמייכעל, ווי פון א מענשען, וועלכען מען האָט דאָס גאַנצע לעבען געצוואונגען צו לאַכען אונטער די קלעפ פון א שטעקען.

מוראַ'האַבענדיג פאַר זיין אייגענע גלייכקייט, האָט וואַליאַ אונ־ענטשלאָסען געענטפערט :

— ניין.

— ניין ? און איך האָב דאָך דיר געקויפט שפּילציג. אָט גיב א קוק אויפ'ן פענסטער.

וואַליאַ איז צוגעגאַנגען צום פענסטער און האָט אָנגעהויבען בע־קוקען די צאַצקעס. דאָס זיינען געווען פאַפּירענע פערדלעך אויף גלייכע דיקע פּים, א מענשעלע מיט א רויטען קאַפּעלוש, מיט א נאַרישער צורה און דינינקע בלייענע סאָלדאַטיקלעך, וועלכע האָבען אויפגעהויבען איין פוס און זיינען אויף אייביג פערשטאַרבען אין דער דאָ־יגער פאָזע. וואַליאַ האָט זיך שוין לאַנג ניט געשפּיעלט מיט צאַצ־קעס און האָט זיי ניט געליעבט, אָבער אוים העפליכקייט האָט ער דאָס ניט ארויסגעוויזען פאַר דער מוטער.

— יאָ, גוטע צאַצקעס.

אָבער זי האָט בעמערקט דעם בליק, וואָס וואַליאַ האָט געוואַר־פען אויפ'ן פענסטער, און האָט געזאָגט ווידער מיט דעם זעלביגען אונאַנגענעהמען שמייכעל, וועלענדיג איהם פערגיטיגען :

— איך האָב ניט געוואוסט, מיין טייבעלע, וואָס דו ליעבסט. און די צאַצקעס האָב איך שוין געקויפט אזוי לאַנג צוריק.

וואַליאַ האָט געשוויגען, ניט ווייסענדיג, וואָס צו ענטפערען.

— איך בין דאָך אן עלענדע, וואליעטשקע, איינע אלײן אין דער גאנצינגער וועלט, איך האָב דאָך ניט אפילו כּיט וועמען אן עצה צו האלטען זיך. איך האָב געמיינט, אז זיי וועלען דיר געפעלען זיין.

וואליא האָט געשוויגען. פלוצלונג האָט זיך דער פנים פון דער פרוי אויסגעצויגען, טרעהרען האָבען שנעל־שנעל אנגעהויבען טריפען איינע נאָך די אנדערע, און, ווי זי וואָלט פערלירען די ערד אונטער זיך, האָט זי א פאל געטהאָן אויפ'ן בעט, וועלכע האָט טרויעריג א סקריפּע געטהאָן אונטער איהר קערפער. פון אונטער איהר קלייד האָט זיך ארויסגעשטעלט א פוס אין א גרויסען אלטען שוך מיט געל־גע־וואָרענע לאסטיק און לאנגע אויערלאָך. צודריקענדיג איהר האנד צו דער ברוסט, מיט דער צווייטער דריקענדיג די שלייפען, האָט די פרוי געקוקט ערגעץ דורך דער וואנד מיט איהרע בלייבע, אבבלאקירטע אויגען, און האָט געשעפצעט:

— זיי געפעלען איהם ניט! . . . זיי געפעלען איהם ניט! . . .

וואליא איז מיט ענטשלאסענהייט צוגענאנגען צום בעט, האָט ארויפגעלייגט זיין קלייע העכטע אויף דער מוטערס גרויסען מאגערען קאָפּ און האָט געזאגט מיט יענער ערנסטער גרינדליכקייט, מיט וועלכער עס האָבען זיך אויסגעצייכענט די רייד פון'ם דאָזיגען אינגעל:

— ווייז ניט, מאמע! איך וועל דיך זעהר ליעב האָבען. מיט צאצקעס שפיעלען זיך ווילט זיך מיר ניט, אָבער איך וועל דיך זעהר ליעב האָבען. ווילסט, וועל איך דיר לעזען וועגען דער אָרימער רוסאלקעלע? . . .

ח ש ך

I.

געווען׳דיק פּלעצט פּאסירען, אז וואָס ער פּלעגט ניט טהאָן פּלעגט איהם געלינגען; נור אין די לעצטע דריי טעג האָבען זיך די אומשטענדען א קעהר געטהאָן זעהר אונגינסטיג, זאָגאר פיינדליך. ווי א מענש, וועמעס גאַנצער ניט־לאָנגער לעבען איז געווען עהנליך צו א מוראַ׳דיג געפּעהרליכע, שרעקליך צוריצטע שפּיעל, האָט ער שוין געוואוסט די פּלוצלונגע ענדערונגען פון גליק און האָט זיך געקענט רעכענען מיט זיי — אין קאָן איז געשטאַנען דאָס לעבען גופּא, זיין אייגענעס און פרעמדעס, און דאָס אַליין האָט איהם שוין אויסגעלעהרנט צו זיין אויפמערקזאם, פּלינק באַנעהמען און קאַלט, פּעסט בארעכענען.

עס איז אויסגעקומען אויך איצט אויסצוררעהען זיך עפּעס א צופעליגע קליניגקייט, איינער פון יענע צופעלע, וועלכע מען קאָן ניט פּאַראויסזעהען האָט ארויפגעפּיהרט די פּאַליציי אויף זיין סליאד; און אָט שוין צווייי מעת־לעת ווי נאָך איהם, דעם בעוואוסטען טערראַריסט און באָמבענ־וואַרפער, הערען ניט אויף נאָכצוואָגען זיך שפּיאָנען, אַרייגטרייבענדיג איהם אַלץ אין אן ענגערען, געשלאָסענעם קרייז. איינע נאָך דער אַנדערער האָט מען פון איהם אָבגעשניטען די קאָנספּיראַטיוון קוואַרטירען, וואו ער וואָלט זיך געקאָנט בעהאַלטען. עס זיינען נאָך געבליבען פּריי פּאר איהם בלויז עטליכע נאסען, בול־וואַרען און רעסטאַוראַנען, אָבער איבער דער שרעקליכער מיעדקייט פון צווייי מעת־לעת ניט שלאָפען און איבער דער שטענדיגער אנשטרייגונג צו זיין העכסט אויפמערקזאם, איז ער געווען אויף דאָס ניי אין סכנות; ער האָט געקאָנט איינשלאָפען אויף א באַנק ערגעץ אין בולוואר אָדער אויף אן איזוואָזטשיקס דראָשקע און זעהר אויף א

מיאוסען אופן אריינפאלען צו דער פאליציי אין די הענד, ווי א שיכור. דאס איז געווען דינסטאג. און דאנערשטאג, אין איין טאג ארום, האט געמוזט אויסגעפיהרט ווערן א גרויסע טערראריסטישע טהאט. מיט דער פערפערטיגונג צום מארד איז זייער נאנצע, ניט קיין גרויסע ארגאניזאציאן, געווען פערנומען א משך פון א לאנגע צייט, און דער „כבוד" צו ווארפען די דאזיגע לעצטע, ענטשיעדענע באמבע איז אנפערטרויט געווארען דוקא איהם. עס איז געווען נויטהוועגדיג צו האלטען זיך פעסט אום יעדען פריין.

און אט דעמאלט, אין אקטאבער־אבענד, שטעהענדיג אויף דעם פלאץ, וואו עס קרייצען זיך איבער צוויי גרויסע נאסען, האט ער בעשלאסען צו פאהרען אין אן עפענטליך הויז, אין . . . עס געסעל. ער וואלט שוין לאנג געפרופט בענוצען זיך מיט דעם דאזיגען מיטעל, וועלכער איז אפילו ניט גאר זיכער, וועז עס וואלט ניט גע־ווען דערבייי אן אומשטאנד, וואס מאכט אזא טריט שווער: ער איז אלט געווען זעקס און צוואנציג יאהר און איז נאך געווען ריין, אונ־בעריהרט, האט לחלוטין ניט געוואוסט פון קיין פרויענצימער אלס פרוי און האט קיין מאהל ניט בעזוכט קיין עפענטליך הויז. אמאהל, אין זיינע יונגערע יאהרען, איז איהם אויסגעקומען צו פיהרען א שווערען קאמפף געגען זיין ברויזענדער תאוה, אבער די שטענדיגע צוריקהאלטונג איז מיט דער צייט געוואהרען א געוואהנהייט און אין איהם האט זיך אויסגעארבייט לחלוטין א גליכגילטיגקייט צו פרויען. און איצט, וועז ער איז אוועקגעשטעלט געווארען אין אזא לאנג, נע־צוואונגען צו זיין נאהענט לעבען א פרוי, וואס באשעפטיגט זיך מיט ליעבע אלס א פרנסה, זעהען זי נאך פיעלייכט א נאקעטע — האט ער געפיהלט א גאנצע רייהע פון פערשיעדענע אונבעקווועמליכקייטען. ער האט בעשלאסען, אז אין דעם ערגסטען פאל, אויב דאס וועט זיך ווייזען פאר אונפערמיידליך, וועט ער זיך צונויפקומען מיט א פראס־סטיטוטקע, ווארום איצט האט דאך דאס בשר־ודם'יגע שוין לאנג אין איהם ניט געברויזט, און מען דארף מאכען אזא וויכטיגען און אונגעהייערען שריט — וואס פאר א ראלע קאן דערייין שפיעלען זיין אונבעריהרטקייט און דער קאמפף צו בלייבען ריין.

יעדענפאלס איז דאס געווען אונאנגענעהם, ווי עס איז אמאל אונאנגענעהם אן עקעלהאפטע קליניגקייט, וועלכע מען מוז דורכמא־

כען. עס האָט אמאל מיט איהם געטראָפען, אז ער האָט געדארפט אויספיהרען א טערראָריסטישע טהאט און ער איז געווען אוועקגעשטעלט אלס זאפאסנער מיט זיין באָמבע; ער האָט דעמאָלט געזעהען א דער'הרג'עטען פערד מיט א צוריסענעם הינטערטהיל און ארויס־געפאלענע געדערים; און די דאָזיגע שמוציגע, אבשטויסענדע, אינ־נויטיג־אונפערמיידליכע קלייניגקייט האָט אויף איהם געמאכט אן אונאנגענעהמערע ווירקונג אלס דער טויט פון זיין חבר, וועלכער איז צוריסען פון דער געוואָרפענער באָמבע. און ער האָט זיך אייניגער־מאסען רוהיגערהייט, אָהן פּחד און זאָגאר מיט שמחה פאָרגעשטעלט יענעם דאָנערשטאג, וועו אויף איהם וועט אויסקומען מסתמא צו שטאַרבען — און אויף וויפיעל וויכטיג די דאָזיגע פאָרשטעלונג איז געווען, אויף אזוי פיעל אונווירדיג האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט דער אומשטאנד, וואָס ער וועט מוזען א נאכט פערברייגען מיט א פראָסטיטוטקע, מיט א פרויענצימער, וואָס בעשעפטיגט זיך מיט ליעבע אלס פרנסה — עפעס געמיינעס, שמוציגעס, כאאטישעס, וואָס האָט קיין זינען ניט.

אָבער ער האָט קיין אנדער ברירה ניט געהאט. און ער איז געווען אזוי אויסגעמאטערט, אז ער האָט זיך גשאָקעלט פון מיערקייט.

II.

עס איז נאָך געווען גאנץ פריה, א זייגער צעהן, וועו ער איז אהין צוגעפאָהרען, נור דער גרויסער, ווייסער זאל מיט די געגילטע שטוהלען און שפיגלען איז שוין געווען צוגעגרייט אויפצונעהמען געסט און אלע לאָמפען זיינען שוין געווען אָנגעצונדען. נעבען דער געפענטער פיאנא איז שוין געזעסען דער פיאניסט, א יונגער, זעהר אנשטענדיג אויסזעהענדער מענש אין א שווארצען ראָק — דאָס איז געווען איינע פון די טהייערע הייזער — און דער פיאניסט האָט גע־רויכערט, פאָרזיכטיג אראָבטריים־ענדיג דעם אש פון פאפיראָס, כדי ניט צו פערשמוצען די קלייידער, און האָט צונומען די נאָטען. אין א ווינקעל, נאָהענט צום האלב־דונקעלען גאסט־צימער זיינען אויף דריי שטוהלען אין דער רייהע געזעסען דריי מיידלעך און האָבען שטיל געוארטט צוויישען זיך.

וועו ער איז מיט דער בעל־הבית׳טע אריינגעקומען האבען זיך צוויי פון די מיידלעך אויפגעהויבען און די דריטע איז געבליבען זי־צען ; יענע, וועלכע זיינען אויפגעשטאנען, זיינען געווען שטארק אויסגעבלויזט, און די, וואס איז געבליבען זיצען, איז געווען אנ־געטהאן אין א שווארצע, אין גאנצען געשלאסענע קלייד. און יענע צוויי האבען אויף איהם געקוקט גליק, גליכגילטיג, מיעד און פרעך ; די איינע האט זיך אבער אבגעקהרט. איהר פראפיל האט אויסגעזעהען אזוי אייגפאך און רוהיג, ווי יעדעם אנשטענדיג מיי־דעל, זיינדיג פערטראכט. קענטיג געווען, אז זי האט עם געהאל־טען אין דערצעהלען עפעם פאר איהרע חברתות, און זי זיצט איצט און קלעהרט וועגען איהר ערצעהלונג, וועלכע זי זעצט פאָרט שטו־מערהייט ביי זיך אין די געראנקען. אלם א שווייגענדע און פער־טראכטע, אלם אזא, וואס האט אויף איהם ניט געקוקט און אלם אזא וואס האט אויסגעזעהען ווי אן אנשטענדיג מיידעל, האט ער זי אויסגעקליבען.

ער האט נאך קיין מאל קיין עפענטליך הויז ניט בעזוכט אויף זיין לעבען, און ער האט ניט געוואוסט, אז אין יעדען גוט־איינגעאר־דענטען הייזעל איז פאראז איינע אדער צוויי אזעלכע מיידלעך, וועל־כע זיינען אנגעטהאן אין שווארץ, ווי נאנעם אדער יונגע אלמנות. זייער פנים איז בלייך, ניט געפארבט און ערענסט. זייער מלאכה איז צו מאכען דעם איינדרוק פון אנשטענדיגע אויף די, וועלכע זוכען אזעלכע. וועו זיי קומען אבער אריין מיט מאנסלייט אין שלאפ־צי־מער און שיכור׳ען זיך אן, ווערן זיי ווי אלע פראסטיטוטקעם, און אמאל נאך ערגער : מאכען אפט סקאנדאלען, ברעכען געשיר, און טאנצען נאקעטערהייט אריין אין זאל און שלאגען די געסט אפילו. דאם זיינען יענער מין פערקויפטע פרויען, אין וועלכע שיכור׳ע סטודענטען פערליבען זיך און מוסר׳ען זיי אנצופאנגען אן אנשטענדיג לעבען.

ער האט אבער דערפון ניט געוואוסט. און וועו זי האט זיך אויפגעהויבען, אזוי ווי ניט וויליגדיג און בייז, האט איהם אנגע־קוקט מיט אונצופריעדענהייט, מיט אונטערגעשטריכענע אויגען און האט בעזונדער שארף א בלאנק געטהאן מיט איהר מאטען, בליכען פנים, האט ער ווידער א טראכט געטהאן : „ווי אנשטענדיג זי איז

עם, אייגענטלִיך !" — און איהם איז געוואָרען לייכטער. ער האָט אָבער געמוזט פאָרטזעצען זיין אויבּיגע, געצוואונגענע פארשטעלט־קייט, וועלכע האָט געמאַכט זיין לעבען צווייזייטיג, ווי אויף דער ביהנע — ער האָט זיך בריה'שדיג א דרעה געטהאָן פון די שפּיצפינ־גער אויפ'ן קנאפּעל, האָט א קנאק געטהאָן מיט די פינגער און האָט צו איהר א זאָג געטהאָן מיט א טאָן פון א געניטען שאלטאך :

צו איהר א זאָג געטהאָן מיט א טאָן פון א געניטען שארלאטאן :

דאָ דיין נעטטעלע ?

— גלִיך ? — האָט זיך פערוואונדערט דאָס מיידעל, אויפ־הויבענדיג איהרע ברעמען.

ער האָט זיך שפּאַסהאפט צוגאכט, אויסשטעלענדיג א רייהע גלִייכע, פעסטע צייהן און ווערענדיג שטאַרק רויט האָט ער גע־ענטפערט.

— נעווים, צו וואָס זאָלען מיר פערלִירען די שעצבּארע צייט ?

— דאָ וועט זיין מוזיק, מיר וועלען טאַנצען.

— נו, וואָס פאר א באטרעף האָט טאַנצען, מיין פּראכט ? א פּוסטע פארדרעהעניש, אלִיין זיך פאר'ן עק כאַפּען. אוּן די מוזיק וועלען מיר דאָך פון דאָרט קאָנען הערען, מיין איך.

זי האָט אויף איהם שמייכלענדיג א קוק געטהאָן.

— אבּיסעל הערט זיך.

ער האָט איהר אָנגעהויבען געפּעלען צו זיין. א בריייטער, גרויס־בייניגער פּנים איז ביי איהם געווען און ריין ראזירט. זיינע באקען און א שמאלערפּאם אויף זיינע דייטלִיך אָבגעצייכענטע לִיפּען זיינען געווען בלויליך, ווי עס איז ביי אלע שווארצהאָריגען, ווען זיי זיינען ראזירט. זיינע דונקעלע אויגען זיינען געווען שהען, הגם עטוואָס אונבעווועגליכעם איז געווען אין זייער בליק און זיי האָבען זיך שווער געקעהרט, ווי זיי וואָלט אויסגעקומען צו מאַכען א גרויסען שטח אין זייער יעדער קעהר. ניט קוקענדיג דערויף וואָס ער איז געווען ראזירט און וואָס ער האָט זיך געהאלטען פריי, פון דעסטוועגען האָט ער ניט אויסגעזעהען ווי קיין אקטיאָר און איז געווען מעהר עהנלִיך צו א רוסאפיציירטען אויסלענדער, צו אן ענגלענדער.

— ביסט דו ניט קיין דייטש ? — האָט דאָס מיידעל א פּרעג גע־טהאָן.

— אביסעל, אָבער מעהר אן ענגלענדער. לִיעבסט דו ענגלענ־דער ?

— אָבער ווי גוט דו רעדסט רוסיש. נאָר ניט קענטיג.

ער האָט זיך דערמאהנט אויף זיין ענגלישען פאספּאָרט, אויף דער צוקאליטשעטע שפּראך, וואָס ער האָט נערעדט פאר דער לעצ־טער צייט און אז ער האָט זיך איצט נאָר פארגעסען אז ער דארף זיך פּאָרשטעלען ווי עס דארף צו זיין, און ער איז ווידער רויט געווא־רען. ער איז שוין בייזלעך געווָארען און האָט געשעפטלִיך־טרוקען א נעהם געטהאָן דאָס מיידעל אונטערן עלענבויגען און האָט זי שנעל געפיהרט :

— א רוסישער, א רוסישער בין איך, נו, וואוהין דארף מען געהן ? ווייז ! אהער ?

אין׳ם גרויסען שפּיגעל ביז די דילען האָט זיך דאָס פּאָרעל דייטלִיך און שארף אָבגעצייכענט. זי — שווארץ געקלִיידעט, בלִיך און ווייטען זעהר שעהן, און ער — א הויכער, בריים־בייניגער, אויך אין שווארצען געקלִיידעט און אויך בלִיך. אונגעוועהנלִיך בלאס האָט אונטער דעם עלעקטרישען הענג־לאָמפּ אויסגעזעהען זיין אָפענער שטערען און זיינע רונדע באקען. און אנשטאט אויגען זיינען אי ביי איהם אי ביים מיידעל עפּעס שווארצע, געהיימניספולע, שעהנע טיעפקייטען. און אזוי אונגעוועהנלִיך שעהן האָט דאָס שווארצע, ערענסטע פּאָר אויסגעזעהען צווישען די ווייסע וועגד, וואָס האָבען זיך געזעהען אין דעם בריייטען, גאָלדענעם ראהם פון שפּיגעל, אז ער אלִיין האָט זיך אָבגעשטעלט א פערוואונדעטער און איהם איז דורכ־געלאָפען דער געדאנק אין קאָפּ : נאָר אזוי ווי חתן־כלה. איבערי־גענס, האָבען זיינע געהירען וואהרשיינלִיך שלעכט געארבייט פון מיעדקייט און ניט שלאָפען, און זיינע געדאנקען פלעגען קומען אונ־ערווארטעט, אונבאָרעכענט, וואָרום אין א מינוט אָרום, וועו ער האָט וויעדער דערזעהען זיערע שווארצע, טרויער־געקלִיידעטע גע־שטאלטען אין שפּיגעל, האָט זיך איהם א טראכט געטהאָן : נאָר אזוי ווי צו א לויה. אָבער ביידעם איז פאר איהם געווען גלִיך אונאנ־גענעהם.

זיין געפיהל האָט זיך אפּנים אויך דעם מיידעל איבערגעגעבען. זי האָט אויך, ווי ער, בעטראכט איהם און זיך פערוואונדערטער־

הייט ; מיט פערזשמורעטע אויגען האָט זי געפרופט קוקען אין שפּי־
גל, אָבער דער שפּיגל האָט ניט געענטפערט אויף דער דאָזיגער
לייכטער בעוועגונג און האָט ווייטער אזוי ווי פריהער דייטלעך און
עקשנות׳דיג אָבגעצייכענט דאָס שווארצע פערגלייווערטע פּאָר. האָט
דאָס איהר אויסגעווויזען שעהן, אָדער דאָס האָט איהר דערמאָהנט
אויף עפּעס אייגענעס, אומעטיגעס — נור זי האָט שטיל געשמייכעלט
און האָט געדריקט לייכט זיין האַרט־אויסגעבויגענע האַנד.

— וואָס פאר א פּאָרל ! — האָט זי געזאָגט פערטראכטער־
הייט, און עפּעס פּלוצלונג זיינען קענטיג געווארן איהרע לאַנגע
גלאַנציגע שווארצע ברעמען, מיט די דין־אויסגעבויגענע ברעגען.

ער האָט אָבער ניט געענטפערט און איז געגאַנגען ווייטער, פיה־
רענדיג מיט זיך דאָס מיידל, וועלכע האָט מיט איהרע הויכע פראַנ־
צויזישע קנאַפּעל געקלאַפּט ווי צום טאַקט איבערן פּארקעט. א קאָרי־
דאָר, דונקעלע, קלייניע צימערלעך מיט אָפּענע טיהרען, און אין איין
צימער, אויף וועלכען עס איז געווען א קרומע אויפשריפט „ליובא",
זיינען זיי אריין.

— נו, אָט וואָס, ליובא — האָט ער געזאָגט ארומקוקענדיג זיך
און רייבענדיג שנעל די הענד איינע אין דער אנדערע, ווי ער וואָלט
זיי זאַרגפול געוואשען אין קאַלטען וואסער — מען האָט געראַרפט
אביסל ווייך און נאָך עפּעס דאָרט ? פרוכט פיעלייכט ?

— פרוכט איז ביי אונז זעהר טהייער.

— דאָס איז גאָרנישט. טרינקט איהר ווין ?

ער האָט זיך פארגעסען און האָט געזאָגט „איהר" ; ער האָט
זיך אפילו גלייך געכאַפּט, ער האָט אָבער ניט געוואָלט זיך פארריכ־
טען ; עפּעס איז געווען אין איהר ניט־לאַנגעריגען דריקען זיין האַנד
אזעלכעס, אז ס׳האָט זיך איהם דערנאָך ניט געוואָלט זאָגען איהר
„דו", שפּיעלען זיך מיט איהר און פארשטעלען זיך. און די דאָזיגע
געפיהלען האָבען זיך, דוכט זיך, אויך איהר איבערגעגעבען. זי
האָט איהם אָנגעקוקט שטריינג און נאָך א ווייל שווייגען האָט זי איהם
מיט א ציטעריגען קול געענטפערט אונענטשלאָסען ; אָבער ניט אין׳ם
זינען פון די אויסגערעדטע ווערטער :

— יא, איך טרינק. וואַרט צו. איך קום גלייך צוריק. פון

פרוכטען וועל איך הייסען ברייננען בלויז צווייי בארען און צוויי עפעל.
וועט עס זיין גענוג פאר אייך ?

אויך זי האָט איצט געזאָגט „איהר" אין׳ם טאָן, ווי אזוי זי האָט דאָס וואָרט ארויסגערעדט, האָט נאָך געקלונגען די פריהעריגע אונענטשלאָסענהייט, א פראגע. אָבער ער האָט דערויף ניט געקוקט, און בלייבענדיג אליין האָט ער זיך געזומען בעטראכטען דעם צימער. ער האָט פרובירט, ווי די טיהר פערשליסט זיך — פערשליסט זיך נוט מיט א קייטעל און מיט א שלאָס ; ער איז צוגעגאנגען צום פענסטער, צועפענט ביידע ראהמען — עס איז דער דריטער שטאָק און קומט ארויס צום הויף. ער האָט א שאָקעל געטהאָן מיט׳ן קאָפּ, האָט דערנאָך געפרופט מאכען עקספערימענטען מיט דער בעלייכטונג פון צימער : צווייי לעמפלעך און וועז איין לעמפעל פארלעשט זיך צינדט זיך אן דאָס אנדערע נעבען בעט, מיט א רויטען אבאזשור — נאָר ווי אין גרויסארטיגע האטעלען.

אָבער די בעט ! . . .

ער האָט א ציה געטהאָן מיט די אקסלען און האָט א קריין געטהאָן מיט די צייהן, ווי ער וואָלט א לאָך געטהאָן, אָבער ער האָט ניט געלאכט, ווי עס איז דער פאל מיט מענשען וואָס האָבען א בעלטענע נאטור און מוזען זיך איבער עפעס פארשטעלען תמיד, ווען זיי קומען אוים צו בלייבען אליין.

אָבער די בעט ! . . .

ער האָט זי בעטראכט ארום און ארום, דורכגעטאפט איהר געסטעפטע וואטאווע דעקע, וועלכע איז געווען אביסעל אָבגעדעקט, און מיט דער פלוצלונגער לוסט א שטיף צו טהאָן פון שמחה, וואָס ער וועט ענדליך קאָנען שלאָפען, האָט ער אינגעלש א דרעה געטהאָן מיט׳ן קאָפּ, פארקרימט די ליפען און אויסגעשטעלט א פאָאר אויגען אין העכסטער איבערראשונג. ער האָט זיך אָבער באלד אוועקגעזעצט מיערערהייד און געוואָרט אויף ליובא׳ן. ער האָט געוואָלט א טראכט טהאָן וועגען דאָנערשטאג, וועגען זיין געפינען זיך אין עפענטליך הויז — איצט אין אזא אָרט, נור די געדאנקען זיינען געווען אונגעהאָרכזאם און האָבען זיך געטומעלט, שטערענדיג אין געדאנק דעם אנדערען. דאָס איז דער בעליידיגטער שלאָף צורייצט געוואָרען. ער איז שוין דאָ ניט געווען אזוי ווייך, ווי דאָרט, אויף דער גאס ; ער

האָט דאָ ניט געגלעט איהם צערטלעך איבער'ן געזיכט מיט זיין האָרי־
גער, שארסטקער האנד; דאָ האָט ער געדרעהט די פיס, די הענד,
געצויגען די אברים, ווי ער וואָלט וועלען צורייסען דעם קערפער. ער
האָט פלוצלונג אָנגעהויבען געניצען, אונערבארמלעך, ביז טרעהרען.
ער האָט אַרויסגענומען זיין בראונינג־רעוואָלווער, דרייי זאפאסנע
שאכטלעך מיט פאטראָנען און מיט כעס האָט ער אַ בלאָז געטהאָן אין
לאָך פון רעוואָלווער, ווי אין א שליסעל — אלעס איז געווען אין
אָרדנונג, און שלאָפען האָט זיך געוועלט אונערטרעגליך.

וועז מען האָט אַריינגעבראכט פרוכטען און וויין און די פארשפע־
טיגטע ליובא איז אַריינגעקומען, האָט ער פערשלאָסען די טיהר —
צוערשט בלויז אויפ'ן קייטעל — און האָט געזאָגט:

— הערט נור, ליובא . . . איהר טרינקט, זייט אזוי גוט.

— און איהר? — האָט זי א קוק געטהאָן אויף איהם האלבזוי־
טיג א פערוואונדערטע.

— איך וועל שפעטער. איך האָב, פארשטעהט איהר מיך, צוויי
מעת־לעת נאכאנאנד ג'שיכור'ט און האָב ניט אָנגעהויבען צו שלאָפען,
און איצט . . . — ער האָט שטארק א ענניץ געטהאָן, אויסדרעהענ־
דיג זיינע באקעג־ביינער.

— נו?

— באלד, באלד. איין שטונדע בלויז וועל איך . . . אָט
גלייך. טרינקט דערווייל, שטערט זיך ניט, איך בעט אייך, און
עסט די פרוכט. פארוואָס האָט איהר געגומען אזוי וועניג?

— מעג איך אוועק אין זאל? מוזיק וועט דאָרט באלד זיין.

דאָס איז אָבער גענוג אונבעקוועם. וועגען אזא זאָגדערבארען
נאסט, וואָס איז געקומען אין אזא פלאץ שלאָפען, וועט מען פאר־
פיהרען א געשפרעך, און מען קאָן נאָך טרעפען — ניין, דאָס טויג
ניט. ער האָט געוזכט איינצוהאלטען זיך פון ענניצען, פערמאכענ־
דיג דאָס מויל, און ער האָט זי א בעט געטהאָן איינגעהאלטען און
ערענסט:

— ניין, ליובא, איך בעט אייך, בלייבט דאָ. איך האָב זעהר
ניט ליעב צו שלאָפען אליין אין א צימער. געווים, דאָס איז אפשר
אזא קאפריז, אָבער איהר וועט דאָך דאָס מיר ענטשולדיגען . . .

— פאר וואָס ניט; בעצאהלט איהר דאָך . . .

— יא, יא — איז ער א דריטען מאל רויט געוואָרען. געווים. אָבער דאָס איז ניט וויכטיג. און . . . וועלן איהר ווילט . . . קאָנט איהר זיך דאָ אויך צולייגען. איך לאָז פאר אייך א פלאַץ. נור, זייט אזוי גוט און לייגט זיך שוין צו דער וואנד, אייך מאכט דאָך ניט אוים ? . . .

— ניין, שלאָפען ווילל איך ניט. איך וועל אזוי זיצען.

— לעזט עפעס.

— דאָ זיינען קיין ביכער ניטאָ.

— ווילט איהר אפשר א היינטיגע צייטונג ? איך האָב דאָ. איהר קאָנט דאָ געפינען עפעס אינטערעסאנטעס.

— ניין, איך ווילל ניט.

— נו, ווי איהר פארשטעהט. און איך, אויב איהר וועט מיר ערלויבען . . . — און ער האָט פערשלאָסען די טיהר, צוויי מאל א דרעה־טאָנדיג דעם שליסעל און האָט דעם שליסעל ארייננעלייגט אין קעשענע. ער האָט ניט באמערקט דעם זאָנדערבארען בליק, מיט וועלכען דאָס מיידעל האָט איהם נאָכגעקוקט. און איבערהויפט אזוי אנשטענדיג, אזוי ערעל רויידען האָט אויסגעזעהען אזוי משונה וויל אין אזא פערדאמטען פלאַץ, וואו די לופט איז געווען דורכגענומען מיט שנאפס און זידלערי — פאר איהם האָט זיך דאָס אָבער אויס־געוויזען גאנץ נאטירליך, איינפאך און פאלשטענדיג איבערצייגענד. און מיט דערזעלביגער העפליכקייט, ווי ער וואלט דאָס געדארפט פאהרען מיט דאמען אין א שיפעל, האָט ער זיך עטוואָס צושפילעט און האָט א פרעג געטהאָן :

— וועט איהר מיר ערלויבען אויסטהאָן מיין ראָק ?

ליובא האָט זיך געפונען אביסעל בעלויידיגט.

— איך בעט אייך. איהר זייט דאָך . . . — זי האָט אָבער ניט געענדיגט, וואָס.

— און מיין וועסטעל ? עס איז מיר צו ענג.

זי האָט ניט געענטפערט און האָט נור א קוועטש געטהאָן מיט דער פלייצע.

— אט דאָ האָט איהר מיין טייסטער, געלד. זייט אזוי גוט, בעהאלט עס ביי זיך.

— איהר האָט עס בעסער געראַרפט אָבגעבען אין קאָנטאָר. אַלע גיבען ביי אונז אָב אין קאָנטאָר.

— צו וואָס ? — האָט ער אויף איהר אַ קוק געטהאָן און האָט אַראָבגעלאָזען די אויגען — אַך, יא, יא . . . נו, דומהייטען, וואָס מאַכט עס אויס.

— ווייסט איהר וויפיעל געלט דאָ איז ביי אייך ? ווארום עס מאַכט זיך, אַז אַנדערע ווייסען ניט, און דערנאָך . . .

— איך ווייס, איך ווייס. קימערט זיך ניט . . .

און ער האָט זיך אַוועקגעלאָזעט, איבערלאָזענדיג העפליך פאר איהר אן אָרט ביי דער וואנד. און דער ענטציקטער שלאָף האָט מיט אַ ליעבליכען שמייכעל צוגעטליעט זיך צו זיין באק, צו דער צווייטער — מילד אומארעמט איהם, געצערטעלט זיינע קניע און האָט זיך געשטילט זאנפט, ארויפלייגענדיג זיין ווייכען, פוכיגען קאָפּ ביי איהם אויף דער ברוסט. ער האָט זיך צולאכט.

— וואָס לאכט איהר ? — האָט אויך דאָס מיידעל ניט וויליענדיג געשמייכעלט.

— אַזוי. ווי גוט ! וואָס פאר אַ ווייכע קישענס איהר האָט דאָ ! איצט קאָנען מיר אביסעל אַ שמועס טהאָן. פאר וואָס טרינקט איהר ניט ?

— מעג איך אויסטהאָן מיין יאקעל ? ערלויבט איהר ? ווארום מיר וועט אויסקומען לאנג דאָ צו זיצען ! — אין איהר שטימע האָט געקלונגען אַ לייכטע איראָניע. נור דערזעהענדיג זיין צוטרויענספולען פנים און דערהערענדיג זיין העפליכען : „געווים, ביטטע געפעליגסט!" האָט זי ערענסט און אייגפאך צוגעלייגט : מיין קאָרסעט איז אַזוי שטייף, אַז עס בליבען פון איהם סמנים אויף דער לייב.

— געווים, נאטירליך, ביטע שעהן.

ער האָט זיך אַ ווייליע אָבגעקעהרט און איז ווידער רויט געוואָרען. צו מחמת דעם וואָס זיין ניט־אויסגעשלאָפענקייט האָט געטומעלט זיינע גראָנקען אָדער דערפאר וואָס צו זעקס און צוואנציג יאָהר איז ער נאָך געווען אזוי נאַיוו, נור איהם האָט די העפליכקייט געקלונגען גאנץ נאטירליך אין אזא פלאץ, וואו אלעס איז ערלויבט געווען און וואו קיינער בעט ביי קיינעם קיין הכשר ניט.

עס האָט זיך געהערט ווי עס שורשעט דאָס זייד און ווי עס צו־שפּילען זיך קנעפּלעך. דערנאָך א פּראגע :

— זייט איהר ניט א שרייבער ?

— וואָס ? א שרייבער ? ניין, איך בין ניט קיין שרייבער. וואָס איז ? איהר לייענט ניט קיין שרייבער ?

— ניין, איך לייע ניט.

— פּאר וואָס ? זיי זיינען מענשען . . . — ער האָט א לאַנגען, זיסען נענייץ געטהאָן — נישט־קשה'דיגע מענשען . . .

— און ווי רופט מען אייך ?

א שווייגען, דערנאָך א פערשלאָפענער ענטפער.

— רופט מיך. אי . . . ניין, פּיאָטר . . . פּיאָטר.

ווידער א פּראגע :

— און ווער זייט איהר ? ווער זייט איהר אַזוינס ?

זי האָט געפּרעגט שטיל, אָבער פּאַרזיכטיג און פּעסט. און איהר שטימע האָט געמאכט אזא איינדרוק, ווי זי וואָלט מיט אמאָל, אין נאַנצען זיך צוגעוקט צו דעם לייגענדען. נור ער איז שוין געשלאָפען און האָט ניט געהערט. אויף אן אויגענבליק האָט א צאנק געטהאָן א פערלאָשענער געדאנק און פאר איהם האָבען זיך געמאָהלט די צוויי נאַנצע טעג און נעכט פון וואַהנזיניגער ארומיאָגעניש אין איין בילד, וואו צייט און רוים האָבען זיך צונויפגענאָסען אין איין בונטע מאסע פון שאטענס, ליכט און פינסטערניש, רוהע און בעוועגונג, מענ־שען, אונענדליכע גאסען, אן אונאויפהערליכעם דרעהען זיך פון רעדער. פּלוצלונג איז דאָס אלעם פערשוואונדען, פערזונקען, פער־לאָשען געוואָרען — און איהם האָט זיך פאַרגעשטעלט אין א מילדע האַלב־ליכטיגקייט און טיעפע שטילקייט דער צימער פון א בילדער־גאַלערעע, וואו ער האָט זיך נעכטען צוויי שטונדען נאָכאַנאַנד בעהאַל־טען פון שפּיאָנען. עפּעם אזוי ווי ער וואָלט זיצען אויף א רויטען, זאמעטענעם זעלטען־וועיכען דיוואן און קוקען אָהן אויפהער אויף א גרויסען שוואַרצען בילד ; און פון דעם אלטען, שוואַרצען, פּלע־צערווייז אָבגערייבענעם בילד ציהט זיך עפּעם אזא רוהיגקייט, אז די אויגען רוהען זיך אוים אין די גערַאנקען ווערן אזוי זאנפט, אז ער האָט, איינשלאָפענדיג שוין, אייניגע מינוטען א ראַנגע געטהאָן

זיך מיט'ן שלאָף, פיהלענדיג אונבעוואוסט עפעס אן אונרוהיגקייט, א שרעק פאר עפעס.

די מוזיק אין זאל האָט אָנגעהויבן צו שפּילן; קורצינקע קלאנגן זיינען זיך צושפרונגען מיט הוילע, פּליכעוואטע קעפּ. און עס האָט זיך איהם א טראכט געטהאָן: „איצט קאָן מען שלאָפן" — און ער איז גלייך פעסט איינגעשלאָפן. דער ליעבער, וואָלינער שלאָף האָט טריאומפירענד א קוויטש געטהאָן, האָט איהם היים ארומגענומען — און אין טיעפּען שווייגען, מיט פערהאלטענעם אטהעם, האָבען זיי אוועקגעשוועבט אין דער דורכזיכטיגער, שמעלצענדער טיעפקייט.

* * *

אזוי האָט ער געשלאָפן א שטונדע, צוויי, מיט'ן פּנים ארויף, אין דערזעלבער העפּליכער פּאָזע, ווי ער האָט זיך געלעגט; און זיין רעכטע האנד איז געווען אין קעשינע, וואו עס זיינען געווען דער שליסעל און דער רעוואָלווער. און זי, דאָס מיידעל מיט די נאקעטע ארעמס און האלז, איז געזעסען אנטקעגען, האָט גערויכערט, געטרונקען זיך שטיל קאניאק און ניט אראָבגענומען פון איהם די אויגען. וויילענווייז האָט זי אויסגעצויגען איהר מאנערען, בייגזאמען נאקען כדי איהם בעסער צו זעהען און צוזאמען מיט דער דאָזיגער בעוועגונג האָבען זיך געווויזען אויף איהרע ליפּען צוויי טיעפּע, אנגעשטרייכענע קנייטשען. ער האָט פארגעסען דאָס אויבערשטע לעמפּעל אויסצולעשען, און א בעלויכטענער מיט דאָס שארפער העלקייט האָט ער אויסגעזעהען ניט יונג, ניט אלט, ניט קיין פרעמדער, ניט קיין נאָהענטער, נור עפּעס נאָר אן אונבעקאנטער. אונבעקאנט די באקען, אונבעקאנט דער נאז, א פארבויגענער מיט א שפּיץ, ווי ביי א פויגעל, און אן אונבעקאנטער, רעגעלמעסיגער, שטארקער, קרעפּטיגער אטהעם. זיינע שווארצע געדיכטע האָאר זיינען געווען קורץ געשוירען, ווי ביי א סאָלדאט; אויף דעם לינקען שלייף, נעהנטער צו דער אויג איז געווען א קליינער שראם פון עפּעס אן אמאלגען קלאפּ. קיין צלם אויפ'ן האלז איז ביי איהם ניט געווען.

די מוזיק פון זאל איז ווייליענווייז פערשטארבען און דאן ווידער צולאָזט זיך מיט קלאנגן פון פיאנא און פיעדעל, געזאנג און טופּעריי פון טאנצענדע פים, און זי איז אליין געזעסען, האָט גערויכערט

פֿאפּירֿאָסען און צוגעקוקט זיך צום שלאָפענדען. אויפמערקזאם, אויס־ציהענדיג די האלז, האָט זי בעקוקט זיין לינקע האנד, וואָס איז גע־לעגען אויף זיין ברוסט: זעהר בריים ביי דער לאנדאניע און גרויסע, רוהיגע פינגער. לינגענדיג אויף דער ברוסט, האָט זי געמאכט דעם איינדרוק פון א משא, וואָס דריקט שמערצליך. גאנץ שטיל האָט דאָס מיידעל ארֿאבגענומען זיין האנד און בעזארגט אוועקגעלייגט אין דער ליינג פון קערפער אויף דער בעט. דערנאָך איז זי האסטיג אויפגעשטאנען און האָט מיט כח א לאש געטהאָן דעם אויבערשטען לעמפּעל און האָט אנגעצונדען דעם אונטערשטען לעמפּעל, אונטער דעם רויטען אבאזשור.

נור ער האָט אפילו דאָס מאל ניט א ריהר געטהאָן זיך, און זיין ראָוינג געוואָרענער פּנים איז געבליבען אלץ אזוי אונבעקאנט און האָט געשראָקען מיט דער רוהיגער אונבעוועגליכקייט. זי האָט זיך אבגע־קעהרט, האָט ארומגענומען איהרע קניע מיט די צארטע, ראוע הענד, האָט פערוואָרפען דעם קאָפּ אויף צוריק און האָט געקוקט אויפ'ן סופיט ניט א פּינטעל טאג'דיג מיט איהרע שוואָרצע אויגען. צווישען איהרע פעסט צונויפּגעדריקטע צייהן איז געבליבען שטעקען דער ניט דער־רוייכערטער, פערלאָשענער פּאפּירֿאָס.

III.

עפּעס אונערוואַרטעטעס און שוידערליכעס האָט פּאסירט. אין דער צייט וואָס ער האָט דאָ געשלאָפען האָט געטראָפען עפּעס גרויסע, וויכטיגעס — דאָס האָט ער פערשטאנען באלד וויי ער האָט נור ge־עפענט די אויגען גלייך וויי ער האָט דערהערט עפּעס א קלאנג פון אן אונבעקאנטע, הייזעריגע שטימע, איידער ער האָט נאָך צייט ge־האָט אויפצוכאָפען זיך פון שלאָף. מיט יענעם געפיהל פון דערשפירען א געפאהר, וואָס האָט זיך ביי איהם און זיינע חברים אויסגעארבייט ווי א בעזונדער, נייער חוש, האָט ער דערשפירט, אז עפּעס טהוט זיך. האסטיג האָט ער ארֿאבגעלאָזען די פים און האָט זיך געזעצט; מיט'ן האנד האָט ער פעסט געדריקט דעם רעוואָלווער, בעת ער האָט מיט די אויגען, שארף און זיכטיג דורכגעזוכט דעם ראזיגען טומאן. און ווען ער האָט דערזעהען, אז זי זיצט אלץ אין דערזעלבער פּאָזע,

מיט איהרע דורכזיכטיג ראָזיגע שולטערן און ברוסט, מיט די געהיימ־ניספולֿ דונקעלֿע, אונבעוועגלֿיכע אויגען, האָט ער אַ טראכט גע־טהאָן: זי האָט מיך אַרויסגעגעבען! ער האָט זיך אָבער צודרינג־לֿיכער איינגעקוקט, האָט זיך טיף אָבגעאָטהעמט און האָט זיך פער־ריכט: ניין, נאָך ניט אַרויסגעגעבען, אָבער וועט אַרויסגעבען.

— שלֿים!

ער האָט זיך ווידער אָבגעזיפצט און האָט אַ פרעג געטהאָן קורץ:

— נו? וואָס?

אָבער זי האָט געשוויגען. זי האָט געשמייכעלֿט פייערלֿיך און בייז, האָט געקוקט אויף איהם און האָט געשוויגען, נאָר אַזוי ווי זי וואָלֿט איהם שוין גערעכענט פאר איהרען, און ניט געאיילֿט, ניט געכאַפט, האָט זי געוואָלֿט אַ וויילֿע הנאה האָבען פון איהר מאַכט.

— וואָס האָסט דו דאָס געזאָגט נור־וואָס? — האָט ער איבער־געפרעגט אַ בעזאָרגטער.

— וואָס האָב איך געזאָגט? שטעה אויף, אָט וואָס איך האָב געזאָגט. געגוג שוין. האָסט אַ שלֿאָף געטהאָן — גענוג. מען דארף דאָך עפעס דרך ארץ אויך האָבען. דאָ איז ניט קיין נאַכטלֿעגער, מיין ליעבינקער!

— צינד אָן דאָס לֿעמפלֿ — האָט ער איהר נעהייסען.

— איך ווילֿ ניט.

ער האָט אלֿיין געגומען און אָנגעצונדען. און אויצט, ביי דער העלֿער שיין, האָט ער דערזעהען אונעגדלֿיך בייזע, שווארצע, אונ־טערגעשטרייכטע אויגען און אַ מויל צונויפגעפרעסט מיט האַס און פעראַכטונג. איהרע נאקעטע הענד האָט ער דערזעהען; און זי אין גאַנצען — אַ פרעמדע, אן ענטשלֿאָסענע, פערטיג אויף דאָס ערגם־טע. אבשטויסענד האָט איהם אויסגעוויזען זיך די דאָזיגע פראַסטי־טוטקע.

— וואָס איז מיט דיר — ביסט דו שיכור? — האָט ער אַ פרעג געטהאָן ערענסט און אונרוהיג און האָט אויסגעצויגען די האַנד נאָך זיין הויכען, אָנגעקראכמעלֿטען קראגען. אָבער זי איז געווען פלֿינ־קער פון איהם, זי האָט אַ כאַפּ געטהאָן דעם קראגען און האָט אַ שלֿיידער געטהאָן ערגעץ אין ווינקעלֿ, הינטערן קאמאָד.

— איך וועלֿ ניט געבען!

— וואָס נאָך ? — האָט ער איינגעהאַלטענערהייט א געשריי נע־
טהאָן און האָט אנגעבאַפט איהר האנד און א דריק געטהאָן פעסט,
קרעפטיג, ווי ער וואָלט זי ארומגעפאסט מיט א רונדען אייזערנעם
רייף, אז איהר דינע האנד האָט אונמעכטיג צושפרייט די פינגער.

— לאָז, עס טהוט וועה ! — האָט נעזאָגט דאָס מיידעל, און
ער האָט לייכטער געדריקט, אָבער האָט די האנד ניט אָבגענאָמען.

— זעה, גיב אכטונג !

— וואָס איז, ליעבינקער ? ווילסט מיך דערשיסען, וואָס ?
און אין קעשינע וואָס איז דאָס דאָרט ביי דיר ? א רעוואָלווער ?
נו, אדרבא, דערשיס, דערשיס, איך וועל אקארשט זעהן, ווי
וועסט דו מיך דאָס דערשיסען ? ווי געפעלט עס דיר, הא ? קומט
צו געהן צו א מיידעל און לייגט זיך גאָר שלאָפען ! דו טרינק, זאָגט
ער, און איך וועל שלאָפען. אז ער איז אן אָבגעשוירענער, אן אב־
געראזירטער, מיינט ער שוין, אז קיינער וועט איהם ניט דערקענען.
און אין דער פאָליציי ווילסט דו געהן ? אין דער פאָליציי, מיין
ליעבינקער, ווילסט דו ניט געהן ?

זי האָט זיך צולאכט הויך, לוסטיג — און ווירקליך, ער האָט
געזעהען, אז אין איהר געזיכט איז עפעס א פערצווייפעלטע, ווילדע
שמחה — עפעס אזוי ווי זי וואָלט פון זינען אראָב. און וועז ער האָט
א טראכט געטהאָן, אז אלעס איז פארלאָרען אויף אזא מיאוסען אופן,
אז איהם וועט נאָך אויסקומען צו באגעהן א דומען, ברוטאַלען, אונ־
וויכטיגען מאָרד און צום סוף ערשט אריינפאלען — איז איהם נאָך
שוידערליכער געווארען. ער האָט געקוקט אויף איהר ענטשלאָסען,
רוהיג אויסערליך, אָבער אין גאנצען וויים, און ער האָט ניט דורכ־
געלאָזען קיין בעווענונג איהרע, קיין ווארט און האָט נאָכגעדייגקט.

— וואָס שוויינסט דו ? האָט דיר דער צונג אָבגענומען פון
שרעק.

סיידען א נעהם טהאָן איהר ביגזאמע, שלאנגיגע האלז און דער־
שטיקען ; שרייען וועט זי ניט בעווייזען. און ניטא וואָס צו בע־
דויערען — ווירקליך, זי דרעהט מיט'ן קאָפ ווי א שלאנג, וועז ער
האלט זי איצט מיט זיין האנד אויף איין אָרט. וואָס צו בעדויערען
איז ניטא, אָבער דאָרט, אונטען, אין הויז ?

— און דו וויסט, ליובא, ווער איך בין ?

— איך ווייס — האָט זי געענטפערט פעסט, געהויבען ביי זיך, אונטערשטרייכענדיג די ווערטער — דו ביסט א רעוואָלוציאָנער. אָט ווער דו ביסט.

— און פון וואנען ווייסט דו דאָס ?

זי האָט שפאסהאפט א שמייכעל געטהאָן.

— פון וואנען ? מיר וואָהנען דאָך ניט אין וואלד.

— נו, און ווען אפילו . . .

— אהא, ווען אפילו. אָבער לאָז מיין האנד. געגען א פרויענ־ציימער קאָנט איהר אלע ווייזען, אז איהר האָט־כח. לאָז אָב !

ער האָט אָבגעלאָזט איהר האנד און האָט זיך געזעצט, קוקענ־דיג אויף איהר האַרטנעקיג און פול מיט שווערע רעיונות. אין זיינע מוסקולען האָט זיך עפעס בעוועגט, עפעס אזוי ווי א קייקעל וואָלט דורך זיי דורכגעלאָפען, אָבער זיין פנים איז געווען ערענסט, רוהיג און טרויעריג. און ווידער האָט, ער מיט זיין פערזאָרגטען, טרויעריגען פנים איהר אויסגעזוהען אלס א פרעמדער, אונבעקאַנטער און אפנים זעהר א גוטער.

— נו, וואָס קוקסט דו אזוי אויף מיר ! — האָט זי גראָב א גע־שריי געטהאָן און גאנץ אונערוואַרטעט פאר זיך אליין האָט זי צוגע־לייגט א צינישען, שמוציגען זידעל־וואָרט. ער האָט אויפגעהויבען די ברעמען, א פערוואונדעטער, אָבער די אויגען האָבען זיך קיין קעהר ניט געטהאָן און האָט אָנגעהויבען צו רייַדען הויך, דומפ און משונה'דיג, ווי ער וואָלט געוועז אויף א וווייטען שטח פון איהר.

— הער, ליובא. נעווייס, דו קאָנסט מיך אַרויסגעבען, און ניט בלויז דו, נור יעדער, וואָס געפינט זיך דא, כמעט יעדער מענש פון גאס קאָן דאָס טהאָן. איין געשריי : „האלט, כאפט !" און עס וועלען זיך באלד אנזאמלען צעהנדליגע, הונדערטע און וועלען שוין זוכען צו פאקען, אפילו דער'הרג'ענען. און פאר וואָס ? בלויז דער־פאר וואָס איך האָב קיינעם קיין שלעכטס ניט געטהאָן, בלויז דער־פאר וואָס איך האָב מיין גאנצען לעבען אוועקגענעבען פאר די דאָזיגע מענשען גופא. פארשטעהסט דו די בעדייטונג פון די ווערטער : דעם גאנצען לעבען אָבגענעבען ?

— ניין, איך פארשטעה ניט — האָט דאָס מיידעל פרעך גע־ענטפערט. אָבער זי האָט אויפמערקזאם גענערט.

— און טהאָן וועלען דאָס די מענשען, איינע אויס דומהייט, אַנדערע אויס שלעכטסקייט, ווייל, אַ ליובא, דער פערדאָרבענער קאָן ניט פערטראָגען דעם עהרליכען, דער בייזער קאָן ניט ליידען דעם גוטען . . .

— און פארוואָס זאָל מען זיי ליעב האָבען ?

— דיינק ניט, ליובא, אז איך וויל דאָס אומישנע ריהמען זיך פאר דיר. אָבער גיב א קוק : וואָס איז אזוינס מיין לעבען, מיין גאנצעס לעבען ? פון פערצעהן יאָהר אן שלעפּ איך זיך ארום איבער די טורמעס. פון גימנאזיע האָט מען מיך ארויסגעיאָגט, פון דער־ היים ארויסגעיאָגט — די עלטערן האָבען מיך ארויסגעיאָגט. מען האָט מיך איין מאָל שוין שיער ניט דערשאָסען, על פּי נס נעראטעוועט זיך. און אזוי איז מיין גאנצעס לעבען, און ווען דו בעדיינקסט, אז אזוי געהט דאָס גאנצע לעבען, דורכאויס פון אנדערע וועגען — און פאר זיך קיין זאך ניט. גאָרנישט.

— פאר וואָס זשע ביסט דו דאָס אזא גוטער ? — האָט דאָס מיי־ דעל א פרעג געטהאָן ווי אבלאבענדיג. ער האָט אָבער ערענסט גע־ ענטפערט.

— איך וויים ניט, מסתמא בין איך געבוירען געוואָרען אזא.

— זעהסט, און איך בין גראדע געבוירען געוואָרען א שלעכטע. און געקומען בין איך דאָך אויף דער וועלט דורך דעמזעלבען פלאץ וואָס דו — מיט'ן קאָפּ ! — זעהסט שוין !

אָבער ער האָט ווי ניט געהערט און ער האָט פאָרטגעזעצט מיט דעמזעלבען אריינטראכטען זיך אין זיך, אין זיין פערנאנגענהייט, וועלבע איז איצט ענטשטאנען פאר זיינע אויגען אזוי אונערוואַרט און איינפאך העלדיש :

— גיב א טראכט : מיר איז איצט אין גאנצען זעקס און צוואנ־ציג יאָהר, מיינע האָאר זיינען שוין גרויליך נעבען די שלייפען, און איך האָב דאָך ביז איצט נאָך — ער האָט זיך פארהיקעט, האָט אָבער באלד געזאָגט ווייטער פעסט, זאָגאר גדלות'דיג : איך האָב דאָך ביז איצט נאָך קיין פרוי ניט פערזוכט. פארשטעהסט, לחלוטין. דו ביסט עס די ערשטע, וואָס איך זעה אזוי, און איך מוז דיר דעם אמת זאָגען, איך שעהם זיך אָביסעל, וועלן איך קוק אויף דיינע נא־ קעטע הענד.

די מוזיק אונטען האָט זיך ווידער שרעקלעך צושפּיעלט ; די דיי־לען האָבען זיך אָנגעהויבען טרייסלען פון די טופּערייו פון פּים. עמי־צער א בעזויפּענער האָט זיך ווילד צושריען, ווי ער וואָלט יאָגען א גאַנצע מחנה צובושעווטע פערד. און ביי זיי אין צימער איז געווען שטיל ; שוואַך האָט זיך געוויגט דער טאַבאַק־רויך און איז צוגאַנגען אין דעם ראָזיגען טומאָן.

— אָט דאָס איז מיין לעבען, ליובא ! — א בעהערשטער פון די ערַאינערונגען פון זיין רייעם און שעהנעם ליידנשאפטליכען לעבען, האָט ער פערטראכטערהייט ארַאבגעלאָזען די אויגען. זי האָט גע־שוויגען. פלוצלונג האָט זי זיך אויפגעהויבען און ארויפגעוואַרפען א טיכל אויף איהרע נאַקעטע שולטערן. אָבער בעגעגנדיג זיין פער־וואונדערטען און כמעט דאנקבארען בליק, האָט זי זיך צושמייכעלט און האָט מיט כעס אָבגעשלייערט די טוך, מאַכענדיג מיט די הענד אַזוי אַז איין ראָזיגע, צארטע ברוסט האָט זיך אין גאַנצען אויפ־געדעקט. ער האָט זיך אָבגעקעהרט און האָט א קוועטש געטהאָן מיט די אקסלען.

— טרינק ! — האָט געזאָגט דאָס מיידעל — גענוג דיר צו ברע־כען זיך.

— איך טרינק לחלוטין ניט.

— דו טרינקסט ניט ? און איך טרינק ! — זי האָט זיך בייז צולאכט.

— אויב ביי דיר איז פּאראן א פּאפּירָאָס, וועל איך נעהמען.

— מיינע זיינען שלעכטע.

— מיר איז אלץ איינס.

וועו ער האָט געזומען דעם פּאפּירָאָס האָט ער הנאה געהאט צו זעהען ווי איהר העמד האָט זיך ווידער אויפגעהויבען — עס האָט זיך אין איהם ערוועקט א האָפנונג, אַז עס וועט אלעם רעכט ווערן. גע־רויכערט האָט ער שלעכט, ער האָט ניט פערצויגען זיך ; דעם פּא־פּיראס האָט ער געהאלטען ווי א פּרוי, צווישען צוויי אויסגעצויגענע פינגער.

— אפילו רויכערען קאַנסט דו דאָך ניט — האָט זי מיט כעס א זאג געטהאָן און האָט ארויסגעריסען פון זיין האַנד דעם פּאפּירָאָס — וואַרף אוועק !

— ביזט שוין ווידער בייז . . .

— יא, בייז . . .

— פאר וואָס, ליובא ? בעטראכט דאָך, איך האָב דאָך ווירק־ליך צוויי נעכט ניט געשלאָפן, ווי א וואַלף ארומגעלאָפען איבער'ן שטאָדט. וואָס וועט דיר שוין ארויסקומען דערפון, וואָס דו וועסט מיך ארויסגעבען, וואָס מען וועט מיך צונעהמען. און פערגעס ניט, ליובא, אז סתם אזוי א לעבעריגען וועלען זיי מיך ניט נעהמען.

ער איז אנשוויגען געוואָרען.

— דו וועסט שיסען ?

— יא. איך וועל שיסען.

די מוזיק האָט זיך איבערגעריסען, אָבער יענער ווילדער שיכור, וועלכער האָט פארלאָרען דעם זינען פון בעזויפענהייט, האָט נאָך אלץ געוואָיעוועט ; עמיצער האָט איהם פערשטאָפט דאָס מויל מיט'ן האַנד און פון צווישען די פינגער האָבען זיינע קולות דורכגעריסען נאָך שוידערליכער און פערצווייפעלטער. אין צימער האָט געשמעקט מיט פארפיום אדער מיט שמעק־זייף פון בילִיגען זאָרט ; דער ריח איז געווען געריכט, פייכט און צואָזען. אויפ'ן וואנד זיינען געהאנגען צוקנייטשט און פלאָך קליידלעך און יאקלעך, און דאָס אלעס איז געווען אזוי אָבשטויסענד, אז עס איז געווען שווער זיך פאָרצושטעלען, אז דאָס דאָזיגע הייסט לעבען, און אז מענשען זאָלען שטענדיג פיהרען אזא לעבען. ער האָט א קוועטש געטהאָן מיט'ן פלייצע נאָך אמאָל, ווי ער וואָלט עס ניט קאָנען פארשטעהן, און ער האָט זיך לאנגזאם אומגעקוקט.

— ווי איז עס דא ביי אייך ? — האָט ער געזאָגט א צוטראָגענער און האָט אויסגעשטעלט די אויגען אויף ליובא'ן.

— וואָס ? — האָט זי קורץ געפרעגט.

און א קוק טאָהנ'דיג אויף איהר ווי זי שטעהט, האָט ער פער־שטאַנען, אז אויף איהר דארף מען רחמנות האָבען. און ווי נור ער האָט דאָס פערשטאַנען, האָט ער אויפריכטיג אויף איהר רחמנות בע־קומען.

— אָרעמע ליובא.

— וואָס — האָט זי געפרעגט.

— גיב מיר דיין האַנד.

און ארויסווייזענדיג, אז ער פערהאלט זיך צו איהר ווי צו א מענשען, האָט ער אָנגענומען איהר האנד און האָט מיט רעספעקט צו־געטראָגען צו זיינע ליפען.

— וועמען ? מיר ?

— יא, ליובא, דיר.

און גאנץ שטיל, ווי זי וואָלט איהם דאנקען, האָט דאָס מיידעל ארויסגערעדט :

— ארוים ! ארוים פון דאנען, גולם !

ער האָט גלייך ניט פערשטאנען.

— וואָס ? !

— נעה ! ארוים נעה פון דאנען, ארוים !

שווייגענדיג, מיט גרויסע טריט, איז זי דורכגענאנגען דעם צי־מער, האָט דערלאנגט פון ווינקעל זיין וויסען קראגען און האָט איהם א וואַרף געטהאָן מיט אזא אויסדרוק פון אבשטוים, ווי דאָס וואָלט געווען א שמוציגע, פאסקודנע שמאטע. און שטאָלץ, שווייגענדיג, ניט קוקענדיג אפילו אין יענער זייט, וואו דאָס מיידעל איז געשטאנען, האָט ער רוהיג און לאנגזאם גענומען אָנטהאָן דעם קראגען. אָבער גלייך אויף דער רגע האָט ליובא, ווילד א קוויטש טאָהנ'דיג, דערלאנגט איהם א פאטש אין זיין גראָזירטער באק. דער קראגען האָט זיך אוועקגעקויקעלט איבער די דילען און ער אליין האָט זיך א שאָקעל געטהאָן פון'ם פאטש, אָבער ער איז געבליבען שטעהן אויף זיינע פיס. א שרעקליך בלייכער, כמעט בלוי, נור אלץ אזוי שטום, מיט דעמזעלבען שטאָלצען אויסדרוק פון גדלות און פער־וואונדערונג, האָט ער אויף איהר אויסגעשטעלט זיינע שווערע, אונ־בעוועגליכע אויגען. זי האָט נאָכאנאנד גאָטהעמט און האָט אויף איהם געקוקט מיט שרעק.

— נו ? ! — האָט זי ארויסגעהויכט.

ער האָט אויף איהר געקוקט און געשווייגען. א פערריקטע פון זיין שטאָלצען שווייגען, א צושראָקענע, ניט וויסענדיג אליין וואָס זי טהוט, ווי זי וואָלט עפעס געהאט געגען זיך א שטומע, געמויער־טע וואנד, האָט זי איהם א כאַפ געטהאָן פאר די אקסלען און מיט גוואלד א זעץ געטהאָן איהם אויף דער בעט. זי האָט זיך דאן צוגע־בויגט נאָהענט, צום סאמע פנים, צו די אויגען.

— נו, וואָס־זשע שווייגסט דו ? וואָס טהוסט דו דאָס אַזוינס מיט מיר, לומפ דו איינער. מיין האַנד געקושט ! אויספיינען זיך געקומען אַהער ! וואָס וויללסט דו פון מיר האָבען, אונגליקליכע וואָס איך בין !

זי האָט איהם געטרייסעלט פאר די אקסלען ; איהרע דינע פינגער האָבען געגראבעלט זיין לייב דורכ'ן העמד.

— האָסט קיין פרויען ניט געקענט, לומפ איינער — יא ? מיר וויללסט דו דאָס דערצעהלען ? מיר, וועלכע אַלע מענער . . . אַלע . . . וואו־זשע איז דיין געוויסען ? וואָס האָסט דו צו מיר ! א לעבעדיגער וועל איך זיך זיי ניט אָבגעבען, יא ! און איך, איך בין א טויטע, פארשטעהסט דו, לומפ איינער — א טויטע בין איך. און אָט וועל איך דיר אנשפייען אין דיין פנים . . . נא . . . לעבעדיגער ! נא דיר, לומפ, נא ! און איצט גיעה, גיעה !

ער האָט שוין מעהר ניט געקאָנט איינהאלטען זיין כעס, האָט זי א שטויס געטהאָן פון זיך אַוועק, אז איהר פאטילייצע האָט זיך אָבגעשלאָגען אן דער וואנד. אפנים ער האָט דעם פערשטאנד פערלאָהרען, ווארום ער האָט באלד נאָך דעם האסטיג אַרויסגעבאפט זיין רעוואלווער, — ווי עמיצער, אָהנ־צייהנערדיגער, איינגעפאלענער מויל וואלט א שמייכעל געטהאָן. אָבער דאָס מיידעל האָט ניט געזעהען ניט זיין פערשפייטען, נאסען, פון כעס צוקרימטען פנים, ניט דעם שווארצען רעוואלווער. פערקוועטשענדיג מיט די הענד די אויגען, ווי זי וואלט זיי אריינדריקען טיעף אין מח, איז זי דורכגענאנגען מיט שנעלע טריט, האָט זיך א וואַרף געטהאָן אין בעט, מיט'ן פנים אראָב און האָט זיך שטיל צוואווינט.

עם האָט זיך אויסגעלאָזען אלץ ניט דאָס, וואָס ער האָט ערווארט. עס איז אַרויסגעקומען עפעס אן אונזין ; עס איז אַרויסגעקראָבען מיט זיין צוקרימטען פנים דער וויללדער, שיכור'ער, היסטעריישער כאָאָס. ער האָט א קוועטש געטהאָן מיט'ן פליציע, האָט בעהאלטען דעם ניט־נויטהיגען רעוואלווער און האָט גענומען ארומשפרייזען איבער'ן צימער. דאָס מיידעל האָט געווינט. ער איז ארומגענאנגען און ארומגענאנגען, ווידער און ווידער — זי האָט נאָך אלץ געווינט. ער האָט זיך ענדליך אָבגעשטעלט נעבען איהר, מיט די הענד אין די קעשענעס, און האָט גענומען קוקען. אין פערצווייפלונג

און אונענדלעכע יסורים איז געלעגען צונויפגעקנייטשט א פרוי און האָט געיאָמערט, ווי עס קאָנען יאָמערען בלויז מענשען אויף א פערלאָרענעם לעבען, אויף עפעס אונגעהייער גרויסעם, וואָס איז פון לעבען אויף אייביג אוועקגעוואָרפן געווארן. איהרע פערשארפטע, נאקעטע לאָפעטקעס זיינען זיך ווידלעווייז צונויפגעקומען כמעט אין אייר־נעם, עפעס אזוי ווי מען וואָלט איהר אונטערן ברוסט אונטערלייגען פייער, ברענענדיגע קוילען, און ווידלעווייז האָבען זיי זיך צוצויגען, ווי זי וואָלט זיך ערגעץ פארגעהן, צודריקענדיג צום האַרצען איהר בוינקשאפט, איהרע יסורים. און די מוזיק האָט זיך ווידער צו־שפּיעלט; א פרעהליכערס האָט מען איצט געשפּיעלט, און עס האָט זיך געהערט ווי שפּאַרען קנאַקען. מסתמא זיינען דאָס אָפּיצערען געקומען.

ער האָט זיך פערלאָרען — אזעלכע טרעהרען האָט ער נאָך קיין מאָל ניט געזעהען. ער האָט ארויסגענומען די הענד פון די קעשינעס און געזאָגט שטיל:

— ליובא!

זי האָט אלץ געווייגט.

— פאר וואָס ווייגסט דו אזוי, ליובא!

עפעס האָט זי געענטפערט, אָבער אזוי שטיל אז ער האָט נאָר־נישט דערהערט. ער האָט זיך צוגעזעצט צו איהר אויף דער בעט, האָט אָנגעבויגען זיין גרויסען אבגעשאָרענעם קאָפּ און האָט ארויפ־געלייגט זיין האַנד אויף איהר אקסל — מיט א ווידלען ציטער האָט די האַנד געענטפערט אויף דעם אויפשוידערן פון די דאָזיגע אָרעמע, נאקעטע פרויען־שולטערן.

— איך הער דאָך ניט וואָס דו זאָגסט, ליובא! . . .

און עפעס ווייטעס, דומפּעס, אָנגעזאָפּטעס מיט טרעהרען:

— געה איצט ניט . . . דאָרט . . . אָפּיצערען זיינען געקו־מען . . . זיי ווילען . . . דיך . . . זיי קאָנען נאָך . . . אך, גאָט, וואָס זשע איז עס אזוינס! . . .

זי האָט זיך שנעל אויפגעהויבען און איז געבליבען שטיל זיצען. זי האָט פערבראָכען די הענד און מיט בריוט צוועפענטע אויגען פון שרעק האָט זי געקוקט אין פּוסטען חלל פון צימער. דאָס איז געווען א מורא'דיגער בליק און האָט געדויערט איין מאָמענט, און ווידער

איז זי געלעגן מיט׳ן פנים אראָב און האָט ווידער געווויינט. און פון אונטען האָבען ריטמיש געקנאקט די שפּאָרען, און דער פּיאניסט, וועלכער איז אפּנים געווען אויפגערעגט און אנגעשראָקען פון עפּעם האָט מיט מיה אָבגעקלאפט צום טאקט א האסטיגע מאזורקע.

— גיב א טרונק אביסעל וואסער, ליובאטשקע! נו, טרינק דאָך, איך בעט דיך — האָט ער געשעפּצעט צובויגענדיג זיך צו איהר. איהר אויער איז געווען פארדעקט מיט איהרע האָאר, און רעכענענדיג אז זי הערט געווים ניט, האָט ער פאָרזיכטיג אָבגעשארט די שוואַרצע, פרוזירטע האָאר און האָט דערזעהן א קלייניע, רויטע באראוואקע.

— איך בעט דיך, טרינק דאָך.

— ניין, איך ווייל ניט. ניט נויטהיג. עס וועט אזוי אויך ארי־בערגהן.

זי האָט זיך ווירקליך בערוהיגט. זי האָט אויפגעהערט צו שלוכ־צען — און האָט אָנגעהויבען אויפכליפען, איינס, צוויי — לאנגע, דומפּ כליפען, ביז די אקסלען האָבען אויפגעהערט צו טרייסלען זיך און זיינען געבליבען אונבעוועגליך און טיף פערטראכט. און ער האָט שטילינקערהייט זי געגלעט, פון האלז ביז די האפט־שפּיצען פון העמד און ווידער.

— פיהלסט דו בעסער, ליובא? . . . ליובאטשקא?

זי האָט ניט געענטפערט, האָט זיך בלויז טיף אָבגעזופצט און א קעהר טאָהנ׳דיג זיך האָט זי האסטיג און קורץ אויף איהם א קוק געטהאָן. זי האָט דאן אראָבגעלאָזען די פים, געזעצט זיך מיט איהם גלייך, האָט נאָך אמאָל א קוק געטהאָן אויף איהם און מיט איהרע האָאר אָבגעווויישט זיין פנים, די אויגען. ווידער אמאָל אָבגעזופצט און איינפאך צערטליך אוועקגעלייגט איהר קאָפּ אויף זיין אקסל, און ער האָט אויך אזוי אייגפאך ארומגענומען זי און שטיל צוגעדריקט צו זיך. איהם האָט שוין איצט ניט געשטעלט אין פערלעגענהייט דאָס, וואָס זיינע פינגער האָבען בעריהרט איהרע נאקעטע שולטערן. אזוי זיינען זיי געזעסען לאנג און געשוויגען, און אונבעוועגליך האָ־בען געקוקט פאראויס זייערע דונקל געווארענע אויגען, ארום וועל־כע עס האָבען זיך מיט אמאָל געבילדעט שוואַרצע רינגען.

פלוצלונג האָט זיך פון קאָריראָר דערהערט דער קלאנג פון שטי־

מען, פון טריט. עס האָבען געקלונגען שפּאָרען, ווייך און דעליקאט, ווי עס פּאסירט בלויז ביי גאָר יונגע אָפּיצערען, און דאָס אלעס ווערט נעהנטער, נעהנטער און — איז געבליבען שטעהן ביי זייער טיהר. ער האָט זיך האסטיג א שטעל געטהאָן — אין טיהר האָט שוין עמיצער געקלאפט, פּריהער מיט די פינגער, דערנאָך מיט'ן קולאק, און עפּעס א פּרויענשטימע האָט הייזעריג געשריען:

— ליובא, עפּען!

IV.

ער האָט געקוקט אויף איהר און געוואָרט.

— גיב מיר דאָס טיכעל — האָט זי געזאָגט ניט קוקענדיג און האָט אויסגעשטרעקט די האַנד. זי האָט שטאַרק אָבגעוויישט דעם פּנים, האָט זיך הויך אויסגעשנייצט, האָט איהם א וואַרף געטהאָן דאָס טיכעל אויף די קניע און איז געגאַנגען צום טיהר. ער האָט נעקוקט און געוואָרט. געהענדיג האָט ליובא פערלאָשען דאָס עלעקטריש לעמפּעל, און עס איז מיט אמאל געוואָרען אזוי פינסטער, אז ער האָט דערהערט זיין אטהעם, וועלכער איז עפּעס שווערלעך געוואָרען. און ער האָט עפּעס, ניט וויסענדיג אליין פאר וואָס, ווידער געזעצט זיך אויף דער בעטעל, וועלכע האָט שוואַך א סקריפּע געטהאָן.

— נו, וואָס איז דאָס דאָרט? וואָס דאָרפט איהר? — האָט א פּרעג געטהאָן ליובא דורך דער טיהר, ניט אבשפּאָרענדיג, און איהר שטימע איז געווען אביסעל אונצופּריעדען, אָבער רוהיג.

עטליכע פּרויענ־שטימען האָבען אָנגעהויבען צו קלינגען אויף איין מאָהל, איבערשלאָגענדיג איינע די צווייטע, און אויך א מענער שטימע, וועלכע האָט עפּעס זאָנדערבאר העפּליך, אָבער פּעסט זיך אָנגעהויבען בעטעז.

— ניין, איך וועל ניט געהן.

ווידער האָבען די שטימען זיך צוקלונגען, און איבערהאָפענדיג זיי, ווי א שהאק איבער א צואוויקעלטען זיידפּאדים, האָט זיך ווידער דערהערט די מענליכע שטימע, יונג און איבערצייגענד, און ארויסקומענדיג פון ווייסע, געזונדע צייהנער און וואָנצעם, און

די שפּאָרען האָבען אָבגעקלונגען דייטליך, ווי ער וואָלט זיך פערניגט, ריידענדיג. זאָנדערבאר: לְיובא האָט זיך צולאכט.

— ניין, ניין, איך וועל ניט געהן. — יא, גוט, גוט, נו, זאָל מען זי רופען לְיובא אָבער איך וועל ניט געהן.

ווידער א קלאפּ אין טיהר, ווידער געלעכטער, קלאנג פון שפּאַרען, זידלערי און אלעס האָט זיך אוועקגעטראָגען פון טיהר און איז פערלאָשען געווארען ערגעץ אין ענדע פון קאָרידאָר. אָנטאפענדיג אין דער פינסטער מיט דער האנד זיין קניע, האָט זיך לְיובא געזעצט לעבען איהם, אָבער דעם קאָפּ האָט זי שוין אויף זיין אקסל מעהר ניט געלייגט. און זי האָט קורץ איהם געגעבען צו פארשטעהן:

— אָפּיצערען פּראָנשטאָלטען דאָס א באָל. זיי רופען עס אלע־מען צונויף. א קאָטיליאן וועט מען טאַנצען.

— לְיובא — האָט ער אָנגעהויבען צו בעטען זי צערטליך: — צינד, זיי אזוי גוט, אן דעם לאָמפּ. זיי ניט בייז.

זי האָט זיך שווייגענדיג אויפגעהויבען און האָט א דרעה געטהאָן דאָס קנאפּעל. און זי האָט זיך געזעצט שוין ניט לעבען איהם, נור אויף א שטוהל געגען בעט, ווי פריהער. איהר פּנים איז געווען פער־וואָלקענט, אונפריינדליך, אָבער העפליך — ווי א בעל־הבית'טע וואָס מוז אויסשטעהן א ניט־אנגענעהמען בעזוך, וואָס ציהט זיך צו לאַנג.

— זייט איהר ניט בייז אויף מיר, לְיובא?

— ניין, פּאר וואָס?

— איך האָב זיך געווואונדערט, ווי פרעהליך איהר האָט גע־לאכט. ווי קאָנט איהר עס?

זי האָט ניט קוקענדיג אויף איהם א שמייכעל געטהאָן.

— פרעהליך, לאך איך. אָבער איהר טאָרט איצט ניט אַרויס־געהן. מען דארף ווארטען ביז די אָפּיצערען וועלען זיך צוגעהן. זיי וועלען באלד אָנפאַנגען.

— גוט, איך וועל דאָ אויפציהען. א דאנק איהר, לְיובא.

זי האָט ווידער א שמייכעל געטהאָן.

— פּאר וואָס איז שוין ווידער א דאנק? ווי העפליך איהר זייט.

— געפעלט דאָס איהר?

— ניט זעהר שטאַרק. וועלכער זייט איהר אַ געבאָרענער ?

— מיין פאטער איז א דאָקטאָר, א מיליטער־ארצט. מיין זיי־דע איז געווען א פּויער. מיר שטאַמען פון דער סעקטע סטאראָ־אבריאדצעס.

— לויבא האָט א פּאראינטערעסירטע א קוק געטהאָן אויף איהם.

— אזוי גאָר ! און קיין צלם אויפ'ן האלז האָט איהר ניט.

— א צלם ? — האָט ער א לאַך געטהאָן — מיר טראָגען דעם צלם אויף אונזער רוקען.

דאָס מיידעל איז לייכט בייזלעך געווארען.

— איהר האָט דאָך שלאָפען געוועלט, וואָלט איהר זיך בעסער לעגען איידער אזוי צו פארשוועדען די צייט.

— ניין, איך וועל זיך שוין ניט לעגען. איך וויל שוין איצט ניט שלאָפען.

— וווי איהר ווילט זיך.

— עס האָט געפאַלגט א לאַנגעס, אונבעקווועמעס שווייגען. ליו־בא האָט געקוקט ארונטער און האָט פערטראכטערהייט געדרעהט דאָס רינגעל אויף איהר פינגער. ער האָט בעקוקט רונד און ארום דעם צימער, און האָט אויסגעווייכט פון א קוק צו טהאָן אויף איהר. זיינע בליקען האָבען זיך אָבגעשטעלט אויף דאָס קליין גלעזעל קאָניאק, וואָס איז געווען ניט דערטרונקען. און פלוצלונג האָט מיט אן אונגעוועהנ־ליכער קלאָהרקייט איהם זיך פאָרגעשטעלט, אז דאָס אלעס איז שוין אמאָל געווען : דאָס גלעזעל, אויך טאָפּע מיט קאָניאק, און דאָס מיידעל, וואָס דרעהט דאָס רינגעל, און ער גופא — ניט דער איצטיגער, נור עפּעס א צווייטער, אביסעל אנאנדערער, א בעזונ־דערער עפּעס. און פּונקט אזוי האָט זיך נור־וואָס דאָן געענדיגט די מוזיק, גאָר אזוי ווי איצט, און עס האָט זיך אויך געהערט דער שטי־לער קלאנג פון שפּאָרען. ווי ער וואָלט שוין אמאָל עפּעס געלעבט — נור ניט אין דעם הויז, אין אן אנדער הויז, וואָס איז עהנליך צו דעם ; ער האָט דאָרט עפּעס געטהאָן, זאָגאר א וויכטיגע פּערזאָן איז ער דאָרט געווען און איבער איהם איז דאָס אלעס פאָרגעקומען.

דער דאָזיגער זאָנדערבארער געפיהל איז געווען אזוי שטאַרק, אז ער האָט צושראָקען א טרייסל געטהאָן מיט'ן קאָפּ ; און די פאר־

שטעלונג איז שנעל פערשוואונדען, אבער ניט נאר אין גאנצען: עס איז נאך פערבליבען א לייכטער, ניט אבגעמעקטער סליאד פון די צוריטעלטע עראינערונגען וועגען א זאך, וואס איז נאר ניט געווען. ער האט דערנאך אין פערלויף פון דער דאזיגער אונגעוועהנלי־כער נאכט וויפיעל מאל געכאפט זיך, אז קוקענדיג אויף עפעס א זאך אדער אויף א פנים, פלעגט ער זיך וועלען דערמאהנען, וואו ער האט זיי שוין איין מאל געזעהען, ווי ער וואלט זיי וועלען ארויסרופען פון דעם טיעפען חשך פון דער פערגאנגענהייט אדער בעסער פון דאס קיין מאל ניט געווען.

וען ער וואלט ניט געווען אזוי זיכער אין זיין בעוואוסטזיין, וואלט ער געזאגט אז ער איז שוין דא א מאל געווען — אזוי האט זיך איהם מינוטענווייז דא אויסגעוויזען אלעס אזוי געווען־הנליך און בע־קאנט. און דאס איז איהם געווען אונאנגענעהם, וויל דאס האט איהם געמאכט עפעס פרעמד צו זיך גופא און צו זיינע נאהענטע און געמאכט איהם נאהענט צום עפענטליכען הויז מיט דעם דאזיגען וויל־דען, אבשטויסענדען לעבען.

עס איז געווארען שווער ווייטער צו שווייגען, און ער האט א פרעג געטהאן:

— פאר וואס טרינקט איהר ניט?

זי האט א ציטער געטהאן.

— וואס?

— איהר וואלט בעסער אויסגעטרונקען, ליובא. פאר וואס טרינקט איהר ניט?

— איך וויל ניט איינע אליין.

— ליידער אבער טרינק איך ניט.

— און אליין וועל איך ניט טרינקען.

— איך וועל בעסער אויפעסען א בארנע.

— עסט, דערויף האט מען זיי דאך געבראכט.

— און איהר ווילט קיין בארנע ניט?

דאס מיידעל האט ניט געענטפערט און האט זיך אבגעקעהרט. זי האט אבער דערפיהלט ווי ער קוק אויף איהרע נאקעטע, לייכטע, דאזיגע שולטערן, און זי האט אויף זיי ארויפגעוואלרפען א גרויע, געשטריקטע טיכעל.

— עפּעס קאלטלעך — האָט זי אַ זאָג געטהאָן.

— יא, קאלטלעך — האָט ער צוגעשטימט, הגם אין׳ם קלייניעם צימער איז נעווען היים. און ווידער האָט זיך אָנגעהויבען אַ לאַנגער, אנגעשטרייננטער שווייגען. פון זאל האָבען זיך צוגעטראָגען די הויבע צורופס־קלאנגען פון טרומייט.

— זיי טאנצען — האָט ער געזאָגט.

— זיי טאנצען — האָט זי געענטפערט.

— פאר וואָס זייט איהר אויף מיר אַזוי בייז געווארען, ליובא . . . און נעגעבען מיר אַ פאטש ? . . .

דאָס מיידעל האָט אַ ווייע גענוויגען און דערנאָך שניידיג גע־ענטפערט :

— אַזוי האָט מען געדארפט, האָב איך איך דערלאנגט אַ פראסק. איך האָב דאָך אייך ניט צוגע׳הרג׳עט, היינט וואָס איז דאָ צו פרעגען ? — זי האָט בייז געלאכט.

„אַזוי האָט מען געדארפט", האָט דאָס מיידעל געזאָגט, און זי האָט געקוקט אויף איהם מיט איהרע שווארצ־בערינגעלטע אויגען, האָט געשמייכעלט אַ בלייכע, אַ צושראָקענע, אָבער האָט ענטשלאָ־סען געזאָגט : „אַזוי האָט מען געדארפט". אַ גריבעלע האָט זיך גע־וויזען אונטער איהר מאַרדע. עס איז געווען שווער פאַרצושטעלען זיך, אז דער דאָזיגער קאָפּ — דער דאָזיגער בייזער בלייכער קאָפּ — איז ערשט מיט אַ מינוט צוריק געלעגען אויף זיין אקסל און אז זי האָט ער דאָס גענלעט ! . . .

— אַזוי איז עס ! — האָט ער געזאָגט טרויעריג. עטליכע מאל איז ער זיך דורכגענאנגען איבערן צימער, אביסל אָבגערוקט פון׳ם מיידעל, און וועג ער האָט זיך ווידער אוועקגעזעצט, איז זיין פּנים געווען פרעמד, בייז, שטאָלץ. ער האָט געשווייגען און האָט געקוקט מיט אויפגעהויבענע ברעמען צום סופיט, וואו עס האָט געשפּיעלט אַ ליכטיגער פלעק מיט ראָזיגע ברענען. עפּעס אַ קליינס, אַ שווארצעס איז דארט געקראָכען — מסתמא האָט דאָס פון וואַרעמקייט אָבגע־לעבט אַ פארשפּעטיגטע הערבסט־פליעג. זי האָט זיך אויפגעכאפּט אין מיטען נאכט און פארשטעהט גארנישט און וועט באלד ווידער שטארבען. ער האָט זיך אָבגעזיפצט.

דאָס מיידעל האָט זיך הויך צולאכט.

— וואָס פּרעהט איהר זיך אַזוי ? — האָט ער קאַלט א קוק נע־
טהאָן און האָט זיך אַבגעקעהרט.

— גאָרנישט, אַזוי זיך. איהר זעהט דאָך טאַקע אַזוי אוים ווי
א שרייבער ? איהר בעלײדיגט זיך דערפון ניט ? ער האָט אויך אַזוי
פּריהער רחמנות און דערנאָך ווערט ער אין כעס, פּאר וואָס איך קניע
ניט פּאר איהם ווי פּאר א הייליגען בילד. נור עפּעס געפּינט ער זיך
בעלײדיגט. ווען אזא וואַלט נעווען א גאָט וואָלט ער ניט מוחל געווען
פּאר קיין איין לעמפּעל, וואָס מען פּארפּעהלט פּאר איהם אַנצוצינדען,
— זי האָט זיך צולאכט.

— פון וואַנען קענט איהר דאָס אַזוי שרייבער ? איהר לעזט
דאָך קיין זאָך ניט.

— איינער קומט אהער אריין — האָט געענטפערט ליובא.

ער האָט זיך פערטראכט, אויסשטעלענדיג אויף איהר אן אונ־
בעווועגליכען, שווערען, זעהר רוהיגען, בעאַבאכטענדען בליק. ווי
א מענש, וואָס האָט זיין גאנצען לעבען פערבראכט אין קאַמפּף, האָט
ער אויך אין׳ם מיידעל טומאנע דערפיהלט א רעבעלירענדע נשמה,
דאָס האָט איהם ניט געלאָזט רוהען און האָט איהם געצוואונגען אויס־
צופאָרשען און אויסצוגעפינען : פּאר וואָס האָט זיך עס דוקא צו
איהם אויסגעלאָזען איהר כעס ? און דאָס, וואָס זי האָט געהאט נע־
שעפטען מיט שרייבער און אודאי פערבראכט מיט זיי, און אויך דאָס,
וואָס זי האלט זיך מאנכעם מאל אזוי רוהיג און רעספּעקטפול און
רעדט אַזוי בייז — דאָס אלעס האָט איהר ערהויבען אין זיינע אויגען,
און איהר פּאטש האָט בעקומען א מעהר ערנסטע און וויכטיגערע בע־
דייטונג, ווי בלויז א פּשוט׳ער, היסטעריישער אויסברוך פון א האלב־
בעזויפענע און האלב־נאקטיטוטקע. און אנשטאט וואָס
ער איז פּריהער געווען בלויז אויפגעבראכט אַבער בשום אופן ניט בע־
לײדיגט, האָט ער איצט אַנגעהויבען צו פיהלען זיך בעלײדיגט —
און ניט בלויז מיט׳ן שכל.

— פּאר וואָס האָט איהר מיר געגעבען א פּאטש, ליובא ? ווען
מען פּאטשט עמיצען, מוזט איהר איהם זאָגען פּאר וואָס דאָס קומט
איהם — האָט ער ווידערהאָלט זיין פראגע, צושטעהענדיג צו איהר
מיט עקשנות און בייז. אין די מוסקולען פון זיין פּנים און אַנגע־

שטרויינגטען שטערן איז עפּעס געווען איצט א מין שטיינערנע האַרט־קייט, וואָס האָט געדריקט זיינע אויגען.

— איך ווייס ניט — האָט זי געענטפערט אויף פער'עקשנ'ט און האָט אויסגעמיידט זיין בליק.

זי האָט ניט געוואָלט ענטפערן. ער האָט געקוועטשט מיט די פֿלייצעס און האָט ניט אויפגעהערט צו בעאָבאכטען זי. געווהנלעך פֿלעגט ער דיינקען שווער און לאנגזאם, אָבער איין מאָל האָט איהם עפּעס אויפגערעגט, האָבען שוין זיינע געדאנקען געארבייט האַסטיג און ניט אָבוועדנדיג זיך אין קיין זייט, כמעט מעכאניש. עפּעס אזוי ווי די קראפט פון א וואסער־דרוק וואָס לאָזט זיך אַרונטער לאנג־זאם און צושמעטערט שטייגער, צובויגט אייזערנע קלעצער, צו־קוועטשט מענשען, גלייכגילטיג, לאנגזאם און זיכער, אויב זיי פּא־פּאדיען זיך אונטער איהר. זיין געדאנק איז באוועגט געוואָרען איצט אכזריש, פּעסט און דריקענדיג, ניט אבקעהרענדיג זיך אין קיין זייט, רעכטס אָדער לינקס, בלייבענדיג גלייכגילטיג צו המצאות, האַלב־ענטפערם און אנדייטונגען, ביז דער געדאנק זאָל פערגעהן ביז יענעם ווייטען לאָגישען גרעניץ, הינטער וועלכען עס איז פּוסט־קייט און געהיימנים. זיין געדאנק איז ניט געווען אָבגעוונדערט פון איהם, ער איז געווען צונויפגענאָסען מיט איהם גופּא, ער האָט ג־ע־דיינקט מיט'ן גאנצען גוף און יעדער לאָגישער שלום איז פאר איהם גלייך געוואָרען א טהאט־זאך — ווי דאָס פאסירט בלויז מיט זעהר געזונדע, אונמיטעלבארע מענשען, ביי וועלכע זייערע געדאנקען זיינען ניט קיין שפּיעלבאל.

זייענדיג איצט צוטומעלט, צוטראָגען, אראבגעשלאָגען פון גלייכען וועג, ווי אן אונגעהייערער לאקאמאטיוו, וואָס איז אין'ם חשק פון נאכט אראָב פון די רעלסען און טראָגט זיך עפּעס מיט א וואונדערליכער קראפט, שפּרינגענדיג איבער בערגלעך און גריבער — אזוי האָט ער געזוכט א וועג, וועלכען ער האָט אונבערינגט געוועלט געפּינען. אָבער דאָס מיידעל האָט געשוויגען, און האָט אפּנים קיין לוסט ניט געהאט צו רעדען.

— לִיובא, קומט לאָמיך זיך רוהיג דורכרעדען. מען דארף דאָך . . .

ווידער :

— לִיובא, הערט. איהר האָט מיר געגעבען א פּאטש, און איך וועל דאָס אזוי ניט אָבלאָזען.

זי האָט א לאַך געטהאָן :

— אזוי ? נו, וואָס וועט איהר מיר טהאָן. איהר וועט אפֿשר מאנען צום געריכט ?

— ניין. איך וועל אָבער אזוי לאנג קומען צו אייך און מאנען, ביז וואנען איהר וועט מיר ניט ערקלעהרען.

— אדרבא, ביטע ! דאָס וועט דער בעל־הבית'טע איינבריינגען.

— איך וועל קומען מאָרגען. איך וועל קומען . . .

און פּלוצלונג, כמעט אין דערזעלבער צייט וואָס ער האָט א טראכט געטהאָן, אז ניט מאָרגען און ניט איבערמאָרגען וועט ער קאָנען קומען — האָט ער געטראָפען, האָט פערשטאנען זאָגאר אויף זיכער, פאר וואָס דאָס מיידעל האָט אזוי געהאנדעלט. ער איז זאָגאר א דערפרעהטער געוואָרען.

— אַך, אזוי הייסט דאָס ! איהר האָט עס מיר געגעבען א פּאטש פאר וואָס איך האָב אייך בעדויערט, פאר וואָס איך האָב אייך בעליידיגט מיט מיין רחמנות האָבען אויף אייך. יא, דאָס איז טאַקע געווען נאָריש. אמת, איך האָב ניט געוואָלט אייך דערמיט בעליידיגען, אָבער עס קאָן זיין, אז דאָס איז ווירקליך א בעליידיגונג, איין מאָל זייט איהר א מענש, גלייך מיט מיר . . .

— גלייך מיט אייך ? — זי האָט א לאַך געטהאָן.

— נו, זאָל זיין געזונ. גיט די האַנד, לאָמיר שלִיסען פריעדען. לִיובא איז ווידער בלייבלעך געוואָרען.

— איהר ווילט, איך זאָל אייך ווידער אריינפאָהרען אין דער מאָרדע ?

— אייער האַנד בעט איך דאָך, ווי א חבר ! קאָמפּראָדשאפּט־לִיך ! — האָט ער א געשריי געטהאָן אויפריכטיג, מיט א באסאווע שטימע.

אָבער לִיובא האָט זיך אויפּגעהויבען און אָבגעהאנדינ אָביסעל ווייטער האָט זי געזאָגט :

— ווייסט איהר וואָס איך וועל אייך זאָגען . . . אָדער איהר זייט א גולם, אָדער מען האָט אייך ווירקליך ווייניג געשלאָגען ! זי האָט א קוק געטהאָן אויף איהם און האָט זיך חויך צולאכט :

— נו, ווי איהר זעהט מיך לעבען, קאפּעניוטינקע מיין שרייבער ! א פּאָלשטענדיגער שרייבער ! ווי זשע זאָל מען אייך ניט שלאָגען, מיין ליעבע־נקער !

אפּנים, דאָס וואָרט שרייבער האָט פּאר איהר בעדייט א זידעל־וואָרט און זי האָט מיט דעם אויסגעדריקט איהר אייגענעם, בעשטימ־טען זינען. און שוין ניט נעהמענדיג לחלוטין אין אנבעטראכט, מיט פּולער פּעראכטונג, ווי האָבענדיג צו טהאָן מיט א האָפּנונגסלאָזען אי־דיאָט אָדער מיט א פּיאניצע, איז זי זיך פּריי דורכגענאנגען איבערן צימער און האָט נור פּון דער זייט א זאָג געטהאָן :

— האָב איך דיר טאָקע א שטאַרקען פּאטש געגעבען, וואָס ? האָסט זיך עפּעס אזוי צופּעשצעט ?

ער האָט ניט געענטפּערט.

מיין שרייבער זאָגט, אז איך קאָן געבען קלעפּ. עס קאָן זיין, אז ביי איהם איז אן אייידעלערע צורה, אָבער אין דיין פּויערשען פּיסק וויפּיעל מען זאָל ניט אריינהאקען וועסט דו ניט פּיהלען ! אך, איך האָב שוין א היבשע ביסעל מענשען צו'הרג'עט די מאָרדע, אָבער פּאר קיינעם פּערדריסט מיך אזוי ניט, ווי פּאר מיין שרייבערעל. שלאָג, זאָגט ער, שלאָג, איך האָב דאָס כשר פּערדינט. און א שיכור איז ער, א פּאסקודניק, אפּילו שלאָגען איהם וועט עקעל־האָפּט. אזא לומפּ. און פּון דיין פּנים האָב איך זיך די האַנד צוקלאפּט. נא — קוש, וואו איך האָב זיך אָבגעשלאָגען.

זי האָט א רוק געטהאָן איהר האַנד צו זיינע ליפּען, און האָט ווידער שנעל אָנגעהויבען ארומצושפּרייזען. איהר אויפּרעגונג האָט נעשטיגען, און מינוטענווייז האָט זיך געדוכט, ווי זי וואָלט גע־שטיקט ווערן פּון עפּעס זודיגעס : זי האָט זיך געריבען די ברוסט, האָט גאָטהעמט מיט א בריית צועפּענט מויל און האָט אונבעוואוס־טערהייט געכאָפּט זיך אלץ פּאר די פּארהאנגלעך פּון פּענסטער. און אזוי ארומגעהענדיג האָט זי שוין צוויי מאָל זיך אָנגעגאָסען קאניאק און אויסגעטרונקען. צום צווייטען מאָל האָט איהר מרה־שחורה'דיג נעמאָכט די בעמערקונג :

— איהר האָט דאָך ניט געוואָלט טרינקען אליין ?

— עס פּעהלט כאראקטער, מיין ליעבינקער ! — האָט זי ענ־ענטפּערט — און איך בין שוין פּערגיפּטעט . . . טרינק איך ניט

א ווייל׳ע, הויבט עס מיך דערנאָך אן שטיקען. איך וועל שוין פֿגר׳ן דערפון.

און פֿלוצלונג, אזוי ווי זי וואָלט ערשט איצט איהם באמערקט, האָט זי פערוואונדערט א וואָרף געטהאָן אויף איהם א בליק און האָט זיך צוקוייכט פאר געלעכטער.

— א, דאָס ביסט דו! נאָך אלץ דא, ניט אוועקגענאנגען. זיץ, זיץ! — און מיט א משונה׳דיג אויסדרוק פון די אויגען האָט זי א ריס געטהאָן פון זיך דאָס טיכל און ווידער האָבען זיך דערזעהען איהרע ראָזיגע שולטערן און די מאָגערע צארטע הענד.

— און צו וואָס האָב איך זיך אזוי איינגעוויקעלט? דא איז אזוי אויך היים, און איך . . . דאָס האָב איך איהם געהיט, זעהר נויטיג טאקע . . . הערט, איהר וואָלט בעסער אויסטהאָן אייערע הויזען. דא זיינען אזעלכענע; דא קאָן מען זיין אהן הויזען. אפשר זיינען ביי אייך שמוציגע אונטער־הויזען, קאָן איך אייך געבען מיינע. קיין סכנה ניט, וואָס זיי זיינען מיט א שפאלט? פאלגט מיך, טהוט אן! נו, ליעבינקער, נו, גוטינקער, נו, עס קאָסט אייך דען טהייער . . .

זי האָט נעקוייכט און האָט זיך געשטיקט פון קייכענדען געלעכטער, האָט זיך ביי איהם געבעטען, האָט צו איהם אויסגעשטרעקט איהרע הענד. זי האָט דערנאָך האסטיג ארָאבגעלאָזען זיך אויף די דיל׳ען, האָט זיך געשטעלט אויף די קניע און, כאפענדיג זיינע הענד, האָט זי זיך געבעטען:

— נו, ליעבינקער, נו, די הענדטעלעך וועל איך אייך צוקושען! . . .

ער האָט זיך אבגערוקט און האָט א זאָג געטהאָן מיט א טרויערי־גער בייקשאפט:

— וואָס האָט איהר צו מיר, ליובא? וואָס האָב איך אייך נעטהאָן איך פערהאלט זיך אזוי גוט צו אייך . . . פאר וואָס זייט איהר אזוי צו מיר, פאר וואָס? האָב איך אייך דען געטהאָן וועלכע עגמת נפש? נו, אויב איך האָב אייך געמאכט פערדרוס, פערציהעט מיר. איך בין דאָך דערייַן לחלוטין, אין די דאָזיגע אלע זאכען . . . גאָר ניט נעניט . . .

זי האָט א קוועטש געטהאָן די נאקעטע פלייצע מיט פעראכטונג,

האָט זיך פלינק א הויב געטהאָן פון די קניע און האָט זיך געזעצט. נעאטהעמט האָט זי שוועד.

— הייסט עס, איהר וועט ניט אנטהאָן ? א שאָד, איך וואָלט אייך אָנגעקוקט.

ער האָט עפּעס אָנגעהויבען רויידען, האָט זיך פערהאקט און האָט פּאַרטגעזעצט אונענטשלאָסען, צוציהענדיג די ווערטער :

— הערט, ליובא . . . נאטירליך, איך . . . דאָס זיינען אלץ פּוסטע זאכען. און אויב איהר ווילט ניט אנדערש, קאָן מען . . . פּארלעשען דאָס פייער. פארלעשט דעם לאָמפּ, ליובא.

— וואָס ? — האָט זיך דאָס מיידעל פערוואונדערט און האָט בריים צוועפענט די אויגען.

— איך ווייל זאָגען — האָט ער זיך פערכאפּט — אז איהר זייט א פרויענצימער, און איך ! . . . געווים, איך בין געווען אונגערעכט . . . איהר ניט מיינט, אז דאָס איז רחמנות, ניין, גאָר ניט רחמנות . . . איך בין אלײן אויך . . . פארלעשט דאָס פייער. ליובא.

שמייכלענדיג אוים פערלעגענהייט, האָט ער צו איהר אויסגעצויגען די הענד מיט דער אומגעלומפּערטער צערטליכקייט פון א מענשען, וועלכער האָט נאָך קיין מאל ניט געהאט צו טהאָן מיט קיין פרויענצימער. און ער האָט דערזעהען : צונויפשליסענדיג קראמפּפהאפט די פינגער, האָט זי זיי צוגעטראָגען צו איהר אונטערבאק און ווי זי וואָלט זיך אין נאנצען פערוואנדעלט אין איין אונגעהייערען, אין געהויבענער ברוסט אויפגעהאלטענעם אטהעם. און איהרע אויגען זיינען גרוים געוואָרען, און געקוקט האָט זי מיט פּחד, מיט אנגסט, מיט אונערטרעגליכער פּראכטונג.

— וואָס איז אייך, ליובא ? — האָט ער זיך אָבגעצויגען. און ניט צונעהמענדיג די פינגער, כמעט שטיל, מיט פערגליווערטען שרעק, האָט זי געזאָגט :

— אך, דו ליומפּ ! מיין גאָט, וואָס פאר א ליומפּ דו ביסט ! שרעקליך רויט ווערנדיג פון שאנדע, אן אָבגעשטויסענער, א בעליידיגטער פון דאָס, וואָס ער גופא האָט בעליידיגט, האָט ער א טופּע געטהאָן מיט'ן פוס און האָט אין איהרע בריים צוועפענטע אוי־גען, אין זייער מורא'דיגען שרעק און אנגסט, א שליידער געטהאָן

זיין טאשענטיכעל און צורייצט אויסגעשריען:

— פּראָסטיטוטקע ! שטיק שמוץ ! שווייג !

אָבער זי האָט שטיל געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און האָט ווידער־האָלט :

— מיין גאָט ! מיין גאָט, וואָס פאר א לומפּ דו ביסט !

— שווייג, שמוץ איינע ! דו ביסט שיכור. דו ביסט פון זינען אראָב. דו מיינסט אין אמת'ן, אז איך דארף נויטהיג דיין פּאסקוד־נעם קערפּער. דו מיינסט אפשר, אז איך האָב זיך ריין געהאלטען מיין גאנצען לעבען צוליעב אזעלכער, ווי דו ביסט. שטיק שמוץ, שלאָגען דארף מען דיך ! — ער האָט זיך פערמאָסטען מיט דער האנד, אראָבצולאָזען א פאטש, האָט אָבער זיך אָבגעהאלטען.

— מיין גאָט ! מיין גאָט !

— און מען האָט נאָך אויף זיי רחמנות ! אויסראָטען דארף מען זיי, די דאָזיגע פּאסקודסטווא, די פּאסקודסטווא. און אלע, וואָס קומען צו אייך, די גאנצע לומפּיגע באנדע . . . און וועגען מיר, וועגען מיר האָסט דו דאָס געהאָט די פרעכהייט צו טראכטען, אז . . . ! — ער האָט קרעפּטיג א נעהם געטהאָן איהרע הענד און האָט זי א שלייד־ער געטהאָן אויפ'ן שטוהל.

— א שעהנער מענש ! יא ? א שעהנער ?— האָט זי געקייכט מיט ענטציקונג, ווי זי וואָלט זיך אָהן א שיעור דערפרעהט.

— יא, א שעהנער ! אן עהרליכער דעם גאנצען לעבען ! א ריי־נער ! און דו. ווער ביסט דו אזעלכע, פּאסקודסטווא דו, אונגליק־ליכע חיה ?

— א שעהנער ! א פיינער ! — האָט זי זיך פערטרונקען מיט ענטציקונג.

— יא, א שעהנער. איבערמאָרגען געה איך צום זיכערען טויט, פון מענשען וועגען, און דו ? דו וועסט שלאָפען מיט מיינע הענ־קער. רוף אהער דיינע אָפיצערען. איך וועל דיך א וואָרף טהאָן זיי צו די פיס : נעהמט אייער נבלה ! . . . נו, רוף.

ליובא האָט זיך לאנגזאם אויפגעהויבען. און וויען ער, אן אויפ־געריגטער, א שטאָלצער, מיט בריים צושפּריטע נאזלעכער, האָט אויף איהר א קוק געטהאָן — האָט ער בעגעגענט אויך אזא שטאָלצען און נאָך מעהר פּעראכטענדען בליק. אפילו בעדויערונג האָט א לייכט

געטהאן אין די גדלות׳דיגע אויגען פון דער פּראָסטיטוטקע, וועלכע האָט זיך פּלוצלונג א הויב געטהאָן, ווי דורך א נס, צו דער הויכער מדרגה פון אן אונגעזעהענעם כּסא הכּבוד און האָט פון דאָרט מיט שטרייגער אויפמערקזאמקט אראָבגעקוקט צו א קליין נפש׳ל, א שרייענדיגעם, א נעבעכדיגם, וואָס איז געווען ביי איהר צופוסען. זי האָט שוין ניט געלאכט, אפילו קיין אויפגערעגטקייט איז אין איהר ניט געווען צו מערקען, און די אויג האָט ניט־וועלענדיג געזוכט די טרעפּלעך, אויף וועלכע זי שטעהט — אזוי פון אויבען אראָב האָט געקאָנט קוקען די דאָזיגע פרויענציימער.

— וואָס וויל־סט דו ? — האָט ער געפרעגט, ניט אָבטרעטענדיג, אלין נאָך א צובייזערטער, נור שוין אונטערוואָרפען דער וויזקונג פון איהר רוהיגען, גדלות׳דיגען בליק.

און שטרייגע, מיט א מאוים׳דיגער איבערצייגונג, הינטער וועל־כער עם האָבען זיך געפיהלט מיליאָנען צוטראָטענע לעבענס, און ימים פון ביטערע טרעהרען, און א פייערדיגער, אונאויפהערליכער ווידערשטאַנד פון דער עמפּעהרטער גערעכטיגקייט — האָט זי א פרעג געטהאָן :

— וואָס פאר א רעכט האָסט דו צו זיין אזא פיינער מענש, וועו איך — בין א פערדאָרבענע?

— וואָס ? — האָט ער ניט גלייך פערשטאַנען, א צושראָקענער פון׳ם תהום, וועלכער האָט נעבען זיינע סאמע פים צועפענט זיין שווארצען גהינום־מויל.

— איך האָב שוין לאנג אויף דיר געווארט.

— דו אויף מיר געווארט ?

— יא, אויף דעם גוטען האָב איך געווארט. פינף יאהר געווארט, אפשר מעהר. זיי אלע, וויפיעל זייערע עם פלעגען ניט קומען, האָבען זיך בעקלאגט, אז זיי זיינען לומפּען. און לומפּען זיינען זיי טאקע. מיין שרייבער האָט אָנפאנגס געטענה׳ט, אז ער איז א שהנער מענש, און דערנאָך האָט ער זיך מודה געווען, אז ער איז אויך א לומפּ. אזעלכע דארף איך ניט.

— וואָס זשע דארפסט דו ?

— דיך דארף איך, ליעבינקער מיינער. דיך. יא, פונקט אזעלכער ! — זי האָט רוהיג און אויפמערקזאם באקוקט איהם פון קאָפּ

ביז די פּים און האָט צושטימיג געשאָקעלט מיט'ן בלייכען קאָפּ — יא, א דאנק דיר, וואָס דו ביסט נעקומען.

און איהם, וועלכער האָט פּאר קיין זאך ניט מורא געהאַט, איז געווארען מאוים'דיג.

— וואָס־זשע דאַרפּסט דו ? — האָט ער ווידערהאָלט צוריק־טרעטענדיג.

— איך האָב געדארפט האָבען א גוטען, וועמען צו פּאטשען, ליעבינקער, אן אמת גוטען טאָקע. און יענע פּאסקודניקעס זיינען ניט ווערטה אפילו, אז מען זאָל זיי שלאָגען, בלויז די הענד פּער־שמירען. נו, אט האָב איך דיר א פּאטש געגעבען, און איצט קאָן איך זיך דאָס הענטעלע א קוש טהאָן. ליעב־הענטעלע, האָסט א גוטען געפּאטשט !

זי האָט זיך צולאכט און, ווירקליך, זי האָט געגלעט און דרייַ מאָל א קוש געטהאָן איהר רעכטע האַנד. ער האָט ווילד געקוקט אויף איהר, און זיינע גערַאנקען זיינען איצט געלאָפּען מיט א פערצווייַ־פעלטע שנעלקייט ; און עס האָט זיך שוין דערנעהענטערט דאָס שוי־דערליכע און אונמענליכע צו פּערריכטען, ווי דער טויט.

— וואָס האָסט דו געזאָגט . . . געזאָגט וואָס האָסט דו ?

— איך האָב געזאָגט, אז עס איז א שאנדע צו זיין א גוטער. און דו האָסט דאָס ניט געווואוסט.

— ניט געווואוסט — האָט ער געמורמעלט, האָט זיך פלוצלונג פערטראכט און ווי ער וואָלט נאָר פארגעסען וועגען איהר. ער האָט זיך געזעצט.

— נו, איצט אט, זיי וויסען.

זי האָט נערעדט רוהיג, און נור דערפון, ווי איהר ברוסט האָט זיך באוועגט אונטער דער העמד, איז געווען צו מערקען יענע טיעפע אויפרעגונג, דאָס פערשטיקטע טוויזענד־שטימיגע געשריי.

— נו, דערוואוסט זיך ?

— וואָס ? — האָט ער זיך אויפגעכאפּט.

— דערוואוסט זיך ? זאג איך.

— וואַרט !

— איך וועל וואַרטען, ליעבינקער. פּינף יאָהר האָב איך נע־

וואַרט, וועל איך דען איצט קיין געדולד ניט האָבען פינף מינוט צו וואַרטען !

זי האָט זיך אַראָבגעלאָזען אויפ'ן שטוהל און, ווי א פּאַרנעפיהל פון א קומענדער אונגעוועהנליכער שמחה, האָט זי פערבראַכען די נאַקעטע הענד און האָט פערמאַכט די אויגען.

— אך, ליעבינקער, ליעבינקער דו מיינער ! . . .

— דו האָסט געזאָגט : ס'איז א שאַנדע א גוטער צו זיין ?

— יא, ליעבינקער, א שאַנדע.

— דאָס הייסט דאָך . . . — ער האָט זיך אָבגעשטעלט פון פּחד.

— דאָס איז עס דאָך. האָט זיך דערשראָקען ? נישט־קשה, נישט־קשה. דאָס איז אנפאַנגס בלויז אזוי שרעקליך.

— און דערנאָך ?

— וועז דו וועסט בלייבען מיט מיר וועסט דו שוין זיך דערוויסען, וואָס דערנאָך.

ער האָט ניט פערשטאַנען.

— וואָס הייסט, איך וועל בלייבען ?

פערוואונדערט איז אויך געווארען דאָס מיידעל :

— איז דען איצט, נאָך דעם אַלעם, פאר דיר מעגליך וואוהין ניט איז צו געהן ? זעה, ליעבינקער, נאר ניט. דו ביסט דאָך ניט אויך אזא לומפּ, ווי די אנדערע. דו ביסט דאָך טאַקע א גוטער — וועסט דו בלייבען, וועסט ערגעז ניט געהן. ניט אומזיסט האָב איך דאָך אויף דיר געווארט.

— דו ביסט פון זינען אראָב ! — האָט ער שארף א זאָגט געטהאָן.

זי האָט אויף איהם שטרייַנג א קוק געטהאָן, זי האָט אפילו מיט'ן פינגער זיך א בייזער געטהאָן.

— ניט גוט. רייד ניט אזוי. איין מאל איז דער אמת צו דיר געקומען, פערנייג זיך מיט הכנעה פאר איהם, און זאג ניט : דו ביסט פון זינען אראָב. דאָס רעדט מיין שרייבער אזוי : פון זינען אראָב ! דערויף איז ער א לומפּ. און דו זיי אן עהרליכער.

— און ווי אז איך וועל ניט בלייבען ? — האָט ער פינסטער א שמייכעל געטהאָן מיט זיינע בלייך געווארענע, צוקרימטע ליפּען.

— וועסט בלייבען ! — האָט זי געזאָגט מיט זיכערהייט — וואו־הין וועסט דו דען איצט גהען ? האָסט ניט וואוהין צו גהען. דו ביסט דאָך אן עהרליכער. דאָס האָב איך נאָך דאן פערשטאַנען, וועז דו האָסט מיר די האַנד א קוש געטהאָן. א נאָר, טראַכט איך מיר, אַבער אן עהרליכער. דו בעליידיגסט זיך ניט, וואָס איך האָב דיך פאר א נאר גערעכענט ? דו ביסט דאָך אליין שולדיג. פאר וואָס האָסט דו מיר פאַרגעשלאָגען דיין אונשולד ? האָסט געמיינט : איך וועל איהר אַבגעבען מיין אונשולד, וועט זי אַבטרעטען. אך, נאַרעלע, נאַרעלע ! אַנפאַנגס האָב איך זיך אפילו בעליידיגט : וואָס זשע, טראַכט איך מיר, האלט ער מיך שוין נאָר אפילו פאר קיין מענשען ניט, אַבער דערנאָך האָב איך דערוועהנט, אז דאָס קומט אויך פון דער נוטסקייט פון דיינער. און דו האָסט גערעכענט : איך וועל איהר אַוועקגעבען מיין אונשולד, און דערמיט וואָס איך האָב דאָס געטהאָן וועל איך נאָך רייגער, נאָך אונשולדיגער זיין אלס פריהער, און איך וועל מקבל זיין צוריק אזוי ווי א מין ניט אויסגעביטענעם רו־בעל. איך שיינק דעם רובעל אן ארעמאן, און ער גיט איהם מיר צו־ריק ; איך שיינק איהם אן ארעמאן און ער גיט איהם מיר ווידער צו־ריק. ניין, לייבינקער, אויף אזאַן אופ'ן וועט דאָס ניט גהען.

— וועט ניט גהען ?

— נ־נ־יי־ן, טהייערינקער — האָט זי צוצויגען דאָס וואָרט — ניט אזא נאר האָסט דו געטראָפען. אזעלכע סוהרים האָב איך שוין גענוג געזעהען. רויבען אן מילאַנען און שיינקען דערנאָך א רובעל א נדבה אויף א קלויסטער, און מיינען, אז זיי זיינען צדיקים. ניין, דו בוי מיר אויס א גאַנצען קלויסטער. גיב מיר אוועק דאָס טהייערס־טע, וואָס דו פארמאַגסט, נעהמסט דו גאָר און גיסט מיר א נדבה דיין אונשולד ! עס קאָן זיין, אז דערפאר שיינקסט דו מיר די דא־זיגע אונשולד, וויל דו דארפסט זי שוין מעהר ניט, א פערשימעל־טע . . . האָסט דו א כלה.

— ניין.

און ווי וואלט געווען אז דו וואלסט געהאט א כלה און זי וואלט דיך ערווארטען מאַרגען מיט בלומען, מיט קושען, מיט ליעבע — וואלסט דו מיר דעמאלט אויך דיין אונשולד אוועקגעגעבען אדער ניט ?

— איך ווייס ניט — האָט ער געענטפערט א פערטראכטער.

— זעהסט ! דו ווּאלסט דאן געזאגט : נעהם בעסער מיין לע־בען, נור לאָז מיר איבער מיין עהרע ; דו גיסט אַוועק דאָס, וואָס קאָסט בילִיגער. ניין, דאָס טהייערסטע גיב מיר אַוועק ; גיב מיר אַוועק דאָס, אָהן וואָס דו קאָנסט ניט לעבען. אָט וואָס!

— פאר וואָס זאָל איך דיר עס אַוועקגעבען ? פאר וואָס ?

— וואָס הייסט, פאר וואָס ? אלץ טאָקע פאר דאָסזעלביגע, דו זאָלסט ניט האָבען פאר וואָס צו שעהמען זיך.

— ליובא ! — האָט ער א פערוואונדערטער א געשריי געטהאָן — הער, אָבער דו ביסט דאָך אַליין א . . .

— א גוטע, ווילסט דו זאָגען ? איך האָב שוין דאָס אויך גע־הערט. שוין ניט איין מאָל האָב איך דאָס פון מיין שרייבער'ל גע־הערט. אָבער דאָס איז ניט אמת, ליעבינקער. איך בין די סאמע עכטע נקבה. דו וועסט בלייבען, וועסט דו דאָס אליין אויסגעפינען.

— איך וועל דאָך אָבער ניט בלייבען ! — האָט ער א געשריי גע־טהאָן צוויישען די צייהן.

— שריי ניט, ליעבינקער. מיט'ן געשריי וועסט דו גאָרנישט קאָנען מאָכען געגען דעם אמת. דער אמת איז, ווי דער טויט — קומט ער, נעהם איהם צו, אזא ווי ער איז. עס איז שווער וועו מען דערזעהט פּנים אל פּנים דעם אמת, דאָס וויים איך אן זיך ! — און שעפּצענדיג, קוקענדיג איהם גלייך אין די אויגען, האָט זי צוגע־ליגט : — נאָט אליין איז דאָך אויך, א גוטער !

— נו ?

— איז מעהר גאָרנישט . . . פארשטעה אליין, און איך וועל גאָרנישט רעידען מעהר. נור שוין אָט פינף יאָהר, ווי איך בין אין קלויסטער ניט געווען. דאָס איז ער דיר, דער אמת !

דער אמת — וועלכער אמת ? וואָס איז דאָס פאר א מין נייער שרעק, וועלכען ער האָט נאָך קיין מאָל ניט פערזוכט, אזא שרעק, וועלכען ער האָט ניט געווואוסט קיין מאָל, ניט זעהענדיג דעם טויט פאר די אוינען, ניט קוקענדיג דעם לעבען גופא אין די אוינען ? אמת !

זייענדיג א מוסקול־נעזונדטער, שמארק־קעפּיגער, וועלכער האָט געווואוסט בלויז יא אָדער ניין, איז ער געזעסען מיט דעם קאָפּ

אנגעלעהנט אויף די הענד און האָט לאנגזאם איבערגעטראָגען זיינע אויגען, ווי ער וואָלט זיי איבערבריינגען פון איין ברעג לעבען צו דעם אנדערן. און דאָס לעבען איז צופאַלען, ווי א שלעכט צונויפגעקלעפט, פערמאַכט קעסטעל אונטער א הערבסט־רעגען. און אין די צופאַלענע שטיקלעך איז שוין ניט געווען צו דערקענען דאָס גאנצע, דאָס שעהנע, דאָס ריינע, דעם ארון קודש, וואו עס האָט זיך פריהער אויפגעהאַלטען זיין נשמה. ער האָט זיך עראינערט איצט אויף די ליעבע, אייגענע מענשען, מיט וועלכע ער האָט פערבראכט זיין לעבען ביז אהער און האָט מיט זיי געארבייט, זייענדיג מיט זיי וואונדערלעך פעראייניגט, טהיילענדיג מיט זיי פרייד און לייד — און זיי האָבען איהם איצט אויסגעזוהען פרעמד; זייער לעבען איז פאר איהם געווא־רען אונפערשטענדליך; זייער ארבייט — אן אונזינן. עפעס אזוי ווי עמיצער וואָלט פלוצלונג א כאַפ טהאָן מיט קרעפטיגע הענד זיין נשמה און וואָלט זי איבערגעבראָכען, ווי מען ברעכט איבער א שטעקען איבער דער הארטער קניע, און די עקען צואוואַרפען אין ביידע זייטען. אין א נאנצען א פּאָאָר שטונדען ערשט ווי ער איז דאָ, ערשט א פּאָאָר שטונדען ווי ער איז פון דאָרטען — און דוכטען דוכט זיך איהם אזוי ווי זיין גאנצען לעבען וואָלט ער דאָ געווען, דאָ געגען דער האַלב־נאַקעטער פרויענצימער, וואו ער הערט די ווייטע מוזיק, די קנאַקעריי פון די שפּאָרען, און ווי ער וואָלט פון דאנען קיין מאָל ניט געהאט אוועקגענאנגען. און ער וויים ניט, צו איז ער ערגיץ אויבען אדער אונטען — ער וויים בלויז, אז ער איז דאנענען; יסורים'דיג איז ער געגען דאָס אלעס, וואָס איז נור־וואָס ערשט, נאָך היינט בייטאָג ערשט געווען דער גאנצער אינהאַלט פון זיין לעבען, פון זיין נשמה. א שאנדע א שהנער מענש צו זיין . . .

ער האָט זיך דערמאהנט איצט אויף די ביכער, פון וועלכע ער האָט זיך געלערענט, ווי מען דארף לעבען און ער האָט געשמייכעלט ביטערליך. ביכער! אָט איז זי א בוך — זיצט מיט נאקעטע הענד, מיט פערמאַכטע אויגען, מיט דעם אויסדרוק פון זעליגקייט אויף איהר בלייכען, אויסגעמאטערטען פנים און זי ווארט געדולדיג. א שאנדע א גוטע צו זיין . . . און פלוצלונג האָט ער מיט א שמערצליכע בייקשאפט, מיט פחד און מיט אן אונערטרעגליכען וועהטאג דערפיהלט, אז יענעם לעבען האָט שוין אויף אייביג פאר איהם

געענדיגט — ער קאָן שוין מעהר קיין גוטער ניט זיין. ער האָט ביז איצט בלויז דערמיט געלעבט וואָס ער איז אַ גוטער געווען, בלויז דאָס איז געווען זיין פרייד אין לעבען, בלויז דאָס האָט ער געשטעלט העכער פון לעבען און טויט — און איצט איז דאָס שוין אויס, און ניטאָ מעהר. חשך. און צו ער וועט דאָ בלייבען, צו ער וועט זיך צוריקקעהרען צו זיינע אייגענע — קיין אייגענע זיינען שוין ביי איהם מעהר ניטאָ. נאָך וואָס איז ער געקומען אין דעם דאָזיגען פערפלוכטען הויז! וואָלט ער בעסער אויף דער גאס געבליבען, אין די הענד פון שפיאָנען וואָלט ער זיך בעסער איבערגעבען, אין טורמע וואָלט ער לעבערשט געגאנגען — נו וואָס איז אַזוינס שרעקליכעס אין טורמע, אין וועלכער מען קאָן נאָך און עס איז נאָך קיין שאנדע ניט דאָרט — צו זיין אַ גוטער! איצט אָבער — שוין צו שפעט אפילו אין טורמע צו געהן.

— דו ווייסט? — האָט אונרוהיג אַ פרעג געטהאָן דאָס מיידעל.

— ניין! — האָט ער שארף אן ענטפער געטהאָן — איך ווייס קיין מאָל ניט.

— און מען דארף טאָקע ניט, לעבינקער. דאָס איז פאר אונז, פרויען; מיר קאָנען ווייניגען, אָבער איהר טאָרט ניט. אויב איהר וועט זיך אויך צוואוויינען, וועד־זשע וועט דאן גאָט ענטפערען?

יא, אן אייגענע, און אָט די דאָזיגע — אן אייגענע.

— לויבא! — האָט ער אַ געקרייגקטער אויסגעשריען — וואָס־זשע איז צו טאָהן! וואָס־זשע איז צו טאָהן.

— בלייב מיט מיר. מיט מיר בלייב — דו ביסט דאָך מיינער איצט.

— און זיי.

דאָס מיידעל האָט זיך אָנגעווואָלקענט.

— וועלכע נאָך זיי?

— מענשען, מענשען! — האָט ער אַ געשריי געטהאָן אן אויפגעבראכטער — מענשען, צוליעב וועלכע איך האָב געארבייט! ניט פאר זיך דאָך, ניט פאר מיין אייגענעם פערגניגען האָב איך דאָס אלעס געטראָגען — פארגעברייט זיך צו טויטען!

— רייד מיר ניט פון מענשען! — האָט שטרייגנ אַ זאָג געטהאָן

דאָס מיידעלע און איהרע ליפּען האָבען אָנגעהויבען צו ציטערען — דו זאָלסט מיר בעסער פון מענשען ניט ריידען! איך וועל זיך ווייטער שלאָגען! דו הערסט!

— וואָס איז דיר געשעהען? — האָט ער זיך פערוואונדערט.

— און איך וואָס בין — א הונד? און מיר אַלע וואָס זיינען — הינד? ליעבינקער, זיי בעסער פאַרזיכטיג! האָסט זיך צוליעב מענשען בעהאַלטען פון אמת, נעגוג. בעהאַלט זיך מעהר ניט פון'ם אמת, טהייערינקער, ניטאָ פון אמת וואו צו בעהאַלטען זיך! און אויב דו ליעבסט מענשען, און אויב דו האָסט רחמנות אויף אונזער ביטער לעבען — דאן אָט, נעהם מיך. און איך, מיין ליעבינקער — וועל דיך נעהמען.

V.

מיט פערבראָכענע הענד איז זי געזעסען, אין נאנצען אין א מין כלות הנפש, אין נאנצען א וואהנזיניג גליקליכע — ווי משוגע געווארען: האָט נעשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און, ניט צוועפענענדיג די זעליג טרויטמענדע אויגען, האָט זי נערעדט לאנגזאם, כמעט גע־זונגען:

— ליעבינקער מיינער, טרינקען וועלען מיר מיט דיר. ווייגען וועלען מיר מיט דיר — אך, ווי זים מיר וועלען ווייגען, ליעבינקער דו מיינער. פאר'ן נאנצען לעבען וועל איך זיך אויסווייגען! מיט מיר נעבליבען, ניט אוועקגעאנגען. ווי נור איך האָב דיך היינט דערזעהען, אין שפיגעל, האָט זיך מיר גליידְ א צאפּעל נעטהאָן: אָט איז ער, מיין באשערטער, אָט איז ער, מיין ליעבינקער. און איך ווייס ניט וואר דו ביסט, צו א ברודער מיינער ביסט דו, אָדער א חתן, אָבער אין נאנצען אן אייגענער ביסט דו מיר, אין נאנצען א נאָהענטער, אין נאנצען א ליעבינקער געווינשטער מיינער . . .

און ער האָט זיך אויף דערמאהנט אויף דער שווארצער, שטומער טרויער־פּאָאָר אין דעם נעגילטען ראָהם פון שפיגעל, און אז ער האָט יענעם מאָמענט געשפירט: ווי צו א לויה — און איהם איז פלוצלונג געווארען אזוי אונערטרעגליך שמערצהאפט, אזא ווילדער חלום האָט עם אלעם אויסגעזוהען, אז ער האָט פון האַרץ־וועה א קריץ געטהאָן

מיט די צייכן. און געהענדיג אין זיינע געדאנקען אויף צוריק האָט ער זיך עראינער אויף דעם לייבען רעווא‌לווער אין קעשינע, אויף דער צוויי־טאָגיגער יאָגעניש, די פלאכע טיהר אָהן א הענטעל, און ווי ער האָט געזוכט דאָס גלעקעל, און ווי עס איז אַרויסגעקומען דער נעשוואָלענער לאקיי, וועלכער האָט נאָך ניט בעוויזען אָנצוטהאָן זיין פראק, אין איין קאטונענער שמוציגער העמד, און ווי ער איז אריינגענאנגען מיט דער ווירטהין אין ווייסען זאל, און האָט דער־זעהען די דאָזיגע דריי, די פרעמדע.

און אלץ פרייער איז איהם געווארען — און ענדליך איז איהם געווארען קלאָהר אז ער איז דערזעלביגער ווי ער איז געווען, און איז פאלשטענדיג פריי, פאלשטענדיג פריי און קאָן געהן וואוהין ער ווילּ.

ער האָט שטרייגג א פיהר געטהאָן די אויגען איבער דעם אונ־בעקאנטען צימער, מיט דער איבערצייגונג פון א מענשען, וועלכער האָט אויף אן אויגענבליק ערוואכט פון שווערע שיכרות און דער־זעהט זיך אין א פרעמדער סביבה, און בעאורטהיילט אלעם וואָס ער דערזעהט:

— וואָס איז דאָס! וואָס פאר אן אונזינן! וואָס פאר אן אומ־געלומפערטער חלום!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אָבער די מוזיק האָט געשפּיעלט. אָבער די פרויענצימער איז געזעסען מיט פערבראכענע הענד און האָט געלאכט, ניט האָבענדיג קיין כח צו רויידען, אן אבגעשוואכטע אונטער דער משא פון וואהנ־זיניגען, ניט־געזעהענעם גליק. אָבער דאָס איז דאָך ניט געווען קיין חלום.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— איז וואָס־זשע איז דאָס? איז דאָס — דער אמת?

— דער אמת, לייבינקער! אונגעשיידען זיינען מיר מיט דיר.

דאָס איז — דער אמת. אמת — די דאָזיגע פלאכע, צוריבענע קלייד־לעך, וואָס היינגען אויף דער וואנד אין זייער נאקעטער אבשיי־לּיכקייט. אמת — די דאָזיגע בעט, אויף וועלכער טויזענדע שיכור'ע מאנסלייט האָבען זיך געשלאָגען אין דער צאפלענעם פון פאסקודנער תאוה. אמת — דאָס דאָזיגע שמעקדיגע, אלטע, פייכטע גע־שטאנק, וואָס קלעפט זיך צום פנים און פון וועלכער אמת — זי, די

דאָזיגע פרוי מיט דעם בלייבען, אויסגעמאטערטען פנים און מיט דעם רחמנות'דיג גלייקליבען שמייבעל.

ווידער האָט ער אָנגעשפּארט זיין שווערען קאָפּ אויף די הענד, האָט געקוקט פון אונטערן שטערן, ווי א וואָלף, וועלבען אָדער מען דער'הרג'עט אָדער ער אליין וויל וועמען דער'הרג'ענען, און ער האָט געטראכט אָהן א סדר:

איז דאָס דער אמת, הייסט עס . . . דאָס הייסט, אז ניט מאָרגען און ניט איבערמאָרגען וועל איך פון דאנען ניט אוועק, און אלע וועלען זיך דערוויסען פאר וואָס איך בין ניט אוועק פון דאנען, בין געבליבען מיט א מיידעל . . . אָנגעטרונקען זיך . . . און מען וועט מיך אָנרופען: פערריעטהער, פייגלינג, לומפּ. מאנכע וועלען מיך אפשר פארטהיידיגען, וועלען פרובירן פארשטעהן, טרעפען . . . ניין, בעסער שוין דערויף ניט צו האָפּען, זאל בעסער בליבען אזוי. א סוף איז א סוף. אין דער פינסטערנעס. און וואָס וויטער? איך וויים ניט, פינסטער. מסתמא עפּעס שרעקליכעס — איך וויים דאָך נאָך ניט זייערע גאנגען. ווי משונה: מען דארף זיך לעהרנען צו זיין א פערדאָרבענער. ביי וועמען לעהרנען זיך? ביי איהר? . . . ניין, זי טויג ניט, זי וויים דאָך אליין אויך ניט. אָבער איך וועל שוין דאָס קאָנען. אויב פערדאָרבען, דארף מען זיין פערדאָרבען בתכלית, אזוי, אז . . . אך, עפּעס גרויסעס וועל איך חרוב מאכען! און דערנאָך? און דערנאָך וועל איך וועז ניט איז קומען צו איהר אָדער אין שיינק, אָדער אויף קאטארגע, און וועל זאָגען: איצט שעהם איך זיך שוין ניט; איצט פיהל איך זיך שוין אין קיין זאך ניט שולדיג געגען אייך; איצט בין איך אליין שוין אזא ווי איהר, א שמוציגער, א געזונקענער, אן אונגליקליכער. אָדער איך וועל ארויסגעהן א געזונקענער אויפ'ן מארק און וועל זאָגען: זעהט, וואָס איך בין! איך האָב אלעס געהאט: שכל, עהרע, ווירדע, און אפילו — שוידערליך גאָר א טראכט צו טהאָן — אפילו אונשטערבליכקייט; און דאָס אלעס האָב איך געוואָרפען אונטער די פים פון א פראָסטיטוטקע, האָב פון אלעס זיך ענטזאגט בלויז דערפאר, ווייל זי איז א געזונקענע. וואָס וועלען זיי זאָגען? זיי וועלען צוועפענען די מיילער, וועלען זיך וואונדערן און וועלען זאָגען: „דומקאָפּ!" געווים, דום. בין איך דען שולדיג דעריין וואָס

איך בין א גוטער ? זאָל זי אויך, זאָלען אלע זוכען גוט צו זיין . . . צוטהייל דיין פערמעגען פאר ארעמע־לייט. אָבער דאָס איז דאָך דאָס פארמעגען און דער קריסטוס, אין וועלכען איך גלויב ניט. אָדער ווייטער : וואר עס וועט זיין נשמה אוועקליגען — ניט זיין לעבען, נור זיין נשמה, דאָס איז וואָס איך פערלאנג. האָט אָבער דען קריס־טוס אליין געזינדיגט מיט די זינדיגע, איז ער געווען א נואף, האָט ער ג'שיכור'ט ? ניין, ער האָט זיי בלויז מוחל געווען, זאָגאר ג־ליעבט. נו, און איך ליעב זי אויך, איך פערצייהע, איך האָב רחמנות — צו וואָס־זשע נאָך אליין גופא ? יא, אָבער זי געהט דאָך גאָר אין קלויסטער ניט. און איך אויך ניט. דאָס איז ניט קריסטוס, הייסט עס, דאָס איז גאָר עפעס אנדערעס, שרעקליכערעס. דאָס איז דער טייפעל !

— ווי שרעקליך, ליובא !

— שרעקליך, ליעבינקער. שרעקליך איז פאר אמענשען צו בע־גענגען זיך מיט'ן אמת.

זי רעדט שוין ווידער וועגען אמת. אָבער פאר וואָס זאָל עס זיין שרעקליך ? פאר וואָס זאָל איך מורא האָבען, וועז איך אליין ווייל אזוי ? גענוים איז ניטאָ פאר וואָס מורא צו האָבען. וועל איך דען דאָרט, אין אפענער נאָס, בעפאָר די דאָזיגע צועפענטע מיילער, וועל איך דען ניט זיין העכער פון זיין אלעמען ? א נאקעטער, א שמוציגער, אן אָבגעריסענער — א שוידערליכען פנים וועל איך דאן האָבען — אליין אלעס אוועקגעבענדיג, וועל איך דען דאן ניט זיין דער גרויזאמער אויסרופער פון דער אייביגער גערעכטיגקייט, וועלכע אפילו גאָט אליין מוז פאָלגען — אנדערש איז ער קיין גאָט ניט !

— ניטאָ קיין שרעקליכעס, ליובא !

— ניין, ליעבינקער, פאראן. האָסט קיין מורא ניט, דאָס איז גוט, אָבער איהם ניט רוף. מען דארף ניט.

אזוי הייסט עס האָב איך געענדיגט. ניין, ניט דאָס האָב איך ערווארט. ניט דאָס האָב איך ערווארט פאר מיין יונגען, שעהנעם לעבען. מיין גאָט, אָבער דאָס איז דאָך וואהנזין, איך בין פון זינען אראָב ! נאָך ניט שפעט. נאָך מעגליך אוועקצוגעהן !

— ליעבינקער דו מיינער ! — האָט געפלאפעלט דאָס מיידעל, פארברעכענדיג די הענד.

ער האָט אויף איהר בייזלעך א קוק געטהאָן. אין איהרע זעליג־געשלאָסענע אויגען, אין דער בלאנזשענדען, גלייקלעכען אונזיניגען שמייכעל איז נעווען א שכאכטענדע דורשט, א ניט־געזעטיגטער הונגער. ווי זי וואָלט אויפגעפרעסטען עפּעס אונגעהיירעס און וועט אויפפרעסען נאָך. בייז האָט ער א קוק געטהאָן אויף די דינע, צארטע הענד, אויף די דונקעלע גריבלעך אונטער די פּאכווּעס און האָט זיך אונגעאיילט אויפגעהויבען. און מיט דער לעצטער אנשטרענגונג צו ראטעווען עפּעס שעצבארעס — דאָס לעבען, אָדער דעם זינן, אָדער דעם אלטען, גוטען אמת — אונגעאיילט און ערענסט האָט ער זיך אָנגעהויבען אָנטהאָן. ער קאָן דעם האלזטוך ניט געפּינען.

— הער, האָסט דו מיין האלזטוך ניט געזעהען ?

— וואוהין ? — האָט זיך די פרויענצימער אומגעקוקט. איהרע הענד זיינען ארָאבגעפאלען פון קאָפּ, און זי האָט זיך אין גאנצען א ציה געטהאָן פאראויס, צו איהם.

— איך גאָה אַווּעק.

— גאָהסט אַווּעק ? — האָט זי ווידערהאָלט אויסציהענדיג די ווערטער — גאָהסט אַווּעק ? וואוהין ?

ער האָט בייז א לאָך געטהאָן.

— האָב איך דען ניט וואוהין צו גאָהן. איך גאָה צו מיינע חברים.

— צו די גוטע ? דו האָסט מיך אָבגענארט ?

— יא, צו די גוטע — האָט ער ווידער א לאָך געטהאָן. ענדליך האָט ער זיך אָנגעטהאָן ; האָט א פיהר געטהאָן מיט די הענד איבער די זייטען :

— דערלאנג מיר מיין טייסטער.

זי האָט דערלאנגט.

— און דעם זייגער ?

זי האָט איהם דערלאנגט. דער זייגער איז געלעגען דאָ, אויפ'ן טישעל.

— אדיע.

— האָסט זיך דערשראָקען ?

ווי זאָנדערבאר זי האָט זיך געענדערט : ווייעווייז א מעכטיגע, זאָנאר א מוראָ'דיגע, און ווייעווייז, אזוי ווי איצט, א פערטרויערי־

טע, און עהנליכער צו א יונג מיידעל אייִדער צו א פרוי. אָבער דאָס איז דאָך אלץ איינס. ער האָט געמאַכט א טריט צו דער טיהר.

— און איך האָב געמיינט, אז דו וועסט פערבלייבען.

— וואָס ?

— און איך האָב געמיינט, אז דו וועסט פערבלייבען. מיט מיר.

— נאָך וואָס ?

— דער שליסעל איז ביי דיר, אין קעשינע. אזוי : כדי מיר זאל בעסער זיין.

עס האָט שוין א קלונג געטהאָן דער שליסעל.

— נו, וואָס־זשע. געה זיך. געה צו דיינע גוטע, און איך . . .

. . . און אָט דאן, אין דער דאָזיגער לעצטער מינוט, וועו עס איז געבליבען בלויז צו עפענען די טיהר און אהינטער איהר ווידער געפינען די חברים, דאָס שעהנע לעבען און דעם העלדישען טויט — האָט ער בעגאנגען א ווילדען, אונפערשטענדליכען שריט, וועלכער האָט פאראונגליקט זיין גאנצען לעבען. צו דאָס איז געווען א משוגעת, וועלכע כאפט אמאל גאנץ פלוצלונג אן די שטאַרקסטע און די רוהיגסטע נייסטער, אדער אפשר ווירקליך האָט ער — אונטער דער קוויטשער־ריי פון דער שיכור'ער פידעל, אין די וועגד פון אן עפענטליך הייזעל, אונטער דעם ווילדען כישוף פון דער פראָסטיטוטקעס אונטערגעשטרי־כענע אויגען — ענטדעקט עפעס א מין לעצטע, שרעקליכע ווארהייט פון לעבען, זיין אייגענע ווארהייט, וועלכע אנדערע מענשען האָבען ניט געקאָנט און קאָנען ניט פארשטעהן. נור צו א משוגעת אדער א געזונדער פערשטאנד, צו א שקר אדער א נייבעגריפענער אמת — ער האָט דאָס אָנגענומען פעסט, אָהן צוריק־טרעטען, מיט יענער זיכערהייט פון א פאקט, וועלכע האָט זיין גאנצען פריהעריגען לעבען אויסגעצויגען אין איין גלייכער פייעריגער לויניע, פליהענפעהיג, ווי אפיי.

ער האָט דורכגעפיהרט לאנגזאם, זעהר לאנגזאם מיט'ן האנד איבער'ן האָאריגען האָרטען שאָרבען און ניט פערמאַכענדיג אפילו די טיהר — איינפאך איז ער צוגעגאנגען און געזעצט זיך צוריק אויף דעם אלטען פלאץ אויפ'ן בעט.

— וואָס איז מיט דיר ? האָסט עפעס פארגעסען ? — האָט זי

זיך פערוואונדערט : אזוי אונערוואַרטעט איז פאר איהר איצט געווען דאָס, וואָס איז געשעהען.

— ניין.

— וואָס זשע דען ? פאר וואָס געהסט דו ניט אוועק ?

און רוהיג, מיט דעם אויסדרוק פון א שטיין, אויף וועלכען דאָס לעבען האָט מיט דער שווערער האַנד אויסגעהאקט א נייעם מוראַ'דיגען, לעצטען געבאָט, האָט ער געזאָגט :

— איך וויל ניט זיין קיין גוטער.

זי האָט געוואַרט, ניט וואַגענדיג צו גלויבען — א צושראָקענע איז זי געוואָרען פלוצלונג פון דאָס, וואָס זי האָט אלײן געזוכט און נאָך וואָס זי האָט געשמאַכט אזוי לאנג. אויף די קניע האָט זי זיך געשטעלט. און קוים שמייכלענדיג האָט ער, ערהויבענדיג זיך איבער איהר, שוין אויף א נייעם, אויף א שוידערליכען אופן, ארויפגעלייגט זיין האַנד איהר אויפ'ן קאָפ און האָט ווידערהאָלט :

— איך וויל ניט זיין קיין גוטער.

מיט גרויס שמחה האָט זי זיך געזומען עסק'ן, האָט איהם געזומען אויסטהאָן, ווי א קינד, האָט געזומען אבשנירלען זיינע שיך, האָט געפלאַנטערט די קניפלעך, האָט געגלעט זיין קאָפ, זיינע קניע, און האָט אפילו ניט א לאָך געטהאָן — אזוי איבערפילט איז געווען איהר הארץ. פלוצלונג האָט זי א קוק געטהאָן אויף זיין פנים און איז א פארציטערטע געוואָרען.

— ווי בלייך דו ביסט ! טרינק, טרינק גיכער. דיר איז שווער, פעטינקא ?

— אלעקסיי רופט מען מיך.

— וואָס איז ניט אלץ איינס. ווילסט, וועל איך דיר אנגיסען א גלאָז ? אבער זעה, ניט בריה זיך אב, וועז מען איז ניט געווהנט איז שווער צו טרינקען פון א גלאָז.

און צוגעפענעדיג דאָס מויל האָט זי געקוקט ביז ער האָט אויסגעטרונקען, לאנגזאם, ניט זיכער שלינגענדיג צו ביסלעך. ער האָט זיך צוהוסט.

— דאָס איז גאָרנישט, גאָרנישט. מען קאָן גלייך זעהען, אז דו וועסט גוט טרינקען ! אזוי ביסט דו מיר א לייט ! וואָס פאר א פרייד דאָס איז פאר מיר !

זי איז אויף איהם אריפגעשפּרונגען, קוויטשענדיג פון ענטצי־קונג און האָט איהם אָנגעהויבען צו שטיקען מיט איהרע קורצע, שטאַרקע קושען, אויף וועלכע ער האָט ניט בעוויזען צו ענטפערען. ווי קאָמיש: א פּרעמדע, און קושט אזוי! ער האָט זי פּעסט צו־נויפּגעדריקט מיט זיינע הענד, אז זי האָט ניט געהאט קיין מעגליכ־קייט צו באוועגען זיך און ער האָט זי געהאַלטען אזוי א קורצע צייט, שווייגענדיג, און האָט זיך אליין אויך קיין באוועג ניט געטהאָן; עפּעס אזוי ווי ער וואָלט וועלען אויספּרובירען די מאַכט פון רוהיג־קייט, די מאַכט פון דער פּרוי און זיין אייגענע מאַכט. און די פּרוי איז אונטערטעניגליך און מיט ענטציקונג פּערשטומט געוואָרען איז זיינע הענד.

— נו, גוט! —האָט ער געזאָגט און האָט זיך אָבגעזיפּצט אונ־בעמערקטערהייט.

און ווידער האָט זיך די פּרוי צוצאפּעלט, ברענענדיג פון וויל־דער ענטציקונג ווי א פּייער. און זי האָט אזוי פול געמאַכט דעם ציממער מיט איהרע בעוועגונגען, ווי זי וואָלט געווען דאָ ניט אייגע, נור עטליכע אזעלכע האַלב־וואהנזיניגע פּרויען וואָלטען ריידען, באַ־וועגען זיך, צאפּלען זיך, ארומגעהן, קושען. זי האָט איהם אָנ־געטרונקען מיט קאָניאק און האָט אליין געטרונקען. פּלוצלונג האָט זי זיך א כאַפּ געטהאָן און האָט אוש א פּאטש געטהאָן מיט די הענד.

— און דער רעוואָלווער! דעם רעוואָלווער האָבען מיר דאָך נאָר פארגעסען! גיב אהער, גיב גיכער, מען דארף איהם אָבטרא־גען אין קאנטאר.

— צו וואָס?

— מען דארף איהם ניט, איך האָב מורא פאר די דאָזיגע זאכען. און ווי, אז ער שיסט אוים פּלוצלונג?

ער האָט א לאַך געטהאָן און האָט איבערגעזאָגט.

— און אז ער שיסט אוים פּלוצלונג? יא. און אז ער שיסט אוים פּלוצלונג?

ער האָט ארויסגענומען דעם רעוואָלווער און האָט לאנגזאם, ווי ער וואָלט פּרופּען אָבוועגען אין האַנד די שוואכקייט פון דאָס רוהיגע, געהאָרכזאמע געווהר, איבערגעבענדיג איהם דעם מיידעל. ער האָט אויך די פּאטראָנען דערלאנגט איהר.

— טראָג אָב.

און וועָן ער איז געבליבען אליין, אָהן א רעוואָלווער, וועלכען ער האָט געטראָגען אזוי פיעל יאָהרען, מיט דער טיהר האלב־אָפען און פון ווייטען האָבען זיך צוגעטראָגען פרעמדע, אונבעקאַנטע שטי־מען און דער שטילער קלאַנג פון שפּאַרען — האָט ער ערשט דער־פיהלט די גאַנצע אונגעהייערע משא, וועלכע ער האָט ארויפגענומען אויף זיינע פּלייצעס. ער איז זיך שטיל דורכגענאַנגען אין ציימער און א קאָהר טאָהנ'דיג זיך מיט'ן פּנים אין דער זייט, וואו יענע האָ־בען זיך גערארפט געפינען, האָט ער א זאָג געטהאָן:

—נו?

און ער איז פערגליווערט געוואָרען, די הענד פערליינט אויף דער ברוסט, די אויגען געוועדעט אין דער זייט, וואו עס האָבען זיך גערארפט געפינען יענע. און אין דעם קורצינקען וואָרט איז נעווען אויסגעדריקט זהר פיעל: אי דער לעצטער אדיע, אי א שטומער ארויסרוף, אי א פּעסט־ענטשיידענער, בייזער ענטשלוס צו קעמפּען געגען אלעמען, אפילו געגען די אייגענע, און אביסעל איז דעריין אויף געווען א שטילאָעם בעקלאָגען זיך.

אזוי האָט איהם געפונען שטהענדיג ליובא, וועָן זי איז נעקו־מען צו לויפען און גערעדט אויפגערעגטערהייט, נאָך ניט ארויבער־טרעטענדיג דעם שוועל:

— לייבינקער, דו וועסט דאָך ניט בייז זיין אויף מיר? נו, זיי ניט אין כעס; איך האָב אהער גערופען מיינע חברתות. אזוי נור, עטליכע. דאָס מאָבט נישט. פּארשטעהסט! מיר האָט זיך זהר פארגלוסט וווייזען זיי דיך, מיין באשערטען, מיין לייבינקען. זיי זיינען וואויל, זיי האָט היינט קיינער ניט געזומען, און זיי זיינען דאָרט אלע אליין. און די אפּיצערען זיינען זיך צוגאַנגען אין די בעזונדערע צימערען. איין אפּיצער האָט דערזהען דיין רע־וואָלווער און האָט איהם געלויבט: זהר א גוטער, זאָגט ער. נישט־קשה? לייבינקער, נישט־קשה? — האָט איהם דאָס מיידל גע־שטיקט מיט קורצע, האסטיגע, שטאַרקע קושען.

און יענע זיינען שוין דערווייל ארויינגעקומען, אונטערקוויטשענ־דיג, חנ'דלענדיג זיך, און האָבען זיך צוזעצט כסדר, איינע לעבען דער אנדערע. ס'זיינען דאָרט געווען פינף אָדער זעקס, די סאמע

מיאוס'ע אָדער אַלטע, צונעפארבטע און מיט אונטערגעשטריכענע אויגען, מיט די האָאָר אָנגעקעמט איבער'ן שטערען. מאנכע פון זיי האָבען זיך גמאכט ווי זיי וואָלטען זיך נעשעהמט און האָבען גע־קיכעלט, אנדערע האָבען רוהיג און אייגפאך געוואָרט אויף קאָנזיאק און האָבען אויף איהם געקוקט ערענסט, דערלאנגענדיג איהם די האנד און בעגריסענדיג איהם ביים אריינגעהן. קענטיג, קענטיג, אז זיי האָבען זיך שוין גענקליבען צו לייגען זיך שלאָפען, וואָרום זיי זיינען אַלע געווען אָנגעטהאָן אין לייכטע קאפאָטס, און איינע, אן אונגע־הייער דיקע, א פויל און גלייכגילטיגע, איז געקומען זאָגאר אין איין אונטערקלייידל, מיט נאקעטע, אונגעוואהנליך דיקע הענד און פעטע, ווי צושוואָלענע, בריסט. די דאָזיגע דיקע און נאָך איינע מיט א בייזען, פויגעלשען, אַלטען פנים, אויף וועלכען עס איז גע־לעגען פודער, ווי בלאטיגע קאלף אויף א וואנד, זיינען געווען פאל־שטענדיג שיכור, די איבריגע זיינען געווען פרעהליך בעזויפען. און די דאָזיגע אַלע האלב־נאקעטע, צופעגענע, לאכענ'דיגע זיינען גע־וען ארום איהם, און דער אונערטרעגליכער ריח פון די קערפערס, פון שמעקעדיגע זייף, פון שנאפס און פון זיסליכער פייכטקייט האָט פארשמעקט דעם נאנצען צימער. דער פארשוויצטער לאקיי איז גע־קומען צולויפען מיט קאָניאק און פּאָרטווין, און אַלע מיידלעך האָ־בען איהם בעגעגענט מיט איין כאָר פון קולות:

— מארקושא! ליעבינקער מארקושא! מארקושא!

אפנים אזא מנהג איז עס שוין געווען צו בעגעגענען איהם מיט אויסגעשרייען, וואָרום אפילו די דיקע, שיכור'ע האָט אויך פויל א הוזשע געטהאָן:

— מארקושא!

און דאָס אַלעס איז געווען אזוי אויסערגעווהנליך: מען האָט געטרונקען, צוגעווינשעווען זיך, געערדט אַלע מיט אמאָל און עפעם וועגען זייערע אייגענע אנגעלעגענהייטען. די בייזע, מיט־פנים פון א פויגעל, האָט צורייצט און שרייענדיג דערצעהלט וו־גען א גאסט, וועלכער האָט זי גענומען פאר א בעשטימטער צייט, און דערנאָך איז עפעם צוויישען זיי ארויסגעקומען. אפט האָבען זיי אריינגעמישט שמוציגע זידלערי, אבער זיי האָבען די זידל־וער־טער ארויסגערעדט ניט גלייכגילטיג, ווי מאנס־לייט, נור תמיד עפעם

מיט א בעזונדער שטעביגקייט, מיט אן ארויסרוף ; זיי האָבען אלע זאכען אָנגערופען אָפען מיט'ן נאָמען.

אָנפאנגס האָבען זיי זיך צו איהם ווייניג צוגעקוקט, און ער אליין האָט אויך עקשנות'דיג געשוויגען און האָט בלויז געקוקט. די גליקליכע ליובא איז צוואמען מיט איהם געזעסען אויף דער בעט, ארומגעהמענדיג זיין האלז מיט איהר האנד, האָט אליין ווייניג געטרונקען, נור פאר איהם האָט זי יעדע ווילע צוגעגאָסען. און אָפט האָט זי איהם איינגעראמט אין אויער.

— ליעבינקער !

ער האָט פיעל געטרונקען, אָבער שיכור איז ער ניט געוואָרען; אין איהם איז פאָרגעקומען עפעס אזעלכעס, וואָס קומט ניט זעלטען פאָר אין מענשען אונטער דער גהיימניספולער ווירקונג פון שטארקען אלקאהאל. ווי לאנג ער האָט געטרונקען איז אין איהם פאָרגעקומען ווי א מין אונגעהייערע, צושטערענדע ארבייט, וועלכע קומט פאָר שנעל און טויב. אזוי ווי אלעס, וואָס ער האָט אין לויף פון זיין לעבען זיך דערוואוסט, האָט ליעב בעקומען און דורכגעדאכט, זיינע געשפרעכען מיט חברים, ביכער, די געפעהרליכע און בעגייסטערנדע טהעטיגקייט — וואָלט פאר'שרפה'ט געוואָרען שטיל, אָהן רויש, פערניכטעט אָהן א סליאד, נור עפעס אזוי ווי ער גופא וואָלט דערפון ניט חרוב געוואָרען, נור פארקעהרט, משונה'דיג קרעפטיגער און פעסטער געוואָרען. ווי ער וואָלט מיט יעדע אויסגעטרונקענע גלעזעל צוריקקעהרען זיך צו זיין אורשפרונג — צום זיידען, צום עלטער־זיידען, צו יענע עלעמענטארע, אורשפרינגליכע בונטארעם, פאר וועלכע בונטעווען זיך איז געווען א רעליגיאָן און די רעליגיאָן איז געווען — בונט. ווי א בלאקירענדער פארב אונטער זודיגען וואסער, אזוי איז אראבגעוואשען געוואָרען און אבגעבלאקירט געוואָרען די פרעמדע ביכער־חכמה, און אנשטאט איהר איז ענטשטאנען זיינע, אן אייגענע, א ווילדע און פינסטערע, ווי א קול פון דער שוואַרצער ערד גופא. און מיט א ווילדער בריסקייט, מיט געדיכט־טיעפע, אונבעגרעניצטע וועלדער, מיט ברעגלאך צושפרייטע פעלדער האָט געאטהעמט די דאזיגע לעצטע פינסטערע חכמה זיינע ; אין איהר האָט זיך געהערט דער צומישטער גלאקען־געשריי, אין איהר האָט זיך געזעהען דער בלוטיגער אבשיין פון שריפות ; און דער קלאנג

פון אייזערנע קייטען, און פערצווייפעלטער געבעט און דער קייבענ־דער שטן־געלעבטער פון טויזענדע ריעזיגע העלזער און דער שווארצער הימעל־געווילב איבער דעם אונבעקאנטען קאפּ.

אזוי איז ער געזעסען מיט זיין בלייכען ברייט־ביניגען פּנים, ווערענדיג פּלוצלונג אזא נאהענט, אזא אייגענער מיט די דאזיגע אלע אונגליקליכע, וועלכע האבען דא געהוזשעט ארום איהם.

און אין זיין חרוב געווארענער, אויסגעברענטער נשמה און אין זיין רואינירטער וועלט האט ווי א וויסער פייער פון צושמעלצטע שטאל געפינקעלט און געלויכטען הע בלויז זיין צוגליהטער ווילען. בלינד איז נאך געווען זיין רצון, צוועקלאז נאך, און האט זיך שוין שמאכטענד געבויגען; און פיהלענדיג אן אונבעגרעניצטע מאכט, די פעהיגקייט אלעס צו בעשאפען און אלעס חרוב צו מאכען, איז זיין קערפער ווי אייזען פערהארטעוועט געווארען.

און ער האט פלוצלונג א זעץ געטהאן מיט'ן פויסט אין טיש:

— ליובקא! טרינק!

א שטראהלענדע, א שמייכלענדע, האט זי אונטערטהעניג אנ־געגאסען די גלעזלעך. ער האט אויפגעהויבען זיין גלעזעל און האט א זאג געטהאן:

— פאר אונזער ברודערשאפט!

— דאס מיינסט דו פאר יענע? — האט א מורמעל געטהאן ליובא.

— ניין, פאר די. פאר אונזער ברודערשאפט! פאר די לומ־פען, פאר די שופטען, פאר די פייגלינגע, פאר די צוטראטענע פון לעבען. פאר די, וואס שטארבען פון סיפילים . . .

די מיידלעך האבען זיך צולאכט, נור די דיקע האט פויל גע־מאכט דעם פּאַרוואורף:

— נו, דאס, מיין טהייערינקער, איז שוין צופיעל.

— שוויג! — האט א געשריי געטהאן ליובא, בלייך ווערענדיג — ער איז מיין באשערטער!

— פאר אלע, וואס זיינען בלינד געבוירען געווארען. זעהענ־דיגע! לאמיר זיך אויסשטעכען די אויגען, וואהרום עס איז א שאנ־דע — ער האט א זעץ געטהאן מיט'ן פויסט אין טישעל — וואהרום עס איז א שאנדע פאר די זעהענדיגע צו קוקען אויף די געבארענע

בלינדע. אויך מיט אונזערע לאמטערנעלעך קאנען מיר ניט בעלייכטען דעם גאנצען חשך, דאן לאמיר פארלעשען די ליכט און לאמיר אלע קריכען אין דער פינסטערניש. אויב עס איז ניטא קיין גן־ערדן פאר אלעמען, דאן דארף איך איהם פאר מיר אויך ניט — ווארום דאם איז דאך שוין ניט קיין גן־ערדן, מיידלעך, נור, פשוט איז פשוט, א שווייגערי. מיידלעך, לאמיר אויסטרינקען דערפאר, אז אלע ליכטער זאלען צולאשען ווערען. טרינקט, חשך!

ער האט זיך לייכט א שאקל געטהאן און האט אויסגעטרונקען. געדעדט האט ער שווערלעך, אבער פעסט, קלאהר, מיט אן אבשטעל, אויסשפרעכענדיג דייטליך יעדעם וואָרט. קיינער האט ניט פערשטאנען זיין ווילדע רעדע, אבער ער איז אלעמען געפעלען געוואָרען — געפעלען געוואָרען איז ער גופא, א בלייכער און עפעם גאָר אויף בעזונדער אופן א בייזער. פלוצלונג האט האסטיג אנגעהויבען צו ריידען ליובא, אויסשטרעקענדיג די הענד:

— ער איז מיין באשערטער. ער וועט בלייבען מיט מיר. ער איז געווען אן עהרליכער, ביי איהם זיינען פאראן חברים, און איצט וועט ער בלייבען מיט מיר.

— טרעט אריין צו אונז, אויף מארקושאם פלאץ! — האט פויל א זאג געטהאן די דיקע.

— שווייג, מאינקא, איך וועל דיר די מאָרדע צושלאָגען! ער וועט בלייבען מיט מיר. ער איז געווען אן עהרליכער.

— מיר זיינען אלע געווען עהרליכע — האט געזאגט די בייזע, די אלטע. און די איבעריגע האבען אונטערגעכאפט:

— ביז איך בין אלט געוואָרען פיער יאהר בין איך געווען אן עהרליכע . . . איך בין נאך איצט אויך אן עהרליכע, איך שווער גאט!

ליובא האט זיך שיער ניט צואוויינט:

— שווייג, שמוציגע וואם איהר זייט. ביי אייך האט מען אוועקגענומען אייער עהרליכקייט, און ער האט אליין אוועקגעגעבען. האט גענומען און אוועקגעגעבען: נא דיר אוועק מיין עהרליכקייט! איך ווייל ניט קיין עהרליכקייט! איהר זייט אלע דא . . . און ער איז נאך אן אונשולדיגער . . .

זי האט זיך צוכליפעט — און אלעם האט אויסגעשאסען אין א

געלעכטער. זיי האָבען געקייכט פון געלעכטער, ווי עס קאָנען בלויז קייכען בעזויפענע, מיט דעם גאנצען הפקר פון זייערע געפיהלען; זיי האָבען געקייכט, ווי מען קאָן קייכען בלויז אין א קליינעם צימער, וואו די לופט איז שוין אָנגעזעטיגט געווארען מיט קולות, אז ווייטערע קולות קאָנען שוין קיין חלל ניט געפינען און זיי ווערן הילכיג אָבגעשלייפערט צוריק, בעטויבענדיג. מען האָט געווויינט פון געלעכטער, מען האָט זיך געקייקעלט איינע אויף די אנדערע, מען האָט געיאָמערט; די דיקע האָט זיך צוקוואקטשעט מיט א דיניקע שטימע און איז אָהן כוחות אראָבגעפאלען פון שטוהל; ענדליך, קוקענדיג אויף זיי, האָט ער זיך אליין צוגאָסען מיט א געלעכטער. עפעס אזוי ווי די גאנצע שדים־וועלט וואלט זיך אהער פערזאמעלט אום צו בעגליטען מיט קייכענדען געלעכטער זיין קליינינקע, אונשולדיגע עהרליכקייט אין קבר אריין — און עס האָט זיך צוקייכט מיט געלעכטער די געשטאָרבענע עהרליכקייט גופא. ניט געלאכט האָט בלויז ליובא. ציטערענדיג פון עמפאהרונג האָט זי געבראָכען די הענד, האָט עפעס אונפערשטענדליך געשריען און, ענדליך האָט זי זיך געווארפען מיט איהרע פויסטען שלאָגען די דיקע, און יענע האָט זיך קוים־קוים אָבגעווועהרט מיט איהרע נאקעטע רונדע הענד, ווי קלעצער.

— נענוג! — האָט ער א געשריי געטהאָן. אָבער זיי האָבען ניט געהערט. ענדליך זיינען זיי ביסלעכווייז שטילער געווארען.

— נענוג! — האָט ער נאָך אמאל א געשריי געגעבען — ווארט! איך וועל אייך נאָך עפעס בעווייזען.

— הער אויף מיט זיי! — האָט געזאָגט ליובא, אבווישענדיג מיט'ן פויסט איהרע טרעהרען — מען דארף זיי אלעמען ארוים־יאָגען!

— דו האָסט זיך דערשראָקען? — האָט ער א קעהר געטהאָן צו איהר דעם פנים, וועלכער האָט זיך נאָך געטרייסלט פון קייכענדען געלעכטער — עהרליכקייט האָט זיך דיר פארווועלט? נאָר איינע — דאָס איז בלויז וואָס דו באגעהרסט די גאנצע ציים! טרעט אָב פון מיר!

און ניט שיינקענדיג איהר מעהר קיין אויפמערקזאמקייט, האָט

ער זיך געוועגדעט צו די איבעריגע, איז אויפגעשטאַנען און האָט אויפגעהויבען די הענד אין דער הויך :

— הערט. וואַרט. איך וועל אייך גלייך ווייזען. קוקט אהער, אויף מיינע הענד.

פרעהליכע, נייגעריגע האָבען זיי געקוקט אויף זיינע הענד און האָבען געהאַרכזאם, ווי קינדער, געוואַרט מיט צועפענטע מיילער.

— אָט — האָט ער א טרייסעל געטהאַן מיט די הענד — אָט האלט איך אין מיינע הענד מיין לעבען. זעהט איהר ?

— מיר זעהען ! ווייטער !

— שעהן איז געווען מיין לעבען ; ריין און פרעכטיג איז עס געווען, ווי יענע שעהנע וואַזען פון פּאַרצעלאַן. און אָט זערט ; איך גיב עס א שליידער ! — ער האָט א לאַז געטהאַן אראָב די הענד מיט א קרעכץ, און אלע אויגען האָבען זיך צוגעקוקט צו דער ערד, אזוי ווי דאָרט וואלט ווירקליך געווען געלעגען אן איידעלע צאַרטע זאך, וואָס האָט זיך צובראָכען אויף שטיקלעך — דאָס שעהנע, מענשליכע לעבען.

— צוטרעט עס מיט אייערע פים, מיידלעך ! צוטרעט אזוי, אז עס זאל קיין ברעקעל ניט בלייבען ! — האָט ער א טופּע געטהאַן מיט דער פוס.

און ווי קינדער, וועלכע אמוזירען זיך מיט א נייע שטיפערייי, אזוי האָבען זיי אלע מיט א קוויטשערייי און געלעכטער אָנגעהויבען שפרינגען און טרעטען מיט די פים יענעם פּלאַץ, וואו עס איז אונגעזעהענערהייט געלעגען די צובראָכענע, איידעלע, פּאַרצעלאַנענע וואזע — דאָס שעהנע, מענשליכע לעבען. און וואָס ווייטער האָט זיי אלץ מעהר אָנגעכאפט די ווילדהייט. אנשוויגען געוואַרען איז דאָס קייכענדע געלעכטער און די קוויטשערייי. בלויז דאָס שוועכע אטהעמען און סאַפּען און דאָס טרעטען מיט די פים, ווילד, אונער־בארעמליך, אונאיינשלינגענד.

ווי א בעליידיגטע קעניגין, איבערן אקסעל, האָט אויף איהם געקוקט ליובא מיט צוקאָכטע אויגען, און פלוצלונג, ווי זי וואלט ערשט איצט געכאפט זיך צום שכל, ווי זי וואלט ערשט איצט משוגע געוואָרען — האָט זיך זיך אויף מיט א פרעהליכען יאָמער א וואַרף געטהאַן אין מיטען צווישען אלע טופּענדע פרויען, און האָט האַסטיג

אָנגעהויבען צו טרעטען מיט די פיס. וועז ניט די ערענסטקייט פון די בעזויפטע פּנים'ער, וועז ניט די ווילדהייט פון די פערטומאנעטע אויגען, וועז ניט די בייזקייט פון די צודרעהטע, צוקרימטע מיילער — מען וואָלט געקאָנט מיינען, אז דאָס איז עפּעס א מין נייער, בעזונדער טאַנץ אָהן מוזיק און אָהן ריטהמוס.

און איינצעפּענדיג זייגע פינגער אין זיין האַרטען האָאָר־בעדעקטען שוואַרבען — האָט ער רוהיג און ערענסט־שטרייגג געקוקט.

* * *

עס האָבען געדעדט אין דער פינסטער צוויי שטימען.

לייובא'ס קול, א נאָהענטער, אויפמערקזאמער, פיהרענדער, מיט א לייכטען ציטער פון א בעזונדער פּחד, ווי עס איז תמיד דער קול פון א פרוי אין דער פינסטער — און זיין קול, פעסט, רוהיג, ווי פון ווייט. די וועלטער חאָט זי ארויסגערעדט צו האַרט, צו דייטליך, און בלויז דערייז האָט זיך נאָך געפיהלט די ניט אין גאנצען אויסגעניכטערטע בעזויפענהייט.

— זיינען ביי דיר די אויגען אָפען? — האָט זי א פרעג געטהאָן.

— אָפען.

— טראכסט דו וועגען עפּעס?

— איך טראכט.

שטיל און פינסטער, און ווידער דער אויפמערקזאמער, פאָרזיכטיגער וווייבערשער קול:

— דערצעהל מיט עפּעס וועגען דיינע חברים. קאָנסט דו?

— פאר וואָס ניט? זיי זיינען געווען . . .

ער האָט געזאָגט „געווען" ווי לעבעדיגע רעידען וועגען טויטע, אָדער ווי א טויטער וועז ער וואָלט געקאָנט רעידען וועגען לעבעדיגע. און ער האָט דערצעהלט רוהיג, כמעט גלייכגילטיג, און אין דער רעגעלמעסיג פּליסענדער שטימע האָט זיך געהערט דער קופּער־קלאנג פון לויה־גלאָקען — ווי אן אלטער מאן דערצעהלט פאר קינדער א מעשה וועגען אמאָליגע גבורים פון די לאנג פערפלאָסענע צייטען. און אין דער פינסטערקייט, וואָס האָט ווייט צוروקט די גרעניצען פון צימער, זיינען ענטשטאנען פאר לייובא'ס צויבער־פערוואונדעטען בליק

א קליין הייפעל מענשען, שרעקליך יונגע, אהן פאטער און מוטער, האפנונגסלאז פריינדליך אי יענער וועלט, נעגען וועלכער זיי קעמפען, אי יענער — פאר וועלכער זיי קעמפען. אוועקגענאנגענע אין זייער פאנטאזיע אין דער וויטער ציקונפט, צו מענשען ברידער, וועלכע זיינען נאך ניט געבוירען געווארען; בלייבט נעהען זיי דורך זייער קורצען לעבען; פערבלוטיגטע שאטענס, געשפענסטער, מיט וועלכע מענשען שרעקען אייגע די אנדערע און זינלאז־קורץ איז זייער לעבען: יעדען פון זיי ערוואכט די תליה, אדער קאטארגע, אדער וואהנזינן; וווייטער האבען זיי ניט וואס צו ערוואכטען — קאטארגע, תליה, וואהנזינן. און צווישען זיי זיינען פאראן אויך פרויען . . . .

ליובא האט צושראקען א קרעכץ געטהאן און האט זיך א הויב געטהאן אויף די עלענבויגענס.

— פרויען! וואס רעדסט דו, ליעבינקער!

. . . יונגינקע, איידעלע מיידעלעך, נאך גאר קינדער כמעט, נעהען מוטהיג און העלדיש אין די טריט פון די מענער און קומען אום . . .

— קומען אום! מיין גאט! — ליובא האט זיך צוכליפעט און האט זיך צוגעדריקט צו זיין אקסעל.

— וואס — עס ריהרט דיך?

— קיין זאך ניט, ליעבינקער, סתם אזוי. דערצעהל, דערצעהל!

און ער האט דערצעהלט וויטער. מערקווירדיג: דער אייז האט זיך פערוואנדעלט אין פייער; און די בעגרעבנים־קלאנגען פון זיין אבשיעדס־רעדע האט פאר איהר מיט איהרע אפענע, ברענענדע אויגען האבען פאר איהר אנגעהויבען פלוצלונג צו קלינגען די בשורות פון א נייעם, פרייד־פולען, מעכטיגען לעבען. טרעהרען זיינען שנעל אנגעלאפען אין איהרע אויגען און זיינען גלייך פערטריקענט געווארען, ווי אויף א פייער; אן אויפגערעגטע מיט ווידערשטאנד, האט זי שמאכטענד געהערט, און ווי א האמער אויף הייסען אייזען, אזוי האט זיין יעדעס וואָרט געשמידט אין איהר א נייע קלינגענדע נשמה. גלייכמעסיג האט זיך ארונטערגעלאזען דער האמער, און אלץ קלינגענדער איז געווארען איהר נשמה — און פלוצלונג האט אין דעם שטי־

קענדען נערויך פון צימער הויך דורכגעקלונגען א נייער, אונבעקאנ־
טער קול — דער קול פון א מענשען :

— ליעבער ! איך בין דאָך אויך א פרוי !

— וואָס־זשע ווילסט דו ?

— קאָן איך דאָך אויך נעהן צו זיי !

ער האָט געשווייגען. און פלוצלונג האָט זיך איהר אין זיין שוויי־
גען, אין דעם וואָס ער איז געווען זייערער א חבר און געלעבט מיט
זיי, אָנגעהויבען אויסווייזען, אז ער איז אזא בעזונדערער, אזא
וויכטיגער, אז איהר איז נעווארען אונבעקוועם — ווי קומט זי צו לי־
גען מיט איהם, אזוי פראָסט, ליגען נעבען איהם און ארומנעהמען
איהם ! זי האָט זיך אביסעל אָבגערוקט, האָט אוועקגעלייגט איהר
האַנד אזוי, אז זי זאָל איהם ניט מאכען שטארק פיהלען איהר בע־
ריהרונג. און פארגעסענדיג איהר האַס צו די גוטע, איהרע אלע
טרעהרען און קלאָות, איהרע לאנגע יאָהרען פון עלענדקייט אין׳ם
פערדאָרבענעם הויז, א בעזונטע פון דער שעהנהייט און פון דער
זעלבסט־אויפאָפפערונג פון זייער לעבען — איז זי אויפגערעגט גע־
ווארען ביז רויט ווערען, ביז טרעהרען, וועז איהר איז ארויפגעקומען
א שרעקליכער געדאנק, אז יענע וועלען אפשר זי נאָר ניט וועלען
אריינענעהמען.

— ליעבער, וועלען זיי מיך אריינענעהמען ? פאר וואָס זשע
זאָל דאָס אזוי זיין, נאָט מיינער ! זאָג, ווי מיינסט דו, ווי מיינסט
דו, וועלען זיי מיך צונעהמען ? וועלען זיי זיך ניט אָבעקלען. וועלען
זיי ניט זאָגען : דו קאָנסט ניט, דו ביסט א שמוציגע, דו האָסט
געהאַנדעלט מיט זיך ? זאָג דאָך !

א ווילע שווייגען, דערנאָך אן ענטפער, וואָס ברייננט פרייד :

— זיי וועלען אריינענעהמען. פאר וואָס דען ניט ?

— ליעבינקער דו מיינער ! וואָס זשע זיינען זיי אזעלכע . . .

— גוטע — האָט געענטפערט די מענליכע שטימע, ווי ער וואָלט
א שטאָל געטהאָן א טעמפען קיילעכיגען פונקט. און אן ערמונטערטע,
מיט ריהרענדען צוטרוי האָט דאָס מיידעל ווידערהאָלט :

— יא. גוטע.

און אזוי ליכטיג איז געווען איהר שמייכעל, אז עס האָט אוים־
געווייזען ווי דער חשך גופא וואָלט א שמייכעל געטהאָן, און עפעס

מינים שטערנדלעך האבען אנגעהויבען ארומצוליפען, בלויאינקע, פינטעלעך. א נייער אמת איז פאר דער פרוי געקומען, אבער ניט פחד, נור שמחה האט דער אמת געטראגען פאר איהר.

און אן איינגעהאלטענע, בעטענדע שטימע :

— לאמיר־זשע נעהן צו זיי, ליעבינקער ! דו וועסט מיך אהין פיהרען ; וועסט דו זיך ניט שעהמען, וואס דו וועסט בריינגען אזא ? זיי וועלען דאך פארשטעהן ווי אזוי דו ביסט אריינגעפאלען אהער. נו, ווירקליך, אז מען יאגט זיך אזוי נאך א מענשען, וואר־זשע זאל ער זיך אהינ־טהאן ? ניט נור אהער, אפילו אין א מיסט־גרוב קאן מען אמאל אריינקריכען. און איך . . . און איך . . . איך וועל שוין סטארעווען זיך. וואס־זשע שווייגסט דו ?

א שטריינג־ערנסטער שווייגען, אין וועלכען עס הערט זיך דאס קלאפען פון צוויי הערצער — איינס אפט, האסטיג, אונרוהיג, און דאס צווייטע — הארט, זעלטענוויז, זאנדערבאר זעלטען־וויז.

— דיר איז א שאנדע צו בריינגען אזא ?

א שטריינג־ערנסטער, לאנגער שווייגען, און אן ענטפער, פון וועלכען עס האט א וועהע געטהאן מיט קעלט און מיט הארטקייט פון א שטיין.

— איך וועל ניט געהן. איך ווי ניט זיין קיין גוטער.

א שטיל־שווייגען.

— זיי זיינען פריצים ! — האט עפעס משונה'דיג און עלענד דורכגעקלונגען זיין שטימע.

— ווער ? — האט זי דומפ א פרעג געטהאן.

— יענע, די פריהערדיגע.

ווידער א לאנגער שטיל־שווייגען — ווי פון דער הויך ערגעץ וואלט זיך אראבגעריסען א פויגעל און פאלט, רוישלאז דרעהענדיג זיך אין דער לופט מיט איהרע ווייכע פליגלען און קאן בשום אופן ניט דערגרייכען צו דער ערד אום דערשלאגען צו ווערן און בלייבען רו־היג ליגען. אין דער פינסטערקייט האט ער דערפיהלט, ווי ליובא האט שווייגענדיג, שטיל און פארזיכטיג אריבערגעקליבען זיך איבער איהם, און האט אנגעהויבען עפעס עסק'ן זיך.

— וואס איז ?

איך ווייל אזוי ניט ליגען. איך ווייל זיך אָנטהאָן.

אפנים זי האָט זיך אָנגעטהאָן און האָט זיך געזעצט, וואָרום דער שטוהל האָט לייכט א סקריפּע געטהאָן. און עס איז געוואָרען אזוי שטיל, ווי אין צימער וואָלט קיינער ניט געווען. און לאנג איז אזוי שטיל געווען; און א רוהיגער, ערענסטער קול האָט גע־זאָגט:

— ליובא, דאָרט, אויפ'ן טיש איז דוכט זיך געבליבען קאניאק. טרינקט אויס א גלעזעל און לייג זיך.

VI

עס איז שוין געווען גאנץ ליכטיג, און אין הויז איז געווען שטיל ווי אין יערען הויז — ווען עס איז ערשיענען פּאָליציי. נאָך לאנגע צווייפלען און מורא האָבען זי עס זאָל ניט ארויסקומען א סקאנדאל און פּראָנטוואָרטליכקייט, איז מארקושא אוועקגעשיקט געוואָרען אין דער פּאָליציי מיט א געוויער און פּינקטליכער מעלדונג וועגען דעם זאָנדערבארען בעזוכער, און אפילו זיין רעוואָלווער מיט די פּא־טראָנעם. און דאָרט האָט מען גלייך געטראָפען ווער דאָס איז. שוין דריי טעג ווי די פּאָליציי האָט פּאנטאזירט בלויז וועגען איהם און האָט געפיהלט אז ער מוז זיין דאָ, נאָהענט ערגעץ; און זיין לעצ־טער סליאד איז פערשוואונדען דאָרט טאָקע אין יענעם געסעל. מען האָט שוין אפילו געווען בעשלאָסען צו מאכען א אָבלאווע אויף אלע עפענטליכע הייזער פון יענעם קוואָרטאל, אָבער אימיצער האָט עפעס אָנגעוויזען א נייעם וועג ווי צו זוכען, א פאלשען וועג, און מען האָט וועגען דער אבלאווע אויפ'ן הייזעל פארגעסען.

אונרוהיג האָט זיך צוקנאקט דער טעלעפאָן. און שוין אין א האלבע שטונדע ארום, אין אקטאָבער־קעלט, אבראמענדיג מיט די פּאדעשוועס דעם פראסטיגען גרונד, האָט זיך איבער די פּוסטע גא־סען באוועגט אן אונגעהייערע מאסע פּאָליציי און שפּיאָנען. פּאר־אויס, פיהלענדיג מיט'ן גאנצען קערפּער זיין בייזע מיססיאָן צו געהן פּאראויס, איז געגאנגען דער פּריסטאוו, א זעהר הויכער, בעיאָה־רענטער מאן, אין א בריטען, פּארמענעם מאנטעל, ווי א זאק. ער האָט געגעניצט, האָט איינגעגראָבען זיין רויטליך נאָז אין די גרויע

וואנצעם און האָט אלץ געטראכט מיט האריז־וועה, אז עם וואלט בע־
סער געווען צו ווארטען אויף די סאָלדאטען, אז עם איז אן אונזינן
צו געהן אויף אזא מענשען אהן סאָלדאטען, בלויז מיט אומגעלומ־
פּערטע, פערשלאָפענע פּאָליציייסקע, וואָס קאָנען ניט שיסען. און
ער האָט שוין בייַ זיך אין די געדאנקען זיך עטליכע מאָל אָנגערופען
„א קרבן פון פּפּליכט" און האָט דערביי שווער און לאנג געגעניצט.

דאָס איז געווען אן אלטער פּריסטאוו, וועלכער איז תמיד גע־
ווען א ביסעל שיכור־לעך און פערדאָרבען איבער די עפּענטליכע היי־
זער, וואָס געפּינען זיך אין זיין קוואַרטאל און וועלכע האָבען אים
געצאָהלט א היבשע מטבע פּאר זייער עקזיסטענץ; און שטאַרבען
האָט זיך איהם גאָר ניט געוואָלט. וועז מען האָט איהם היינט אויפ־
געהויבען פון בעט, האָט ער לאנג איבערגעלייגט דעם רעוואָלווער
פון איין האַנד אין דער אנדערער, און הגם עס איז געווען ווייניג צייט,
האָט ער געהייסען רייניגען זיין ראָק, ווי ער וואָלט זיך דאָס געקלי־
בען צום מוסטירען. נאָך נעכטען האָט מען אין אוטשאסטאק געערדט
צווישען זיך וועגען איהם, וועגען וועלכען די פּאָליציי האָט לעצ־
טע טעג געהאָלטען אין איין פאנטאָזירען, און דער פּריסטאוו האָט
מיט זיין ציניזם פון אן אלטען שיכור אָנגערופען איהם א העלד, און
זיך אן אלטע פּאָליציייסקע שלויכע. און וועז זיינע אונטער־פּריסטאווס
האָבען זיך צולאכט, האָט ער זיי ערענסטערהייט פערזיכערט, אז
אזעלכע העלדען זיינען נויטהיג, וועז אפילו בלויז צוליעב דעם, אז
מען זאָל זיי היינגען.

— היינגסט איהם אויף — איז אי איהם אנגענעהם אי דיר אנ־
גענעהם. איהם, ווייל ער געהט גלייך אריין אין גן־ערן, און מיר —
אלם א בעשטעטיגונג אז העלדען האָבען זיך נאָך ניט אויסגענומען אין
דער וועלט, זיי זיינען נאָך פאראן. נו, וואָס שצירעט איהר די
צייהנער, ווי איך זאָג אייך — ריכטיג!

— אמת, ער אליין האָט אויך דערביי געלאכט, וואָרום ער
האָט שוין לאנג פארגעסען וואו אין זיינע ווערטער איז אמת און וואו
שקר, און אז זיין גאנצער פער'שיכור'טער לעבען, וועלכער איז ווי
מיט א טאבאק־רויך פערצויגען, איז אזוי מיאוס פערדאָרבען. נור
היינט, אין דעם אָקטאָבער־מאָרגען, נעהענדיג איבער די קאלטע גא־
סען, האָט ער קלאָהר דערפּיהלט, אז דאָס נעכטיגע — איז ליגען און

אז „ער" איז פשוט א לומפ ; און ער האָט זיך אליין געשעהמט פאר זיינע נעכטיגע אינגלישע רייד.

— א העלד ! געווויס ! מיין גאָט, אויב ער וועט נור, דער ליידאק, אויב ער וועט נור א שאקעל טהאן זיך, וועל איך איהם דער'הרג'ענען, ווי א הונד. מיין גאָט !

און ער האָט וויטער געטראכט פארוואָס איהם, דעם אלטען פריסטאוו, ביי וועמען עס טרייסעלען זיך שוין די פים פון רהומאטיז, ווילט זיך נאָך אזוי לעבען ? און מיט אמאָל האָט ער געטראָפען, דאָס איז דערפאר, ווייל אויף דער גאס איז א פרעסטעל. ער האָט זיך א קעהר געטהאָן אויף צוריק און האָט מיט ווילדען כעס א געשריי נעטהאָן :

— מארש ! אין אָרדנונג ! געהען, אזוי ווי די שעפסען . . . איהר . . .

און אונטערן מאָנטעל האָט אונטערגעבליאָזען דער ווינד, און דער רָאק איז געווען עפעס בריים, אז דער גאנצער קערפער האָט זיך אין די בגדים געבאָמבעלט, ווי ער וואָלט עפעס פלוצלונג מיט אמאָל מאגער געוואָרען. די לאדאָניעס פון די הענד האָבען אבער געשוויצט, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס ס'איז געווען אזא קעלט.

מען האָט דאָס הויז אזוי ארומגערינגעלט, ווי מען וואָלט זיך געקליבען צו ארעסטירען ניט איין אייניגען שלאָפענדיגען מענשען, נור ווי א גאנצער רעגימענט שונאים וואָלט דאָרט געווען פארשטעקט; און שטילינקערהייט, אויף די שפיץ־פינגער, האָבען זיי זיך דערקליבען דורך דעם פינסטערען קאָררידאָר ביז יענער שרעקליכער טיהר. עס האָט זיך דערהערט א פערצווייפעלטער קלאפ, א געשריי, פייגע סטראשונקעס דערשיסען איהם דורך דער טהיר ; און וועז זיי האָבען זיך אריינגעריסען ענדליך ווי א געדיכטער לאווא־שטראָם, אין דעם קלייניעם צימער, ארָאבשלאָנעדיג כמעט פון די פים די האלב־נאקעטע ליובא, און האָבען אָנגעפיעלט דעם קלייניעם חדר'ל מיט שטיווע, שינעלען און ביקסען, האָבען זיי דערזעהען : ער זיצט אויף דער בעט אין איין העמד, די נאקעטע, האָאריגע פים ארונטערגעלאָזען אויף דר'ערד, זיצט און שווייגט. און עס איז ניט געווען דאָרט ניט קיין באָמבע, ניט קיין אנדערע מורא'דיגע זאכען. דאָס איז געווען בלויז א געוועהנליכער צימער פון א פראָסטיטוטקע, א

שמוציגער, עקעלהאפטער, וועז עס ווערט ליכטיג אויף טאָג; א צו־טראָטענע בריייטע בעט, צוואוּאַרפענע קליידער, א פּארגאָסענער, פּארפּאסקודיעטער טיש פון געטראנק; און אויף דער בעט איז גע־זעסען א ראזירטער, בריייט־באקיגער מאנספּארשוין מיט א פּערשלאָ־פּענעם, אביסעל צוגעשוואָלענעם פּנים און האָאַריגע פּיס און האָט געשוויגען.

— הענד אין דער הויך! — האָט א געשריי געטהאָן פון הינטער זיין רוקען דער פּריסטאוו און האָט שטאַרקער געדריקט דעם רעוואָל־ווער אין זיין פּערשוויצטער האנד.

ער האָט די הענד ניט אויפגעהויבען און ניט געענטפערט.

— בעזוכען! — האָט א געשריי געטהאָן דער פּריסטאוו.

— וואָס זוכען, אז ס'איז קיין זאך אבגעטראָגען! מיין גאָט! אפילו דעם רעוואָלווער האָב איך דאָך אבגעטראָגען! — האָט געשריען ליובא און איהרע צייהנער האָבען געקלאפט פון פּחד. זי איז אויך געווען אין איין צוריבענער העמד בלויז; און צווישען די אָננגעטאָנענע אין שינעלען, האָבען זיי ביידע, א האלב־נאקעטע פרויענצימער, ארויסגערופען שאנדע, עקעל און אן אבשטויסיגען רחמנות. מען האָט ארומגעזוכט אין זיינע קליידער, ארומגעטאפט די בעט, אריינגעקוקט אין דיווינקלען, אין קאמאָר, און מען האָט נאָרנישט געפונען.

— איך האָב דאָך אליין אבגעטראָגען זיין רעוואָלווער! — האָט אליז אהן א טעם גע'טענה'ט ליובא.

— שוויג, ליובקא! — האָט דער פּריסטאוו א געשריי גע־טהאָן. ער האָט געקענט דאָס מיידעל, האָט אמאל צווי, דריי, מיט איהר גענעבטיגט, און ער האָט איהר איצט געגלויבט; אָבער אזוי אונערוואַרטעט איז געווען אזא גליקליכער פאל, אז פון שמחה האָט זיך געוועלט שרייען, קאמאנדעווען, ווייזען זיין מאכט.

— ווי איז די פאמיליע?

— איך וועל ניט זאָגען. און וועל אין אלגעמיין אויף פּראָגען ניט ענטפערן.

— געווים, געווים! — האָט שטעביג געענטפערט דער פּריסטאוו, האָט זיך אָבער א ביסעל צושראָקען. ער האָט אָבער דערנאָך א קוק געטהאָן אויף די האָאַריגע, נאקעטע פּיס, אויף דער נאנצער אבשיי־

לעכקייט — אויפ'ן מיידעל, וואָס האָט געציטערט אין א ווינקעל און ער האָט פלוצלונג א צווייפעל געטהאָן.

— צו איז דאָס יענער ? — האָט ער א פרעג געטהאָן אן א זייט ביים שפּיאָן — עפּעס ווייזט מיר אויס אזוי ווי . . .

דער שפּיאָן, וועלכער האָט זיך גוט אייננעקוקט אין זיין פּנים האָט בעשטעטיגענד א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ :

— ס'איז יענער. ער האָט נור־וואָס אָבראזירט זיין באָרד. מען קאָן פון זיינע באקען־ביינער איהם דערקענען.

— יא, די באקען־ביינער זיינען פון א רוצח, דאָס איז אמת . . .

— און אויף די אויגען גיט א קוק. איך וועל זיינע אויגען דערקענען צווישען טויזענדע.

— די אויגען, יא . . . ווייז אקארשט דאָס בילד.

לאנג האָט ער זיך איינגעקוקט אין דעם מאטען, ניט־רעטושיר־טען בילד — און אויפ'ן בילד איז ער געווען אזוי שעהן, עפּעס א בעזונדער רייניר יונגער מענש מיט א גרויסען, רוסישען, צוליגטען באָרד. דער בליק איז געווען, דוכט זיך, דערזעלביגער, נור ניט אזא אנגעוואלקענטער, זאנדערן א רוהיגער און קלאָהרער. די באקען־ביי־נער האָבען זיך נאָר ניט געזעהען.

— זעהסט : די באקען־ביינער זעהען זיך ניט.

— יא, אָבער אונטערן באָרד זיינען זיי דאָך. און אויב מען זאָל דורכטאפּען מיט די אויגען . . .

— יא, אזוי איז עס אפשר, אָבער . . . פלעגט מיט איהם טרעפען פער'שיכור'ען זיך ?

דער שפּיאָן, א הויכער, א מאגערער, מיט א געלען פּנים און שי־טער בערדעל, אליין א געפּאהרליכער פּיאניצע, האָט מיט א מין פאר־ענטפערן איהם א שמייכעל געטהאָן.

— ביי זיי געהט קיין שיכרות ניט אָן.

— דאָס ווייס איך אליין אויך, אז ביי זיי געהט דאָס ניט. אָבער . . . הערט — איז צו איהם צוגענאנגען דער פּריסטאוו : — האָט איהר דאָס אנטהייל נעמומען אין דעם אטענטאט אויף נ . . . ? — ער האָט מיט רעספּעקט אָננערופען א זעהר וויכטיגע בעוואוסטע פאמיליע.

אָבער יענער האָט געשוויגען און האָט געשמייכעלט. ער האָט בלויז אביסעל געווינט איין האָריגען פום מיט צוקרימטע פינגער.

— מען פרעגט דאָך אייך.

— לאָזט איהם. ער וועט דאָך ניט ענטפערען. לאָמיר ווארטען אויף דעם זשאנדארמסקען ראטמיסטר מיט'ן פראָקוראר. יענע וועלען איהם שוין צווינגען צו רייזען!

דער פריסטאוו האָט זיך צולאכט, נור אויפ'ן הארצען איז איהם אלץ ערגער און ערגער געווארען. וועו מען איז געקראָכען אונטער דער בעט, האָט מען דאָרט עפעס א קעהר געטהאָן און צוגאָסען, און עס האָט איצט זעהר פאסקודנע געשמעקט אין דעם ניט אויסגעלופטע טערטען צימער. „ווי עקעלדיג!" — האָט א טראכט געטהאָן דער פריסטאוו, הגם וואָס איז נוגע צו רייניהייט איז ער ניט געווען קיין גרויסער מפונק, און ער האָט איצט מיט אבשטויס א קוק געטהאָן אויף דער נאָקעטער, וויגעדיגער פום. ער וויגט נאָך מיט'ן פום! דער פריסטאוו האָט זיך א קעהר געטהאָן: א יונגער, וויים־האָאָרי־גער גארדאוואי מיט לחלוטין וויסע ברעמען: האָט געקוקט אויף ליו־באָן און האָט חנ'דעלדיג געשמייכעלט, האלטענדיג דעם ביקס מיט ביידע הענד ווי א נאכט־שומר אין דאָרף האלט דעם שטעקען.

— עי, ליובקא! — האָט א געשרייי געטהאָן דער פריסטאוו: פארוואָס האסט דו עפעס, דו טאָכטער פון א צויג, גלייך ניט גע־מסר'ט, וועו עס איז ביי דיר?

— איך האָב דאָך . . .

דער פריסטאוו האָט איהר ארָאבגעלאָזען א פאטש אין איין באק, אין דער אנדערער.

— אָט איז דיר! אָט איז דיר! איך וועל דא איך וויייזען!

ביי יענעם האָבען זיך אויפגעהויבען די ברעמען און ער האָט אויפגעהערט צו וויגען מיט דער פוס.

— איך געפעלט דאָס אפנים ניט, יונגער מענש? — דער פריסטאוו האָט וואָס וויייטער אויף איהם געקוקט אלץ מיט מעהר פער־אכטונג — גאָרנישט צו מאכען! איהר האָט אָט דעם פיסק געקושט, און מיר דעלאנגען אין'ם פיסק . . .

און ער האָט זיך צולאכט, און געשמייכעלט האָבען אויף אביסעל אין פערלעגענהייט די פאָליציייסקע. און וואָס וואונדערליכער

פון אלעם איז געווען : די געשלאגענע ליובא אליין האט זיך אויך צולאכט. מיט אנגענעהמקייט האט זי געקוקט אויף דעם אלטען פּריסטאוו, ווי זי וואלט הנאה האבען פון זיין חוזק מאכען, פון זיין פרעהליכען כאראקטער, און זי האט געלאכט. אויף איהם האט זי קיין איין מאל ניט א קוק געטהאן, זינט די פּאליציי איז אנגעקומען, נאאיוו און אפענהערציג פערראטהענדיג איהם. ער האט דאס געזעהען און האט געשווינגען, שמייכלענדיג זאנדערבאר, עהנליך צו דעם, ווי עס וואלט שמייכלען אין וואלד א גרויער, איינגעוואקסענער שטיין אין דער ערד, א באדעקטער מיט שימל. און ביים טיהר האבען זיך שוין דערווייל אנגעקליבען האלב־נאקעטע פרויען ; צווישען זיי זיינען געווען אויך יענע, וואס זיינען נעכטען מיט איהם געזעסען. אבער געקוקט האבען זיי גליכגילטיג, מיט א טעמפּער נייגעריגקייט, ווי זיי וואלטען איהם דאס דערזעהען צום ערשטען מאל ; און עס איז קענטיג געווען, אז דאס נעכטיגע האבען זיי לחלוטין פארגעסען. מען האט זיי באלד אריסגעיאגט.

עס איז שוין געווארען גאר טאג און אין׳ם צימער׳ל איז געווארען אלץ אבשטויסענדער און עקעלהאפטער. עס זיינען ערשיענען צוויי אפיצערען, ניט אויסגעשלאפענע, מיט אבגעניצעווטע פנים׳ער, אבער אנגעקליידעטע, רייניע און זיי זיינען אריין אין צימער.

— אונמענליך, מיינע הערן, ביי גאט, אונמענליך ! — האט פוילערהייט געזאגט דער פריסטאוו און האט בייז געקוקט אויף איהם. זיי זיינען אויך צוגענאנגען און האבען איהם בעקוקט פון קאפ ביז די פים, האבען בעקוקט ליובא, און האבען אונזשענירט געמאכט בעמערקונגען.

— א פיינער יונג ! — האט געזאגט א יונגינקער אפיצערל, דערזעלביגער, וואס האט אלעמען איינגעלאדען לעצטע נאכט צום קאטיליאן. ביי איהם זיינען ווירקליך געווען פרעכטיגע וויסע צייהנער, פוכינע וואנצעס און צערטליכע אויגען מיט גרויסע, מיידעלשע ברעמען. אויף דעם ארעסטירטען האט דער אפיצערל געקוקט מיט א פעראכטענדען רחמנות און האט אזוי געקנייטשט דעם פנים, ווי ער וואלט געווען פארטיג צו־צואוויינען זיך — ווי אזוי־זשע איז דאס געוואלען, מיין הערר, אי־אי־אי ! — האט ער געשאקעלט מיט׳ן קאפ און האט געקרימט דעם פנים מיט ענמת־נפש.

— אזוי איז דאָס, הערר אנארכיסט. ניט ערגער פון אונז, זינ־דיגע, מיט מיידעלעך. אפנים אויך א שוואכער בשר־ודם נעבעך ? — האָט זיך צולאכט אן אנדערער, אן עלטערער.

— פאר וואָס־זשע האָט איהר אבגענעבען אייער רעוואָלווער ? איהר וואָלט דאָך לכל הפחות געקאָנט שיסען. נו, איך פארשטעה, איהר זייט אריינגעפאלען אהער, נו, דאָס קאָן טרעפען מיט יעדען, אבער דעם רעוואָלווער פאר וואָס האָט איהר אבגענעבען ? דאָס פאסט דאָך ניט פאר די חברים ! — האָט זיך געהיצט דער יונגינקער און האָט נענומען ערקלערען דעם עלטערען : — ווייסט איהר, הערר קנאַררע, ביי איהם איז געווען א דרייר־רעהריגער ברויניגג, שטעלט זיך פאָר ! אך, ווי אונפאסיג דאָס איז !

און שפאָטענד שמייכלענדיג פון דער הויכקייט פון זיין נייער וואהניט, וועלכע איז נאָך דער וועלט ניט בעוואוסט, האָט ער גע־קוקט אויף דעם יונגען אפיצערעל און האָט גלייכגילטיג געוויגט מיט'ן פום. און ער האָט זיך ניט אנגענהויבען צו שעהמען דערמיט, וואָס ער איז כמעט א נאקעטער, וואָס ביי איהם זיינען האָריגע, שמו־ציגלעכע פים מיט צוקרימטע פינגער. און אויב מען וואָלט איהם אזוי ארויסגעפיהרט אויפ'ן מענשען־פולען אפענעם מארק־פלאץ אין שטאָדט און מען וואָלט איהם אוועקגעזעצען פאר די אויגען פון פרויען, מענער און קינדער — ער וואָלט אויך דאן אזוי גלייכגילטיג שאָקלען זיין האָריגע פוס און וואָלט שפאָטיש געשמייכעלט.

— פארשטעהען זיי גארנישט, וואָס דאָס איז אזוינס קאמעראד־שאפט ! — האָט געזאָגט דער פריסטאוו, בייז־קרום קוקענדיג אויף דער וויגענדער פוס און האָט פוילערהייט געזומען איבערצייגען די אפיצערען : — מען טאָר ניט רייזען, מיינע הערען, ביי גאָט, מען טאָר ניט. איהר וויסט אליין די אינסטרוקציאָנען.

אבער עס זיינען פריי אריינגעקומען נאָך אפיצערען, האָבען זיך צוגעקוקט, האָבען זיך צורעדט אייגער, אפנים דעם פריסטאוס א בעקאנטער, האָט איהם בעגריסט, דערלאנגענדיג די האנד. און ליובא האָט שוין קאָקעטירט מיט די אפיצערען.

— שטעלט זיך פאָר, א ברויניגג, מיט דריי קוילען, און ער, דער נאר, האָט איהם אליין אבגענעבען — האָט דערצעהלט דער יונ־גער אפיצערעל — איך פארשטעה עס ניט !

— דו, מישא, וועסט דאָס קיין מאָל ניט פארשטעהן.
— זיי זיינען דאָך אָבער ניט קיין פייגלינגע !
— דו ביסט אן אידעאָליסט, מישא, ביי דיר האָט נאָך די מילך אויף די ליפּען ניט אָבגעטריקענט זיך . . .
— שמשון און דלילה ! — האָט איראָניש א זאָג געטהאָן א נידריגער, פּאָנפּעוואטער אָפּיצער, מיט א קליינינקען, האָלב־אייגעפּאָלענעם נאָז און הויך פערגרייזעלטע וואָנצעס.
— ניט דלילה האָט דאָס איהם דער שיקזאָל געשיקט, נור אזא וואָס האָט איהם דערשטיקט.
אָלע האָבען זיך צולאכט.
דער פּריסטאוו האָט געלאכט מיט הנאה און האָט געווישט פון אויבען אראָב זיין רויטען, אראָבגעהאנגענעם נאָז ; ער איז פּלוצלונג צו איהם צוגענאנגען און האָט זיך געשטעלט אזוי אום צו פארשטעלען איהם פון די אָפּיצערען מיט זיין בריייטען גוף און בריייטען ראָק — און האָט זיך צורעדט מיט א פערשטיקטען קול, ווילד נלאָצענדיג מיט די אויגען :
— שעהמט זיך ! . . . די הויזען וואָלט איהר לכל הפחות אָנגעטהאָן ! . . . דאָס זיינען דאָך אָפּיצערען . . . א שאנדע. אויך א העלד . . . האָט זיך פערבונדען מיט א מיידעל, מיט א פאסקודסטווא . . . וואָס וועלען דיינע חברים זאָגען, הא ? . . . אוי־וי, דו בריאה . . . !
אויסציהענדיג אנשטרייננענד איהר נאקעטע האלז, האָט זיך ליובא צוגעהערט. און אזוי זיינען געשטאנען, אייגע נעבען די אנדערע, דריי וואהרהייטען, דריי פערשיעדענע וואהרהייטען פון לעבען : דער אלטער כאבארניק און שיכור, וואָס האָט געשמאכט נאָך העלדען ; די פערדאָרבענע פרוי, אין וועמעם נשמה עס איז שוין אריינגעוואָרפען געוואָרען די זריעה פון העלדישקייט און זעלבסטאָפּפערונג — און ער. נאָך דעם פּריסטאוום וועדטער איז ער עטוואָס בלייבער געוואָרען און אקוראט ווי ער וואָלט וועלען עפעס זאָגען, נור — אנשטאט דעם האָט ער א שמייכעל געטהאָן און האָט ווידער געגנומען רוהיג וויגען זיין האָריגע פוס.
די אָפּיצערען זיינען זיך ביסלעכווייז צוגענאנגען, די פאָליציייסקע האָבען זיך צוגעוועהנט צו דער לאגע, צו די צוויי האלב־נאקעטע

מענשען, און זיינען געשטאנען שלאָפענדיג, מיט יענער אבוועזנ־
הייט פון וועלכען ניט איז געראנקען, ווי עס זיינען די פּנים׳ער
פון אלע וועכטער. און אוועקלויגענדיג די האנד אויפ׳ן טיש האָט זיך
דער פּריסטאוו טיף און טרויעריג פערטראכט וועגען דעם, אז שלאָ־
פען וועט שוין היינט ניט אויסקומען וועז, אז מען דארף שוין געהן
אין אוטשאסטאק און אנהויבען עסקים. און נאָך וועגען עפּעס, וואָס
איז געווען נאָך אומעטיגער און לאנגווייליגער.

— מע׳ג איך זיך אָנטהאָן ? — האָט א פּרעג געטהאָן ליובא.

— ניין.

— מיר איז קאלט.

— נישט־קשה, וועסט קאָנען זיצען אזוי אויך.

דער פּריסטאוו האָט אויף איהר ניט געקוקט. זי האָט זיך אָנ־
געבויגט, האָט אויסגעצויגען איהר דינע האלז און האָט יענעם עפּעס
א שעפּצע געטהאָן, צערטליך, מיט די ליפּען בלויז. ער האָט פּרע־
גענדיג אויפגעהויבען זיינע ברעמען, און זי האָט ווידערהאלט :

— ליעבינקער, ליעבינקער מיינער ! . . .

ער האָט א שאקל געטהאָן מיט׳ן קאָפּ און האָט וויך א שמיי־
כל געטהאָן. און דאָס, וואָס ער האָט צו איהר אזוי צארט א שמיי־
כל געטהאָן און האָט, הייסט עס, גארנישט פארגעסען, און דאָס,
וואָס ער, אזא שטאלצער און גוטער איז געווען נאקעט און פון אלע־
מען פערהאסט, און זיינע שמוציגע פיס — דאָס אלעס האָט פלוצ־
לונג אָנגעפיעלט איהר הארץ מיט אונדולדזאמער ליעבע און וואהנזיני־
גען, בלינדען צארטן. זי האָט א קוויטש געטהאָן און איז געפאלען
אויף די קניע, אויף די נאסע דיל׳ען און האָט ארומגעכאפּט מיט די
הענד זיינע קאלטע, האָאריגע פיס.

— טהו זיך אָן, ליעבינקער ! — האָט זי א געשריי געטהאָן פער־
צווייפעלט : — טהו זיך אָן !

— ליובקא, טרעט אָב ! — האָט זי אָבגעשלעפּט דער פּריסטאוו

— ער איז דאָס ניט ווערטה !

דאָס מיידל איז אויפגעשפרונגען אויף די פיס.

שווייג, דו אלטער לומפּ ! ער איז בעסער פון אייך אלעמען !

— ער איז א פּיה !

— דאָס ביסט דו א פּיה !

— וואָס ? — האָט זיך פּלוצלונג צובושעוועט דער פּריסטאוו — עי, פּעראָסעיענקא, נעהם זי. און דעם ביקס שטעל אוועק, באָלוואָן !

— לייבינקער ! פּאר וואָס־זשע האָסט דו דעם רעוואָלווער אוועקגענעבען — האָט גערעוועט דאָס מיידעל, אָבשלאָגענדיג דעם פּאָליציייסקען — פּאר וואָס־זשע האָסט דו קיין באָמבע ניט גע־בראכט . . . מיר וואָלטען זיי . . . מיר וואָלטען זיי . . . אלע־מען . . .

— פּערשטאָפּט איהר דאָס מויל !

א געשטיקטע, שווייגענדיג שוין האָט זיך פּערצווייפעלט גערא־געלט די פּרוי און האָט געזוכט צו בייסען די הארטע פינגער, וואָס האָבען זי אָנגעכאפּט. און א פּערלאָרענער, ניט וויסענדיג ווי צו קעמפּפען מיט א פּרויענצימער, כאפּענדיג זי פּאר די האָר, פּאר דער נאקעטער ברוסט, האָט זי דער וויים־האָאָריגער גארדאָוואי א שלי־דער געטהאָן צו דער ערד און האָט שרעקליך געסאָפּעט. און אין קא־רידאָר האָבען זיך שוין געהערט א מאָסע הויכע שטימען און עס האָבען שוין געקלונגען די שפּאָרען פון די אָנקומענדע זשאָנדארען. און איי־נער האָט עפּעס געריפט מיט א ווייכער הארציגער, זינגענדער באָרי־טאָן־שטימע, ווי דאָס וואָלט ערשיינען אן אָפּערען־זינגער, ווי דאָס וואָלט ערשט איצט זיך אָנגעהויבען אן ערנסטע, ווירקליכע אָפּערא.

דער פּריסטאוו האָט צוריעכט געמאכט זיין ראָק.

די קריסטין

הינטער די פענסטער איז געפאלען א נאסע שנעע ; אין דער
געריכטס־געביידע איז געווען גאנץ וואַרעם, פרעהליך, לעבעדיג פאר
אלע די יעניגע, וואס זיינען געוואהנט געווען צו קומען אלע טאג
אהער, בעגעגענען דא פערשיעדענע בעקאנטע, טונקען די זעלבע
פערעם אין די זעלבע טינטערס.

פאר די אויגען האבען זיך דא אבגעשפיעלט דראמען ניט ערנער
ווי אין טהעאטער — אזוי פלעגט מען זיי טאקע אנרופען „געריכטס־
דראמען" — און עס איז געווען גאנץ אנגענעהם צו קוקען אויף דאס
פובליקום, צו הערען דאס גערויש אין די קארידארען, אין בופעט
איז אויך געווען גאנץ פרעהליך ; מען האט שוין אנגעצונדען דארטען
די עלעקטרישע לאמפען און די טישען זיינען געווען ארומגעשטעלט
מיט פערשיעדענע געשמאקע „צובייסען". מען האט געגעסען, ge־
טרונקען און געשמועסט. בעמערקענדיג אונטער דעם פובליקום גאנץ
אפט א פערכמארעטע פער׳דאגה׳טע געזיכט, האט זיך קיינער ניט
געגומען דאס צום הארצען — פערקעהרט, עס האט נאך אויסגעזוהן,
אז אזוי איז גוט, אזוי דארף זיין, איבערהויפט אין אזא ארט, וואו
יעדען טאג שפיעלען זיך אף „געריכטס־דראמען". אט דארטען, אין
יענעם צימער, האט זיך איינער פון די אנגעקלאגטע דערשאסען ;
אט דא ניט ווייט שטעהט א סאלדאט מיט א ביקס. עס איז פרעהליך,
בעקוועם, אנגענעהם.

אין די צווייטע קרימינאל־אבטהיילונג געפינט זיך א גרויסע
פובליקום. מען פערהאנדעלט דארטען א גרויסען פראצעס. אלע זי־
צען שוין דארטען אויף זייערע ערטער : די געשוואָרענע, דער ריכ־
טער, די אדוואקאטען. דער רעפּארטער שטעהט ביי זיינע קלייע
צונויפגעלייגטע בויגעלעך פאפיער, וועלכע ער האט שוין אנגעגרייט
פון פריהער.

דער פּאַרזיצענדער, א דיקער, ברוגז׳דיגער מאַן מיט גרויע וואָנצען, רופט אויס מיט זיין געווײנלעכע שטימע די עדות.

— יעפימאָוו ! ווי איז אייער נאָמען ?

— יעפים פּעטראָוויטש יעפימאָוו.

— איהר זייט איינשטימיג צו נעהמען א שבועה ?

— יאָ, איך בין איינשטימיג.

— נעהט אַן א זייט. קאַראַסאָוו !

— אנדרעי יעגאָריטש. איך בין איינשטימיג.

— טאָ נעהט . . . בלומענטאל !

א גרויסע היבשע קופּקע עדות, ארום צוואַנציג אומגעפעהר, הויבט אַן איבערצורוקען זיך פון איין אָרט אויף דעם אנדערען.

בשעת דער פּאַרזיצענדער שטעלט א פּראָגע ענטפערען ניט אַלע עדות אויף איין אופן : אנדערע ענטפערען קלאָהר, דייטליך און גענוג גלייך אָב אַליין אַן א זייט ; אנדערע אָבער ווערען אביסעל צוטומעלט, זיי קוקען זיך האַלב דערשראָקען ארום, אויב דער פּאַרזיצענדער מיינט דאָס זיי אָבער אנדערע, וועלכע האָבען דעם זעלבען נאָמען.

דער אננעקלאָגטער איז נאָך א יונגער מענש ; ער שטעהט מיט ארבעגעלאָזענע אויגען און דרעהט נערוועז זיינע וואָנצען. מען בעשולדיגט איהם אין גנבה און אין געלד פערשווערונג.

בשעת מען האָט אויסגערופען אייניגע פון די עדות האָט ער אויפגעהויבען שנעל דעם קאָפּ א קוק געטהאָן מיט פּעראַכטונג אויף די אויסגערופענע און עס איז געווען קענטיג, אז ער איז געווען פערטיפט אין זיינע מחשבות.

דער אדוואָקאַט איז נאָך אויך געווען א יונגער מענש, ער איז געשטאַנען אויף איין אָרט, געצויגען זיך, געגענעצט און געקוקט דורכ׳ן פענסטער אויף דעם שנעע וואָס איז געפאַלען אין דרויסען. ער האָט זיך גוט אויסגעשלאָפען אין יענעם טאָג און אָבגענעסען אין בופעט א נאַנץ געזונדען פרישטיק : שפּעק מיט ארבעס.

עס איז נאָך געווען איבערגעבליבען מעהר ניט ווי עטליכע מענשען, וואָס מען האָט נאָך געדארפט אויסרופען, בשעת דער פּאַרזיצענדער האָט פלוצלונג בעמערקט, אז איינער האָט נאָך ניט אָבגענעבען די שבועה.

— איהר זייט איינשטימיג אבצוגעבען די שבועה ?

— ניין !

אזוי ווי איינער וואס קריכט ארויף אין דער פינסטער אויף א קלאטש און צוקלאפט זיך דעם קאפ, אזוי האט דער פארזיצענ־דער פערלאראן מיט אמאל דעם המשך פון זיינע פראגען און האט זיך אבגעשטעלט.

ער האט זיך געסטארעט ארויסצוגעפינען אין די קופקע עדות דעם מענשען, וואס האט געענטפערט אזוי דרייסט, אזוי זיכער, עס איז איהם געווען אבער שווער צו ערקענען וויל אלע גלייך האבען געענטפערט זעהר מוטהיג און אלע גלייך האבען אויף איהם נע־קוקט גאנץ רוהיג. ער האט געזומען די ליסטע און האט א קוק געטהאן.

— פעלאגעיא וואסילעווע קאראולאוואַ ! איהר גיט אב א שבועה ? — האט ער נאך אמאל איבערגעפרעגט, קוקענדיג מיט בייזע אויגען אויף דער פרוי.

— ניין !

יעצט האט שוין דער פארזיצענדער גוט דערזעהן די פערזאן וואס האט געענטפערט „ניין".

דאס איז געווען א פרוי פון מיטלע יאהרען, א גאנץ שעהנע מיט שוואַרצע האאר. ניט אבטענדיג דערויף וואס זי איז געווען גאנץ אנשטענדיג געקלייידעט האט זי ניט אויסגעזעהן ניט רייך און ניט געביל־דעט. אין די אויערן האט זי געהאט א פאאר גרויסע אוירינג־לעך ; און אין די הענד, וועלכע זי האט געהאלטען צונויפגעלייגט אויף דעם בויך האט זי געהאלטען א קלייניעם בייטעל.

ענטפערענדיג אויף די פראגען וואס מען שטעלט איהר, בע־ווענט זי מעהר ניט ווי דעם מויל — די געזיכט אבער מיט די אויער־רינגלעך אין די אויערן און די הענד בלייבען גאנץ אונבעוועגט.

— זייט איהר א „פראוואסלאווע ?"

— יא, א פראוואסלאווע.

— פאר וואס ווילט איהר, אויף אזא אופן ניט שווערן ?

דער עדות קוקט איהם גלייך אין די אויגען און שווייגט. די מענשען, וואס זיינען געשטאנען פון פארנט, האבען זיך אביסעל

אבגערוקט און יעצט שטעהט זי מיט איהר בייטעל אין איהרע געלב־ליכע הענד אזוי, אז מען קען איהר זעהן אין גאנצען.

— פיעלייכט געהערט איהר צו אזא סעקטע, וואם האלט ניט פון א שבועה ? האט קיין מורא ניט, זאגט ארויס גאנץ פריי. דער גערוכט, וועט עם אננעהמען פאר א תירוץ.

— ניין !

— איהר געהערט ניט צו א סעקטע ?

— ניין !

— עס קען זיין איהר האט מורא, אז אין אייער עדות־זאגען וועט איהר ארויסרעדען אזא זאך, וואם עס קאן אייך זיין שעדליך. אבער דערפאר האט איהר ניט וואם מורא צו האבען, וויל דער גע־זעטץ גיט אייך דאם רעכט ניט צו ענטפערען אויף די פראגען, וואם איהר האלט פאר ניט פאסענד פאר אייך.

— ניין !

דער פארזיצענדער זיצט און קוועטשט מיט די אקסלען ; ער גיט א ווינק צו א מיטגליעד פון גערוכט, וועלכער געהט נליך אונ־טער צו איהם, און הויבט אן שטיל־ערהייד מיט איהם צו שעפטשען.

— דא איז עפעם ניט נלאט, עם מוז עפעם זיין א אורזאכע, וואם זי שווייגט. פיעלייכט איז זי שוואנגער ?

— וואם האט דאם צו טהאן מיט שוואנגער־זיין ? אויסערדעם איז נאר ניט צו מערקען אויף איהר. — הערט, קאראולאווא ! דער גערוכט וויל דורכאוים וויסען פאר וואם איהר שווייגט. וואהרום איהר פערשטעהט דאך, אז מיר קענען ניט, סתם אין דער וועלט ארויין, אהן א שום סבה, בעפריען אייך פון א שבועה געבען. איהר זאלט ענטפערען, איהר הערט אדער ניט ?

בלייבענדיג גאנץ רוהיג אויף איין ארט, ענטפערט זי עפעם, אבער אזוי שטיל, אז קיינער קען ניט הערען.

— דער גערוכט קען ניט הערען, רעדט העכער !

דער עדות האט א הוסט געטהאן און גאנץ הויך אויסגעשריען :

— איך בין א „פראסטיטוטקע".

דער אדוואקאט, וואם איז געשטאנען און האט אונטע־געקלאפט מיט'ן פוס אין טאקט צו זיינע גראנקען, האט א קאהר געטהאן דעם קאפ און שארף א קוק געטהאן אויף די עדות. „עס וואלט שוין

צייט זיין די עלעקטרישע לאמפען אנצינדען", האט ער א קלעהר גע־
טהאן ; און אין דעם זעלבען מאמענט טאקע, האט דער „פריסטאוו",
אזוי ווי צוטרעפענדיג איהם, א קוועטש געטהאן א פאאר קנעפ
און עס איז געווארען ליכטיג. דאם פובליקום, די געשווארענע, די
עדות הייבען אויף די קעפ און קוקען אויף די רעהרען וואם זיינען מיט
אמאל ליכטיג געווארען ; מעהר ניט די ריכטער, וואם זיינען שוין
געוואהנט צו די עפעקטען פון פלוצלונגדיגע ליכט, בלייבען זיצען
גאנץ גלייכגילטיג אויף זייערע ערטער.

יעצט איז נאך געווארען אנגענעהמער ווי פריהער : עס איז זיך
ליכטיג, וואהרעם און דער שנעע וואם פאלט דרויסען איז אזוי דונ־
קעל . . .

איינער פון די געשווארענע גיט א קוק אויף קאראאוליוא און
זאגט שטילערהייד זיין שכן :

— מיט'ן בייטעל.

יענער שאקעלט צו שווייגענדיג מיט'ן קאפ.

— טא איז וואם אז איהר זייט א פראסטיטוטקע, איהר זייט
דאך אבער א קריסטין — הערט זיך א קול.

— ניין, איך בין ניט קיין קריסטין. וועז איך וואלט געווען א
קריסטין, וואלט איך ניט געפיהרט אזא לעבען.

די לאגע איז געווארען זעהר א שווערע. דער פארזיצענדער איז
געזעסען אן אנגעבליאזענער און האט זיך בעראטהען שטילערהייד מיט
דעם געריכטס־מיטגליעד, וועלכער איז געשטאנען פון דער לינקער
זייט. ער האט געוואלט עפעם רעידען, אבער עס איז געווען ניט בע־
קוועם, ווייל דער געריכטס־מיטגליעד, וועלכער איז געשטאנען
רעכטס פון איהם, האט אויסגעזעהן צו גלייכגילטיג צו דער גאנצער
געשיכטע.

— קאראאוליוא ! דער גערייכט האט בעשלאסען צו דערקלעה־
רען אייך אייער פעהלער. איהר זאגט זיך אב פון געבען א שבועה,
ווייל זייענדיג א פראסטיטוטקע, האלט איהר זיך ניט מעהר פאר א
קריסטין. דאם איז אבער א גרויסער טעות פון אייער זייט. וואם
פאר א בעשעפטיגונג א מענש זאל ניט האבען, האט דאם קיין שום
שייכות ניט צו זיין רעליגיאן. מען קען אפילו זיין א מערדער, א
רויבער, א גזלן און אין דער זעלבער צייט זיין א קריסט, א איד

אָדער א מאהאמעדאנער. אָט דאָ פאר אונזערע אויגען זיצען מענשען פון פערשיעדענע פראָפעסיאָנען: איך, די געשוואָרענע, דער פראָקוראָר — יעדער פון אונז האָט זיין פאך און פונדעסטוועגען האלטען מיר זיך אלע פאר קריסטין.

דעם גערייכטס־מיטגליעד, וואָס איז געשטאנען פון דער לינקער זייט, איז ניט געפעהלען געווארען די רעדע, פון דעם פארזיצענדען, ער האָט זיך איינגעבויגען אביסעל און א שעפטשע געטהאָן איהם אין אויער:

— וואָס דערצעהלט איהר דאָ פאר משלים מיט מערדער, גזלנים, פראָפעסיאָנען, וואָס פאר א פנים האָט דאָס אין א געריכט צו דער־צעהלען אזעלכע מעשיות, וואָס פאסט פאר א קראָם. פע, ס'איז מיאוס.

— אלזא, האָט דער פארזיצענדער וויעדער געוענדעט זיך צום עדות — קאראוליוא, אייער פראָפעסיאָן געהט אונז דאָ גאָר ניט אָן. איהר היט דאָך מסתמא אָב וועלכע עם איז רעליגיעזע מנהגים, איהר געהט דאָך מסתמא אין קירכע . . . איהר געהט?

— ווי אזוי קען איך געהן אין קירכע?

— אָבער צום פאָפּ מתודה זיין זיך אויף אייערע עבירות געהט איהר דאָך?

— ניין!

דער עדות ענטפערט הויך און דייטליך. איהרע הענד, מיט דעם בייטעל, וועלכען זיי האלטען, זיינען אזוי ווי פערגליווערט געווא־רען אויף דעם בויך. איהר קאָפּ בלייבט אונבעוועגט, מעהר ניט די גרויסע אויגען אין די אויערן כאפען עטוואס אונטערשאק־לען זיך.

פון דעם עלעקטרישען ליכט אָדער פון אויפרעגונג איז דער פארב פון איהר געזיכט געוואָרען עטוואָס רויטער. ביי יעדער מאל וואָס דער עדות שרייט אוים „ניט" קוקט זיך דאָס פובליקום אום מיט א צו־פריעדענעם שמייכעל אויף די ליפען.

איינער, איין ארבייטער, וועלכער איז געשטאנען גאנץ פון הינטען איז געווען בעזאָנדערס צופריעדען פון די דרייסטקייט פון דעם עדות; ער האָט זיך ניט געקענט איינהאלטען און האָט אונטער־געמורמעלט: „א, דאָס הייסט גערעדט!"

— נו, און דאוונט איהר וויניגסטענס ?

— ניין, אמאל האב איך געדאוונט, אבער יעצט ניט.

דער געריכטס־מיטגליעד איז געוואָרען אונגעדולדיג און האָט א שעפטשע געטהאָן דעם פּאָרזיצענדען :

— וואָס טאָלקאוועט איהר אזוי לאנג מיט איהר אליין, עס זיינען דאָך דאָ חוץ איהר נאָך עטליכע עדות פון זעלבען מין ווי זי . . .

— עדות פּוסטאשקינא, אייער פּראָפעסיאָן אויב איך האָב קיין טעות ניט, איז דאכט זיך אויך . . .

— אויך א „פּראָסטיטוטקע !" — האָט אויסגעשריען א יונגע עדות אין א שהנע היטעלע. איהר איז אויך געווען דער געריכט גאנץ געפעהלען ; זי האָט שוין צייט געהאט איבערצוקוקען זיך פון ווייטען מיט דעם אדוואָקאט ; דער האָט ביי זיך א קלעהר געטהאָן : „זי וואָלט זיין א גאנץ גוטע קעכין, זי וואָלט געקראָגען א סך טרינק־געלד."

— נו, וויל איהר אבגעבען א שבועה ?

— יאָ, איך וויל.

— איהר זעהט, קאראוולאָווא, אייער קאָלעגין גיט א שבועה, און איהר, קראוויטשענקא, איהר גיט אָב א שבועה ?

— יאָ, איך וויל אבגעבען — האָט קראוואטשענקא געענטפערט מיט א גראָבע באס־שטימע.

— זעהט איהר, קאראוולאָווא, אלע עדות זיינען זיך גאָר ניט מישב און שווערען גלייך, און וואָס וועט זיין מיט אייך ?

קאראוולאָווא שווייגט.

— איהר וועט שווערען ?

— ניין !

פּוסטאשקינא איז געשטאנען נעבען קאראוולאָווא און האָט זיך פּרעהליך אונטערגעשמייכעלט, קוקענדיג אויף איהר. קאראוולאָווא האָט איהר געענטפערט אויך מיט א שמייכעל און איז באלד וויעדער ערענסט געוואָרען.

דער געריכט האָט וויעדער אנגעהויבען צו בעראטהען זיך. דער פּאָרזיצענדער האָט געמאכט א האלב רעליגיעזע, ערנסט געזיכט און האָט זיך אומגעקעהרט צום גלח, וועלכער איז געשטאנען אנגעגרייט מיט זיינע „הייליגקייטען" אבצונעהמען די שבועה.

— פאטער'ל ! איהר זעהט דאך ווי דער עדות קאראאולאווא האט זיך איינגע'עקשנ'ט און ווי'ל בשום אופן ניט שווערען. איך ווי'ל אייך, אלזא בעטען פיעל'ייכט וועט איהר אזוי גוט זיין און איבער־צייגען קאראאולאווא, אז זי איז נאך א קריסטין, ניט אכטענדיג אויף איהר פראפעסיאן און אז זי מעג אבגעבען די שבועה. עדות ! געהט אונטער אביסל נעהנטער !

קאראאולאווא האט געמאכט צוויי טריט פארוועדטס ניט ענ־דערנדיג די פאזע פון איהר קערפער.

דער גלח איז געבליבען אביסל אין פער'עגענהייט, ער איז רויט'ליך געווארען און האט א שעפטשע געטהאן עפעס דעם פארזי־צענדען.

— אי, ניין פאטער'ל, איהר מוזט עס טהאן ; אויב ניט קענען זיך נאך די איבעריגע עדות אויך פער'עקשנ'ען.

דער גלח האט צורעכט געמאכט דעם צלם, וואס ער האט נע־טראגען אויפ'ן הארצען, איז נאך מעהר רויט געווארען און האט געזאגט מיט א נידעריגען קול :

— „סודארינא", אייערע געפיהל'ען מאכען אייך עהרע, אבער אט דיעזע געפיהל'ען זיינען ניט קריסטל'יך . . .

— איך האב דאך אל'יין געזאגט, נאך פריהער, אז איך רעכען מיך ניט פאר א קריסטין.

דער גלח האט א וואהרע געטהאן א רחמנות־בל'יק אויף דעם פאר־זיצענדען, וועלכער האט זיך אין דעם זעלבען מאמענט אבגעקעהרט צו קאראאולאווא :

— עדות, איהר הערט נאר אוים דעם פאטער'ל ; ער וועט שוין אייך דערקל'עהרען.

— מיר אל'ע, סודאריניא, — האט דער גלח אנגעהויבען מיט א ל'יעבל'יכע שטימע — זיינען זינדיגע מענשען. יעדער פון אונז פערדיענט עבירות, וועהר מיט געדאנקען, וועהר מיט טהאטען ; און משפט'ן איבער אונזער גווויסען קען קיינער ניט אויסער דעם אל'ל־מעכטיגען. די צרות, די יסורים, וואס ער שיקט אן אויף אונז, דארפען מיר איבערטראגען מיט געדול'ד, און אונטערטהעניגקייט, ווי איוב האט געטהאן, נאר ווי גרויס אונזער זינד זאל ניט זיין, דארפען מיר אונז קיין מאל ניט האלטען פאר אזעלכע רשעים, וואס

פּאר זיי העלפּט ניט מעהר קיין תשובה. אויסשפּרעכען איבער זיך זעלבסט א אורטהייל, אז מיר זיינען שוין פערפּאלענע און אויס־שליעסען זיך מיט דעם אייגענעם ווילען פון דער קירכע איז די שווערסטע עבירה: דאָס איז פונקט, ווי מיר וואלטען דאמיט זאָ־גען צו גאָט, אז זיין פיהרונג פון דער וועלט איז ניט קיין ריכטיגע, ניט קיין עהרליכע. עם קען זיין, אז די ליידען, וואָס גאָט האָט אויף אייך אָנגעשיקט, איז כדי אויסצופּרובען אייך, כדי צו ברעכען אייער האַרץ; איהר אָבער נעהמט עס ניט אריין אין זינען און בלייבט גרוים ביי זיך, שטאָלץ . . .

— נו, זאָגט אַליין, פּאטער׳ל, וואָס פּאר א גרויסקייט, וואָס פּאר א שטאָלצקייט קען זיין אין אזא לאָגע, ווי איך געפּין זיך.

. . . איהר שטעלט זיך געגען דעם געריכט פון קריסטוס און זאָגט זיך אָב מיט פּרעכהייט פון פערבינדונג מיט דער הייליגע קירכע, איהר קענט דעם סימבאָל פון גלויבען?

— ניין!

— אָבער איהר גלויבט דאָך אין אונזער הערר גאָט, יעזוס קריסטוס?

— ווי דען, אודאי גלויב איך.

— טאָ ווייסט, אז יעדער מענש, וואָס גלויבט אין קריסטוס, נעהמט שוין דאמיט אַליין דעם נאָמען קריסט.

— איהר פערשטעהט, עדות — כאָפּט אונטער דער פּאָרזיצענ־דער — מען דארף מעהר ניט ווי גלויבען אין קריסטוס.

ניין! — ענטפערט קאראָלאָווא ווי ענטשלאָסען — וואָס איז די פּעולה, אז איך גלויב, וועז איך בין אזא . . . איך דאָווען אפילו קיין מאָל ניט.

— דאָס איז אמת — האָט די עדות פּוסטאָשקינא אונטערגע־כאָפּט. זי דאָווענט קיין מאָל ניט. אָט דא ניט לאָנג האָט מען גע־בראכט צו פּיהרען אין אונזער הויז א הייליגע בילד (פון גאָטעס־מוטער), ווי זי האָט דאָס דערזעהן, האָט זי קיין שאָלות ניט גע־מאכט און איבערגעקליעבען זיך גלייך אין די אַנדערע העלפּט פון הויז, כדי ניט אָנצוזעהן די בילד. מיר האָבען זיך ביי איהר געבע־טען זי זאָל דאָס ניט טהאָן, אָבער עס האָט גאָר ניט געהאָלפּען. זי

האָט שוין אזא נאטור ; איהר אליין איז צייטענווייז פערדרוסליך, וואָס זי איז אזעלכע, אבער זי קען זיך ניט איבערמאכען.

אונזער הערר גאָט, יעזוס קריסטוס, האָט מוחל געווען א פּראָסטיטוטקע, וועלכע זי האָט נאָר תשובה געטהאָן — האָט דער גלח פּארטגעזעצט צו דרשנ'ען.

— איז דאָך דאָס אלץ גערעדט, אז מען טהוט תשובה, איך האָב דאָך אבער קיין תשובה ניט געטהאָן.

— עס מאכט ניט אויס, עס וועט אנקומען די שעה, וועלכע דער טשאָר וועט איך ארויס פון קאָפּ און איהר וועט וועלכע וועלכען א בעל־תשובה.

— אבער וועלכע ? בשעת איך וועל שוין זיין א אלטע, בשעת איך וועל זיך שוין קלייבען אויפ'ן וועג . . . א שהנעם פּנים קען האָבען דאן מיין תשובה־טהאָן : דעם גאנצען לעבען לעבען געזינדיגט, געטהאָן, וואָס די הארץ האָט געגלוסט און פאר דעם טויט ערסט, וועלכע עס איז שוין זאָ ווי זאָ קיין כח ניטאָ, נעהמען און וועלכען א בעל־תשובה, וואָס פאר א פּנים קען דאָס האָבען. ניין, איך וועל שוין מוזען אזוי בלייבען.

— אך, וואָס פאר א תשובה קאָן שוין זיין אויף דער עלטער — האָט צוגעשטימט קראָווטשענקא, וואָס איז געשטאָנען נעבען קאָראָוליָווא — א גאנצען לעבען געזונגען פרעהליכע לידער, געשיכור'ט, געקעהרט א וועלט, פערבראכט מיט מענער און פאר יציאת־נשמה כאָפּען און וועלכען א בעל־תשובה. וועלכער פערשטעהט דאָס ניט, אז ס'איז שוין א פערפאלענע זאך.

— קראָווטשענקא האָט א טראָט געטהאָן עטוואָס נעהנטער צו קאָראָוליָווא און האָט אראָב גענומען א פּאָאר פעדים, וואָס האָבען זיך אָרום געפלאָנטערט אויף קאָראָוליָווא'ס אקסלען. זי האָט זיך אפילו ניט א ריהר געטהאָן.

דער אדוואָקאט דערזעהענדיג, ווי גראציעז און דרייסט די בייד פרויען שטעהן, האָט ביי זיך א קלאָהר געטהאָן : זיי דארפען זינגען א „דועט" ניט שלעכט ; זיי האָבען אלעזכע געזונדע בריסט ; פאר וואָס קאָן איך זיך דאָס ניט דערמאָנען, וואו זייער הויז געפינט זיך ?

דער פּאָרזיצענדער האָט א מאך געטהאָן מיט די הענד און מאכענדיג וויעדער א פרומען און מילדען פּנים האָט ער געזאָגט צום

גלח : — האָט קיין פאראיבעל ניט, פאטער'ל, וועד האָט זיך דאָס געקאָנט ריכטען, אז זי איז אזא איינגעשפּארטע. זייט מיר מוחל, וואָס איך האָב אייך אומזיסט מטריח געווען.

— דער גלח האָט זיך א נייג געטהאָן און איז צוגעגאנגען צו זיין סטענדער. די הענד זיינע, וואָס האָבען אָט ערשט געהאלטען דעם צלם, האָבען געציטערט.

אין דעם פובליקום האָט זיך געהערט א שעפטשענעס. דער אר־ביטער מיט די שיטערע בערדעל, וואָס האָט די גאנצע צייט געקלי־בען נחת פון קאראאוקאווא'ס ענטפערס, איז יעצט אריינגעפאלען אין גרעסערע התפעלות. ער האָט געצויגען זיין האלז נאָך אלע זייטען, וואו ער האָט געהערט שעפטשענדיג זיך און האָט אונטערגעברומט פאר זיך : „אָט דאָס איז אריינגעזאגט."

דער אנגעקלאגטער, וואָס איז געשטאנען די גאנצע צייט און צוגעקוקט די סצענע מיט קאראאוקאווא, איז געווען זעהר אונצופריע־דען, וואָס מען ציהט איהם די עצמות דורך די לאנגע אונטערברע־כונגען. ער האָט געקוקט מיט פעראכטונג אויף קאראאוקאווא, גע־דרעהט זיינע וואנצען און וועגען עפעס געטראכט.

דער גערייכט האָט זיך אנגעהויבען וויעדער בעראטהען.

— נו, וואָס זאל מען טהאָן מיט איהר, איהר זעהט דאָך, אז זי איז אן אמת'ע אידיאָטקע, מענשען וויל־לען זי אריינבריינגען אין גן־עדן און זי בריקעט זיך.

— נאָך מיין מיינונג, האָט זיך אבגערופען אויינער פון די גע־ריכטס־מיטגליעדער, וואָלט מען געדארפט אונטערזוכען אויב זי איז נאָנץ בייס זינען.

מיט עטליכע הונדערט יאָהר פריהער פלעגען די ריכטער אָפט אורטהיילען צום טויט אזעלכע פרויען, וואָס מען פלעגט האלטען פאר מכשפות ; אין דער אמת זיינען זיי געווען ניט קיין מכשפות, נאָר אייגפאכע נערווען־קראנקע.

— איהר הויבט שוין וויעדער אָן מיט אייערע מעשות ; אויב שוין יע אונטערזוכען, וואָלט מען דארפען אונטערזוכען צוערסט דעם פּראָקוראָר : איהר זעהט, וואָס ער גיט דא אָן ?

דער פּראָקוראָר איז נאָך געווען זעהר א יונגער מענש מיט קלייניע וואָנצען, ער האָט געטראָגען א הויכען קראגען און האָט עפעס אוים־

געזעהן נאנץ זעלטזאם. מען האָט געזעהן, אז איהם רופעט עפעס, אז ער קען ניט אייגזיצען אויף איין אָרט: א רגע פלעגט ער שטעהן און וויעדער זעצען זיך; דאָ האָט ער זיך אָנגעשפּאָרט מיט זיין ברוסט אָן דעם פּולט, דאָ האָט ער זיך געצויגען און געטרייסעלט אין אלע זייטען. עס איז געווען קלאָהר, אז ער וויל עפעס זאָגען.

— וואָס וויל איהר זאָגען, הערר פּראָקוראָר? אָבער איך בעט אייך איהר זאָלט ניט מאריך זיין.

— זאָגט מיר, עדות — האָט זיך דער פּראָקוראָר געוועגדעט צו קאראָלאָווא — וויי איז אייער נאָמען?

— גרושע.

— דער נאָמען אייערער איז, אלזאָ, אגראָפענא. דאָס איז איין עכט קריסטליכער נאָמען. וווי עס וווייזט אוים האָט מען אייך געטויפט און ביים טויפען האָט מען אייך א נאָמען געגעבען אגראָפענא.

— ניין, ביים טויפען האָט מען מיר א נאָמען געגעבען פּעלאגעיע.

— איהר האָט דאָך ערסט געזאָגט פּאר אלעמען, אז מען רופט אייך גרושע, און גרושע איז דאָך די אָבקערצונג פון אגראָפענא!

— דאָס מאכט ניט אוים, געטויפט האָט מען מיך מיט דעם נאָמען פּעלאגעיע און איצט רופט מען מיך גרושע.

דער פּראָקוראָר האָט וווייטער געוואָלט טענה'ן, אָבער דער פּאר־זיצענדער האָט איהם ניט געלאָזען.

דער פּראָקוראָר האָט אָבגעשפּיעלעט אביסעל זיין ראָק און האָט זיך אוועקגעזעצט אויף זיין אָרט.

קאראָלאָווא האָט געוואָרט. אין געריכטס־זאל איז געוואָרען א שטיקעל ראזרוך; דאָס פּובליקום האָט אָנגעהויבען אונטערצווייר־דען; דער פּריסטאוו האָט שוין עטליכע מאל געדראָהט מיט'ן פינגער, אָבער עס האָט וועניג געהאָלפּען; די לאגע איז געווען ניט קיין אנ־גענעהמע: עס האָט אויסגעזעהן אזוי וויי דאָס פּובליקום האָט קיין רעספּעקט פּאר די ריכטער.

— שטיל זאל ווערען! ווער רעדט דאָס דאָרטען?! פּריסטאוו, אויב איהר מערקט, אז אייגער רעדט, וואַרפט איהם אַרויס.

דאָ האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט דער עלטערער פון די געשוואָרענע און האָט זיך געוועגדעט צום געריכטס־פּאָרזיצענדען:

— קען איך פרעגען עטוואָס ביי׳ן עדות ? . . . קאראָליָנע, איז עס לאַנג, ווי איהר זייט ביי אייער איצטיגען פראָפעסיאָן ?

— שוין אכט יאָהר.

— און וואָס האָט איהר ביז דאָן געטהאָן ?

— איך בין געווען א דיענסט־מיידעל.

— און ווער האָט אייך פערפיהרט ? דער זוהן אָדער דער בעל־הבית ?

— דער בעל־הבית.

— האָט ער אייך גוט בעצאָהלט ?

— ער האָט מיר געגעבען צעהן רובל, א זילבערנע ברעש און קאשמיר אויף א קלייד. ער האָט געהאַט איין אייגענעם מאַגאַזין אין מארק.

— כדי געווען פאר אזא מקח צו לאָזען זיך פערפיהרען.

— איך בין נאָך געווען דאָן יונג און נאריש. איך ווייס אלייין, אז איך האָב וועניג געקריגען.

— און קינדער האָט איהר געהאַט ?

— איך האָב געהאַט אייגעם.

— און וואו האָט איהר איהם הינגעטהאָן ?

— אין א יתומים־הויז.

— און קראנק זייט איהר געווען ?

— יא.

דער אלטער האָט זיך אָבגעקעהרט, אוועקגעזעצט און געזאָגט :

— וואָס פאר א קריסטין ביסט דו אין דער אמת׳ען, אז דו קענסט פערקויפען דיין נשמה דעם טייפעל פאר צעהן רובל.

— ניט אלע גיבען אזוי וועניג, אנדערע אלטע, וואָס קומען צו אונז, צאָהלען א סך מעהר. — אָט דאָ ניט לאַנג איז ביי אונז געווען איין אלטער אזוי ווי איהר — האָט זיך אריינגעמישט פוסטאָשקינע.

דאָס פובליקום האָט זיך פאנאנדער געלאכט.

— עדות, קיינער פרעגט אייך ניט, מישט זיך ניט, וועג מען רעדט צו אייך ניט.

— לאָזט שוין מיך אויך א וואָרט זאָגען, אויב מען האלט שוין ביי׳ן רעדען — האָט זיך אָבגערופען איין אלטער זעהר דיקער סוהר

מיט א דינינקען, קינדערשען קול — אט וואס איך וועל דיר זאגען, קאראאולאווא, מיט גאט קאנסט דו זיך רעכענען, ווי דו ווילסט, אבער אויף דר'ערד דארפסט דו ערפילען דיינע פפליכטען, ווי יעדער אנדערער. היינט האסט דו זיך אבגעזאגט פון געבען א שבועה אויף דעם סמך, וואס דו ביסט ניט קיין קריסטין, און מארגען קענסטו נאך איינעם בע'גנב'ענען אדער בע'גזלן'ען. דו האסט געזינדיגט, — קיין סכנה ניט; קענסט תשובה טהאן און אלעס איז וויעדער גוט. אויף דערוויף בויט מען דאך קירכען, כדי די זינדיגע זאלען האבען וואו די עברות אבצושאקלען. פון גלויבען אבער אבטרעטען טהארסט דו ניט, ווייל אויב אייערע פראסטע מענשען וועלען שוין צו גלויבען אויך אויפהערען, וועט מען דאך פשוט א טאג ניט קאנען לעבען אויף דער וועלט.

— איך לייקען גאר ניט, אז עס קאן נאך זיין, איך זאל אנ־הייבען גנב'ענען: איך האב דאך געזאגט, אז איך בין קיין קריסטין. דער סוחר האט א מאך געטהאן מיט'ן קאפ, זיך צוגעזעצט און, אייגבויגענדיג זיך עטוואס צו זיין שכן האט ער הויך אויסגעשריען.

— אין אזא „באבע" קאן מען די הענד צוברעכען איידער מען ריהרט איהר פון ארט.

— די „גראבאטשעס", הערר ריכטער, זיינען אויך ניט אלע גרויסע צדיקים — האט זיך וויעדער אריינגעמישט פוסטאשקינא — אט וועל איך דערצעהלען א פאקט. דא ניט לאנג איז ביי אונז געווען איינער א גראבער סוחר, ער האט אויסגעזוהן אונגעפעהר אזוי ווי דער, וואס זיצט דא; נו, ער האט זיך אנגעזויפען, אנגעפרע־סען, די וועלט געקעהרט און ענדליך האט ער זיך גענומען דעם פעקיל און געוואלט ארויסקריכען דורך די הינטער טיהר, ניט בעצאהלענדיג א גראשען. עס איז נאך גוט, וואס ער איז אנידערגעפאלען, אז מען האט איהם אנגעכאפט און געפרעגט: „וואס פאר א דרך ארץ איז דאס פאר א סוחר צו וועלען גנב'ענען?" האט ער געענטפערט, אז ער האנדלט מיט וועקסענע ליכט פאר די קירכען און ער קאן ביי זיך ניט פועל'ען, אז אזעלכע הייליגע געלד, ווי זיינע זאלען אריינ־פאלען אין אזעלכע זינדיגע הענד ווי אונזערע, און נאך מיין מיי־נונג . . .

— שווייג, זאגט מען אייך! איהר הערט?

— זיי זיינען אײנפאכע גנבים און גאָר.

— מען זאָגט אייך איהר זאָלט שווייגען, אז ניט וועל אײך היי־סען מען זאָל אײך ארויסווארפען. וואָס וויל איהר פּראָקוראָר, זאָגען ?

— לאָזט מיר א וויילע. הערט קאראאוליוא, אײך פערשטעה, אז דער נאָמען גרושע, וואָס מען רופט אייך איצט, איז מעהר ניט ווי א צונאָמען און דער ריכטיגער נאָמען אייערער איז פּעלאָנעיע, הייסט דאָך דאָס, אז איהר זייט געטויפט נאָך דעם קריסטליכען מנהג ; ווי מיר וועיסען איז דאָס טויפען דער עיקר פון קריסטענטהום און ווי באלד אזוי, איז דאָך אומזיסט אייערע טענות, אז איהר זייט קיין קריסטין ניט. — דער פּראָקוראָר האָט זיך אָנגעכאפּט אָן דיעזע טהע־מא און האָט ניט געוואָלט אוועקגעהן פון איהר.

דער פּאָרזיצענדער איז אין כעס געוואָרען אויף דעם פּראָקוראָר, וואָס ער טשעפּעט זיך צום נאָמען און האָט אונטערגעברומט שטילער־הייד : „ער וועט שוין באלד צוטשעפּען זיך צו איהר פּאספּאָרט". עס האָט איהם אבער ניט געפּאסט צו אונטערברעכען איהם און ער האָט דאָס געמאכט אביסל איידעלער : ער האָט זיך געוועגדעט צו קא־ראוליוא און וויעדערהאָלט קורץ, וואָס דער פּראָקוראָר האָט גע־זאָגט :

— איהר הערט, וואָס דער פּראָקוראָר זאָגט אייך ? איין מאָל זאָגט איהר געטויפט, זייט איהר א קריסטין. זייט איהר אײנ־שטימיג ?

— ניין !

— נו, זעהט איהר, פּראָקוראָר, זי איז ניט אײנשטימיג.

אין גערישטס־זאל איז געוואָרען א סומאטאכע. אלע אנוועזענ־דע האָבען זיך געפיהלט עפּעס ניט גוט. אלע זיינען געווען זעהר אונ־צופריעדען, וואָס צוליעב דעם קאפּריז פון א איינגע'עקשנ'טע, אײנ־געשפּאָרטע „באבע" איז פערשטעהרט געוואָרען דער אָנגענעהמער, געלאסענער גאנג פון די גערישטס־פּראָצעדור. עס איז זיך געווען אזוי רוהיג, שטיל, פּייערליך, אז עס איז געווען פּשוט א נחת, — דאָרף איינפאלען אייניע א גראבע פּויערטע צו פּראווען עקשנות און צו צור־שטערען דעם נאָרמאלען לויף פון דעם פּראָצעס פערהאנדלונג. און צום געווהנליכען, היימליכען האס, וואָס די מענער האָבען צו

פרויען, האָט זיך נאָך צוגעמישט דער פערדרום, וואָס אזא גראָבע „באבע" האָט דאָ געמאכט א אָנשטעל, אזוי ווי זי וואָלט זיין קליגער, פערשטענדיגער, ווי אַלע אַנוועזענדע: קליגער אפילו פאר דעם פאָרזיצענדען און דעם פראָקוראָר. דאָס הייסט דאָך צום נאָרן מאכען אזעלכע גרויסע חכמים, ווי די גריכטס־בעאמטע. דער פערדרום איז געווען אזוי גרויס, אז אפילו דער ארבייטער מיט דער שיטערער בערעל, וואָס האָט געהאט די גאנצע צייט אזוי פיעל התפעלות פון קאראוואָוא, איז שוין אויך געווען בייז אויף איהר און אומקעהרעדיג זיך צו א שכן, וואָס איז געשטאנען נעבען איהם האָט ער מיט צארן געזאָגט: „איך וואָלט איהר געוויעזען, ווי צו עקשנ'ען זיך".

— הערט, הערר פאָרזיצענדער, ביי אונז איז דאָ א גריכט, אדער א משוגעים הויז? וואָס איז דאָ מיט אונז? מיר זיינען די ריכטער, אדער זי? א גאנצע האַלבע שעה, ווי מיר פערהערען זיך דאָ מיט א באבע! איך דאנק אייך פאר אייער טובה.

— וואָס ווילט איהר פון מיר? איך מאָך דאָס דען מיט א כיון? איהר זעהט דאָך, ווי זיי שלעפען אונז ארויין וואָס ווייטער אין א דיספוט, טא וואָס זאָלען מיר דען טהאָן? מיר מוזען דאָך עפעס ענטפערען . . . איהר ווילט עפעס, הערר געשוואָרענער פאָרזיצענדער, פרעגען? איהר קאָנט. אבער מאכט דאָס, איך בעט אייך, וואָס קורצער, מיר האָבען שוין אזוי אויך געבאדערט א איבריגע האַלבע שעה.

— אייער לאנע, עדות, איז ווירקליך זעהר א טרויעריגע, איך פיהל אייך פון פולען הארצען מיט — האָט געזאָגט מיט א אומעדיגע שטימע דער פאָרזיצענדער פון די געשוואָרענע, — נאָר נאָך אַלעס דעם איז א אונרעכט צו פערשטעהען די אידעע פון קריסטענטהום אויף אזא זאָנדערבארען אופן ווי איהר. נאָך אייך קומט אויס, אז דער גאנצער קריסטענטהום בעשטעהט אין גאָהן אין קירכע, צלם'ען זיך און נאָך צערעמאָניעס. דער עיקר קריסטענטהום בעשטעהט אין די „מיסטישע" נאָהענטקייט צו גאָט . . .

— ענטשולדיגט — האָט דער פאָרזיצענדער אונטערבראָכען — קאראוואָוא, איהר ווייסט, וואָס איז דער טייטש פון וואָרט „מיסטיש"?

— ניין!

— איהר זעהט, הערר געשוואָרענער פּאָרזיצענדער, אז זי פערשטעהט ניט דעם וואָרט „מיסטיש", מען דארף ריידען מיט איהר אויף זעהר איינפאכען לשון ; פערגעסט ניט, אז זי איז א גאנץ אונווויסענדע באבע.

— פּראָסטער רעדען קאָן איך ניט, האָט געענטפערט דער געשוואָרענער פּאָרזיצענדער, איך זאג קורץ, אז דער עיקר פון קריסטענטהום איז נאָהענט זיין צו גאָט, דאָס איז אלעס.

— איהר פערשטעהט קאַראָלאָווא, דער עיקר פון קריסטענטהום איז — אין נאָהענט זיין צו גאָט.

— וואָס פאר א נאָהענטקייט צו גאָט קאָן מען פערלאנגען פון א מענשען, וואָס האָט אזא פראָפעסיאָן ווי איך . . .

— וואָס האָט איהר, עדות, צוזאָגען ? — האָט דער פּאָרזיצענדער געוועדעט זיך צו א פּריסטאוו.

דער פּריסטאוו האָט א קלאפ געטהאָן מיט די שפּאָרען, אויסגעשטעלט די ברוסט און געזאָגט :

— הערר פּאָרזיצענדער, ערלויבט מיר אָבגעהן איין ווייל מיט קאַראָלאָווא אן א זייט.

— צוליעב וואָס דארפט איהר דאָס ?

— צוליעב די שבועה, אייער עקסעלענץ. איך בין אין זייער שטוב איין אייגעהער. איך קען זיי אלעמען זעהר גוט און זיי קענען מיך. אז איך וואלט איהר א נעהם טהאָן א ווייל אין מיינע הענד, וואלט זי שוין קיין צערעמאָניעס ניט געמאכט און גלייך געשוואָרען.

— ניין — האָט קאַראָלאָווא געענטפערט א קוק טהוענדיג אויף דעם פּריסטאוו און ווערענדיג בלייך.

— אי וואלט איהר ביי מיר געשוואָרען !

— און איך זאג אייך ניין !

— מיר וועלען זעהן !

— נו, מיר וועלען טאקע זעהן !

— גענוג צו פלוידערען ! און איהר פּריסטאוו דארפט זיך אויך ניט אָברופען, אז מען רעדט צו אייך ניט.

דער פּריסטאוו האָט וויעדער א קלאפ געטהאָן מיט די שפּאָרען און אָבגענאנגען א ברוגז'דיגער.

צווישען דעם פּובליקום איז וויעדער גענוואָרען א שטיקעל גערויש.

דער אַרבייטער, וועלכער איז אין דיעזען מאָמענט וויעדער געווען פון קאַראַוולאָווא׳ס צד, האָט א קראַץ געטהאָן די שיטערע בערדעל און געמורמעלט: „איצט, באָבע, זאָלסט דו היטען דיינע ביינער, מען וועט דיר נעבען אזא גאָב, אז עס וועט דיר פינסטער ווערען אין די אויגען. מען מעג שוין אָנצינדען א ליכט נאָך קאַראַוולאָווא׳ס נשמה".

— שטיל זאָל זיין! פּריסטאַוו, וואָס שווייגט איהר?

דער פּריסטאַוו גיט א טראָט צו דעם אָרט, וואו עס הערט זיך רעדענדיג, אָבער ווי מען בעמערקט איהם וועדט וויעדער שטיל און ער געהט אויף זיין אָרט.

— נו, מיר'ן שוין מאַכען א סוף, שרייט איינער פון די געריכטס־מיטגליעדער. עס ווערט א סקאַנדאַל.

— מען קאָן שוין ווירקליך מאַכען א סוף... איהר, הערר אַדוואָקאַט, האָט נאָך עפעס צו זאָגען? אַלץ, דוכט זיך, איז שוין דאָ קלאָהר, ניטאָ מעהר וואָס צו רעדען.

דער אַדוואָקאַט האָט זיך אויסגעגליכט, אויסגעצויגען דעם האַלז און געזאָגט:

— קוים האָט דער פּראָקוראָר געהאַט רעכט צו רעדען, מעג איך אויך עפעס זאָגען.

— עס געהט אייך גאָר אום לעבען! האָט דער פּאַרזיצענדער האַלב איראָניש אַרויסגעמורמעלט. מילא רעדט, אז איהר ווילט שוין דוקא, אָבער מאַכט דאָס וואָס קירצער.

דער אַדוואָקאַט האָט זיך אָבגעקעהרט צו די געשוואָרענע און אָנגעהויבען רעדען:

— די פּולפּולים פון דעם פּראָקוראָר מיט דעם פּריסטאַוו איבער אמונה־זאַכען... — האָט ער געזאָגט לאַנגזאַם.

— הערר אַדוואָקאַט, איך בעט אייך איהר זאָלט קיין פּערזאָנען ניט אָנגרייפען — האָט דער פּאַרזיצענדער אונטערבראָכען שטרייענג.

דער אַדוואָקאַט גיט זיך א נייג צו די ריכטער און זאָגט:

— איך הער.

נאכהער גיט ער זיך א קעהר צו די געשוואָרענע, נעהמט זיי דורך מיט זיינע שארפע בליקען און פּלוצלונג לאָזט ער אַראָפּ דעם קאָפּ, פערקלעהרענדיג זיך קענטיג איבער זעהר א וויכטיגען ענין. ביידע הענד האַלט ער אויף זיין ברוסט, זיינע אויגען זיינען צוגע־

מאכט, די ברעמען איינגעקאַרטשעט און ער זעהט אויס אזוי ווי אייַ־
נער, וואָס קלייבט זיך א נאַם טהאָן. די נעשוואַרענע מיט דעם
פּובליקום קוקען אויף איהם מיט דער גרעסטער שפּאַנונג, קלעהרע־
דיג, אז פון זיינע הכנות וועט ארויסקומען עטוואס אונגעוועהנליכעס,
בלויז די ריכטער, וואָס זיינען שוין געוואָהנט צו אזעלכע זאכען זיצען
זיך גאנץ רוהיג.

פון זיין פערקלעהרטערהייט האָט זיך דער אדוואָקאַט אויפגע־
כאַפּט ביסלעכווייז. צוערשט האָבען זיך ארַאבגעלאָזען זיינע הענד
פון הארצען, נאכהער האָבען זיך געעפּענט די אויגען און ענדליך האָט
זיך אויפגעהויבען אויף דער קאַפּ. די ערשטע ווערטער זיינען גע־
וועז :

הערען ריכטער און הערען געשוואָרענע ! איהר האָט גע־
הערט אָט דאָ ערשט דעם דיאלאָג צווישען דעם פּריסטאוו און דעם
עדות קאראקטעריזירט. די בעריטונג דערפון, פערשטעהט איהר דאָך,
אז מען זאָל נעהמען אין בעטראכט די מיטלען, וועלכע אונזער אד־
מיניסטראציאָן נעהמט אָן צוליעב דעם צוועק, אז אלע, וועלכע זיי־
נען וויט געוואָרען פון פראוואָקאַטויע זאָלען מיט געוואָלד וויעדער
אריינגעשלעפּט ווערען . . .

— אדוואָקאַט ! וואָס איז מיט אייך ? איך קאָן אייך ניט
ערלויבען צו רייַדען שלעכטעם אויף די אדמיניסטראציאָן, וואָס איז
אוועקגעשטעלט געוואָרען פון געזעטץ.

דער אדוואָקאַט ענטשולדיגט זיך און רעדט וויייטער.

— איך האָב געוואָלט בלויז זאָגען, אז די קאראקטעריזירט, וואָס
איהר זעהט דאָ, וואָלט ניט אָבגעטראָטען פון איהר אנשויאונג אפילו,
אז מען וואָלט איהר געדראָהט מיט די שרעקליכסטע אינקווויזיציאָנס
מיטלען. אין דער פּערזאָן פון קאראקטעריזירט זעהן מיר דעם העכטעס־
טען טיפּ פון א קריסט, נאָר פון דעם אנדערען זייט. זי זאָגט זיך אָב
פון קריסטענטהום, אין אמת'ן אָבער הייסט דאָס ניט אָבגעזאָגט
זיך, נאָר פערקעהרט — פערהיילִיגט דעם קריסטענטהום. צוליעב
דעם כבוד פון דעם קריסטענטהום זעלבסט מוז זי זיך ביי איהרען יעצ־
טיגען צושטאַנד פון איהם אָבזאָגען. קאראקטעריזירט איז א אמת'ע
מארטירער פון קריסטענטהום, ניט ערגער פון די פערצייטיגע מאר־
טירער. וועז זי זאָגט „ניין" איז דאָס אין דער ווירקליכקייט „יא"..

ביים אדוואקאט אין קאפ איז עפעס פלוצלונג דורכגעלאפען א בילד. זייגע פינגער זיינען איהם קאלט געוואָרען און מיט א ציטער־דיגע שטימע האָט ער פּאַרטגעזעצט :

— זי איז איין קריסטין. איך וועל דאָס אייך בעווייזען, הערען געשוואָרענע. ווי איהר האָט דאָ געהערט פון די עדות פּוסטאשקינא און פון קאראאולאָווא זעלבסט, ווייסט איהר, ווי אזוי זי איז גע־קומען צו אזא צושטאנד. זי איז געקומען פון דאָרף אין שטאָדט איין עהרליכע נאַיוווע מיידעל אין איהרער פולען רייגקייט און אפענ־הערציגקייט. אין שטאָדט איז זי אנגעקומען דיענען צו א פיינעם מענשען א סוחר, וועלכער האָט נאָר געזוכט זיינע תאוות נאָך־צוגעבען. עס איז אוועק א צייט און די אונשולדיגע קאראאולאווא כאפט זיך, אז זי איז שוואנגער. דעם קינד האָט זי געבוירען ערגעץ אין א שייער, ווייל א פיינער בעל־הבית א סוחר וועט דאָך ניט זיין אזוי דום צו לאָזען ביי זיך אין שטוב אזא עסק.

— אפשר קענט איהר דאָס מאכען אביסעל קירצער ? מיר ווייס־סען דאָך שוין, אז קאראאולאווא איז א פראָסטיטוטקע. די הערין נעשוואָרענע זיינען אויך ניט קיין קינדער. זיי פערשטעהן ווי דאָס נעהט צו. וויעדער האָט איהר גלאָט געהאט א טעות. איהר זאָגט, אז זי איז פון א דאָרף און זי איז גאָר פון א שטאָדט, פון וואָראָניעזש.

— אויך וויל זאָגען, אז אין הארצען טראָגט קאראאולאווא דעם ריכטיגען קריסטליכען אידעאל. זי פערשטעהט ווי מענשען דארפען לעבען נאָך די ריינע לעהרע פון קריסטענטהום. אָבער די ביטע־ווירקליכקייט מיט איהרע פיינע בעלי־בתים, וועלכע זוכען געברויכען דעם אנדערענם גוף און נשמה פאר א שפּיעל־צייג פון זייערע תאוות, מאכט דעם דאָזיגען גרויסען אידעאל פאר אונמעגליך. אין ריעזען שרעקליכען קאמפף צווישען דעם געווייסען, וועלכער רייסט זיך צו לעבען ריין און ערהאבען און די גרויזאמע ווירקליכקייט, וועלכע צווינגט דעם מענשען צו ווערען א חיה, — אין דיעזען קאמפף ווערט צוריסען אויף שטיקער די הארץ פון קאראאולאווא. דא פאר אייערע אויגען שטעהט זי א פרעהליכע, א לאכענדיגע, שטעלט זיך אָבער פאָר, וויפיעל טרעהרען, וויפיעל זיפצען לאָזט די זעלבע קאראאו־לאווא ארויס אין דער שטיל, אין דער פינסטער, בשעת קיינער זעהט ניט. וויפיעל געוויסענביסע, וויפיעל בייזע געדאנקען צורייסען

די ברוסט פון דיעזע אונגליקליכע אין יעדע מינוט, וואס זי דער־מאהנט זיך, אז זי קאן ניט לעבען נאך די געזעצע פון איהר גע־וויסען און פערשטאנד און מוז זיך פערקויפען צו יעדער ניעדערטרעכ־טיגען מענשען.

עס קאן זיין, אז אין דער שטילער נאכט, וועו קיינער זעהט ניט קריעכט זי אויף די קניע צו די היילינע בילדער אום זיי צו קושען, אבער דערמאהנענדיג זיך, אז איהר גאנצער קערפער איז בעפלעקט, רוקט זי זיך אפ צוריק מיט די שרעקליכסטע שמערצען. און אזא מענש הייסט ביי אייך א געגנער פון קריסטענטהום. וואס דען הייסט ביי אייך א קריסט ?

— וואס דער אדוואקאט זאגט איז ניט אמת — האט קאראאו־לאווא אונטערבראכען — עס איז ניט אמת אז אין דער שטיל לויף איך מיט א געבעט צו די היילינע בילדער, אז אין דער שטיל טהו איך תשובה. איך האב שוין געזאגט עטליכע מאל, אז וויסענדיג, אז מען דארף מארגען וויעדער זינדיגען האט דער תשובה טהאן קיין שום זין ניט.

זי האט אויפגעמאכט איהר פארטמאנע ארויסגענומען עטליכע מטבעות און געוויזען דעם אדוואקאט.

— איהר ווייסט פון וואנען איך האב מיין גאנצעם געלד ? דאס איז דאך אלץ פון מיין פערקויפען זיך. אלץ וואס איך טראג אויף מיר, אלץ וואס אין מיר זעלבסט, איז דאך קיין אנדער זאך, ווי די אויסבייטונג פון מיין קערפער מיט די זעעלע. ווי קומט צו מיר שעהמען זיך אדער האבען געוויסען ? אויף דיעזע געפיהלען מיינע טרעט מען מיט די פים שוין יאהרען גאנצע, טאג ווי אזוי האבען זיי געקענט ביי מיר בלייבען.

ביי מיר איז איצט ניטא קיין שום היילינקייטען. הייסט מיר א שפיי טהאן אויף דעם צלם, וועל איך דאס גליך טהאן.

קראווטשענקא האט אנגעהויבען שטילערהייד ווייגען. די טרעה־רען האבען זיך ביי איהר געגאסטען און זי האט זיי שטענדיג אבגעווישט מיט'ן טאשענטיכעל.

— איהר רעדט דא פון שעהמען זיך. מיט א פאאר טעג פריהער איז געקומען צו אונז א גאסט און מען האט געמאכט אויף שפאס א חתונה, וואו איך בין געווען די כלה. אנשטאט ליכט האט מען גע־

האָלטען אומגעקערטע ביער פּלעשלעך. אַנשטאָט אַ קראַנץ אויף דעם קאָפּ האָט מען מיר אָנגעטהאָן אַ גרויסע שיסעל. איינער אַ גאַסט אין אַ פּרויען־קלייד איז געווען דער גלח און נאָך איינער דער אונטערפיהרער. מיר זיינען אָלע הייליגקייטען אַזוי מיאוס געוואָרען, אַז איך קאָן דערוויף ניט אַ קוק טהאָן. אין קירכע געה איך קיין מאָל ניט און מייד אויס צו געהן אפילו פערביי. מען זאָגט מיר פון דאָוונען. פון בעטען ביי גאָט. אָבער וואָס זאָל איך דאָוונען, וואָס זאָל איך בעטען ביי גאָט! איך האָב געבעטען ביי איהם ער זאָל מאַכען, אַז איך זאָל ניט האָבען קיין קינד — האָב איך געהאַט. נאָכדעם האָב איך איהם געבעטען מיין קינד זאָל ניט שטאַרבען — איז ער יאָ געשטאַרבען. וועניג האָב איך דען געבעטען ביי איהם, בשעת איך בין נאָך געווען נאַררישער! איך פּלעג שטענדיג בעטען, אָבער עס האָט קיין מאָל ניט געהאָלפען. אַ דאַנק די גוטע מענשען, וועלכע האָבען מיר אָבגעווענט פון דעם בעטען. איינער אַ סטודענט האָט דאָס מיר הויפּטזעכליך אָבגעוועהנט. ער האָט מיר אָנגעהויבען רעדען איין מאָל אַזוי, ווי איהר: פון מיין יוגענד, פון מיין ערציהונג, פון מיין לאַנג ביז איך האָב זיך פאַנאַנדערגעווויינט און אויסגעשריען: „אי ווי ווערט מען שוין פּטור פון דיעזען ארט". דער סטודענט האָט מיר געטרייסט אוּן געזאָגט: „איצט ביסט דו עהנליך אויף אַ מענשען". קאַראַוולאָווא האָט אַ זיפּץ געטהאָן אוּן אַנטשוויגען געוואָרען.

— אוּן איהר — האָט זיך דער פּאַרזיצענדער געווענדעט צו פּוסטאַשקינא אוּן קראָוטשינקא: איהר וועט שווערען?

— יאָ, מיר וועלען שווערען — האָבען זיי געענטפערט וויינענדיג.

— הערר פּאַרזיצענדער, האָט דער פּראָקוראָר געזאָגט, אַזוי ווי קאַראַוולאָווא האָט דאָ דערצעהלט אַ סך פאַקטען פון לייכטזיניגקייט געגען רעליגיאָן, וועלכע קענען גערעכענט ווערען פּשוט פאַר אַ נאַטעם־לעסטערונג, וואָלט איך, אלס פּראָקוראָר, וועלען פאַנאַנדער פּרענגען די זאַך נעגויער. איך וואָלט וועלען ערפאָהרען פון איהר, אויב זי געדייגקט פיעלייבט וועלכע עם איז נעמען.

— וואָס פאַר אַ גאַטעם־לעסטערונג איז דאָ. זיי זיינען איינפאַך געווען שיכור. חוץ דעם קען איך דען געדענקען, וועלכע מענשען זיינען געווען ביי מיר? דער טייוועל קען זיי געדענקען אלעמען.

די ריכטער האָבען א לאַנגען ישוב הדעת, שעפּטשען זיך מיט דעם פּראָקוראָר, אָבער קומען ניט צו א פּעסטען בעשלוס. שליעסלעך בלייבט ביי זיי, אז מען זאל פּערהערען קאַראַוואַנע אָהן א שבועה.

די איבריגע עדות האָבען זיך צוגעשטעלט אין א געריכט קופּקע צום עמוד. קאַראַוואַנע בלייבט שטעהן גאַנץ אונטען און זעהט פּאַר זיך א גאַנצע מאַסע פון פּאַטילניצעס : אויסגעקראַכענע, האָרינע, שפּיציגע און רונדע.

דער גלח האָט א געשריי געטהאָן : „הייבט אויף די הענד !" אלע האָבען אויפגעהויבען די הענד.

— איך פּערשפּרעך און שוואָר פּאַר דעם אלמעכטיגען גאָט און דעם הייליגען עוואַנגעליום . . .

אלץ איז איינגעלאַדעט און עס גענהט ווי געשמירט. אין דער גאַנצער צייט פּון דער שבועה און די קוסענעס דעם צלם איז קאַראַוואַנע גענשטאַנען אונבעוועגלעך און געקוקט אויף איין פּונקט : אויף דעם רוקען פון דעם פּאַרזיצענדען.

מען האָט ארויסגעפּיהרט אלע עדות חוץ די קאַראַוואַנע.

— קאַראַוואַנע, דער גאַריכט בעפּרייט אייך פון א שבועה, אָבער געדענקט, אז איהר דארפט זאָגען דעם גאַנצען אמת נאָכ'ן געוויסען.

— וואָס פּאַר א געוויסען ! איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אז איך האָב קיין געוויסען ניט.

— זי קען דאָך משוגע מאַכען — האָט דער פּאַרזיצענדער א גע־שריי געטהאָן פּערצווייפּעלט — דערצעהלט דעם אמת, א סוף דעם אמת ; זאל זיין אָהן א געוויסען.

— איך וועל דערצעהלען וואָס איך וויים.

א האלבע שעה שפּעטער איז שוין די נעריכטס־פּראָצעדור אין איהר פולען גאַנג. עס לויפען פּראָגען און ענטפערס, עס קריצט די פּען פון פּראָקוראָר, וואָס זיצט און פּערשריבט עפּעס מיט אימפּעט; דער אנגעקלאָגטער גיט אויספּיהרליכע און לאַנגע ערקלעהרונגען. די חענד האלט ער אויף הינטער און קוקט אלע רגע אויף דעם באלקאָן.

— . . . דאָס וואָס איהר זאָגט וועגען די קוויטאַנציע פון לאַמ־בארד איז דאָס געווען אזא מעשה . . .

— . . . און דאָס וואָס איהר זאָגט וועגען מיין שרעקליכע גע׳לד פערשוועדונג ביי די ווייבער . . . איז דאָס ניט אמת : איך בין נעווען דאָרטען אין גאנצען פיער מאָל און דעם לעצטען מאָל האָב איך אויסגענעבען אין סך־הכל . . .

די ע׳לעקטרישע ליכט ברענט גאנץ הע׳ל, אויף דרויסען איז א גע־דיכטע פינסטערניש און אין זאָאל איז זיך פרעהליך, וואַרעם און אנ־נעהם.

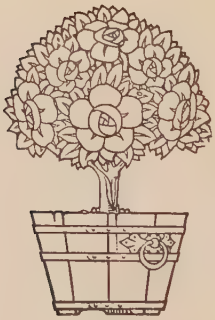

א פריינד

וועו ער האָט שפּעט ביינאכט אָננעקלונגען ביי זיך אין טיהר, איז דער ערשטער קלאנג נאכ'ן גלעקעל געווען דאָס היילכיגע בילען פון הונד, אין וועלכען עס האָט זיך געהערט אי די מורא פאר א פרעמדען, אי די פרייד אז דאָס קומט אן אייגענער. דערנאָך האָט זיך געהערט דאָס שלעפען זיך פון קאלאשען און דער סקריפּ פון אברינגלען די טיהר.

ער איז אריינגענאנגען און האָט זיך אויסגעטהאָן אין דער פינסטער, פיהלענדיג ניט ווייט פון זיך די שווייגענדע פרויען־פיגור. זייענע קניע האָבען צערטליך געגראבעלט די הינדישע נעגעל און די הייסע צונג האָט געלעקט זיין פערגליווערטע האנד.

— נו, וואָס ? — האָט געפרעגט די פערשלאָפענע שטימע מיט א טאָן פון אָפּיציעלען אנטהויל.

— גאָרנישט. בין מיער — האָט קורץ געענטפערט וולאדימיר מיכאילאוויטש און איז אַוועק אין זיין צימער. קלאפענדיג מיט די נעגעל איבער די געוועקסטע דילען איז נאָך איהם נאָכגענאנגען דער הונד און איז אריפּגעשפּרונגען אויף דער בעט. וועו דאָס ליכט פון אָננעצונדענעם לאָמפּ האָט אָננעפּילט דעם צימער האָט וולאדימיר מיכאילאוויטשעם בליק בעגענעט דעם עקשנות'דיגען בליק פון הונד'ס שוואַרצע אויגען. זיי האָבען צו איהם גערעדט : קום דאָך, לאשצע מיך. און אום צו מאכען דעם דאָזיגען וואונש פערשטענדליכער, האָט דער הונד אויסגעצויגען זיינע פאָדערסטע לאפעס, האָט אַוועקגעלייגט אויף זיי מיט א זייט דעם קאָפּ, און דער הינטער־חלק האָט שפּיעלענדיג זיך געהויבען און דער עק האָט זיך געדרעהט ווי דאָס הענטעל פון א קאטערינקע.

— פריינד מיינער אייניציגער ! — האָט גערעדט וולאדימיר מיכאילאוויטש און האָט גענלעט די שוואַרצע, גלאנציגע, וולייכע וואָל.

דער הונד האָט זיך איבערגעקעהרט אויפֿן רוקען, ווי פון ציפיעל גע־
פיהלעז, האָט געשצירעט די ווייסע צייהן און האָט לייכט געבור־
טשעט, א לוסטיגער, א גערייצטער. און ער האָט געזיפצט, האָט
איהם גלאשצעט און האָט געטראכט, ווי ער האָט אויף דער וועלט
מעהר קיינעם ניט, וועלכער זאָל איהם אזוי ליעבען.

וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש פלעגט זיך צוריקקעהרען אמאל
אהיים פריהער אוז איז ניט געווען מיער פון דער ארבייט, פלעגט
ער זיך זעצען שרייבען אוז דעמאלט פלעגט זיך דער הונד צונויפדרע־
הען ווי א בויגעל ערגעץ אויפֿן שטוהל, נעבען איהם, פלעגט ווילע־
ווייז עפענען איין שווארצע אויג אוז פלעגט דרעמלענדיג דרעהען מיטן
עק. אוז וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש פלעגט אָנהייבען ארומגעהן
איבער'ן צימער, אן אויסגעמאטערטער פון די יסורים פון זיינע העל־
דען, אן אויפגעריגטער פון זיין שאפונגס־פּראָצעס, א דערשטיקטער
פון דעם צופלוס פון גלדאנקען אוז בילדער, אוז ער פלעגט רויכערן
א פאפיראס נאָך א פאפיראס, האָט דער הונד מיט אן אונרוהיגען
בליק איהם נאָכגעפאלגט אוז האָט נאָך שטאַרקער געדרעהט מיט'ן עק.

— וועלען מיר מיט דיר ווערען אמאל בעריהמט, וואסיוק ? —
האָט ער געפרעגט דעם הונד אוז יענער האָט צושטימענד געפאָכעם
מיט'ן עק.

— וועלען מיר דאן עסען לעבערקע, יא ?

— יא — האָט געענטפערט דער הונד אוז האָט זיך זים געצוי־
גען : לעבערקע האָט ער ליעב געהאט.

אָפט פלעגען זיך ביי וולאדימיר מיכאילאוויטשען צונויפקומען
געסט. דאן פלעגט זיין מוהמע, ביי וועלכער ער האָט געוואָהנט, צו־
נויפלייהען ביי די שכנים געשיר, האָט זיי אָנגעטרונקען מיט טהעע,
שטעלענדיג א סאמאוואר נאָך א סאמאוואר, פלעגט געהן בראנפען
קויפען, קאָלבאסע אוז פלעגט שווער זיפצען, ארויסנעהמענדיג פון
דעק פון קעשינע א פערשמאלצענעם רובעל. אין דעם אָנגעריכערטעז
צימער האָט געקלונגען פון קולות. מען האָט זיך געשפּארט, געלאכט,
געריעדט ליצנות'דיגע אוז שארפע זאכען, בעקלאגט זיך אויפֿן שיק־
זאל אוז מקנא געווען איינער דעם צווייטען ; מען האָט וולאדימיר
מיכאילאוויטשען עצות געגעבען, ער זאל אוועקווארפען די ליטעראטור
אוז זאל זיך אָנהויבען בעשעפטיגען מיט עפעס אנדערעם, וואָס לוינט

בעסער. איינע האָבען גע׳טענה׳ט, אז ער מוז זיך קורירען, אנדערע האָבען מיט איהם געטרונקען לחיים און האָבען גערעדט וועגען דער שערליכקייט פון בראנפען פאר זיין געזונד. ער איז דאָך אזוי קראנק, שטענדיג נערוועז. דערפאר פאסירען מיט איהם אנפעלע פון מרה־שחורה, דערפאר זוכט ער אין לעבען דאָם אונגליקליכע. אלע זיינען מיט איהם געווען פער „דו" און אין זייערע שטימען האָט געקלונגען אנטהיל, און זיי האָבען איהם פריינדליך איינגעלאדען צו פאָהרען מיט זיי אויסען שטאָדט פאָרטצוזעצען שיכור׳ען. און וועז ער פלעגט, א פרעהליכער, לוסטיגער, לאבענדיג אָהן אן אורזאכע און שרייענדיג העבער פון אלעמען, אוועקפאָהרען מיט זיי, האָבען איהם בעגלייט צווויי פאָאָר אויגען: די גרויסע אויגען פון דער מוהמען, בייזע אוז פאָרוואורפס־פולע, און די שווארצע, אונרוהיג־מילדע אויגען פון׳ם הונד.

וועז ער פלעגט טרינקען און פלעגט זיך צוריקקעהרען אהיים אן אויסגעשמירטער אין קרייד און אין בלאָטע און אָהן א היטעל, פלעגט ער ניט געדיינקען וואָס ער האָט געטהאָן. מען פלעגט איהם דערצעהלען אז אין דער צייט פון שכרות האָט ער בעלידיגט פרייַנד, און אין דער היים האָט ער פראָורזאכט יסורים דער מוהמען, וועל־כע האָט געווויינט און ג׳טענה׳ט אז זי וועט זיך אויפהיינגען, וואָרים זי קאָן אזא לעבען ניט איבערטראָגען, און ער האָט געפייניגט דעם הונד דערפאר, וואָס ער גענהט צו איהם ניט לאשצען זיך. און וועז דער הונד פלעגט א צושראָקענער, א ציטערענדער, שצירען די צייהן, האָט ער איהם געשמיסען מיט א רימען, עם פלעגט אָנקומען דער פאָלגענדער טאָג; אלע האָבען שוין געענדיגט די טעגליכע אר־בייט, און ער פלעגט ערשט אויפשטעהן פון שלאָף א קראנקער, א צובראָכענער. דאָס האַרץ האָט זיך נעוועז געצאפעלט אין ברוסט און איז פערשטאָרבען, אָנפילענדיג איהם מיט שרעק פאר דעם נא־הענטען טויט, זיינע הענד האָבען געציטערט.

פון יענע זייט וואנד, אין קיך, האָט געקלאפט די מוהמע און דער קלאנג פון איהרע טריט פלעגט אָבהילכען אין דער פוסטער און קאָלטער דירה. זי האָט מיט וולאדימיר מיכאילאוויטש ניט אָנגעהוי־בען רייַדען און פלעגט איהם שטומערהייט דערלאנגען וואסער, א בייזע, אונפערצייהענדע. און ער האָט געשוויגען, האָט געקוקט

אויפ'ן סופיט אויף איין פונקט, אויף א פלעק, וועלכען ער האָט שוין לאנג בעמערקט, און האָט געדיינקט, ווי ער פערניכטעט זיין לעבען, און וועט קיין מאָל ניט האָבען, ניט קיין רוהם, ניט קיין גליק. ער האָט זיך געפיהלט אונווירדיג און שוואך און עלענד, — א שרעק.

די אונענדליכע וועלט האָט געקאָכט מיט בעוועגליכע מענשען און עס איז ניט געווען קיין איין מענש, וועלכער זאָל קומען צו איהם און טהיילען מיט איהם זיינע יסורים — דעם וואהנזיניג־שטאָלצען באָ־געהר בעריהמט צו זיין און דאָם בעוואוסטזיין פון זיין ניכטס־ווירדיג־קייט. מיט א ציטערענדער האַנד פלעגט ער זיך א כאַפ טהאָן פאר'ן שפיגעל און האָט געדריקט די ברעמען, אָבער ווי שטארק ער האָט זיי ניט געדריקט, האָט א טרעהר דורכגערונען און האָט זיך אראָב־גענליטשט איבער דער באק, אויף וועלכער עס איז נאָך געווען דער טעם פון פערקויפליכע קושען. און ווען ער האָט אראָבגעלאָזען די האַנד, איז זי אריופגעפאלען אויף אן אנדער שטערען, אגלאטער, א וואליגער און דורך דעם טומאָן פון טרעהרען האָט זיין בליק בענע־גענט די שווארצע, מילדע אויגען פון'ם הונד, און זיין אויער האָט געכאפט זיינע שטילע זיפצען. און א גערוהרטער, א געטרויסטער האָט ער געמורמעלט:

— מיין פרויגד, מיין אייניציגער פרויגד! . . .

ווען ער פלעגט בעסער ווערן פלעגען צו איהם ווידער קומען פרויגד און האָבען איהם ווייך פאַרגעווארפען, האָבען איהם געגעבען עצות און גערעטט צו איהם וועגען דער שרעליכקייט פון בראנפען. און יענע פרויגד, ווען ער האָט שיכור'ערהייט בעליידיגט, האָבען איהם אויפגעהערט בעגריסען. זיי האָבען פערשטאַנען, אז ער האָט חלילה קיין שלעכטס ניט געמיינט, ווען ער האָט זיי שיכור'ערהייט בעליידיגט, אָבער זיי האָבען זיך ניט געוואלט אנשטויסען אויף אונ־אנגענעהמליכקייט. אזוי זיינען פערלאָפען די טשאדנע, קאָפ־שווינד־לעגדע נעכט און די שטראפענדע ליכטינג טעג אין קאמפף מיט זיך גופא, מיט דער אייגענער אונבעוואוסטזיניקייט און עלענדקייט. און אָפט פלעגען זיך אין דער פוסטער דירה הילכיג לאזען הערען די טאָ־טעם טריט און אויף דער בעט פלעגט זיך הערען דאָם מורמלען, עהנליך צו א זיפץ:

— פרויגד מיינער, מיין אייניציגער פרויגד! . . .

און ענדליך איז זי געקומען, די דאזיגע בעריהמטהייט; געקומען אונגעוואַרטעט, אונגעטראפען און האָט אָנגעפיהלט מיט ליבט און לעבען די פוסטע וואהנונג. די טריט פון דער טאנטע זיינען פערטרונקען געוואָרען אין דער טופערי פון פריינדליכע פיס; דער שאטען פון עלענד איז פערשוואונדען און פערשטומט געוואָרען איז דאָס שטילע מורמלען. פערשוואונדען איז אויך די בראנפען, דער דאזיגער בעגלייטער פון עלענד, און וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט שוין מעהר ניט בעליידיגט, ניט די מוהמען, ניט די פריינד. און אויך דער הונד איז געווען מלא שמחה. זיין בילען אין די שפעטע נעכט, איז נאָך קלינגענדער געוואָרען, וועז ער פלעגט קומען, דער איינציגער פריינד, א גוטער, א פרעהליכער, לאכענדער, און דער הונד אליין האָט זיך אויך אויסגעלערענט לאכען; זיין אויבערשטע ליפ פלעגט זיך אויפהויבען, צוועפענדיג וויסע צייהן און דער נאז האָט זיך געקנייטשט מיט אזעלבע קאָמישע פאלדען. פרעהליך, שטיפעריש האָט דער הונד אָנגעהויבען שפיעלען, האָט געכאפט זיינע זאכען און האָט זיך געמאכט וויי ער וואלט זיי געוועלט אוועקטראָגען, און וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט אויסגעשטרעקט די האנד איהם צו כאפען, האָט ער איהם צוגעלאָזען אויף א טריט, און איז ווידער אנטלאָפען, און די שוואַרצע אויגען האָבען שעלמיש גע־פינקעלט. אמאל פלעגט וולאדימיר מיכאילאוויטש אָנווייזען אויף דער מוהמע און שרייען: „בייס, וואסיוק" און דער הונד האָט זיך געמאכט וויי ער וועלט אין כעם און איז אנגעפאלען אויף איהר, האָט געצופט איהר קלייד, בלייבענדיג אָהן אטהעם און האָט געוואונקען קרומלעך די שוואַרצע אויגען, קוקענדיג שעלמיש אויפ'ן פרייגד. דער מוהמעם דינע ליפען האָבען זיך געקרימט מיט א בייזען שמייכעל; זי האָט געגלעט דעם שפיעלענדיגען הונד איבער'ן גלאנציגען קאָפ און געזאגט:

א קלוגער הונד, נור קיין זוף ליעבט ער ניט.

און אין די נעכט, וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט געארבייט און בלויז דאָס ציטערן פון די שויבען פון דער פאהרענישע אין דרויסען האָט געשטערט די שטילקייט, האָט דער הונד שפירזאם געדרע־מעלט נעבען איהם און פלעגט זיך אויפכאפען פון דער קלענסטער בעוועגונג.

— וואָס, ברודער'ל, ווילסט לעבערקע ? — פלעגט ער פרעגען.

— כ'וויל — פלעגט צושטימענד דרעהען מיט'ן עק וואסיוק.

— נו, וואָרט, איך וועל קויפען. וואָס ? ווילסט, איך זאָל דיך לאשצען ? קיין צייט ניטאָ, ברודער'ל, ניטאָ קיין צייט, שלאָף.

יעדע נאכט פלעגט ער פרעגען דעם הונד וועגען לעבערקע, נור האָט שטענדיג פארגעסען עס צו קויפען, וואָרים זיין קאָפ איז געווען פערנומען, פול מיט פלענער פון נייע שאָפונגען און מיט געדאנקען וועגען דער פרויענצימער, וועלכע ער האָט ליעב בעקומען. בלויז איין מאָל האָט ער זיך דערמאנט וועגען לעבערקע ; דאָס איז געווען אין אבענד, איהם איז אויסגעקומען צו געהן פערבי א קצב'ישע קלייט און געארעמט מיט איהם איז גענאנגען די שעהנע פרויענצימער און האָט פעסט געפרעסט איהר עלענבויגען צו זיינעם. ער האָט איהר שפאסהאפט דערצעהלט וועגען זיין הונד, האָט געלויבט זיין שכל און פערשטענדליכקייט. אביסעל אויספיינענדיג זיך, האָט ער איהר דערצעהלט, אז עס זיינען ביי איהם אמאָל געווען שרעקליכע, שווער־רע מינוטען, וועו ער האָט גערעכענט דעם הונד פאר זיין איינציגען פרייגד, און האָט שפאסהאפט דערצעהלט וועגען זיין פערשפרעכען צו קויפען פאר'ן הונד א לעבערקע, וועו ער וועט גליקליך זיין . . . ער האָט פעסטער געפרעסט צו זיך איהר ארעם.

— קינסטלער ! — האָט זי לאכענדיג אויסגעשריען — איהר קענט אפילו א שטיין מאכען ריידען ; און איך האָב הינד זעהר ניט ליעב : מען קאָן פון זיי אזוי לייכט אנגעשטעקט ווערן.

וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט איינגעשטימט, אז פון א הונד איז זעהר לייכט אנגעשטעקט צו ווערן, און האָט געשווינגען וועגען דעם, אז ער האָט צייטענווייז געקושט דעם שווארצען גלאנציגען שנוק.

איין טאָג האָט וואסיוק געשטיפט מעהר אלם געווענליך, און צו אבענד, וועו וולאדימיר מיכאילאוויטש איז געקומען אהיים, איז ער ניט געקומען איהם אנטקעגען, און די מוהמע האָט ערקלעהרט אז דער הונד איז קראנק. וולאדימיר מיכאילאוויטש איז אונרוהיג געוואָרען און איז גענאנגען אין קיך, וואו אויף א דינעם אונטערגעבעט איז גלעגען דער הונד. זיין נאָז איז געווען טרוקען און הייס,

און די אויגען זיינען מוטנע געווארען. ער האָט א שאָקעל געטהאָן מיט'ן עק און האָט טרויעריג א קוק געטהאָן אויפ'ן פריינד.

— וואָס, אינגעלע, קראנק ? נעביכקע מיינער.

דער עק האָט זיך שוואך באוועגט און די שווארצע אויגען זיינען פייכט געווארען.

נו, ליעג, ליעג.

— מען האָט געדארפט אוועקפיהרען איהם צום טהיר־ארצט, און איך האָב נאָר מארגען קיין צייט ניט — האָט א טראכט געטהאָן ווילאדימיר מיכאילאוויטש און האָט פארגעסען אויפ'ן הונד, טראכ־טענדיג נאָר וועגען יענעם גליק, וואָס איהם וועט ברייננען די ליעבע פון'ם שעהן מיידעל. דעם נאנצען מארגעדיגען טאָג איז ער אין דער היים ניט געווען, און ווען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט אהיים, האָט זיין האָנד לאנג געשארט, זוכענדיג דאָס נלעקעל, און ווען ער האָט שוין געפונען איז ער געשטאנען לאנג און געטראכט, וואָס ער דארף טהאָן מיט דעם הילצערנעם העכטעל.

— אך, יא, איך דארף אָנקלינגען — האָט ער א לאָך נע־טהאָן און האָט זיך צוזונגען : עפענט מיר ! . . .

איינזאם האָט א קלונג געטהאָן דאָס נלעקעל, דאָס שלעפען זיך פון קאלאשען האָט זיך געלאָזען הערען און עם האָט א סקריפע נע־טהאָן דעם ריגעל. זינגענדיג איז ווילאדימיר מיכאילאוויטש אריינ־נעגאנגען אין זיין צימער, איז לאנג ארומגענאנגען ביז וואנען ער האָט זיך געמאכט, אז ער דארף אָנצינדען דעם לאמפ ; ער האָט זיך דערנאָך אויסגעטהאָן, אָבער האָט נאָך לאנג געהאלטען אין האָנד דעם אראָבגעצויגענעם שטיוועל און האָט אויף איהם געקוקט אזוי, ווי דאָס וואָלט געווען דאָס שעהן מיידעל, וועלכע האָט היינט געזאָגט איהם אזוי אויפאך און האַרציג : יא, איך ליעב אייך. און ווען ער האָט זיך שוין אוועקגעלייגט האָט ער נאָך אלץ נעזעהען איהר פנים, ביז וואנען אין איין רייהע מיט דעם פנים איז ניט ענטשטאנען די שווארצע, נלאנציגע מארדע פון'ם הונד, און מיט א שארפען וועה־טאָג האָט א שטאָך געטהאָן אין האַרצען די פראגע : און וואו איז וואסיוק ? איהם האָט אָנגעהויבען פלאגען דער געוויסען, וואָס ער האָט פארגעסען אויפ'ן קראנקען הונד, אָבער ניט זעהר בעזאָנ־דערנס : עס האָט דאָך שוין געטראפען ניט אין מאָל, אז וואסיוק

איז קראנק געווען, און נאָרנישט. און מאָרגען וועט מען פון דעסט־ווענען דארפען א רוף טהאָן דעם טיהר־ארצט. יעדענפאלס דארף מען ניט טראכטען וועגען הונד און וועגען אייגענער אונדאנקבארקייט — העלפען העלפט דאָס ניט און דעם גליק פארקלענערט דאָס.

אין דער פריה איז דעם הונד געווָארען זעהר שלעכט. ער איז געווען געמאטערט פון ברעכען, און זייענדיג ערצויגען אין רעגעלען פון שטרייענגער אנשטענדיגקייט, האָט ער זיך יעדען מאָל קוים אויפ־געהויבען פון געלענער און ארויסגעהן אין דרויסען, שאָקלענדיג זיך, ווי אַ שיכור'ער. זיין קלייענער, שוואַרצער קערפערל האָט געגלאנצט ווי תמיד, אָבער דער קאָפּ איז געווען קראפטלאָז געזונקען, און די גרוי געווָארענע אויגען האָבען געקוקט טרויעריג און פערוואונדערט. צוערשט האָט וולאדימיר מיכאילאוויטש אליין מיט דער מוהמען צו־עפענט דעם הונד דאָס מויל מיט די גל געווָארענע יאסלעס, און האָט אריינגעגאסען די מעדיצין, אָבער דער הונד איז געווָארען אזוי פער־מאטערט, האָט נעהאט אזוי פיעל יסורים, אז וולאדימיר מיכאילא־וויטשען איז געווָארען שווער צו קוקען אויף איהם און ער האָט איהם איבערגלאָזען אויף דער מוהמעם הענד, זי זאָל זיך זאָרגען פאר איהם. און וועז ער האָט פון יענער זייט וואנד דערהערט דעם הונדס שוואכעם קרעכצען, האָט ער פערמאכט מיט די הענד די אויערן און האָט זיך אליין געוואונדערט ווי ליעב ער האָט דאָס ארעמע היכטל.

אבענד איז ער אוועק פון הויז. וועז ער האָט פאר'ן אוועקגעהן אריינגעקוקט אין קיך, איז די מוהמע געשטאַנען אויף די קניע און האָט געגלעט מיט איהר טרוקענער האַנד דעם הונדס הייסען זיידענעם קאָפּ. אויסציהענדיג די פיסלעך ווי שטעקלעך איז דער הונד געלענען שוואר אונבעוועגליך, און בלויז וועז מען האָט זיך אָנגעבויגען צום סאמע שנוקעל, האָט מען געקענט הערען די שטילע און אָפּטע קרעכ־צען. זיינע אויגען, וועלכע זיינען שוין אין נאנצען גרוי געווָארען, זיינען געווען אויסגעשטעלט אויף דעם אריינגעקומענעם און וועז ער האָט פאָרזיכטיג א פיהר נעטהאָן מיט'ן האַנד איבער'ן שטערען, זיי־נען די קרעכצען געווָארען העכער און יאמערנדער.

— וואָס, ברודער'ל, שלעכט ? נו, וואַרט, וועסט נעזונד ווערען, וועל איך קויפען לעבערקע.

— און וועסט ביי מיר מוזען עסען דאן זופ — האָט שפּאַסהאפט געסטראשעט די מוהמע.

דער הונד האָט פערמאַכט די אויגען, וולאדימיר מיכאילאוויטש אין אוועק אן ערמוטהיגטער פון׳ם שפּאס; ער איז שנעל ארויס דרויסען און האָט געדונגען אן איזוואזטשיק, וואַרים ער האָט מורא געהאט, אז ער וועט פארשפּעטיגען דעם ראַנדעוואו מיט נאטאליא לאוורענטיעוונא.

אין דער דאָזיגער הערבסט־נאַכט איז די לופט געווען אזוי ריין און פריש, און אויף׳ן הימעל האָבען געגלינצערט אזוי פיעל שטערען. זיי זיינען געפאלען, איבערלאָזענדיג נאָך זיך א פייעריגען סליאד, אין האָבען אויפגעפלאמט, בעלייכטענדיג מיט א בלויע ליכטיגקייט דעם שהנעם פרויען־פּנים און זיי האָבען זיך אָבגעשפּיגעלט אין די דונקעלע אויגען — ווי א ליכט־פּליגעלע וואלט ערשיינען אויפ׳ן גרונד פון א שווארצען טיפען ברונען. שיינענדע, מיט ציטערנדע שטימען פון ליעבע האָבען זיי געמורמלט וועגען דער פרייד פון לעבען. און די שמאכטענדע ליפּען האָבען קלאנגלאָז געקושט די דאָזיגע אויגען און די באקען, פּריש ווי די לופט פון דער נאכט.

צופאַהרענדיג צום הויז, האָט וולאדימיר מיכאילאוויטש זיך דערמאהנט וועגען הונד און זיין ברוסט האָט אָנגעהויבען צו ניכעווען פון דונקעלען פאַרגעפיהל. וועז די מוהמע האָט געעפענט די טיהר, האָט ער א פרעג געטהאָן:

— נו, ווי איז וואסיוק?

— ג׳עפּגר׳ט. אין א שטונדע ארום ווי דו ביסט אוועק.

דעם ג׳עפּגר׳טען הונד האָט מען שוין ארויסגעוואָרפען און אוועק־וואָרפען ערגעץ און דאָס אונטערגעבעט איז שוין געווען אויסגעראמט. אָבער וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט דעם טויטען גוף ניט געוואָלט זעהען. דאָס וואָלט פאר איהם געווען צו שווער. וועז ער האָט זיך געלייגט שלאָפען און אין דער פּוסטער וואַהנונג זיינען פערשטומט געוואָרען אלע קלאנגען, האָט ער זיך צוואויינט, קוים איינהאַלטענדיג זיך. שטומערהייט האָבען זיך געקרימט זיינע ליפּען און טרעהרען זיינען אָנגעלאָפען אונטער די געשלאָסענע ברעמען און האָבען זיך שנעל אראָבגעקייקעלט אויף דער ברוסט. איהם איז געווען שענדליך, וואָס ער האָט געקושט א פרויענצימער אין יענעם מאָמענט, וועז דאָ, אויף

די דילען, איז עלענדערהויט געשטאַרבען יענער, וועלכער איז געוען זיין פרייַנד. און ער האָט מורא געהאַט, וואָס וועט אַ טראכט טהאָן וועגען איהם, דעם ערענסטען מענשען, די מוהמע, וועלן זי וועט דערהערען אז ער וווינט נאָכ'ן הונד.

פון דעמאָלט אָן איז אריבער א לאַנגע צייט. די בעריהמטהייט איז אוועק פון וולאדימיר מיכאילאוויטש אויף אזוי פלוצלונג ווי זי איז געקומען. ער האָט אָבגענאַרט די האָפנונגען, וועלכע מען האָט אויף איהם געלייגט, און אלע זיינען געווען בייז אויף איהם, פאר וואָס די האָפנונגען האָבען זיך ניט פערווירקליכט און זיי האָבען אויסגעלאָזען זייער כעס אין ביטערע רעדען און קאָלטען אָבלאַכען. און דערנאָך, ווי דאָס דעקעל פון אן ארון, אזוי האָט זיך איבער איהם פערמאכט די טויטע, שוועיגענדע פערגעסענהייט.

יענע פרויענצימער האָט איהם אוועקגעוואָרפען: זי האָט זיך אויך גערעכענט פאר אן אָבגענאַרטע פון איהם.

עס זיינען אריבער טשאַדנע, קאָפּ־שווינדלענדע נעכט און אָהן רחמנות שטראפענדע וווייסע טעג און אָפּט, אָפּטער פון פריהער, פלעגען זיך הילכיג הערען אין דער פוסטער וואָהנונג די טריט פון דער מוהמען, און ער איז געלעגען אויף זיין בעטעל, האָט געקוקט אין דעם בעקאנטען פלעק אויפ'ן סופיט און האָט געמורמעלט:

— פרייַנד, אויצינער פרייַנד מיינער . . .

און קראפטלאָז איז געפאלען די ציטערנדע האַנד אויף א פוסטען פלאץ.

G v f v 7

DATE DUE

Feb 11.57
MAR 13 '57
DEC 24 '59
NOV 9 '82
MAR 8 '84
MAY 17 1984
MAR - 6 1990
JUL 0 5 1991

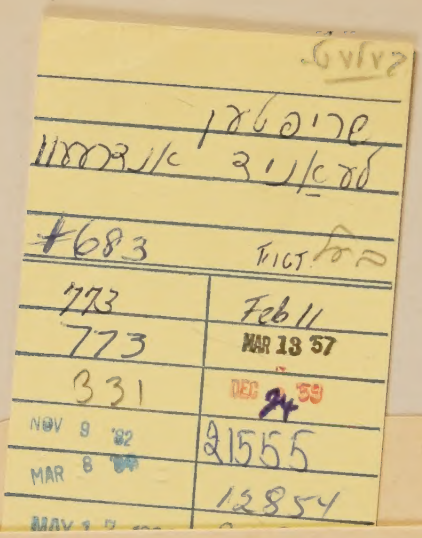

#683 FIGT

773	Feb 11
773	MAR 13 '57
331	DEC 34 '59
NOV 8 '62	21555
MAR 8	12854

#683 FIGT